SERIA III — ANUL III No. 86

ADEVERUL LITERAR
Revista „Transilvania"
Str. Saguna 6
Sibiu
ADEVERUL LITERAR

Lei Exemplarul în țară
Lei Ex. în străinătate

Duminică 6 August 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Drumuri ardelene

— SIMPLE NOTE ŞI OBSERVAŢII — de **N. IORGA**

Am intrat în Ardeal pe la Bratocea, pasul tăiat în munții județului de odinioară al Secuienilor, între înălțimile des împădurite, prin stufoasele namile prin cari se strecoară Teleajenul, căzând spumos din piatră în piatră, pe când într'un colț de pajiște mănăstirea Cheia își răsfiră albele clădiri între zidurile de cetate. Toată valea e plină de iscodirile arhitectonice ale geniului popular, care ține ca o casă să nu fie întocmai ca alta și găsește podoabe potrivite pentru orice ușoară înjghebare de paiantă și de lemn săpat răbdător.

Șoseaua, mai îngustă, a Ardealului șerpuiește cu mlădieri sprintene de potecă prin desișul nestrăbătut al imenselor păduri, care în aceste părți nu se taie, păstrând codrului bătrân toată frumusețea lui. Cu poduri ușoare ea sare peste adâncuri și aleargă iute spre îmbulzeala de case a Săcelelor.

Nici-o urmă din războiul care s'a început aice. Din pajurea Ungariei a rămas numai rotunjita bază de ciment. Unde am văzut trei zile după trecerea graniței casele sparte, cu mobilele rupte și risipite, iar pe o așchie de stup albinele încercând răbdător să-și refacă biata gospodărie de gâze harnice, nu e decât margenea verde a pădurii. Dar ceva mai în fund crucea de lemn alb arată jertfa cu care s'a răscumpărat acest pământ din milenara robie. Cruce albă, fără însemnare: așa sunt mai toate ale noastre, pe când ale dușmanilor dau nume întregi, grade, date precise; neglijența sau neștiința noastră pare că vrea să arate prin ce imens avânt anonim al unui popor întreg am ajuns la îndeplinirea dreptăților noastre. Chiar la Sanțul Vechiu, unde odată erau risipite bucăți de postav albastru, bidoane sfărâmate, frânturi de arme, acuma nu e decât înalta pajiște înflorită. De-asupra urilor omenești natura și-a întins iarăși grația uitărilor și iertărilor sale.

Ceva mai departe însă mari clădiri cu ferestile oarbe, cu ușile sparte, pomenesc, nu numai ceia-ce a fost în zilele grele, dar și lipsa de îngrijire după ce ele s'au încheiat prin biruința răsplătitoare. Cum se poate ca aceste zdravene case să fie lăsate părăsirii? Cum nu se află măcar întrebuințare pentru solidele, scumpele materiale ce închid în ele?

Și către Predeal e tot așa: din școala maicelor catolice, din fabrica de postav de la Timiș, nimic decât zidul rănit, hărtănit de ghiulele.

In ochi cu voioasa cochetărie a căsuțelor ușoare de pe Teleajen, masivele pătrate de zidărie după moda săsească, germanică, adusă din depărtatul Apus, ale Săcelelor indispun. O zidire întocmai ca alta, tot așa de greoaie, lipsite de orice stil. Nici-o grijă de podoabă, în tencuială, ori în lucrul lemnului. Se vede cum aici tot ce venia din spontaneitatea creatoare, naivă, simplă, a sufletului nostru a fost înlăturat pentru a se primi datina de clădire a altui neam, numai pentru că e mai solidă, mai trainică, poate mai bună de locuit.

Și multora aceasta le impune: proporțiile mari, orânduirea practică, posibilitățile de mai deplină viață economică. Ne urează și nouă, și întregului neam românesc unit aceasta. Cutare învățător din Regat, om tânăr, fără orizont și lipsit de discernământ, strigă în foiletonul „Gazetei" din Brașov că la el acasă locuința omenească e mai proastă decât grajdurile celor de aici. Acolo însă e o manifestare a gustului nostru, care poate zidi și mai mare și mai trainic și mai scump, pe când lipsa de gust care e în locurile unde am trecut la obișnuințele altora, aceia nu se va putea întoarce niciodată la conștiință de ce e în adevăr frumos, de și e mic, simplu și, de sigur, și șubred. Iar civilizația deplină nu se poate sprijini niciodată pe abdicarea de la frumos, prin renunțarea la individual, prin confundarea în tipul neschimbat și etern al înjghebării geometrice pentru locuit.

* * *

Brașovul n'are în Iulie caracterul istoric și caracterul modest care-i fac farmecul. „Lumea bună" dela noi de dincoace a alergat la aier și la lipsa de orice ocupație. Promenada e plină de mese unde apar adesea figurile cele mai puțin simpatice ale Bucureștilor.

Intrarea lor se face cu o solemnitate deosebită: în fiecare moment ai crede că un prinț calcă pământul înnaintea d-tale. Când oare vom înțelege că nimeni nu se mai sperie de o morgă pe care nimic n'o susține?

Și ce rău se face primindu-se și acum de comună, care e încă în mânile Sașilor, sau de cine o fi altul, triviala panoramă de bâlciu înnaintea acestei primblări așa de frumoase, care în alte timpuri dădea atâta liniște la doi pași de vechile cimitire cu crucile îngrămădite!

Fiindcă e vorba de cimitire, morții trebuie totdeauna respectați, — cei cari au căzut tineri luptând pentru nația lor cu atât mai mult. Și noi avem azi altceva de făcut, mai bun, mai frumos și mai folositor, decât să ne luptăm cu mormintele. Dar desfășurarea triumfală a crucilor care acopăr pe cei căzuți când ne izgoniau pe noi din Brașov, desfășurare la doi pași de școlile românești și germane, într'un loc de vădită reclamă și de pretențioasă sfidare, indispune.

O lipsă de gust și aici, din partea acelor cari vedeau în ostașii lui Wilhelm al II-lea niște liberatori mult doriți. Ai noștri, năvălitorii, usurpătorii, erau într'un colț afară, unde se aruncau gunoaiele. Azi sunt și pe gropile lor flori, deși cele de dincoace se reînoiesc mai des și sunt pline de speranțe contra noastră. Pe linia unde au fost secerați tiraliorii noștri, urmele recunoștinței neamului se înșiră îndelung și un monument bine conceput domină linia semnelor puse peste trupurile celor morți la locul lor, fără a se clinti, fără a clipi.

* * *

După haosul zgomotos al Promenadei ce bun e drumul îngust din dreapta, lângă vechile ziduri înnalte, ascunzând grădini și curți moderne, pe când, dincolo, apa se scurge și dumbrava din față ridică stâlpii vechilor copaci! Cale îngustă ca pentru unul singur, ca pentru o tovărășie de doi. Când îți vine în drum un vehicul abia ai unde te da în lături. Bătrâna săsoaică ducându-și măgărușul cu lemne se strecoară pe lângă noi și râde din ochii înlăcrămați de vrâstă. Totul pare a te trimete la alte vremuri, când viața era discretă și tăcută și fericirea omenească nu se căuta în zbucium, oricâte binefaceri ar ieși din zvâcnirile lui.

Ne întindem cu școlile. Dar tot în locuințile celorlalți. Oricât ar fi ele făcute cu banii noștri, imensele clădiri de reclamă sunt reci, neprietenoase. Ochi de dușman pare că te urmăresc. Vom fi în adevăr la noi numai după ce vom fi clădit noi, începând acolo unde nici un alt suflet nu va fi umplut vreodată zidurile.

* * *

Tot drumul spre Făgăraș, nici o schimbare. Administrația noastră e ca și cum n'ar exista: nu e al ei nici binele, nici răul. Oamenii trăiesc viața locală, fără prefaceri. Intervenția noului Stat nu se vădește prin nimic. Și până atunci nimeni nu-l vede, nimeni nu-l crede. Cu câteva firme și câțiva funcționari n'am luat încă în stăpânire nimic. Făgărașul doarme toropit sub căldură. Trebuie să fie foarte cald, de vreme ce locotenentul de lângă mine e descheiat la haină, lăsând să se vadă... o lungă cravată albă. N'ar fi fost mai bine să-și fi luat masa acasă?

Pe ziduri reclame electorale scrise cu stampila neagră. Ale d-lui Șerban, totuși din partidul național, sunt esclusiv în ungurește. Azi, când nu e piață, orășelul dominat de cetatea lui Mailat, în care Doamna Stanca, Domnița Florica și Nicolae Vodă Petrașcu au tânjit îndelung după soțul și părintele lor Mihai Viteazul, are aspectul unei improvizații străine, foarte banală. Afară de masivele ziduri ale fortăreței nimic nu amintește atâtea secole de lupte, atâtea tragedii istorice. Biserica lui Brâncoveanu a fost reparată bine de Comisiunea Monumentelor Istorice. Găsesc lucruri nouă: icoane iscălite în catapeteasmă, un „trunchiu" de piatră pentru săraci, cu inscripție dela sfârșitul secolului al XVIII-lea, un prapur cu o însemnare populară pe dânsul și sus pe zid, în dreapta, mențiunea naivă a copilului de casă domnesc care a supraveghiat construcția. In jurul bisericii se poartă între Români lupte confesionale — condamnabile.

* * *

Chiar lângă Olt, Avrigul. Biserica românească e închisă în ziduri vechi; are o îndoită intrare pe scărițe de piatră. In fața cum intri din drumul țării, mormântul lui Gheorghe Lazăr. O piatră de granit, pusă în picioare, cuprinde obișnuitele versuri fără miez și fără simțire: jos, lespedea pusă de ucenicul său, contele Scarlat Rosetti. Imprejmuire de lemn, înegrită, săracă.

Marea biserică, datată pe mândrul turn: 1795, iar în ușa de lemn gros: 1792, merită tot interesul pentru picturile ei. Și cele de afară, dar mai ales figurile alegorice din cele două cupole — una, cu cele mai frumoase vine sub clopotnițe —sunt vrednice de cea mai îngrijită păstrare și de un studiu amănunțit. Rare ori am întâmpinat, cu un așa de trainic colorit, atâta finețǎ a contururilor.

* * *

Și iată-ne din nou în Sibiu. Un amurg liniștit. Orașul nu e invadat de vizitatori ca Brașovul. Elementul românesc pătrunde prin funcționari de Stat, prin cei de bancă, prin unii negustori și în centru, unde încă de mult biserica lui Șaguna a făcut marea spărtură a apărăturilor medievale. Și aici însă locul unde suntem mai mult vizibili e cafeneaua, berăria, localul de petrecere. Dacă „Asociația" are, de mult, frumosul ei Muzeu, dacă am luat școlile de Stat, opera de afirmare culturală întârzie. Intârzie prea mult. Uită-te numai la vitrinele librăriilor, întreabă ce soartă a avut întreprinderea de teatru a d-nei Constanța Hodoș, compară proporțiile ziarelor românești cu ale celor publicate de Sași (nu știu dacă Ungurii au o foaie; probabil nu). Și bagă de seamă că nici acuma bustul lui Barițiu n'a ieșit de sub zăbrelele din curtea „Asociației", unde consimțiau a-l tolera ceilalți, pentru a onora o piață publică.

Dar, de certat, ne certăm; de urât, ne urâm. Și sunt și oameni cari se supără când le spui că aceasta nu e bine. Din fericire sunt cu mult mai puțini.

* * *

Săliștea e ca întotdeauna primitoare, bucuroasă de vorbă, bucuroasă de cântec. După primirea în vila Preasfințitului Mitropolit, ni se deschid aici ușile casei ospitaliere a protopopului Borcea.

Seara, interesanta comparație între Săliștenii, cari înțeleg orice aluzie, și un grup de Basarabeni excursioniști, din ochii cărora, când le vorbesc de Eminescu, de valoarea lui ca poet al epocei sale în lumea întreagă, nu pot înlătura nedumerirea, bănuiala, neîncrederea. O, acolo e și mai mult de lucru.. Sufletul însuși trebuie întors la izvoarele vechi!

Ce interesantă e ruina vechii biserici unite! Frescele păstrate sunt foarte bune. Icoana Maicii Domnului se repetă: cine a câștigat un proces, cine a avut un noroc, pune să o zugrăvească din nou, ca mulțumită, și-și spune, cu inima recunoscătoare, povestea. Jos, flutură foi din Cazania Moldoveanu lui Varlaam.

Bătrânii cei mulți dela porți s'au împuținat foarte. Grija că în vremuri așa de grele nu le va ajunge agonisita, că nu vor putea să se pomenească făcând vre-o danie bisericii, școlii, îi face să se stingă.

* * *

Pe deal, spre Rod. Aflu aici unica bibliotecă dată ca mulțumire, după o campanie electorală în care, cu toată buna primire de aici și credința nezguduită a oamenilor, am fost biruit de d. C. Bucșan. Se caută cărțile, mai ales iarna. Le ține la el, cu bună grijă, un sătean, tâmplar „măsar". Lume se adună, și un întreg grup spune că a fost adesea la Ruși până în Crimeia, la „Crâm" ca în vechile cronici, că acolo e loc bun și larg — dar tot se întorc ai noștri acasă, afară de aceia pe cari bolșevismul i-a prins acolo. Au putut strecura câte o scrisoare. Turmele, cu toată zeciuiala, se păstrează încă, dar banii ce primesc nu mai au nici un preț.

N. IORGA

ДРЕПТЪ АЧЕСТ ЛАОКЪ ѠДИХНЕ СКУСЕ ѠАСЕЛЕ РОБУЛУЙ ЛУЙ ДМНЗЕУ
ПАРѲЕН СХИМОНАХ, ЧЕ АУ ФОСТ ИГУМЕН АНЧЕ 14 АНИ ПЪНЪ ЛА
ЛѢ 9ЗКЪ НАЪ САУ ФЪКУТ МЪНСТИРѢ СКАУН ДЕ ЕПИСКОПИЕ ШИ АКУМ ЛА
ЛѢ Л797 СЕП 20 АУ РЪПОСАТ Ф... НАП... ПЪ... ЇѠСИФ... ЕПИСКО...

VECERNE

Glas de corn de vânătoare în pădure
Și o toacă de vecerne într'un schit;
Și cum stau cu suflet gârbov de veghere
Răscolesc trecutu 'n mine năruit...

Și mă poart'un gând la vremea când barbarii
Năvăleau din stepe largi pe cai mărunți;
Povestesc de răsmirițe cronicarii,
Ce-mi deșteaptă nostalgii de trai în munți,

De păduri nebântuite de secure,
De cetăți medievale în ruine
Și de schituri înfundate în pădure
Tăinuind străvechi odoare bizantine...

Mi-amintesc isprăvi uitate de haiduci
Stăpâniți de dorul codrilor adânci —
Și mă prinde-un dor de vremile de-atunci
Și m'aș vrea rătăcitor doinind prin stânci...

...Și cum stau cu suflet gârbov de veghere,
Din trecutul vechiu în mine năruit,
Se deșteaptă amintirile 'n tăcere
Ca o toacă de vecerne într'un schit...

Mircea Gheorghiu

Comedianul

de ANTON CEHOV.

Traducere din rusește de G. M. Ivanov.

Comedianul Ivan Achimovici Vorobiov-Socolov își vârî mâinile în buzunarele pantalonilor săi largi, se întoarse spre fereastră și'și ținti ochii leneși la fereastra din casa de peste drum. Trecură cinci minute în tăcere...

— Ce pli-cti-sea-lă! căscă „ingénue" Maria Andreevna. „De ce tăceți, Ivan Achimovici? Dacă ați venit și m'ați împedecat să-mi învăț rolul, cel puțin vorbiți! Sunteți de nesuferit, zău"...

— Hm... Aș vrea să vă spun ceva, însă mă cam sfiesc... V'aș spune... așa... pur și simplu... fără delicatese... țărănește, însă Dumneavoastră numai de cât veți începe să mă osândiți, să vă bateți joc... Nu, mai bine nu spun! Imi voi feri limba de păcat...

„Ce o fi vrut să-mi spuie? — se gândi „ingénue". E atâtat, se uită cam ciudat și'și tot mișcă picioarele... Oare n'ar fi vrut să-mi facă o declarație de dragoste? Hm... E o nenorocire cu sburdalnicii ăștia! Eri mi-a făcut declarație vioara întâia, astăzi dirijorul a suspinat în tot timpul repetiției. I-a apucat naiba pe toți de plictiseală!"

Comedianul se depărtă de fereastră și, apropiindu-se de scrin, începu să examineze foarfecele și borcănașul cu pomada de buze.

— Daaa... Aș vrea să spun și mi-e frică... mă sfiesc. V'aș spune drept, fără ocoliri, pe rusește, iar Dumneavoastră numai de cât: „Bădăran! Mojic! Ba una, ba alta! Vă cunosc eu bine... Mai bine tac.

„Insă ce să-i spun dacă el, într'adevăr, va începe să'mi vorbească de dragoste? continua să se gândească „ingénue". El e bun, minunat, cu talent, și totuși nu'mi place. Tare 'i urât... Umblă încovoiat—și pe față petele alea... O voce răgușită. Mai adaogă și manierele astea ale lui. Doamne ferește, nici-odată!"

Comedianul trecu prin cameră tăcând, se lăsă cu greutate pe scaun și apucă cu zgomot gazeta de pe masă. Ochii începură să-i alerge prin gazetă, ca și cum ar fi căutat ceva, după aceia se opriră pe o literă și începură să clipească de somn.

— Doamne, de ar fi fost aici cel puțin muște! bombăni el. Tot ar fi fost mai vesel...

„Cu toate acestea, ochii îi sunt drăguți" — își continua gândurile „ingénue".— Dar ce e la el mai bun, e caracterul, și la bărbat frumusețea nu are acea importanță, pe care o are sufletul, mintea... De măritat, la urma urmelor, m'aș putea mărita cu el, însă să trăesc cu el așa... pentru nimic în lume. Și cum mă săgetă cu privirea, acum o clipă... Mă arse! Și de ce se tot sfiește, zău, nu înțeleg!"

Comedianul suspină adânc și răcni. Era vădit că tăcerea aceasta îi costa prea scump. Se făcu roșu ca racul fiert și'și strâmbă gura într'o parte. Pe fața lui se oglindea suferința...

„Adică, la urma urmelor, de ce n'aș trăi cu el și așa, nemăritată", nu înceta să gândească „ingénue". Primește leafă bună. In tot cazul, mai bine e să trăesc cu el, de cât cu vre-un căpitan-golan. Zău, nici una nici alta, îi spun că consimt. De ce să-l obijduesc, sărmanul, cu un refuz. Și fără de asta, viața lui e amărâtă!"

— Nu, nu mai pot! mugi comedianul, sculându-se de pe scaun și aruncând gazeta într'o parte. „A dracului fire mai am, bătu-o-ar anatema s'o bată! Nu mă pot birui! Să mă bateți, să mă ucideți, și totuși vă voiu spune, Maria Andreevna!

— Dar, pentru Dumnezeu, spuneți odată. Ajunge cu sfiala asta neroadă!

— Mămițico! Sufletelule! Iertați-mă... în genunchi vă sărut mânuțele...

In ochii comedianului țâșniră lacrămi, mari cât boabele de mazăre.

— Vorbiți în sfârșit... nesuferitule! Ce e!

— N'o fi pe aici, pe la Dumneavoastră, sufletelule, drăguțo... un păhărel de vodcă? Imi arde sufletul. După beția de eri, gura mi-e plină de atâtea acreli și atâtea acide în cât nici un profesor de chimie n'o da de căpătâiu! Credeți-mă, zău! Mi se zbârcolește sufletul! Mor!

„Ingénue" roși, se încruntă dezamăgită, însă într'o clipă își veni în fire și oferi comedianului un păhărel de vodcă. Comedianul bău, se învoiră și începu să povestească anecdote.

Salahorii

Din „Călătoriile lui Psychodor" de HAN RYNER

Traducere de Eugen Relgis

Ei erau, de bună seamă, oameni. Mergeau drepți pe picioarele lor și vorbiau o limbă articulată. Dar Psychodor era uimit de înfățișarea lor. Cea dintâi ciudățenie ce-i isbi privirea, era mulțimea brațelor și mâinilor lor. Incercă să le numere. Dar aceste numeroase membre, unele puternice și lungi, altele scurte și firave, erau prea neregulat așezat: pe cap, pe piept, pe coapse. Altele, mai mici, le acoperiau după cum ramuri, rămurele și frunze acoperă crengile. Și toate aceste brațe alcătuiau un norod muncitor. Uneori, câte un om cădea, covârșit, oprindu-se să se odihnească. Aproape îndată, într'un salt, el se apuca iar de treabă. Se grăbia, ostenit și rușinat ca un sclav leneș surprins de stăpânul nemilostiv.

In țara aceasta, nu era noapte. Nu mai înceta munca brațelor firave ori puternice. Nici somn lin, nici pace umbrită nu era. Peste nesfârșita frământare a fiecărui corp, soarele rămânea nemișcat, arzând mereu, perpendicular.

Nici case, nici vestminte! Impotriva mușcăturilor urlătoare ale soarelui, doar câțiva copaci îi mai apărau. Oamenii aceștia se băteau uneori, în lupte scurte, pentru umbră. Nevoi neertătoare și grabnice despărțiau îndată pe adversari, cari fugeau amândoi.

Hrana — fructe sălbatice, glande amare, viețăți greu de prins printre multele preocupări ale fiecăruia — era rară. Când doi din oamenii aceștia găsiau acelaș aliment, lupta dura mai mult de cât pentru umbră: — poate un minut. Apoi, cel puțin unul dintre luptători cădea mort. Cele mai deseori, cei doi potrivnici zăceau pe pământ ca două agonii cu mii de sbuciumări. Totuși, unii se ridicau și se depărtau slăbănogi, muncind cu brațele mai repede ca oricând. Dar, nimeni nu părea că moare sub loviturile neputincioase ale vrăjmașului. Fără îndoială, în toiul luptii, ei au uitat vreo nevoie vitală — ca și unii oameni normali cari s'ar putea bate mai multe zile și mai multe nopți, fără să se odihnească sau să mănânce.

Sub frământarea neîncetată a miilor de mâini, se ghicea că trupurile aveau și alte ciudățenii. Nu se putea deosebi nimic precis: mâinile mișcătoare acoperiau goliciunea acestor oameni, ca freamătul a mii de sdrențe ce se ridicau și cădeau în fiecare clipă.

Psychodor încercă să pună întrebări salahorilor. Ei n'aveau vreme de vorbit. Cu durere ori cu mânie, își strigau grija ce-i sfâșia din mii de părți:

— Eu, urlau dânșii, eu, miriadele mele de euri!

Totuși, filosoful cunoscu toate ciudățeniile corpului lor. A cercetat câteva din cadavrele pe cari ei le lăsau cu indiferență să putrezească sub soarele nemișcat.

Cea mai mare parte din organele ascunse în noi, dânșii le purtau în afară. Plămânii erau pe pieptul lor ca niște sâni caraghioși. Inima, ficatul, stomacul, intestinele și rinichii lor atârnau, desgolite, de vertebrele lor ca și carnea de vită prinsă de cârligele măcelăriei. Nervii, vinele și arterele, ca niște frânghii murdare, legau toate aceste grozăvii.

Psychodor pricepu care e munca înfricoșătoare pe care trebuiau s'o săvârșească mâinile, — înfricoșătoarea muncă ce hărțuia și sfâșia cugetul cu miile ei de nevoi cotropitoare. La porunca cugetului neliniștit, mâinile trebuiau să strângă plămânii umflați de aer necurat, cum am strânge niște bureți îngreunați de apă murdară. Apoi, ele întindeau bureții cei vii, desfăcându-i în puritatea voioasă a aerului. Dar îndată trebuiau să dea afară aerul iarăși stricat. Câte alte nevoi, prin toate părțile corpului, goniau mâinile și spiritul prin astfel de cercuri nemiloase! Unele mâni, la porunca neliniștită a gândului, trebuiau să apuce inima inertă și elastică pentru ca sângele curat să curgă prin artere și pentru ca să urce la plămâni sângele stricat pe care îl va spăla aerul. Mai trebuia, prin mii de apăsări ușoare pe arterele nemișcate, ca sângele hrănitor să se risipească prin tot corpul; prin mii de apăsări pe vinele leneșe, trebuia să se readune la inimă sângele greoi și sărăcit. In acelaș timp, alte mâini mai mari, căutau sub îndrumarea ochilor rătăciți și înfricoșați, o hrană nesigură. După ce au fărâmat-o dinții, niște mâini mici o împingeau dealungul tubului digestiv, o frământau în stomac, apăsau ficatul, apăsau felurite glande ca să verse peste aliment sucurile ce le fac bune de asimilat.

Spiritul, legat de prea multe lucruri, uita câte ceva în fiecare clipă. O vagă durere murmura și, dacă chemarea nu era auzită, ea striga apoi lămurit și în cele din urmă urla de moarte. Spiritul se grăbia să dea poruncile; mâinile zoriau să ușureze. Uneori însă, strigătele de durere veniau din mai multe părți. Spiritul era ca un general ce-și vede armata slăbind din toate părțile și care nu mai știe cum să-și întrebuințeze rezervele. Ajungea un moment de turburare, de esitare, ajungea ca una din zecile de porunci grabnice să fie dată cu câteva secunde prea târziu — și corpul nu mai era de cât un cadavru.

Psychodor se îndepărtă de privelistea chinuitoare până la nebunie. Ii compătimia pe Salahori. Se bucura că toate nevoile la cari dânșii erau condamnați, se săvârșiau într'ânsul fără grija lui sau era de prisos pentru corpul său.

— Sunt fericit, spunea el, că plămânii mei știu să respire fără să mă ocup de ei. Sunt fericit că sângele meu e nemișcat, sau curge așa de firesc în cât îl pot crede nemișcat. Sunt fericit că inima mea își îndeplinește singură mișcările trebuitoare. Sunt fericit că pot ignora truda somacului și a ficatului meu și opera tuturor organelor mele.

Intre râsete disprețuitoare, el își aminti de un sofist îmbogățit care spunea oriunde se ducea: „Inmulțiți-vă nevoile, ca să vă înmulțiți plăcerile". Nenorociul și-a creat mii de nevoi artificiale și, ca să le servească, el avea mâinile sclavilor săi nenumărați. Dar spiritul său, sărăcit și fără dibăcie, se trudia să pună în mișcare atâta materie desordonată, numai ca să potolească puțina materie ce alcătuia corpul său. El dădea membrelor sale bucuria lentă a trândăviei și bucuria scurtă a plăcerii. Dar sufletul său era cel mai tiranizat dintre sclavi, cel mai covârșit de nevoi înebunitoare.

Deaiminteri, sufletele celor mai mulți oameni, păreau lui Psychodor ca și corpurile jalnice ale Salahorilor. Și ele erau alcătuite din mii de turburări, chinuite de mii de nevoi și de mii de treburi, risipite în mii de mâini înfrigurate. Dar sufletul lui Socrate ori sufletul lui Diogene se înălța armonios ca o frumoasă statue tihnită, ca gândul senin al Athenei sau ca surâsul lesne biruitor al Afroditei.

Un mare reprezentant al culturii: B. P. Hasdeu

de PAUL I. PAPADOPOL

I. In cultura românească—nici prea bogată, dar nici în întregime de săracă—puține sunt numele care să reprezinte cu adevărat o culminație. Cu alte cuvinte, puține sunt numele care să fi îmbrățișat un câmp de activitate mai vast, să fi muncit mai intens și cu mai mult folos, să fi imprimat propriei lor epoci o coloratură nouă, în strânsă legătură cu singulara lor personalitate, să fi adus o transformare radicală sau numai o modificare însemnată spiritului public național sau chiar universal. Dintre aceștia nu trebue să lipsească desigur nici Bogdan Petricescu Hasdeu dela a căruia moarte se împlinesc abia 15 ani.

Din această cauză „Adevĕrul literar și artistic" care și-a făcut un fel de crez din commemorarea marilor noștri înnaintași, dând numere excepționale pentru I. Heliade Rădulescu, I. L. Caragiale și I. Gherea—găsește ca o a sa datorie să închine câteva pagine îndrăsnețului cugetător, marelui savant, subtilului poet și aprigului luptător care—timp de mai bine de 70 de ani—a căutat să dea o directivă nouă și europeană culturii și literaturii noastre, întemeiate de bărbații de valoarea unor Asachi, Eliade, Kogălniceanu etc.

II. Ce-a fost și ce-a făcut B. P. Hasdeu—pentru ca să binemerite în așa măsură dela posteritate?

In timp ce fiecare dintre noi se trădueşte să-și asigure un locșor în unul sau altul dintre despărțămintele activității sufletești—Hasdeu a fost, în aceiaș vreme și în aproape aceiaș măsură, de toate:

a) ca gazetar militant și ca director de gazete—el a scris, condus, editat și supraveghiat, timp de aproape 50 de ani publicațiuni de interes general, în care se discutau cele mai îndrăsnețe probleme politice, sociale și științifice ale epocei—dând, de cele mai multe ori directive sănătoase spiritului public românesc;

b) ca scriitor, el ne-a lăsat un număr enorm de lucrări numai literare, în proză sau în versuri —dovadă și a unui intelect bogat și a unei bogate afectivități și a unei incomparabile voințe;

c) ca poet, în fine, el s'a manifestat mai cu temeiu, în deosebi în două direcțiuni:

1. în poezia lirică—cu mai puțin succes—dându-ne mai mult o poezie a durerii și a gândirii mistico-religioase; și

2. în poeziea dramatică, lăsându-ne, în afară de atâtea încercări lipsite de calitățile marei poezii, opera de teatru „Răsvan și Vidra"—dramă istorică romantică în cinci acte—în care, în afară de puținele influențe și de defectele specifice acestui tip de opere, descoperim realizate, pentru prima oară, calitățile marelui teatru istoric: caracterizare, dialog viu, culoare de timp și de loc, vână dramatică, intrigă, interes și sentiment puternic—pe lângă care vin să se alăture, în mod firesc și armonios: ca isvor inspirator—o perfectă cunoaștere a istoriei naționale și ca element de formă—o limbă neaoșe și o versificație, demnă de mulți dintre poeții contemporani.

III. Cam acesta ar fi B. P. Hasdeu în vorbirea curentă. Fără îndoială însă că—sub aceste trei caracterizări: ziarist, scriitor, poet, nu este înfățișat nici tot Hasdeu, dar nici adevăratul Hasdeu.

Activitatea figurii culturale care ne chiamă azi în preajmă-i, spre a-i arăta recunoștința admirând-o, a fost cu mult mai bogată, iar adevăratele ei merite trebuesc căutate și aici, dar și aiurea. Intr'adevăr, în afară de domeniile menționate, ea s'a mai manifestat și în altele de o însemnătate hotărâtoare.

d) Astfel Hasdeu a fost unul din cei mai mari prieteni ai scriitorilor de cari—la fel cu Heliade, Kogălniceanu, Maiorescu — a știut să se înconjoare—pentruca, pedeoparte, să-i valorifice și să-i vulgarizeze, iar, pe de alta, să pornească, ajutat de ei, una din cele mai înverșunate mișcări de dărâmare și impunere—dușmana de moarte a „Junimii" și „Convorbirilor literare".

e) B. P. Hasdeu reprezintă însă mai cu deosebire unul dintre cei mai însemnați pași în știința românească, atât de puțină, nesigură și greoae pe vremea aceea. Inzestrat cu o bogăție intelectuală deosebită, stăpân pe o cugetare și pe o metodologie proprie, însuflețit de un admirabil gând de mai bine și încălzit de un patriotism luminat, el se manifestă și mai mult și mai fericit de cât toți înnaintașii săi în aceaș direcțiune—cărora le lipsiau una sau alta din aceste calități. Și dacă este adevărat că Ioan Ghica și Al. Odobescu sunt două culminații ale științei românești, cu atât mai mare este numele lui Hasdeu care s'a manifestat și mai multiplu și mai îndrăzneț. Cel dintâiu este mai mult un vulgarizator științific, deosebindu-se de Gh. Lazăr mai mult prin modul de vulgarizare (limba vorbită la acesta din urmă, rea scrisă la celălalt) și prin intensitatea de lucru; Odobescu este un colecționator și un sistematizator în știința arheologiei—în vreme ce Hasdeu este omul de știință prin excelență: în acelaș timp vulgarizator, colecționator, sistematizator și creiator.

Mărimea omului de știință Hasdeu, ese mai bine în evidență dacă, acestui complex sufletesc, îi vom adăoga îndrăzneala omului pe deplin convins de adevărul și utilitatea susținerilor sale—care făcea din Hasdeu, în acelaș timp, un teoretician, un polemist, un pamfletar, un luptător și un dușman înverșunat. Așa dar—pe lângă complexitatea psihologică, pe care i-am văzut-o, Hasdeu, când constructor când distrugător, când sever, când ironic, prezintă o nouă complexitate—aceia a omului pornit să dicteze și să impue, să răsbiască și să convingă. Aceasta dă sufletului său o coloratură deosebită, aceea cărei se relevă din întreaga sa activitate, și pe care ne rezervăm dreptul s'o relevăm mai jos.

Dar omul de știință Hasdeu—spre a fi pe deplin caracterizat—mai are nevoe de circumscrierea și enumerarea domeniilor în care s'a manifestat. Am spus dela început că acestea sunt multiple. Ne vom mulțămi numai cu enumeraera celor mai reprezentative:

1) în critica literară Hasdeu s'a manifestat mai puțin și cu mai puțin succes mai ales prin numeroasele:

a) notițe și caracterizări critice—publicate prin foile sale;

b) analize literare externe;

c) rapoarte și discursuri academice. Din acest punct de vedere nu se poate susține că ar fi avut un anumit crez literar și—ca urmare—istoria criticii românești, cu drept cuvânt, îi oferă un locșor atât de redus.

2) In istoria literară Hasdeu a fost ceva mai fericit—lucru de care ne va convinge amintirea cercetărilor sale privitoare la vechea literatură—vechile texte și tipărituri, vechile manuscrise—românească cum și la literatura noastră poporană; publicate fie separat, în volume, fie în paginile „Analelor Academiei române" în care a lucrat cu mare râvnă. Trebue să recunoaștem însă că, în toate aceste cercetări, nu interesul istorico-literar era cela care să primeze.

3) Motivul primordial care a contribuit și a îndemnat pe ilustrul savant la cercetări de soiul acestora—era interesul filologic care făcuse din el cel mai de vază filolog român de până'n vremea lui, și unul din cei mai însemnați romaniștici. Așadar, la Hasdeu istoria literară există—dar numai întru atât, întrucât îi cer preocupațiunile filologice care-l interesau în prima linie.

Că Hasdeu trebue considerat între marii filologi—am spus-o. Intr'adevăr cine altul—până la el—s'a ocupat atât de persistent și atât de veridic cu problemele de limbă românească? Cine a dat o ospitalitate mai completă, în foile sale, studiilor de aceiaș natură? Cine a studiat limba noastră în comparație indo-europene—spre a-i găsi originele ș influențele? Cine— până aici— a urmărit-o în desvoltarea ei istorică și în fazele cele mai necunoscute? Cine a sustras-o din textele vechi și a supus-o pentru prima dată cu succes—rigorilor unui studiu competent? Cine—în fine—s'a ocupat mai mult decât el de dicționare și dicționaristică—încheindu-și opera cu acel minunat monument vocabulistic, conceput și început după indiciile și cu cheltuiala răposatului Rege Carol I-iu „Etimologicum Magnum Romaniae"—care, în esență, coprinde toate calitățile marelui filolog?

4) Un alt contact întâlnim între folkloristica și filologia aceluiaș.

Folkloristica românească nu era tocmai veche. Pornită de Anton Pann, din motive etico-religioase, ea trece prin faza admirativă—corectice a „Daciei literare" și în special a trilogiei Al. Russo—C. Negruzzi—V. Alexandri. Amândouă curentele erau, întrucâtva, deectuoase—pentru că amândouă erau justificate de motive fără legătură cu adevărul sufletesc—cel dintâiu pornia din interesul moralizator și religios și din intenție educativă a autorului—celălalt se subordona interesului politico-estetic și tendenței democratice care, de altfel, dăduse naștere folkloristicei în genere.

Hasdeu este acela care ghicește — pentru întâia dată — adevăratul drum pe care trebuie să meargă acest soiu de studii și nu se sfiește să rupă cu totul tradiția. Departe de a porni cu intenții în stare să înstrăineze sufletul poporului, sau de a se rătăci în cercetări de natură mai mult socială, el face din folkloristică una din cele mai însemnate ramuri ale filologiei. De aceea el ia sufletul poporului așa cum e, renunțând și la modificările în stare să-l arate ca perfect moral și perfect religios, pe care le făcuse Anton Pann, și la celelalte — în stare să-i împrumute și desăvârșească perfecțiunea artistică — pradă cărora se lăsase V. Alecsandri.

Dar nu numai atât: prin articole numeroase și notițe de mare valoare, prin studii și caracterizări — Hasdeu transformă literatura poporului, dintr'o materie inertă, într'un câmp deschis de activitate — studiind'o și cercetând-o pentru ea și pentru materialul linguistic pe care-l conținea și extrăgând, din izolatele citate, legi de însemnătate capitală pentru știința filologiei — ca aceea a circulațiunii. Cât de departe suntem de înnaintașii imediați, în aceeași direcție, cari, privind-o cu oarecare neîncredere și compătimire, căutau să se convingă și pe ei și pe ceilalți de frumusețea sufletului poporan prin acele studii care au rămas exemple tipice de retorism și de exagerare. Hasdeu vede în literatura și poezia poporului o realitate de sine stătătoare — interesantă în sine și prin sine și nu caută să-i împrumute de loc strălucirea artificială a înnaintașilor.

Dar nu numai atât — mai mult de cât înnaintașii săi, lucru la care aceștia nici nu se gândesc — Hasdeu descoperă noutatea diviziunii literaturii poporane în scrisă și nescrisă, stabilește raporturile dintre cele două membre ale diviziunii și, după-ce adunase numeroase texte din cea dintâi, o supune unui riguros studiu, stabilindu-i, originea, filiațiunea, raporturile, etc.

5. Ca om de știință Hasdeu reprezintă — prin-urmare — mai mult filologia — și prin preocupările numai de această natură, și prin cele de istorie literară și folkloristică, strâns legate de aceiaș.

In o parte din activitatea istorică a aceluiaș — pe care o vom subdiviza în: istorică propriu zisă și istorică filologică — vom deosebi exact aceiași trăsătură caracteristică — vom găsi, adecă la H. studii și cercetări strâns legate și de una și de alta din aceste ramuri de activitate științifică.

In general pe Hasdeu l'a preocupat foarte mult problema originelor noastre, privitoare la care ne-a lăsat teoria continuității în Oltenia, și aceea a popoarelor din Dacia și Peninsula Balcanică, — pe lângă cari a găsit destulă energie pentru studiul provinciilor și dialectelor noastre.

Dar Hasdeu este, în acelaș timp, unul din cei mai mari istorici ai neamului nostru:

a) un creiator și un teoretician în istorie, prin cunoscuta-i și îndrăzneața-i încercare de a da o nouă directivă acestui soiu de cercetări prin opera, care constituie o bună parte din gloria sa „Istoria critică a Românilor" — tipărită în Românește (1873, 74, 75) ș în franțuzește (1878);

b) un răscolitor al trecutului românesc închis în acte și documente și un colecționar al acestora;

c) în fine un sistematizator și un povestitor — plin de suflet—poate de prea mult suflet și de prea multă admirație pentru figurile mărețe care-i atrag luarea aminte. Astfel, după cum din „Răsvan" țiganul făcuse o figură eroică — prin cunoscuta-i operă dramatică — din domnitorul de însemnătate secondară „Ioan Vodă cel cumplit" face una din cele mai curate și mai mărețe icoane din istoria neamului nostru. Din acest punct de vedere, Hasdeu, care s'ar apropia de Bălcescu, de cât care e mai puțin istoric, e mai mult un literat, un scriitor, un retor, tocmai din cauza grijei cu care-și circumscrie eroul — prezentându-ni-l mai mult ca o victimă a împrejurărilor, a răutății celor ce-l înconjurau și a încrederii naive pe care o pusese într'ânșii, cum și a firmei, îmbibate de figuri specifc retorice.

Obiectiv — Istoricul Hasdeu prezintă trei înfățișări:

a) aceea a istoriei originelor;

b) aceea a istoriei politice; și

c) aceea a istoriei religioase.

6. In activitatea sa științifică, Hasdeu, pe lângă acest caracter de continuitate în isorie și filologie, prezintă și ceva nou: spiritul său înclinat spre religiozitate și cugetare și nenorocirea care i-a răpit din vreme unicul copil — fenomen de inteligență și de aplicație — l'au condus spre știința ultra-pământescului, spre spiritism și gândirea filosofică. In legătură cu aceasta sunt cele trei opere ale sale.

două de natură arhitectonică: mormântul dela Belu și castelul dela Câmpina;

și una de natură literară:

„Sic cogito. Ce e viața? Ce e moartea? Ce e sufletul?" tipărită, până acum în 5 edițiuni (1892, 1893, 1895, 1907, 1909).

IV. Cu aceste caractere — ziarist, scriitor, poate cu subdiviziunile: poet liric, epic (1), dramatic și satiric, conducător și îndrumător literar și mai ales om de știință: critic, istoric literar, filolog, folklorist, istoric propriu zis teoretician, colecționator de isvoare, spiritist, mistic și filosof B. P. Hasdeu reprezintă cu drept cuvânt, una din cele mai însemnate culminații ale spiritului românesc și merită, cu adevărat, acum când împlinește 15 ani dela moarte, să-i amintim numele cu pioșie și admirațiune.

1. Inzestrat de natură cu o inteligență uimitoare și cu o neasemuită putere de muncă el își dă seama perfect de starea noastră sufletească și luptă — dârz, continu și înverșunat — pentru impunerea unei noui ideologii și orientări a acesteia. Din această cauză, caracterul fundamental al operei acestui uriaș este acela de luptă. Dacă într'adevăr se pot alege din cultura românească nume de luptători — apoi desigur în fruntea tuturora trebuie pus acela al sărbătoritului nostru care lasă să se întrevadă, din întreaga-i operă, mai ales acest caracter. Intr'adevăr: și ca gazetar, și ca scriitor, și ca poet; și ca filolog, și ca istoric, și ca filosof — Hasdeu a luptat, timp de aproape 50 de ani, lovind fără milă, în dreapta și în stânga, în presă și la Academie, creindu-și o sumedenie de dușmani înverșunați.

Din acest caracter fundamental al operei lui Hasdeu, derivă altele două de însemnătate hotărâtoare:

2. caracterul ironic care face din Hasdeu cel mai crud și mai necruțător ironist al literaturii noastre — dar care, tocmai din cauza pornirii prea evidente și a intenției — îi transformă satira și fabula, de cele mai multe ori, în pamflet și batjocură,

3. caracterul retoric — romantic — justificat de gândul ascuns al luptătorului necruțător și difuzat asupra întregei sale opere — în proză, în poezie ca și în științe, unde nu se dă înapoi din fața celor mai mari exagerări și extravaganțe.

4. De aici un nou caracter — acela de fantastic pe care-l prezintă încă opera marelui cugetător.

5. Dacă la acestea, luptător, ironist, retoric, romantic, fantastic, vom adăoga și caracterul fundamental-mistic, care-l pune, cu drept cuvânt, în fruntea misticilor noștri, vom avea desigur, pe scurt, complecta caracterizare a operei marelui dispărut și ne vom putea da, în fine, seama de măreția olimpică și complexitatea sufletului său.

Paul I. Papadopol

(1) H. a scris și un roman: „Ursita".

Manuscris

de O. ARDELEANU

Veneam spre casă, coborâsem Calea Victoriei și treceam podul Dâmboviței pe la Palatul Justiției îmi simțeam trupul obosit de par'că făcusem o excursiune prin munți; în creștetul capului mă apăsa ca și cum o cască grea de fier îmi strângea tâmplele; oboseala o simțeam tot mai mult, picioarele îmi tremurau și moleșala căreia nu-i mai puteam rezista, mă copleșea.

Mă așezai pe un bloc de piatră al capului de pod, în fața unei grămezi de nisip. Unde fusesem, habar nu aveam, deși îmi aduceam perfect aminte că ar fi trebuit să mă găsesc acasă, întins pe canapea, citind ultima revizie a corecturilor volumului ce trebuea să apară. Realitatea era însă alta; stam pe un bloc de piatră și mă odihneam de oboseală, capul mă durea tot mai tare și simțeam cum îmi svâcneau tâmplele de par'că tot sângele mi se urcase în creștet. Nedumerit, îmi frământam mintea să pot găsi o dungă de lumină, o reîntoarcere pe drumul făcut. Ceva se petrecuse cu mine, ce anume însă, nu știam și cu toate sforțările ce le făceam nimic, nu se deslușea de cât citirea ultimei corecturi a volumului.

Eram lungit pe canapea, cu țigara în gură, îndreptând vre-o literă întoarsă sau punând vre-o virgulă acolo unde lipsea.

Oprii o trăsură goală ce trecu prin fața mea, și abia desmorțindu-mi picioarele, mă urcai spunând birjarului adresa să mă ducă acasă.

Aerul ce-mi lovea fața, legănatul ușor al birjei, mereu preocuparea de a ști ce se întâmplase cu mine, mă făcu să-mi uit durerea de cap și reamintindu-mi strânsoarea tâmplelor și greul ce mă apăsase în creștet, văzui că nu mă mai doare nimic și că în minte-mi, ca și cum m'ași fi găsit în fața foilor de corectură, se înșiruiau rândurile tipărite cu toate îndreptările făcute: câteva puncte la un sfârșit de capitol, o căciulă lui ă, o liniuță de dialog la o stare...

Când ajunsei acasă, ușa de la intrare dată de perete, în casă nimeni și nimic altceva de cât dezordinea din fiecare dimineață când mă scol. In camera de lucru, canapeaua, cu perina afundată ce păstra urma capului, ca și cum atunci mă sculasem, iar aproape, un scaun, un creion, colile de la tipografie cu însemnările făcute, și atât.... Mă uitai jurîmprejurul odăei, ca și cum acolo ași fi voit să găsesc sprijinul cercetărilor mele, și afară de tot ceace aveam și știam, nu aflam nimic de cât o pată de ploae în mijlocul plafonului, pată pe care nu o observasem până atunci, și o pânză mare de păianjen între soba de zid și părete. Totul era același, nemișcat, cărțile în rafturi, unele mai scoase, altele puse pe deasupra sau căzute pe jos; papuci în fața patului, sticla cu apă pe masă, capete de țigări, chibrituri stinse...

Unde fusesem?... Cât timp voi fi lipsit!

Mă hotărâi să numai stăruesc în a-mi aduce aminte de nimic, și să urmez mai departe cu cetirea corecturilor. Turnai apă în lighean să mă spăl pe față, să mă răcoresc puțin, căci simțeam din nou cum tâmplele îmi svâcneau.

Abia de mi-am pus mâinile în apă și apa s'a înroșit, când mă uitai mai bine, văzui palma plină de sânge și pe brațul drept, ca două vine sparte, sângele închegat se prelinsese până sub braț; pieptul cămășei stropit, și pe gât, urmele unor degete muiate în sânge.

Am început să mă spăl, ușor, cu băgare de seamă, temător să nu irit vre-o rană, nu eram însă nicăeri rănit, nici o sângerătură.

Ce s'o fi putut întâmpla cu mine?!...

Schimbai cămașa, ștersei cu colțul umed al șervetului, câteva pete de pe haină, și tremurând tot fără să vreau, mi se întorcea mintea mereu la aceleași chinuitoare întrebări la care nu puteam să-mi răspund: „Ce am făcut?"... Unde am fost?... „Ce e cu mine?"...

Și cum mă înfipsesem în mijlocul camerei, prostit, fără să mai fi putut gândi la ceva, un comisar și doi civili, se opriră în pragul ușei, grăbiți, suflând greu, congestionați la față ca și cum ar fi urcat pe scară, și cu ochii rotunjiți, ca picătura de venin, se răstiră tustrei, „In numele legei ești arestat!..."

Imi smuciră cămașa din mână, se uitară la ligheanul în care mă spălasem, mă legară de mâini...

— Pentru ce ai comis crima?...

Numai înelegeam nimic și am rămas cu ochii mari căscați la domnii aceștia cari veniseră să-mi cotrobăiască prin casă.

— Răspunde!...

— Nu știu ce crimă, abia putui îngăima tot mai nedumerit și tot mai neînțelegător a tot ce se petrecea în jurul meu.

— Vrei să negi... Dacă ți-ai lepădat cămașa și ți-ai spălat mâinile crezi că...

In vremea aceasta unul dintre ei căutase ca la el acasă: prin cutia mesei, garderob, și îl văzui umblând în buzunarele hainei mele, haină cu care fusesem îmbrăcat, când, triumfător ca un al doilea Arhimede, strigă: „am găsit"... și într'adevăr, din buzunarul de dinăuntru al hainei scoase plin de sânge un cuțit pe care mi-l vără sub nas.

— Il cunoști?...

Mă uitai la cuțit, era cuțitul cu care tăiam foile cărților, un fel de cuțit de vânătoare pe care îl cumpărasem cu zece ani în urmă de dragul piciorului de căprioară ce-i făcea prăselele.

Ce au mai făcut musafirii mei, ce au scris, nu știu; — îmi pare că au și scris — în capul meu se făcu un gol din care nu puteam eși și străduința de a da vre-o urmă a firului care să mă conducă la realitatea întâmplărilor al căror personagiu prim eram, mi-a fost zadarnică.

Din nou, capul începu să mă doară și simțeam cum o mână vânjoasă îmi strângea țeasta, la început încet, apoi mai tare, mai tare, până ce ajunsese la un maximum când simții trecând fulgerele junghiurilor tăioase. Apoi, ușor, ușor, mâna se desprinse întârziind, până ce numai simții nimic; mintea îm era slăbită și toată truda de a pricepe ceva din necunoscutul în care mă afundasem, zădărnicită.

M'au luat, m'au închis și zile în șir mi se puneau aceleași întrebări, aducându-mi-se aceiași învinuire la care nu știam ce să răspund, până ce, într'o zi, — pe semne oboseala și durerea de cap mă copleșise — au chemat doctorul să mă constate de sufăr de ceva și într'adevăr că sufeream, a găsit că sunt răcit, că am un început de pleurezie, că remușcările crimei!... Și pentru toate acestea să mă lase odihnei și să mi se pună pahare pe spate și piept.

Nu știu dacă înainte mă ținuse nemâncat, mi se da de mâncare de bună seamă numai și numai să mărturisesc că am ucis.

Au dovedit că n'am furat nimic, m'au arătat familiei celuia de se spunea că fusese ucis, și nu mă cunoscură, femeia în deosebi avea dreptate femeea era singura femee înțeleaptă și bună pe sebi, — ce femee frumoasă — n'a crezut că eu sunt ucigașul și avea dreptate femeea; era singura femee înțeleaptă și bună pe care o întâlnisem în viață, îmi era dragă și mă gândeam în chiar clipa aceia de ce nu mă ia pe mine de soț?... nu știu dacă i-am spus-o, mi-a ghicit însă gândul și privindu-mă mereu în față, își ascundea zâmbetul unei taine, i se împurpurară obrajii și ochii ei, ochii mari, se plecară în jos, rușinată par'că, asemeni fetei puse să-și aleagă mirele.

Am cutezat să o întreb ce fusese bărbatul ei, și mi-a spus:

— Profesor......

Și am întrebat-o iar: cum trăiau... și a oftat lung. Am mai întrebat-o când s'a întâmplat omorul?... și atunci mi-a răspuns Procurorul:

— In ziua în care ai fost arestat...

Am tăcut, a tăcut și femeea, și au tăcut toți...

La Văcărești unde fusesem închis, au început să mă viziteze prietenii —și toți aveau tristețea pe față și compătimire în atitudini, fiecare la începutul sau la sfârșitul vizitei mă întreba: „De ce ai ucis?..." lăsau ochii în jos, abia de-mi întindeau mâna, și plecau îngânând cuvintele de compătimire vulgară:

— Nenorocitule!...

Pe urma fiecăruia mă uitam cu aceiași neînțelegere ce începuse să mă îndobitocească.

Purtat cu „duba" pentu instrucție de la penitenciar la tribunal și înapoi printre gratiile ferestruicei, respiram aerul libertăței pe care o perdusem par'că pe totdeauna. Pe stradă lumea era veselă, era voioasă, până și cei din jurul morților, — căci într'o plimbare de la închisoare la Domnul Judecător, am întâlnit o înmormântare — vorbeau, râdeau și erau învăluiți într'o atmosferă deschisă pe care o străbăteau, în pas ușor, asemeni veciniciei.

Aşi fi vrut să știu cine avea dreptate, judecătorii sau eu?... dar câte nu vrea omul în viață și trebue să renunțe la ele, și-apoi eu nici nu știam ce vream.

A mai trecut vreme, nu știu cât, — de la o vreme am pierdut noțiunea timpului, — nu știu când a trecut ziua de eri, nu știu când vine mâne, — pentru mine în totdeauna e azi — pentrucă nu mai aveau nimic de aflat de la mine, m'au lăsat în pace m'au scos din încăperea închisoarei în care fusesem și mi-au dat o alta, mai mare. Mi-au deslegat mâinile și mi-au dat drumul să mă plimb prin curte, ca un latifundiar fără de gânduri în parcul castelului de pe domeniu.

...Ce frumos era!.. câtă liniște, câtă poezie!.. și în pacea aceasta, ca un simbol al deșertăciunilor, se ridica mânăstirea veche cu stâlpii înflorați, cu cupole masive și grele ce se sprijineau par'că în crucea ce se înfipsese în albastru...

Iar au venit să mă vază, de data aceasta oameni necunoscuți, nu erau nici procurorul, nici judecătorii, nici prietenii.. erau străini, străini în jurul cărora vedeam pe gardienii închisoarei în atitudini de sclavi, — de bună seamă că vor fi fost cei mai răi oameni de pe fața pământului — mi-a fost scârbă de toți și la nici una din întrebările ce mi le-au pus, nu le-am răspuns. Curiozitatea omenească merge până acolo însă, că pierde până și rușinea și respectul ce-l datorează unul altuia.

— Criminalule!... de ce ai omorât?.. m'au întrebat ei, și le-am răspuns:

— Pentru că am vrut.

— Iți pare rău?

— Imi pare rău că nu v'am omorât pe voi.

Au tăcut, s'au uiat unul la altul, bucuroși poate de mărturisire, apoi ca și cum am fi fost buni prieteni m'au întrebat cum îmi petrec vremea, și n'am răspuns nimic, dacă mă doare ceva, și n'am răspuns: și m'au întrebat multe și nu știu ce, și n'am răspuns la nimic.

* * *

Imensitatea cerului, cântecul unei pasări din coliviea de deasupra ușei cancelariei, și liniștea fără de grije, mă stăpânise până într'atât în cât nimic și nimeni afară de mine numai trăia, eu și cu albastrul cerului fără de fund ce da afară dincolo de ziduri, ca spuma vinului bun din pahar.

In chilia văruită cu alb, am găsit pe o măsuță murdară, hârtie, creion, o carte de rugăciuni, un pahar cu apă și niște prafuri albe pe cari scria „otravă".

Am suflat în prafuri ca în floarea de păpădie și prafurile au albit dușumeaua, cartea de rugăciuni am întins-o pe fereastră, printre gratii, unuia ce-și târa lanțurile de picioare, apa mi-am turnat-o pe cap și... până târziu, cât am putut vedea, am scris toată frumusețea și măreția naturei pe care mi-a dat-o albastrul cerului, cântecul pasărei din colivie și liniștea unei vieți transcedente. Când n'am mai văzut să scriu, mi-am ascultat bătăile inimei până noaptea târziu când am adormit legănat de cadența lanțurilor neodihnite și pașii măsurați ai soldaților de pază.

A doua zi au venit tâlharii și pe când dormeam încă, mi-au furat foile scrise, foile pe cari aș fi vrut să le citesc mereu ca pe o rugăciune ce mi-o făcusem.

Iar prietenii, prietenii buni de altădată, au venit să mă vază, și m'am încrezut în ei, și le-am spus ceeace am să lucrez, căci trăind fără de griji am gândit mereu la ceeace am scris eu, ceeace au scris alții și ceeace voi scrie. Și m'au ascultat și în ochii lor am văzut strivindu-se boabe mari de lacrimi pe cari și le ștergeau pe ascuns.

De bună seamă, visurile mele de artă atingeau marginele năzuinței, și pentrucă am vrut să le aud cuvântul, i-am întrebat:

— Ce ziceți? și drept răspuns au plâns, și plânsul lor mă umplu de speranță, și plânsul lor îmi însenină fața, îmi da bucurii noi, încredere în mine și... poate că aceasta va fi începutul operei celei mari.

Ochii închișilor mă priveau lung, cu bunătate, până și gardienii și procurorul și străinii cărora le spusesem că am morât., toți, toți....

M'au mângâiat ca pe un copil, m'au bătut pe umeri și mi-au spus că sunt liber, că pot pleca împreună cu cei ce veniră să mă vază.

Le părea rău poate de vina ce mi-o adusese și nu știau cum să se umilească mai mult, să nu le port ură... Și i-am ertat, — i-am ertat pe toți... Când am plecat, — să le fac dovada ertărei — le-am sărutat mâinile, am zâmbit, și i-am invitat să-mi întoarcă vizita.

* * *

Sunt liber... am legat prietenii noi și curios, numai doctori, și când ești prietenul oamenilor acestia, numai ești stăpân pe tine; trăesc după prescripțiile lor.

Acum mă găsesc într'o vilă a unuia dintre ei, foarte bogat, foarte înțelept și cu o inimă de aur. Sunt invitatul lui. Prietenul meu are însă o curiozitate: visează să fie șeful unui sanatoriu grozav, cel mai bun, și pentru aceasa și-a îmbrăcat toți prietenii în halate lungi, vargate, iar el, într'o mantie albă, cu o tichie de catifea roșie pe cap, între noi, la masă, la plimbări prin parc, pretutindeni, și seara când stăm de vorbă, sau îi citesc câte ceva din lucrările mele, fața i se însenineazâ de bucuria nădejdilor viitoare.

Ca să-i dau iluzia sanatoriului și mai complectă, m'am făcut bolnav și îl las să mă caute; îmi face injecții ca să mă fortific, fac băi, înghit pilule, iau doctorii, nu fumez, nu beau cafea, trăesc după prescripțele lui, și el se simte fericit și îmi spune mereu:

— Să vezi, ai să te faci bine... și eu îl ascult. Mă întreabă dacă mă mai doare capul, dacă mai simt junghiuri, prin creștet, prin oase — așa ca furnicături —, dacă mai tremur sau mă sperii....

Și n'am nimic, nimic; mă simt ușor ca și cum m'aşi fi născut din nou... și el se bucură.

* * *

Ce grozăvie!...

De două zile ca o obsesie, mă urmărește un vis urât.

Mă văd intrând într'o casă din care par'că toată lumea lipsește; căutam pe cineva care îmi furase manuscrisul romanului la care lucrasem un an întreg. Am intrat în toate camerile, lăsând ușile deschise, și nicăeri nu aflai nimic și totuși știam, îmi spunea cineva că romanul meu acolo se află, viața și munca mea, acolo este, am strigat, am făcut gălăgie, am trântit scaunele... Nimeni... Am deschis ultima ușă, o ușă secretă a unei biblioteci în care mi-am recunoscut cărțile — aceiași autori — cărțile mele... și mă pregăteam să le iau, erau ale mele... Atunci veni hoțul, hoțul cărților și al manuscrisului în care îmi legasem viața și visurile toate. Mi se făcu roșu în fața ochilor, băgai mâna în buzunar, scosei cuțitul cu care îmi tăiam foile cărților, desfăcui tăișul din prăsele și... lovii, lovii puternic mereu, mereu până ce căzu jos.

In mânile lui strângea manscrisul romanului, i l-am smuls, am plecat și pe urmă, pe urmă... numai știu nimic.

Și visul ăsta mă urmărește.

Am să i-l spui doctorului...

C. Ardeleanu

SULLY PRUDHOMME

PLOAIA

Și plouă. — Ascult un ropot cadențat;
Frunzișul neatins de vânt se 'ndoaie
Și'n plâns strălulce sub cumplita ploaie;
Priveliștea pe păsări a'ntristat.

Fântâna toată-o tulbură nămolul;
Pietrișul se ivește gol pe drum.
Nisipul roș se'mbalsămă acum,
Șiroaele îl dau de-a rostogolul.

Tot orizontu-i palidă perdea;
Ferestrele îmi plescăe laolaltă;
Sclipiri de apă licăresc și saltă
Pe drumu-acuma vânăt, pe șosea.

De-alungul unui zid, muiați, trec boii
Abia mișcându-și pasul lor greoiu;
Pe cer e ceață, pe pământ noroiu,
Ne plictisim: ce trist e ritmul ploii!

Ioan Gane

Zidirea cetăţii Scutari (Şcodra)

— LEGENDĂ POPULARĂ SÂRBEASCĂ —

Zidesc o cetate trei fraţi de un sânge,
Trei fraţi de un sânge, tustrei Mărniavcevici.
E Vúcaşin Craiul din toţi cel mai mare
Şi Ugleş Voivodul e frate de mijloc,
Iar Goiko viteazul mai tânăr e'n vârstă —
Zidesc ei Scutari pe lacul Bolana,
Trei ani cu trei sute de meşteri lucrează,
Dar nu-i chip s'aşeze pe loc temelia,
Iar necum cetate şi ziduri să'nalţe. —
Tot lucrul de ziua şi toată clădirea
Dărâmă la noapte o vilă (1) din munte.
Un an după altul, trei ani împliniră
Ş'atuncea le strigă cea vilă din munte:
„Tu, Craiu Vucaşine, munceşti tu degeaba,
„Pierdută ţi-i truda şi banii de aur,
„Că n'ai să poţi pune măcar temelia,
„Iar necum cetatea zidită să fie,
„Pân'n'afli doi oameni cu nume potrivă,
„Pân'n'afli pe Stoia şi fratele-i Stoian,
„Pe ei temelia şi turnuri clădeşte.
„Aşa nu se surpă şi zidul nu cade,
„Dura-vei atuncea cetatea Scutari".
Când Craiul aude astfel de cuvinte,
Grăeşte să vie Desimir de grabă:
„Fuseşi pân'acuma o slugă plecată.
„Copil să-mi fii de-astăzi, tu, scumpe voinice,
„Inhamă dar caii şi pune'n căruţă
„Ce aur mai este, poveri ca vr'o şease.
„Şi du-te, băiete, prin lumea cea largă
„Să cauţi doi oameni cu nume potrivă,
„Să cauţi pe Stoia şi fratele-i Stoian.
„Răpeşte-i sau dă-le grămada de aur
„Şi adu-i la Şcodra pe lacul Bolana.
„Pe ei temelia şi turnuri să facem.
„Aşa nu se surpă şi zidul nu cade,
„Dura-vom atuncea cetatea Scutari."
Desimir pe dată îşi prinde-armăsarii
Inhamă căruţa şi pune într'însa
Ce aur mai este, poveri ca vr'o şease.
Porneşte voinicul prin lumea cea largă
Să cate doi oameni cu nume potrivă,
Să cate pe Stoia şi fratele-i Stoian.
Trei ani fără tihnă colindă prin lume,
Dar n'află doi oameni cu nume potrivă,
Dar n'află pe Stoia şi fratele-i Stoian.
Se'ntoarce la Şcodra pe lacul Bolana.
„Ia-ţi, rege-armăsarii şi ia-ţi şi căruţa
„Şi într'însa sunt banii, poveri ca vr'o şease
„Nu se-află doi oameni cu nume potrivă,
„N'aflai eu pe Stoia şi fratele-i Stoian".

Când Vúcaşin află ce sluga-i vesteşte,
Pe Radu mi-l cheamă, cel meşter mai mare.
Iar Radu şi-l strânge pe meşteri-trei sute.
„Tovarăşi, cetatea, vedeţi, nu se'nalţă,
„Tot lucrul de ziua se strică la noapte."
Şi strigă din munte puternica vilă:
„N'auzi, Vucaşine, munceşti tu de geaba,
„Pierdută ţi-i truda şi banii de aur!
„Că n'ai să poţi pune măcar temelia,
„Iar necum cetatea zidită să fie!
„Dar iată că sunteţi trei fraţi de un sânge
„Ş'aveţi fiecare soţii credincioase.
„P'aceea ce mâine la Bolana vine
„S'aducă mâncare la meşteri şi vouă,
„Pe ea temelia şi turnuri să faceţi.
„Aşa temelia se ţine, nu cade
„Şi zidul cetăţii se'nalţă spre ceruri."
Când Craiul aude astfel de cuvinte
Ii cheamă pe fraţii, pe Ugleş şi Goiko.
„Voi nu ştiţi ce-mi zise cea vilă din munte?
„Pierdută ni-i truda şi banii de aur
„Căci ea nu ne lasă măcar temelia
„Să punem, iar necum cetate să facem.
„Din vârful de munte îmi zise grăindu-mi:
„Vucăşin, voi sunteţi trei fraţi de un sânge
„Ş'aveţi fiecare soţii credincioase,
„P'aceea ce mâine la Bolana vine
„S'aducă mâncare la meşter şi vouă
„Pe ea temelia şi turnuri să faceţi,
„Aşa temelia se ţine, nu cade
„Şi zidul cetăţii se'nalţă spre ceruri. —
„Jurăm dar cu toţii pe Dumnezeu sfântul
„Nevestei nici unul nimic să nu spunem.
„S'aleagă norocul pe-aceea ce mâine
„La Bolana vine mâncare s'aducă." —
Jurară cu toţii să lase norocul
S'aleagă pe-aceea spre jertfă menită.

Când noaptea se lasă, se'ntoarseră fraţii
Spre casă şi curte, spre casele albe.
Cinară o cină bogată, domnească. —
Dar iată minunea cea mare că'ncepe!
Vucăşin întâiul îşi calcă cuvântul
Şi-i spune nevestei încet la ureche:
„Iubito, m'ascultă, păzeşte-te bine
„Şi mâine să nu vii la locul Bolana,
„La meşteri şi nouă să n'aduci mâncare,
„De vii, îţi vei pierde viaţa ta scumpă:
„Zidi-vom pe tine temeiul cetăţii!"
Şi Ugleş voivodul îşi calcă cuvântul;
Ii spune şi dânsul nevestei iubite:
„Să nu vii tu mâine la locul Bolana,
„La meşteri şi nouă să n'aduci mâncare.
„Acolo pieri-va frumoasa-ţi viaţă:
„Zidi-vom pe tine temeiul cetăţii!"
Dar Goiko cel tânăr nu-şi calcă cuvântul,
Nevestei nici vorbă nu spune viteazul.

Când zorii adus-au din nou dimineaţa,
Tustrei se sculară şi'n grabă porniră
Să meargă să vadă cetatea Scutari.
E vreme mâncarea s'aducă la meşteri,
Iar rândul e astăzi reginei să vie.
Dar dânsa grăeşte cumnatei şi-i zice —
Cumnatei, nevestei lui Ugleş Voivodul:
„Ascultă-mă, dragă, nu ştiu ce-i cu mine,
„Dar capul mă doare şi tare-mi zvâcneşte.
„Să fii sănătoasă, dorescu-ţi din suflet,
„Ci du tu mâncarea la meşterii noştri." —
Nevasta lui Ugleş i-'ntoarce-acum vorba:
„Cumnată, regină slăvită şi bună,
„Nu sunt nici eu bine, căci mâna mă doare;
„Să fii sănătoasă, dar nu mă pot duce,
„Ci spune-i să meargă nevestei lui Goiko."
Se duce regina la-a treia cumnată:
„Frumoasă şi scumpă nevast'-a lui Goiko,
„Nu ştiu ce-i cu mine, dar capul mă doare,
„Ci du-tu mâncarea la meşterii noştri."

Nevasta lui Goiko grăeşte senină:
„O, doamnă regină şi soră mai mare,
„S'ascult eu de tine mă simt bucuroasă
„Dar n'am scăldat încă copilul din leagăn
„Şi-i nespălat albul, frumosul lui scutec".
Regina şireată grăeşte la rându-i:
„Du prânzul la meşteri şi fii fără grije,
„Că rufe şi scutec le spăl eu pe toate. —
„Nevasta lui Ugleş îţi scaldă copilul."
Iar nora mai mică nimic nu mai spune,
Ci duce mâncarea la fraţi şi la meşteri.

La lacul Bolana femeea când vine,
O vede viteazul, bărbatul ei, Goiko,
Iar inima-i plânge de multă durere.
I-e milă de dânsa, frumoasa soţie
I-e milă de fiul, copilul din leagăn,
O lună e doară de când e pe lume.
Pe faţa lui Goiko curg lacrimi de jale.
Şi zvelta soţie când vede plângându-l,
Spre dânsul păşeşte şi'ncet mi-l întreabă
Cu vocea sa blândă, cu vocea sa dulce:
„Ce este cu tine, stăpâne iubite,
„Ca lacrimi să-ţi curgă şi ochi-ţi să plângă?"
Iar Goiko viteazul răspunde şi-i zice:
„E rău şi năpastă, tu, scumpă soţie.
„Un măr ce avut-am, un măr tot de aur
„Căzu şi se duse în apa Bolana.
„Il plâng eu pe dânsul şi n'am mângâiere."
Ea seamă nu poate să-şi dea, să'nţeleagă,
Şi iarăşi îi zice lui Goiko viteazul:
„Să ceri dela Domnul să-ţi dea sănătate,
„De măr să n'ai grije, îţi faci tu şi altul."

Mai rău se aprinse durerea lui Goiko
Şi capul şi'ntoarse pe partea cealaltă.
Şi nici nu se uită la scumpa nevastă. —
Veniră şi fraţii Vucăşin şi Ugleş,
Cumnaţii cu femeia lui Goiko viteazul.
De mâinile-i albe o-apucă de grabă
S'o duc în cetate în zid s'o zidească.
Şi-l cheamă pe Radu cel meşter mai mare.
Iar Radu ţi-i strigă pe meşteri — trei sute. —
Şi râde frumoasa şi zvelta femeie.
Işi dă ea cu gândul, că totul e glumă.
O pun în cetate pe ea să clădească
Şi lemne şi pietre grămadă pe dânsa
Aruncă zidarii. Şi zidul se'nalţă,
Se'nalţă s'ajunge genunchii femeei.
Ea vede şi râde, căci tot mai gândeşte,
Că glumă e doară şi poftă de joacă. —
Zidarii într'una şi pietre şi lemne
Aduc, iară zidul se'nalţă mai mare
Şi prinde şi strânge subţirele mijloc
Al tinerei biete ce simte-apăsarea
Şi groaznica soartă la care-i menită.
Ea ţipă nebună ca şearpe sălbatic
Şi-l roagă pe rege şi Ugleş Voivodul:
„De credeţi în Domnul, cuprindă-vă mila,
„Din ziduri mă scoateţi, că-s tânără, biata."
Se roagă şi plânge, zadarnic e totul,
Cumnaţii spre dânsa nici ochiul nu-aruncă.

Şi lasă de-o parte ruşine, sfială,
Spre soţu-i se'ndreaptă, rugându-l îi zice:
„Să nu laşi, stăpâne, ca'n zidul cetăţii
„Zidită să fie soţia ta scumpă.
„Trimite de grabă la maica-mi bătrână,
„Căci maica-mi mulţime de galbeni păstrează,
„Un sclav sau o sclavă să-ţi cumpere maica
„In locu-mi să puneţi în zidul cetăţii." —
Se roagă şi plânge, — zadarnic e totul.

Când vede frumoasa şi zvelta femeie
Că rugă şi lacrimi nimic nu-i ajută,
Se'ndreaptă spre Radu cel meşter mai mare:
„O frate în Domnul, tu meştere Radu,
„Fereastră deschide-mi la pieptul meu tânăr
„Şi sânii mei tineri afară mi-i scoate,
„Când Iovo plăpându-l, copilul din leagăn
„Veni-va să poată să-şi sugă mâncarea!"
La vorba de frate, o-ascultă maimarul, (1)
Fereastră-i deschide la pieptul cel tânăr
Şi sânii cei tineri afară mi-i scoate.
Când Iovo plăpândul, copilul din leagăn
Veni-va să poată să-şi sugă mâncarea.
Din nou amărâtă grăeşte lui Radu:
„O frate în Domnul, tu meştere Radu,
„Să-mi laşi o fereastră la ochi-mi să cate
„Spre casă şi curte, spre casa lui Goiko
„Să văd când pe Iovo la mine l-aduce
„Şi când iar îl duce la casă, micuţul!"
La vorba de frate, o-ascultă maimarul
Şi-i lasă fereastră la ochi ca să vadă
Spre casă şi curte, spre casa lui Goiko,
Atunci când pe Iovo la dânsa l-aduce
Şi când iar îl duce la casa cea albă. —
Aşa fu zidită femeia'n cetate.
I-aduc ei copilul, pe Iovo din leagăn
Şi zile vr'o şapte îi dete să sugă.
Trecu săptămâna şi vocea-i se stinse,
Dar Iovo tot suge la sânul cel tânăr.
Hrănit fu copilul un an pân la capăt. —
Cum fu şi rămase şi'n zilele noastre.
Că curge şi astăzi o hrană din ziduri,
Ca semn de minune şi leac bun să fie
Femeei ce naşte şi lapte nu are.

Traducere din originalul sârbesc **de N. Batzaria**

1) vilă, un fel de zână aeriană.

1) *marinar* în dialectul macedoromân „mai marele, căpetenia meşterilor".

NOTA. — Legenda de mai sus, a cărei asemănare cu legenda „Curţii de Argeş" este evidentă, face parte din ciclul poemelor populare sârbeşti anterioare celor în legătură cu celebra bătălie dela Cosovo (Câmpia Mierlelor), unde a pierit Lazăr, ultimul ţar sârb. Ea a fost culeasă de vestitul folklorist sârb Wuk Caraghici.

Personagiile din legendă sunt istorice. Craiul Vúcaşin, de pildă, este tatăl lui Cralevici Marco (Marcu Craile,) cel mai mare erou legendar al Slavilor dela Sud. Acest Marco s'a luptat ca vasal al Turcilor împotriva lui Mircea cel Bătrân la Rovine, unde şi-a găsit moartea.

Această legendă, ca şi toate cântecele populare sârbeşti, nu e rimată, ci e în versuri ritmice de zece silabe cu cesura după silaba a patra.

Traducând-o am socotit că exametrul corespunde mai bine geniului limbei române, apropiindu-se totodată prin ritm şi melodie de versul original sârbesc.

Adaog că am căutat să mă depărtez cât mai puţin de textul original, spre deosebire de o bună parte din traducerile făcute în limbi străine şi mai ales de cele franţuzeşti.

N. B.

Ioan Scurtu

Inştiinţările funebre şi buletinul stării civile anunţă moartea, la *43* de ani, a lui Ioan Scurtu. O rectificare în ce priveşte vârsta decedatului e necesară, şi o facem reproducând următoarele rânduri din capitolul *Vita* (Viaţa) al tezei lui de doctorat, susţinută la Lipsca:

„Ich, Ioan Scurtu, wurde am 17. März 1877 als der Sohn des Gymnasiallehrers Ioan Scurtu und seiner Ehefrau Anna geb. Dragan, beide griechisch orientalischer Konfession, in Kronstadt (Siebenbürgen) geboren. Beide Eltern sind mir frühzeitig durch den Tod entrissen worden".

Pe româneşte:

„Eu, Ioan Scurtu, m'am născut în Braşov (Transilvania), la 17 Martie 1877, ca fiu al profesorului de gimnaziu Ioan Scurtu şi al soţiei sale Ana, născută Drăgan, amândoi de religia greco-orientală. Părinţii mi-au fost răpiţi printr'o moarte timpurie".

Ioan Scurtu a murit, aşa dar, în vârsta de 45 de ani.

Am început, cu o rectificare, necrologul acesta, pentrucă tot în rectificări şi-a trecut Ioan Scurtu o bună parte din viaţa lui literară, cu deosebire deceniul 1902—1912. A îndreptat erorile editorilor lui Eminescu, a dres „îndreptările" bio-bibliografilor poetului, şi s'a rectificat pe sine însuşi. Cred că *lui* i s'a întâmplat următorul lucru: a vorbit de o scriitoare numind-o „răpozată" pe când acea scriitoare trăia, şi tocmai când dânsul veni cu îndreptarea cuvenită, scriitoarea decedase într'adevăr, aşa că a fost nevoe de o *nouă* îndreptare.

I

In „Noua Revistă Română" No. 48, vol. 5 (dela 15 Ianuarie 1902) apăruse, sub titlul, *„Mihail Eminescu"*, un *apel literar către cunoscuţii şi către cunoscătorii lui.* Apelul era semnat „Ioan Scurtu absolvent al facultăţii de litere din Cluj şi student al facultăţii de litere din Lipsca".

In apel tânărul student — anunţând că a întreprins cercetări pentru o monografie asupra lui Eminescu pe care nădăjduia s'o prezinte în semestrul de vară al anului 1902 ca teză de doctorat — cerea să i se trimeată: „ştiri inedite, un stoc de date nouă asupra vieţii şi operelor lui Eminescu... scrisori, amintiri, manuscripte, broşuri, portrete, etc.".

Pare-se că omenirea admiratoare şi cea editoare a lui Eminescu nu s'a grăbit a trimite la „Leipzig in Sternwartenstrasse 4 III". împărtăşiri, şi Scurtu, care se găsea pe atunci „în plinul scrutărilor", a trebuit să se mulţumească cu câte date a putut culege el singur, şi a apărut, în 1903, la editorul Iohann Ambronius Barth, cu:

Mihail Eminescu's
Leben und Prosaschriften
Inaugural-Dissertation
zur
Erlangung der Doktorwürde
der
Philosophischen Fakultät
der Universität Leipzig
vorgelegt von
Ioan Scurtu
aus Kronstadt (Siebenbürgen),

o carte cu note multe, metodic distribuită, în care vederile noui nu abundă, iar descoperiri, *deocamdată,* nu se găsesc.

II

Descoperile vor veni mai târziu, la întoarcerea lui Scurtu în ţară şi în plina perioadă a *Semănătorului.* Descifrând — în biblioteca Academiei Române — autografele, reconstituind variantele primitive şi neînchegate (chiar şi pe cele cari se ascundeau sub ştersături), inventariând tablele unor periodice şi străbătând, prin muncă îndărătnică, la izvoare, el ne-a dat din poeziile lui Eminescu, prima „ediţie critică, autentică în text... orânduită după toate normele obicinuite aiurea", o ediţie în care notele îţi pun la îndemână şi mijloace de control şi pe cele spre o mai departe documentare.

III

Dacă s'ar fi mărginit la atâta, ar fi fost bine, foarte bine. Dar omul râvnea spre critică şi spre polemică, lucruri cari cer *alte* calităţi decât cele trebuitoare pentru stabilirea unei succesiuni cronologice, pentru datarea unor bucăţi, pentru folosirea textelor de concepte, pentru revizuiri, completări, colaţionări, pentru punerea semnelor de punctuaţie la locul lor şi pentru instalarea în parenteze a unui *sic* în dreptul *lapsus*-urilor originale.

Exigenţele simţului critic sunt mari. Intre altele, acesta pretinde să fii psiholog nu numai estetician. (Gherea a arătat că trebue să fii şi sociolog). Şi ce psiholog şi estetician era Scurtu o poate arăta „studiul critic" în care punea pe *Manasse* în categoria *„pieselor trecătoare ce se scriu mai mult pentru scenă, pentru actori, pentru public, deci pentru succesul efemer al zilei sau al zilelor de afiş"!* Iar despre Pompiliu Eliade spunea Scurtu:

„un mititel (Pompiliu) Eliade, străin de rasa noastră tot atât de mult caşi autorul dramei admirate, printre alţii, şi de către pomenitul omonim diminutiv *al marelui Eliade".*

IV

In polemică — dacă a pregătit o bună execuţie dată d-lui Octav C. Tăzlăuanu („Analfabeţia în mişcarea noastră culturală") şi dacă în articolul „Furtul dela Ateneu sau cine-i hoţul de păgubaş" a îngrămădit frumuşel într'un colţ pe d. Virgil Cioflec — a fost, însă, în unanimitatea cazurilor (minus două: cele de mai sus) nefericit. L'au sfătuit păcatele să se războiască cu acel subtil şi caustic şi destrămător Ilarie Chendi.

Iar Ilarie Chendi l'a urmărit — implacabil:

„Ioan Scurtu, în articolele sale despre hârtia *Letei*, despre ziare, călindare şi despre traduceri, ca şi prin restul frazelor sale îmbâcsite s'a dovedit de cea mai ştearsă inteligenţă dintre toţi câţi caută să se îmbrâncească în arena literelor".

Aşa vorbeşte Chendi, în revista de fine de an a „Vieţii literare şi artistice" dela începutul lui Ianuarie 1908.

Şi, parodiând revărsarea de sinonime şi pleonasme din cercetările lui Scurtu, aprigul Chendi spunea:

„I s'a făcut de luptă şi lui d. Scurtu, de luptă cu noi şi cu alţii. Foarte bine. Desigur are să fie o luptă, un război, o campanie uriaşă şi mare... ca să vorbim în stilul d-sale. Aceastǎ veste glumeaţă, hazlie şi umoristică ne produce multă bucurie şi veselie, am putea zice chiar plăcere! Numai să nu-i pară rău şi să regrete pe urmă, să nu se supere şi întristeze tot d-sa".

V

De întristat, s'a întristat, în adevăr, tot Scurtu. Şi mâhnirea lui fu mare nu numai pentru atacurile cari îi veneau din atâtea lagăre deosebite, şi chiar vrăjmaşe între ele (Chendi, Iorga, Ibrăileanu, Mihail Dragomirescu); dar şi pentrucă, prin acele atacuri, ce tindeau la desfiinţarea *criticului* şi *polemistului* Scurtu, era nesocotit, cu desăvârşire nesocotit şi *bibliograful* Scurtu.

Vrednic de-a fi descrisă e starea cercetătorului literar în ramura cea mai puţin resplătitoare: cea a bibliografiei. Iată un om care'şi trece (nu zic: îşi consumă) tinereţea şi maturitatea în biblioteci. Compulsează. Confruntă. Colaţionează. Descopere pe autor din anonimat ori de sub criptonime; din fragmente detaşate alcătueşte o culegere; desvălue contrafacerile, dă la iveală ineditul, însoţeşte de un succint expozeu lucrurile pe cari le întrevede în opuscule şi pe cari le ghiceşte din grifonări; îţi reconstitue opera cuiva aşa cum fusese înainte de-a fi fost expurgată sau înainte de-a fi avut parte de interpolări; ţi-l arată pe autor astfel cum era în timpul noviciatului şi al bâjbâilor literare. El scoate de sub dărâmături. El salvează din naufragii. *)

Lucrurile acestea abia că se zăresc însă de către o infimă parte de cetitori. Să fie asta un semn de binecuvântare? Icosul întâi al „Acatistului Bunei Vestiri" zice:

„Bucură-te, adâncime, care nu te poţi lesne vedea nici cu ochii îngereşti".

Adâncimile bibliografice rămân, în cea mai mare parte, neremarcate de ochii omeneşti. Toate „descoperirile" acestui gen de cercetători încap doară în 2—3 pagini compacte şi în cari cifrăria, prescurtările, parantezele, asteriscurile, retrimeterile, indicaţiile de tomuri, de cărţi, de capitole, de paragrafe, de pagini, de alineate, de adiţiuni marginale, de note la adiţiuni şi de notiţe la acele note, obosesc din capul locului pe cetitor, când nu-l fac să azvârle o distrată, ori ironică (în orice caz puţin simpatizantă) ochire peste o muncă extraordinară.

VI

Şi apoi scotocirile bibliografice vieţuesc uneori cât vieţueşte un catalog. Deschizătoare de drumuri pentru noui cercetări, iată că vine o dare-la-lumină a altuia care, fatalmente, pune în umbră scrutările tale şi învecheşte înnoirile tale.

„Pântecele cel bine roditor" al ostenelilor tale,— o, Bibliografio, maică! — nimănuia nu se arată „ca o ţărină dulce". Bătrâneţe fără tinereţe. Indrăznire cu repezi înfrângeri.

VII

La acestea mai adaogă faptul că bibliografii au unii faţă de ceilalţi o „bunăvoire" spăimântătoare. E de ajuns ca unul să dea peste un zeţar nu bourdonniste, adică omiţător de linii sau de cuvinte dar de un mititeluţ mâncător de litere, — ca să stârnească hohotele de râs ale colegilor săi întru bibliografie.

Lucrul acesta s'a văzut, mai ales, cu prilejul apariţiei „Prozei literare de Mihail Eminescu", carte „îngrijită după isvoare cu o introducere de Ioan Scurtu" (1908).

Atunci câteva greşeli de corectură (observate în ediţia lui Scurtu, de către cei cari, în biblioteca Socec, scoteau şi dânşii proza lui Eminescu) au fost lungite, lăţite, întoarse pe ambele feţe şi li s'a dat o largă răspândire. Scurtu, amărât şi slab, s'a lăsat uşor scos din circulaţia literară. Şi de pe urma lui, din marile lucrări pe cari le-a făgăduit cu privire la Eminescu, n'au rămas de cât introducerile la „Lumina de lună" şi la „Laïs" („Le joueur de flûte" de Emile Augier, comedie într'un act, traducere în versuri de Eminescu), adnotările la „Geniu pustiu" şi o dare-de-seamă asupra încercării de studiu a lui I. Pătrăşcoi: „M. Eminescu's pessimistische Weltanschauung mit besonderer Beziehung auf den Pessimismus Schopenhauers".

Activitatea lui de căpetenie residă în rândurile cu caractere mărunte şi în cari descopere — bunăoară — în Satira III a maestrului, într'o variantă ,atacuri personale contra poetului Petrino şi o satiră contra lui V. A. Ureche.

Notele deslușitoare, — acolo e în elementul său; descopere data exactă când „tânărul dascăl braşovean Gheorghe Bariţiu îşi ia inima în dinţi şi cere prea înalta voie a împăratului Ferdinand pentru Gazeta de Transilvania care ieşise în două numere şi fusese oprită de cenzură"; iar în darea-de-seamă cu privire la „Der Haiduk von Bucura Dumbrava" de remarcat sunt tot înregistrările bibliografice. Inregistrările acestea sunt cu zecile la finele volumului „Lumină de lună". Iată un specimen:

„DORINŢA. Varianta în Ms. Ac. Rom. cu data pusă de Eminescu: „10 Mart. (18)76: foaia scrisă caligrafic, cu îndreptări ulterioare, a fost trimisă poetei Veronica Micle şi e înapoiată poetului la dorinţa lui cu câteva rânduri franţuzeşti pe contrapagină datate de poetă"...

Acestea — împreună cu teza lui de doctorat, cu conferinţa pe care, ca student, o rostise în societatea „Neuphilologischer Verein" din Lipsca cu privire la Luceafărul lui Eminescu — formează toată contribuţia lui la istoriografia românească.

BARBU LAZAREANU

*) Când pe acel bibliograf îl cheamă Ioan Scurtu, iată ce se întâmplă. Versurilor — cari ani de-a rândul colindau greşit din gură'n gură, din ediţie'n ediţie — versurilor cari aveau forma:

Nu spera când vezi mizerii
La izbândă făcând punte,
Te-or întrece nătărăii
De ai fi cu stea în frunte,

el le redă textul lor adevărat:

Nu spera când vezi mişăii
La izbânzi făcându-şi punte.

Şi iată-l pe Eminescu restituit limpedei-înţelegeri, rimelor lui, ritmurilor lui (pe când aproape două decenii fusese dăruit cu non-sensuri, cu asonanţe şi cu poticniri în ritm).

Omul întors din raiu

— POVESTE ORIENTALĂ — de N. BATZARIA

Intr'o zi caldă de vară un călugăr îmbrăcat aproape în zdrenţe mergea pe jos pe drumul cel mare şi prăfuit. Mergea ştergându-şi năduşelile ce-i curgeau ca ploaia şi se oprea din când în când să mai răsufle, că nu mai putea de oboseală.

Sub zdrenţele bietului călugăr bătea însă o inimă curată, smerită. Trecuse de 50 de ani şi nu ţinea minte să se fi depărtat odată măcar din calea dreptăţii, să fi cârtit împotriva lui Dumnezeu sau să fi gândit ceva rău despre semenii săi. Om sfânt în toată puterea cuvântului. Nici leneş nu era, ci muncea fără răgaz din zori şi până seara târziu.

Cu toate acestea, nevoia şi sărăcia nu vroiau să se despărţească de dânsul. Erau zile când bietul om stătea flămând, hrănindu-se numai cu nădejdea că Dumnezeu cel bun şi milostiv n'are să-l părăsească.

Şi cum mergea pe jos pe drumul cel mare şi prăfuit, aude îndărătul său tropot de cai şi strigăt de voci omeneşti. Sgomotul se apropia din ce în ce. Nu după mult, drumeţul nostru fu ajuns de un grup de călăreţi, în fruntea cărora mergea pe un cal mândru şi voinic, un om îmbrăcat ca şi călugărul în haina bisericească, dar o haină nouă şi făcută dintr'o stofă fină şi scumpă.

— Incotro părinte ? îl întrebă acesta pe călugăr cu un aer de senzaţie.

— Ia, până în satul acela, unde mă duc să propovăduiesc oamenilor cuvântul lui Dumnezeu, răspunse călugărul ducându-şi mâna la piept şi plecându-se cu smerenie.

Şi câştigi mult de pe urma predicilor tale ?

— Pacea sufletului şi liniştea conştiinţei.

— Slab câştig, zise râzând călăreţul. Fă şi tu ca mine, dacă vrei să nu mai mergi pe jos şi să nu duci lipsă de ceva.

Tot stând de vorbă, ajunseră la intrarea unei păduri. Călăreţii descălecară, ca să se mai odihnească şi să mănânce din merindele ce aveau cu dânşii. Fu poftit şi călugărul de către acela cu care intrase în vorbă şi care era şeful celorlalţi.

După ce se ospătară bine, acesta îl luă pe călugăr la o parte şi îi vorbi în felul următor : „vrei să duci şi tu un traiu îmbelşugat şi să te bucuri de toate bunătăţile, aşa cum mă vezi şi pe mine ? Iată mijlocul : fereşte-te de a spune adevărul şi minte cât mai mult. Cu cât minciuna va fi mai mare, cu atâta va fi mai lesne crezută şi te vei alege cu foloase mai mari. Uită-te la mine : sunt şi eu o faţă bisericească şi am chiar rangul de Vlădică. Norodul ascultă de cuvântul meu şi se pleacă smerit înaintea mea.

„Dar acest norod şi-ar fi întors privirile dela mine, dacă i-aş fi grăit adevărul şi nu l'aş fi lăsat să se îndepărteze din calea dreptăţii. In loc să mă încarce cu daruri şi plocoane, cum face acum, ar fi scrâşnit din dinţi şi mi-ar fi arătat pumnii.

„Ce vrei ? Aşa e lumea. Ii place să fie minţită şi numai minciuna îi merge la inimă şi i se pare mai dulce decât mierea".

După ce rămase singur, călugărul îşi zise : „e foarte cu putinţă ca Vlădică să aibă dreptate. E doar om învăţat şi ştie mai multe decât mine, un biet păcătos. Ia să încerc să mă potrivesc şi eu sfatului ce mi-a dat".

Işi luă băţul în mână şi o porni din nou la drum. Cam pe la chindie ajunse la o cetate mare şi văzu că toată lumea, îmbrăcată în haine cernite, se grăbea să se ducă la biserică. Iar clopotele sunau jalnic şi prelung.

— Ce e ? Ce sa întâmplat ? întrebă el pe unul din trecători.

— A murit nevasta stăpânului acestui oraş şi ne ducem la înmormântarea ei, îl lămuri cel întrebat.

Călugărului îi veni atunci un gând nătruşnic. Se duse şi el la biserică şi mai rugându-se, mai dând din coate şi îmbrâncind, îşi făcu drum prin mulţime şi ajunse până la locul unde femeia încetată din viaţă zăcea întinsă într'un sicriu făcut din aur şi pietre scumpe. Se plecă la urechia ei şi îi spuse ceva, dar aşa de încet, încât nimeni din jurul său nu putu să prindă vreo vorbă.

Cu toţii rămaseră însă foarte miraţi de această purtare. Ba cei mai mulţi îl socotiră că nu e în toate minţile. Iar bărbatul femeiei moarte şi rudele îl îndepărtară de acolo, trăgându-l şi îmbrâncindu-l şi îl întrebară cu asprime : „ce te-ai înfipt în sicriu şi i-ai spus răposatei la ureche ?"

Călugărul, luându-şi un aer nepăsător, le zise foarte rece : „mai nimic, am vrut numai să-i fac un serviciu şi să-i arăt drumul care duce la raiu".

— Dar, ce ? Umblata-i tu pe drumul acela şi ştii unde se găseşte raiul ? îl întrebară ei din nou şi foarte miraţi de răspunsul său.

— Păi, dacă vin char acum de acolo, răspunse smeritul călugăr.

Şi dă-i, şi povesteşte-le că el a murit de mult şi că a fost pus de sfântul Petru în partea cea mai bună a raiului, că e prieten bun cu toţi sfinţii şi mucenicii, că în raiu se trăieşte foarte bine şi că cei de acolo o duc în petreceri şi veselie nesfârşită.

Lumea din biserică a uitat de moartă, popii şi-au uitat de slujbă şi cu toţii au făcut roată în jurul lui, ascultându-l cu gurile căscate.

„Şi acm", zise el mai departe, „am fost trimis pentru câtăva vreme pe pământ, ca să aduc veşti dela cei ce au pe acolo rude şi cunoscuţi şi să le duc şi lor veşti din partea celor ce n'au părăsit încă această vale a plângerei, care e pământul ce-l locuiţi spre nenorocirea voastră".

— Dar îl cunoşti pe cutare ?

— Cum să nu-l cunosc, că ne vedem doar în toate zilele.

— Dar pe bărbatul meu ? — Dar pe soacră-mea ? — Dar pe tuşea Siţa ?

— Ii cunosc pe toţi şi vă aduc multă sănătate dela ei.

Mai la o parte de ceilalţi stătea o femeie tânără, rămasă văduvă de vreo trei luni. Işi iubise mult bărbatul şi nu se putea mângâia că-l pierduse. Auzind lucrurile minunate ce spunea călugărul, se apropie de el şi trăgându-l încetişor de haină, îi zise la ureche : „n'ai putea veni până acasă la mine ? Doresc să te întreb ceva, dar nu vreau să ne audă şi alţii".

O oră după aceasta călugărul era în casa văduvei.

„Care va să zică, l'ai cunoscut şi pe răpăsatul Ilie, bărbatul meu ?" îl întrebă tânăra văduvă roşindu-se la faţă şi ştergându-şi lacrimile ce-i curgeau într'una.

— Tocmai pe Ilie să nu'l cunosc! răspunse călugărul, făcând pe miratul, că femeia a putut să-l întrebe aşa ceva. Ilie cu care ne-am împrietenit din prima zi şi cu care pot zice că suntem aproape nedespărţiţi. Ei, Ilie, Ilie, bărbat ca el mai rar !

Numai, uite ce e, făcu din nou călugărul, după ce se gândi un răstimp. O duce cam greu cu cheltuiala. Nu-i vorba, în raiu ai de toate, dar orişicum, tot îţi trebue să-ţi mai cumperi, ba de una, ba de alta.

Pe lângă aceasta, adăugă călugărul zărind în dulap o blană de samur, o frumoasă căciulă de astrahan şi o pereche de cizme noui-nouţe, se cam plânge că nu e îmbrăcat destul de gros şi câte odată îl răzbeşte frigul. Iar în zilele de ploaie ar vrea să fie încălţat cu cizmele ce-mi spunea că-şi cumpărase cu puţin înainte de a muri. Incolo, o duce bine.

Se rugă femeia de călugăr să-i ducă lui Ilie al ei blana de samur, căciula de astrahan şi cizmele cele noui şi să-i dea din partea ei şi o pungă cu bani. Şi-i mai dete de-ale mâncărei şi băuturei şi... zi-i că nu-l uit, că plâng în toate zilele după el şi că nici gând să mă mărit din nou".

Incărcat de toate aceste bunătăţi şi strângând bine la sân punga de bani, călugărul plecă şi se făcu cât mai repede nevăzut.

Nu mult după aceasta, se întoarse acasă şi fratele mai mare al văduvei.

„Bădică, Bădică" îi zise ea plină de bucurie", am primit veşti dela Ilie, chiar azi a venit de acolo un călugăr, un sfânt care stă în raiu şi e prieten bun cu Ilie al meu".

Şi-i povesti de-a fir a păr tot ce se întâmplase.

„Un om din raiu?! Un prieten de-ai lui Ilie şi care vine din lumea cealaltă ?! Tare aş dori să-l văd şi să-l cunosc mai de aproape !"

Şi sărind pe cal, porni în goana mare după călugăr. Când acesta îşi întoarse capul şi-l văzu, cam simţi că nu vine cu gânduri tocmai curate. Iuţi şi el pasul până ajunse la o moară. In poarta morii şedea morarul fumându-şi liniştit luleaua.

„Ei, omule", îi zise călugărul, stai aşa liniştit şi nu ştii că te pândeşte moartea. Il vezi pe călăreţul ce aleargă în goana mare ? Vine să te omoare. Am auzit-o chiar din gura sa, când m'a întrebat : unde şeade ticălosul acela de morar, că vreau să-i retez capul ?"

— Vai de mine şi de mine, începu să se vaete morarul, unde să mă ascund ?

— Nu e alt leac, îi zise călugărul, decât să îmbraci haina asta călugărească a mea şi să te sui în plopul acesta de lângă moară. Acolo n'are cum să te vadă şi să te prindă.

Morarul se grăbi să facă aşa şi se sui tocmai în vârful plopului. Iar călugărul îşi dete pe obraji şi pe mâini cu făină, îmbrăcă haina lăsată de cel din plop şi se aşeză pe pragul dela poarta morii, fumând nepăsător luleaua morarului.

Iată-l şi călăreţul sosind ca o vijelie.

„N'ai văzut", întrebă el, „pe un ticălos de călugăr ducând cu el o blană de samur, o pereche de cizme şi alte lucruri de preţ ?"

Călugărul, arătându-i cu mâna, îi zise încet : „uite-l colo sus în plop".

— Dă-te jos, hoţule, dă-te jos, nemernicule, strigă călăreţul către bietul morar, care tremura mai rău decât ramurile bătute de vânt ale plopului. Şi în loc să se dea jos, căuta să se urce şi mai sus.

„Aşa e ?", zise călăreţul, „stai că pun eu mâna pe tine".

Se descălţă, se desbrăcă de haina de deasupra şi dete adevăratului călugăr să-i ţie calul. După aceea se porni să se suie şi el în plop.

Când îl văzu sus, călugărul îi strigă: „nu te mai osteni în zadar, căci acela pe care îl cauţi, iată-l, sunt eu şi-ţi mulţumesc şi pentru cal, ca să nu mai fac drumul pe jos". Şi aruncându-se pe cal, o şi porni în goana mare.

Călăreţul se coborî ruşinat din plop şi se întoarse acasă ca o curcă plouată.

— Ei, ce s'a întâmplat ? L'ai văzut pe călugăr ? îl întrebă soră-sa.

— Da, l'am văzut, îi răspunse el, tu aveai dreptate. E adevărat că omul acela venea din raiu. L'am găsit chiar când se pregătea să se întoarcă. Dar ca să nu meargă atâta drum pe jos, mi s'a făcut milă de el şi i-am dat şi calul meu. Să fie de sufletul părinţilor noştri.

* * *

Vreo două luni dela întâmplările de mai sus, mare zarvă şi mişcare era în cetatea Impăratului. Străzile răsunau de trompetele soldaţilor şi de strigătele mulţimei. Norod mult şi mii de osteni umpleau piaţa cea mare. In mijlorul pieţei se ridica o spânzurătoare înaltă şi înfricoşată la vedere. Cei din mulţime se întrebau : „când îl aduce pe osândit ?"

Nu după mult iată şi omul care era aşteptat cu nerăbdare. Mergea între două rânduri de soldaţi cari aveau baioneta la puşcă. Mâinile îi erau legate şi lanţuri grele îi atârnau de picioare. Il recunoaşteţi ? E călugărul, e omul întors din raiu.

Ascultaţi acum hotărârea prin care Impăratul îl trimitea la spânzurătoare. Se face tăcere şi cu o voce puternică crainicul împărătesc dă citire celor ce urmează :

„A ajuns până la urechile slăvitului nostru stăpân şi Impărat că dela o vreme încoace un călugăr cutreieră Impărăţia, spunând oamenilor că a venit din raiu şi făcând tot felul de înşelătorii. Măria Sa Impăratul l'a chemat pe sfinţitul nostru vlădică care, precum e ştiut în deobşte, este mai aproape de Dumnezeu şi cunoaşte mai bine tainele Lui. Iar sfinţitul vlădică a spus că acel călugăr e un mincinos şi un şarlatan şi a întărit cu jurământ că el, vlădică, nu l'a întâlnit niciodată în raiu în desele călătorii ce le-a făcut pe acolo. A mai spus că l'a întrebat şi pe sf. Petru dacă are cumva ştiinţă despre acest călugăr, dar sf. Petru l'a asigurat că un astfel de om nu e trecut în catastifurile sale. Drept aceea călugărul e trimis la spânzurătoare ca un mincinos şi hulitor de cele sfinte".

Tocmai în clipa când călăul era să-i treacă ştreangul de gât, călugărul, zărindu-l pe vlădică, i-a strigat : „mi-ai făcut-o, părinte. După ce m'ai împins să-mi pierd sufletul, acum mă faci să-mi pierd şi viaţa".

Iar vlădică, apropiindu-se de el, îi zise încet la ureche : „păi aşa cum o porniseşi tu, aveai de gând să mă laşi pe mine muritor de foame pe drumuri".

N. BATZARIA

DILEMĂ

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

— „Trei erau vestite în mahalaua Flămânda, în cozonac : Tinca, Siţa şi Sia. Halal dă cozonacu lor ! Câte şi trele la fel îi frământa, îi dospea şi îl cocea. Umflaţi, untoşi, dulci, pufoşi, lămâe multă, zahăr cu *„chiuita"*, stafidă dă razachie, crescuţi de da afară din tipar şi graşi de şedeau jilavi până după înălţare dacă mai rămânea, nu storşi şi uscaţi ca ai lui Tomiţa din Cavafi unde-i comanda tat'tu, de ţi se oprea în gât ca un dumicat de gutue. Ii îmbuca gămanu dă tat'tu pă nerăsuflate, aducând fâşie după fâşie în stufu bărbii, de jinduiau copiii zgâiţi cu ochii la felioarele gălbui din care d'abia să îndura să le rupă şi lor câte un dumicat de li se oprea în omuşor, şi el, bulgaru, îi hlăpăia pă toţi ; cine apuca dă el ! Aşa era pe vremea mea, adevăraţii cozonaci de Paşte, vestiţi ! Da vezi că erau şi femei cine să-i facă, nu fleac ; nu astea de azi care nu sunt vrednice să bage aţa în ac, să brodească o cafea ca lumea sau să pue un potlog într'un fund dă izmană—femei şi femei ! Şi d'alde d'astea era puţine de le'număraí pă deşte, martire nu altceva ; casă, casă şi iar casă, în colo nimic ; plimbare nu, pălărie cu bliduri nu, petrecere nu, grădini, *„Herăstrău"*, teatru, ferite-ar sfântu, nici gând. Nu se ducea el tat'tu dăstul, pă la *„Bordei"*, ce trebuia să mai văz şi eu d'astea, nu vedea el dăstul ! Ba să nu vorbesc cu păcat, m'a dus — nu ştiu ce 'l-o fi găsit, intrase pasă-mi-te în anu morţii — la *„Teatru": „Apele minerale de la Văcăreşti"* la *„Bossel"* unde juca Millo, un actor mare ; mă împuiase cu Millo al lui, se vede că bea cu el.

— „Hai Froso să vezi şi tu pă Millo ! Şi trăgea din mustaţă şi se închindoră la mine par'că cine ştie cine era Millo ! Din tacma lui. Se ţucsisise, că el numai când era ţucsisit trăgea din mustaţă — Văraru săracu, era în drumu lui, cu praştina — în colo, când era treaz, tăia şi spânzura din nimica ! Piesa nu mi-a plăcut nici dă frică şi nici n'am înţeles nimic din ca ! De Millo îmi ardea mie când acasă lăsasem poşidicu adormit cu lamba aprinsă. Par'că lui Tache îi ardea de casă, nu eram eu topor dă oase ; nu era sătul dă chiolhamuri, hai să dea şi pă la teatru. Am mers, era în stare să mă tae şi din asta — bulgaru. Din burta măsii a fost pus pă gâlceavă ! Să moară la urmă dă necaz că nu mi-a plăcut piesa !

— „Bine bre omule, cum să nu-ţi placă ţie piesa, frate ?

— „Iacă nu mi-a plăcut şi pace ; ce — şi pentru asta trebue să stai cu măciuca de brâu ?

A dat Dumnezeu de la potolit maica precista. Toată noaptea însă ma socrit din fundul plăpămii, că de ce nu mi-a plăcut piesa, şi m'a împuiat cu *subiectul.* A doua zi toată vama ştia că domnu Tache şi-a dus nevasta la Millo !

Mare pricupseală ! Mai bine îi lua lu nent'tu niscai-va pantalonaşi să aibă cu ce să-şi dea bacalaureatu că era mare şi gol şi plin de carte şi de minte şi nu avea haine să se ducă la egzamen! Puteam să scot o vorbă? Par'că nu era făcut cu el ! Nu mai vorbesc dă voi, dă ailalţi, goi şi jinduiţi după toate !

Şi el cu galbeni în toate buzunarele, pentru mese şi beţii. Se vede că d'aia 'l-o fi canonit şi pe el Dumnezeu, după canoanele ce le-am îndurat de când m'a luat şi până a închis ochii !

M'a rupt maica din ghiveci ca pă o floare şi m'a dat după un tătar ! I'ar fi trebuit o d'alde Ghioala lui Enescu, care 'i-ar fi aruncat un codru ca la un câine, ba l'ar şi fi bătut bine-ha, nu ca păcătoasa-mi de mine, să mă dau jos cu cataplasmele la fălci, că 'mi-ajunsese gingia tot o rană şi o spuză din faceri, şi să-i frig pui în foi dă dafin, să-i hlăpăească numai el în nasul copilaşilor care-i sta în jur şi jinduia. Dacă venea înfuriat de la vamă şi de se brodea să nu fie şervetu pă masă, lua masa în braţe şi o svârlea pă fereastră cu tot ce se găsea pus pă ea. Şi eu stam şi mă jeleam, bolnavă, cu palpitaţia la gât şi el, tătaru, pleca la „Hănişor" dă se îndopa şi d'acolo la Văraru la pastramă, pelin şi popice. Spre seară, tot el venea îmbufnat, cu o pungă dă gogoşi dă la *„Madama din pasaj"*, chip pentru voi zicea că le-a adus, dar până să vă ridicaţi din toltoaşele de unde adormeaţi nemâncaţi, el le şi jăgmănea pă jumătate, nesătulu fără fund ! Ba, dă multe ori trebuia să mai cos şi... *omenesc* ca să m'ajung cu casa şi el să toace până într'un fir.

Dă unde 'mi l-o fi găsit biată maica, Dumnezeu să o erte pă unde o fi, dar nu ştiu zău, îmi vine câte odată să plec să-i caut oasele şi să o dau cu capu dă toate mormintele, că măritişul m'a făcut din om ne-om ; prea am fost cu dor şi cu râvnă de casă. Auzi d-ta, să te apuci dă cozonaci, să frămânţi, să baţi albia până ţi-o pica sufletul în cocă ca să aibă tătaru ce îmbuca, în loc să mă fac *nistă* şi să-l trimeţ la Iorgu în piaţă, să cumpere d'ăia cărpuzi numai să se găsească pă masă ca la sărbători mari. Care 'mi-a fost bucuria şi răsplata ? Boala sărăcia şi văduvia ! El s'a culcat şi a murit sătul bubă dă toate, şi m'a lăsat pă mine, să-i port soroacele, şi să cresc unsprezece copii cu patru napoleoni pensie ! A benchetuit cum a vrut, şi când s'a săturat până în gât, s'a dus pă lumea ailaltă. A înghiţit ce a fost mai bun şi mie nu mi-a lăsat o aţă. Am rămas eu să mă tiranisesc, să vă fac oameni în lume; să-mi oblojesc *rematizmu ;* să-i fac pomenile, să vă cârpesc pă voi şi să trăesc cu bromură.

La fel Tinca, la fel Siţa, la fel Sia, nişte slugi la bărbat, fără leafă, canonite şi nemâncate. De unde i-o fi găsit biata maica ! Dacă 'i-am spus că nu-i luăm şi că fugim cu toatele la călugărie, ne-a tărnuit toată curtea cu mătura aprinsă, ne-a tuns, şi nu ne-a mai lăsat în bătătura până au venit grozavii dă logodnici de ne-au luat cu ei în împărăţia tiraniei şi a caliciei. Şi ne-am dus c'aşa ne-a fost scris. Da barem am fost femei şi jumătate ; casa, biserica şi postu, atâta am ştiut cu toatele şi cu ele am rămas până am căzut în cârji.

Spălam în pimniţă, în văgăunele alea de odăi igrasioase la Firică din tabaci, pă cărămida goală şi rece, ca să le facem iconomie pentru gura lor ; vă tundeam în casă ca să le agonisim lăcomia, şi vă îmbrăcam în dril, croit în casă, ca să le rămâe lor de şlăpăit. Cine să-ţi plătească pă Mitana la spălat, dă unde bani dă tuns la Ivan în Sperlepeşte, sau dă cumpărat, măcar de sărbători, vre-un costumaş dă la Ţentler gata, sau măcar îmgungărit cum ar fi dat Dumnzeu, de Iancu Croitoru, din Discordia, pă nimica toată, numai să-l ai şi tu nou şi gata în ziua întâi dă Paşte ! Ferite-ar sfântu !

Aşa ne-am măritat, aşa am dus casă, aşa am văduvit. Ce s'o mai alege, ştie Maica Precista, că m'a năucit calicia şi boala ! Pă unde le-or fi sufletul, ştie Dumnezeu din cer, că ale noastre prea au fost trudite".

Un oftat aspru şi greoi, trece dispre buzele mamii prin adâncul odăii, încremenind parcă şi suspinul candelei ; se întoarce prin întuneric, înapoi şi merge să aşeze din nou pe buzele de unde s'a desprins, semnele infinitei îndurerări.

Mâinele 'i-au rămas ţepene, dealungul trupului stafidit şi micşorat, într'o mişcare de desnădejde şi de renunţare la tot ce s'ar mai putea ivi întremător şi bun pentru ea, din amintirea schingiurei şi a răbdării.

Şi capul pe care de abia îl mai ţin umerii aduşi ca să eternizeze durerea şi resemnarea, se înclină tot mai adânc, sfios, cuminte, obidit şi încărcat de nevoi şi planuri în veci irealizabile, clătinându-se anevoios într'o parte şi întralta, controlând par'că prin besna amintirilor, ca o supremă consolare, recunoştinţa intimă a sufletului, care se adună într'o subtilă tresărire de orgoliu de soţie şi de mamă, sau blestemând într'ascuns, risipa şi excesul unui devotament nesăbuit de imens şi din care s'a ales un mort îmbuibat şi un viu nefericit !

SARMANUL KLOPŞTOCK

O ENIGMĂ ASTRONOMICĂ

A 15-a mişcare a Pământului?

Surpriza unei eclipse. — Luna a sărit din orbită şi nu mai ascultă legea gravitaţiei. — Căderea lunei pe Pământ. — Nedumerire în cercurile astronomilor

Cititorii noştri îşi amintesc de celebra eclipsă roşie de lună din noaptea de 26 Octombrie 1921, care a fost o mare surpriză pentru astronomi. Eclipsa n'a început precis la timpul anunţat nici n'a fost roşie pretutindeni, cum se aştepta astronomul Danjon dela Observatorul din Strasburg.

In Astronomie, un spectacol ceresc odată anunţat trebue să înceapă precis la ora indicată şi o întârziere de câteva secunde numai, poate nelinişti astronomii şi să le dea de lucru ani de zile până vor găsi cauzele perturbaţiunei necunoscute, de care n'au ţinut seamă în calculul lor.

Că eclipsa n'a fost roşie pretutindeni se datoreşte stării locale atmosferice şi s'au publicat explicări şi comentarii la timp în diferite reviste astronomice. Ceeace e însă curios e faptul constatat de astronomii din Greenwich că luna în timpul eclipsei a fost deasupra poziţiei indicată de calcul, la vrea 20 km. în afară de orbita ei normală.

Se ştie că luna e la o depărtare mijlocie de vreo 60 de raze pământeşti (precis 60,266666...) adică la 384.395 kilometri. In Astronomie această distanţă e o nimica toată, deşi este egală cu aproape 10 ori cât ocolul Pământului la ecuator. Totuşi ce înseamnă 20 km. la o orbită cu raza de aproape 400.000 km! Aceşti 20 km. înseamnă foarte mult şi dacă în ocupaţiunile terestre se întâmplă ca o bancă să cheltuiască 100.000 lei pentru a găsi pricina erorii unei diferenţe de 5 bani constatată la încheierea unui bilanţ de 2 miliarde, în chestiunile astronomilor se pot cheltui miliarde întregi şi veacuri de cercetări pentru ce luna a sărit din orbită cu câţiva kilometri, sau dacă, deplasarea către roş a liniilor spectrelor stelare, după prevederile lui Einstein, este într'adevăr de o miliardime de miliardime, dintr'un milimetru !

Bieţii astronomi au acum de lucru cel puţin 100 de ani, nu numai pentrucă Einstein prin teoriile sale le-a dat material de studii, dar chiar prin fenomenele curioase şi inexplicabile survenite în ultimii ani, precum cataclisme în soare, incendii cereşti, vizita unor comete, eclipse, inelul lui Saturn, radiogramele din Marte (?!), zăpada din lună şi câte altele!

Toate ca toate, fiecare enigmă va avea timpul deslegării ei, dar accelerarea cursului lunei, care nici că vrea să mai asculte întocmai de legea gravitaţiei, a produs o adevărată alarmă în rândurile astronomilor, cari se grăbesc să găsească cât mai curând tălmăcirea acestei taine, căci altfel ar da naştere unei noui revoluţiuni în Mecanica Cerească şi se ştie că în Astronomie, caşi în Irlanda, revoluţiile se ţin lanţ. Şi da. Luna n'a eşit din orbita ei normală dintr'un simplu capriciu. Pricina nu se cunoaşte însă. Se crede că, s'ar datori vreunei forţe magnetice (?) în legătură poate cu furtunile magnetice de pe Pământ, furtuni care la rândul lor sunt în legătură cu activitatea solară. Un astronom englez e însă de părere că deviarea lunei nu poate fi în legătură cu temperatura „anormală" (?!) care domneşte acum pe Pământ, de oarece accelerarea lunară se constată de ani de zile.

Unii astronomi păreau a fi găsit enigma perturbaţiei lunei în corpul „întunecos" care s'a văzut pe cer în August 1921. Or, luna îşi continuă şi azi mersul ei capricios spre neliniştea noastră deşi a trecut 1 an dela apariţia corpului întunecos.

Luna nu mai respectă legea lui Newton şi se aşteaptă din zi în zi căderea ei pe Pământ. Bineînţeles această cădere nu va avea loc înainte de 10 milioane de ani aşa că deocamdată putem fi liniştiţi.

Astronomul *Brown* a publicat de curând „Tabelele lunei", la care a lucrat 30 de ani şi sunt considerate ca o etapă importantă în istoria Mecanicei cereşti, fiind mai complecte decât tablele clasice ale lui *Hansen*. Efemeridele lunei se calculează acum pentru *„Nautical Almanac"* (cel mai mare anuar astronomic din lume, tipărit de amiralitatea engleză) după seriile lui Brown, care cuprind 1500 termeni, de 3 ori mai mult câ seriile lui Hansen. Totuşi efemeridele calculate după tablele de precisiune ale lui Brown, nu vor mai corespunde după câţiva ani cu poziţia lunei, de oarece Brown ţine seamă numai de gravitaţie, ceeace nu e deajuns, întrucât mişcările lunei nu mai pot fi explicate prin simpla gravitaţie newtoniană.

In ultimul timp astronomii de pe muntele Wilson profitând de starea calmă a suprafeţei solare şi prin urmare de absenţa câmpurilor magnetice *locale* au făcut cercetări interesante asupra câmpului magnetic *general* al soarelui. Se admite că axa câmpului magnetic al soarelui s'ar învârti împrejurul axei de rotaţie în 31 zile şi jumătate. Brown ne atrage atenţiunea că această perioadă e aproape egală cu *evecţiunea* lunară, care este de 31,8 zile.

(„Evecţiunea" se numeşte inegalitatea periodică în mişcarea lunei produsă de acţiunea soarelui în 31 zile 19 ore şi 12 minute). Brown se întreabă dacă nu cumva resonanţa între evecţiune şi rotirea axului câmpului magnetic solar ar fi cauza neregularităţii mişcării lunare. (Cititorii îşi pot face o ideie lămurită de fenomenul curios numit „resonanţă" citind admirabilul tratat *„Initiation à la Mécanique"* scris pe înţelesul copiilor, de marele fizician Ed. Guillaume, laureatul premiului Nobel).

Până în prezent nici un astronom din lume n'a putut da o explicaţie adevărată a mişcării iregulate a lunei şi s'ar crede că ne aflăm poate în faţa unei a 15-a mişcări a Pământului nostru, necunoscută nouă, mişcare în legătură cu magnetismul solar şi care ar avea de urmare accelerarea cursului lunei.

Cum e posibil să se vorbească curând de a 15-a mişcare a Pământului e bine să avem o ideie măcar de cele 14 mişcări cunoscute până în prezent. Cititorul care s'a înarmat cu răbdarea necesară, pentru a citi cele de mai sus ne va permite să-l plimbăm puţin în spaţiul celor 14 mişcări ale Pământului. Ne mulţumim deocamdată nomai să le înşirăm, rămânând să revenim asupra lor cu detalii interesante într'un articol viitor.

Primele două mişcări le ştiu şi copiii.

1) Mişcarea de *rotaţie* zilnică în jurul axei în 24 ore (precis: *23 ore, 56 m. 4 sec.*)

2) Mişcarea de *revoluţie anuală* în jurul soarelui, în 365 zile şi un sfert.

Celelalte mişcări n'au onoarea să fie cunoscute toate de public, anume:

3) *Precesiunea echinopţiilor* în 25765 de ani.

4) Mişcarea *mensuală* a Pământului în jurul centrului de greutate a cuplului format de Pământ şi lună.

5) Mişcarea de *rotaţie* datorită atracţiunei lunei în 18 ani şi jumătate, căreia îi corespunde o oscilaţie a Oceanelor şi chiar a mărilor închise.

6) Variaţia seculară a *oblicităţii eclipticei.*

7) Variaţia *excentrităţii orbitei pământeşti*, tot seculară.

8) Deplasarea liniei apsidelor în 21.000 de ani.

9) Mişcările de *perturbaţie* datorite atracţiunei variabile a planetelor.

10) *Deplasarea centrului de gravitate* al sistemului solar, în jurul cărui centru se învârteşte Pământul, din cauza variaţiei poziţiei planetelor.

11) Mişcarea de translaţie generală a sistemului solar spre un punct numit *Apex*, situat între steaua Vega şi mi din Hercule.

12) *Mişcarea polului terestru* care face să varieze uşor latitudinea (descoperită la 1898).

13) *Mişcarea intrinsecă* a globului însuşi, manifestată prin *mareiele scoarţei terestre*, care ridică solul sub picioarele noastre de două ori pe zi, la o înălţime de 50 cm. la ecuator şi 30 cm. în latitudinele noastre. E un fel de „respiraţie" a Pământului (descoperită la 1908).

14) Mişcarea de *translaţie universală*, desscoperită în timpul războiului mondial, adică deplasarea întregului Univers, format din propriul nostru sistem solar şi milioanele de sori, confraţi ai noştri; mişcarea se face cu o iuţeală de *600.000 km pe secundă* (de 1000 de ori mai mare ca a glonţelui de puşcă). După calculul ce l'am făcut şi se poate verifica uşor de oricine, Pământul dacă s'ar mişca în jurul lui cu o astfel de iuţeală ar face un tur compiect în timp de 1 minută!

La această mişcare formidabilă ia parte şi punctul Apex. Voi reveni într'o cronică viitoare.

L. Florin

POVEȘTI PENTRU TINERET

Baba Holera

de ALI-BABA

Un păstor avea o turmă de oi și miei. Această turmă era toată averea și bucuria lui.

Intr'una din zile, cam după asfințitul soarelui, pe când păstorul ședea trântit la umbra unui brad și cânta din caval o doină ciobănească, iată că aude umblet de pași, cari se apropiau de dânsul.

Păstorul își întoarse spre partea aceea privirea, când ce să-i vadă ochii? O babă sbârcită, gârbovă și mai urâtă decât Mama Pădurii, stătea înaintea lui.

„Piei drace!" își zise speriat ciobanul făcându-și de trei ori semnul crucii.

Decât baba cea slută și gârbovă nu-i dădu vreme să se dumirească sau să o întrebe ceva, ci îi zise dintr'o dată rânjind și arătându-și niște dinți mai ascuțiți decât vârful unui cuțit: „mi-e foame și am venit să-ți cer să-mi pui un miel la frigare".

Dar ciobanul își reveni în fire, prinse curajiu și întoarse vorba zicându-i în bătaie de joc: „ai poftă de un miel întreg ? Eu socot că ți-ar fi deajuns un boț de mămăligă sau o coajă de pâine"

La aceste vorbe baba se încruntă rău de tot și fulgere îi scăpărară din ochi.

„Știi cine sunt eu?" grăi ea clănțănind din dinți și întinzând spre cioban mâinile sale uscate cu niște degete lungi și noduroase și cari în loc de unghii aveau niște ghiare de te speriai uitându-te la ele. „Eu sunt baba Holera", zise mai departe bătrâna cea urâcioasă, „și dacă nu-mi faci îndată pe voie, apoi să-ți iai rămas bun din lumea celor vii. Pân'ai clipi din ochi, ți-am și pus sufletul în traistă".

Bietului păstor i-se strânse inima cât un purece, când auzi cine este musafirul nepoftit.

„Aoleu! își zise el în gând, a dat Holera peste mine! Ia să caut să mă iau cu binele pe lângă ea".

I-se rugă de iertare că a supărat-o cu vorbele lui nesocotite și se grăbi să-i pună la frigare mielul cel mai gras din turmă. Iar când se puse baba pe mâncat, ea nu mânca așa cum mănânci d-ta și eu, ci dedea pe gât și înghițea coșcogemite bucăți cu oase cu tot. Ciobănșului care se uita speriat la dânsa nu se îndură să-i dea măcar o bucățică cât de mică.

A doua zi, tot cam pe înserate, baba Holera veni din nou și ceru să-i pună la frigare un alt miel tot așa de bun și de gras. La fel făcea dânsa în toate zilele până ce nu mai rămase un miel în turma bietului păstor.

După ce a isprăvit cu mieii, baba Holera a trecut la oi. In toate serile cerea să i-se pună câte una la frigare și pe dată o și înghițea cu oase, cu piele, cu tot. Așa cum o luase ea, în scurtă vreme, păstorului nu era să-i rămână decât câinii și cârligul. Dar când cuteza câte odată să se împotrivească și să-i spună babei să-i mai dea pace și să meargă și pe la alții, pocitania de babă se uita crunt la el și-i zicea răstită: „dacă nu-mi faci în voe, să știi că îți iau numai decât sufletul! Eu sunt holera și cu mine nu e de glumit".

Pe păstor îl treceau toate răcorile, când auzea astfel de vorbe și înghițindu-și durerea, se grăbea să se supună și să asculte.

Turma de oi se micșora văzând cu ochii. Sosi chiar ziua în care ciobanul înfipse cuțitul în gâtul celei din urmă oi ce-i rămăsese. El plângea, pe când câinii stăteau triști și cu capetele plecate înaintea sa.

Lacrimile păstorului și starea de sărăcie lucie în care se găsea acum nu o mișcară de loc pe baba cea fără suflet și milă. Rânjind de bucurie, ea grăi zicând: „acum când nu ți-a mai rămas nici un miel, nu mai ai ce căuta prin munții ăștia; vino dar cu mine ca să-mi fii slugă și să îngrijești de casa și gospodăria mea".

Ciobanul ar fi strâns-o mai de grabă de gât, de cât să i-se bage slugă și să trăiască alături de ea. Dar frica ce-i pătrunsese până în oase îl opri de a spune un cuvânt de împotrivire. Își luă traista pe umăr, își chemă și câinii și porni după babă, care mergea înaintea lui sprijinită pe un băț, șchiopătând și tremurând din tot corpul.

Merseră ei așa cât merseră, până ce deteră de o pădure. La vederea acestei păduri bietului cioban i-se făcu părul măciucă, așa de tare se îngrozi. In adevăr, arborii pădurii nu erau ca toți arborii, ci niște copaci sfrijiți și întortochiați ale căror ramuri erau trupuri de șerpi, iar în loc de frunză aveau capete de șerpi, cari scoteau întinzând afară niște limbi urâcioase.

Când văzură pe babă și pe cioban, toate aceste capete de șerpi începură să șuere și să se îndrepteze spre noii veniți. Păstorul încremeni locului și îi înghețǎ tot sângele din vine. Baba Holera însă îi zise: „nu te speria, aceștia sunt prietenii noștri; nouă nu ne fac nici un rău". Și la un semn al ei, șerpii încetară de a mai șuera și se liniștiră cu desăvârșire.

Mergând ei așa mai încolo, ajunseră la o baltă cu o apă murdară și sălcie și din care eșia un nesuferit miros de pucioasă. Păstorul se înăbușea, nu altceva. Dar atâta nu fu deajuns, ci din baltă eșiră sărind mii și mii de broaște râioase, cleioase și lipicioase cu niște ochi mari și scoși afară, de ți-se răscolea și fierea în tine, numai uitându-te la ele.

Sute din aceste broaște îl înconjurară pe cioban și începură să i-se urce pe corp lăsând îndărătul lor o dâră cleioasă și foarte rău mirositoare.

„Ptiu! jigăniile naibei!" făcu ciobanul plin de scârbă și ridică bățul, ca să le lovească și să le îndepărteze dela el. Dar baba Holera îl apucă de braț și îi strigă supărată: „acestea sunt fetele mele cele iubite, să nu care cumva să te atingi de ele, că e rău de tine".

In sfârșit, ajunseră la casa babei, după ce în drumul lor întâlniră fel de fel de jigănii cari de cari mai urâte și mai groaznice la vedere.

Dar a-ți văzut vreodată casa babei Holera ? Mai bine de voi, că n'ați fost pe acolo. Căci nu era o casă cum sunt toate casele, ci pereții erau făcuți din lipitori puse una peste alta, pe jos era așternută cu piei de șerpi, iar acoperișul era făcut din hârci de oameni.

„Acesta mi-e palatul" îi zise păstorului baba Holera „și aicea ai să stai tu câte zile mai ai de trăit. Și să mai știi ceva: să nu care cumva să încerci să fugi, pentrucă în clipa aceea ți-am și luat sufletul și te-ai dus din lumea celor vii. Și acum, hai pune-te pe treabă, ca să mături, să diretici și să-mi pregătești mâncarea".

Și ciobanul făcea tot ce-i poruncea baba cea slută și gârbovă.

Trecu așa vreme destulă. Bietul om muncea din zor cât e ziua de mare și noaptea de lungă. Baba Holera pleca des de acasă și se întorcea întotdeauna cu traista plină cu suflete de oameni. Și avea grijă să-i spună de fiecare dată păstorului: „iată soarta ce te așteaptă, la caz de nu asculți de poruncile mele".

Intr'una din zile însă, pe când baba era dusă ca să secere vieți omenești, un tânăr de o neînchipuită frumusețe și cu o înfățișare ce n'avea într'însa nimica pământesc i-se arătă ciobanului.

„Vin'o după mine", îi zise tânărul.

Ciobanul îl urmă și ajunseră la o clădire mare, așa de mare, cum nu văzuse el nici odată în viață. Din lăuntru se auzea un sgomot neîntrerupt.

Tânărul cel frumos deschise poarta și intră înăuntru urmat de păstor.

„Știi unde suntem aicea?" întrebă el și fără să aștepte răspunsul ciobanului, îi grăi din nou zicând: „în această clădire sunt viețile oamenilor. Pentru fiecare viață este câte un ghem care se deapănă și se strânge într'una. Ghemul vieți unora este mare și gros, ceeace însemnează că au încă mult de trăit. La alții e mic și subțire. Aceasta e semn că li-s'a apropiat sfârșitul. Iar în clipa în care s'a depănat tot, se și stinge viața omului acela".

— N'aș putea să văd și ghemul vieței mele?" întrebă atunci ciobanul pe tânărul cel frumos.

Acesta i-l arătă. Era unul din cele mai mari și mai groase ghemuri.

— Văd că am mult de trăit, făcu vesel ciobanul. Care va să zică baba Holera...

— Numai te sperie și nu-ți poate face nimica, pentru că nu ea e stăpână pe viața ta, îi tăie vorba însoțitorul său.

După ce eșiră din clădirea care purta numele de „Casa vieței", tânărul cel frumos se urcă la cer și se făcu nevăzut, iar ciobanul se întoarse la locuința babei Holera, însă de data aceasta, plin de curaj și având cu totul alte planuri și gânduri.

In adevăr, el nu mai munci, nu mai diretică și nu mai găti mâncarea stăpânei sale. Când aceasta se întoarse acasă pe înserate și văzu că ciobanul nu făcea nimic, ci stătea cu brațele încrucișate, se repezi la el ocărându-l și amenințându-l că-i ia sufletul și că-l șterge din cartea celor vii.

Ciobanul însă nu se mai sperie. Știa acum că mai are mult de trăit și că baba Holera nu-i poate tăia firul vieții. De aceia, în loc să se supună și să se roage de iertare, se aruncă asupra ei, o înșfăcă de gât și o trânti la pământ.

„Iți iau eu sufletul, babă ticăloasă, dacă nu-mi dai înapoi tot ce mi-ai luat și dacă nu-mi plătești pentru vremea câtă m'ai silit să-ți fiu slugă".

Baba Holera n'avu încotro și îi dete o pungă mare plină de galbeni strălucitori. Cu banii aceștia ciobanul își cumpără o turmă de oi mai mare și mai frumoasă de cât aceea ce avusese mai înainte și de atunci trăește vesel și mulțumit.

ALI-BABA

In vitrina librăriilor

VIAȚA ROMANEASCA No. 6, cu articole, poezii și studii de Vladimir Corolenco, Otelia Cazimir, N. Popovschi, Lazăr Iliescu, D-r Gr. Graur, Tudor Pamfile, Demostene Botez, etc. etc.

Povestirile lui Spulber, schițe și amintiri de Al. Lascarov-Moldovanu. Un volum de 154 pagini în octavo mare, editura „Ramuri" Craiova. Volumul cuprinde următoarele bucăți: Răzășul. O dragoste de demult, Dragoș banditul, Intâmplarea părintelui Ștefan, Pe stradă, In fundul Barnarului, Slăbiciunea lui Jigălie Cinci gâște și un porc, Moș Stoica-arhitectul, Intr'o zi, Neculai Hâncu, Butnariu, Mama Așezării vechi, Boul lui Ionasc. O despărțenie Intr'o zi la Bogza, Vatra, Doina.

ISTORIA BISERICEI CREȘTINE UNIVERSALE, CU DEOSEBITA PRIVIRE LA ISTORIA BISERICEI ROMANEȘTI UNITE CU ROMA de **Ioan Georgescu** profesor la liceul din Beiuș și la școala normală română din Oradea Mare. Un volum de 324 pagini. Blaj, editura Tipografiei Seminarului teologic. Cartea — aprobată de autoritățile bisericești — e rezervată cursului superior al școalelor secundare și normale, dar — după cum scrie pe copertă — poate fi utilizată și de „marele public cetitor".

Idei sănătoase

Pe o căldură nesuferită, dintr'o birje prăfuită, se scobori la regiment, în ziua de Sf. Pantelimon, un sublocotenent nădușit, în ghete de lac, căciulă și sabie sclipitoare cu dragon nou, lung, imperial, eșit abia la modă. După ce se scutură cu îngrijire, scoase dintr'o hârtie lustruită, o pereche de mănuși glacé și le trase cu frică în mâini, în admirația plantonului, care din proprie inițiativă se repezi să-i șteargă ghetele cu o batistă nu tocmai curată dar scumpă, pentru că-i venia de acasă.

— „Domnul colonel a venit ?"

— „Da, să trăiți don su'locotenent, vine de noapte", și-i deschise ușa în lături, înainte ca noul superior să se fi hotărât să intre. Ne mai având încotro, ofițerul pătrunse eroic și cadențat, în cabinetul comandantului și oprindu-se scurt, țăcănind din pintenii fără duriți, se prezentă palpitând, înnecându-se de emoție.

— „Domnule colonel, am onoare a mă prezenta, sub-locotenentul Mihăescu Gaston, mutat prin avansare în regimentul ce d-tră, cu onoare comandați..." formulă învățată în școală, în zilele ploioase, rezervate educației militare.

— „Colonelul Oprișan. Cum ai zis că te chiamă ?"

— „Mihăescu Gaston..."

— „Mihăilescu... Mihă... Par'că am cunoscut eu un Mihăilescu... Tatăl d-tale, n'a fost perceptor în Dobrogea în timpul răscoalelor ?"

— „Nu, domnule colonel, tata a murit de mult. Noi suntem din Dorohoi... familia noastră e Mihăescu".

— „Nu face nimic... Mama trăește ?"

— „Trăește domnule colonel.

— „Surori ai ?"

— „Trei, domnule colonel..."

— „Bun, dacă-i așa... Imi pare bine. Și pentru-că ai venit, am să-ți dau o însărcinare.

După cât am văzut din memoriul d-tale, te pricepi la sporturi.

— „Da domnule colonel".

— „Ei, ia să te apuci d-ta chiar de mâine dimineață, să-mi faci o grădină în curtea reghimentului.

— „Da domnule colonel..."

— „Știi cum ai să procedezi ?"

— „Da domnule colonel".

— „Ei, ia spune-mi, să văd și eu cum ai să procedezi ?"

— „Domnule colonel, eu am să procedez astfel: Am să car mai întâi pământ cu roaba și pe urmă să seamăn florile".

— „In luna lui Iulie ?!"

— „Adică am să le răsădesc..."

— „Destul... am înțeles. Văd că nu te pricepi. Așa sunteți d-voastră tinerii... vă pripiți... credeți că tot ce zboară se mănâncă. Trebue experiență mare, domnule! Nu se fac lucrurile cu una, cu două... Trebue muncă, domnule... Când ăi fi și d-ta ca mine, ai să vezi ce înseamnă. Și eu tot ca d-ta eram, când eram ca d-ta. Da ia întreabă-mă acum, să-ți spun eu câte parale fac castraveții. Ascultă colea să ții minte de la mine: Nimic, nici-o vietuitoare nu se mișcă fără plan. Furnica... știi ce e furnică ?... o furnică, atâtica, cum o știi și d-ta... Ei bine, furnica domnule, nu pleacă de lângă puii ei fără plan, altfel n'ar mai nimeri, sărăcuța, să se întoarcă înapoi la bordeiul ei. Dacă o furnică, domnule, mă'nțelegi d-ta, d'apoi noi oamenii! Fără plan, dracu ne-a luat, murim toți... s'a isprăvit... nu mai trăește nimeni!... Iaca, de pildă, bună-oară d-ta, să-ți dau un exemplu: Nu poți să te miști de lângă mine fără plan. Da o să mă întrebi de ce ?... Fiindcă d'aci poți s'o iei pe lângă bibliotecă, poți să treci pe lângă sobă, poți s'o iei și pe colo, și pe dincolo și prin urmare, vezi d-ta, trebue să-ți faci socoteală: n'o iau p'aici... arăta colonelul tăind cu mâna-i scurtă și păroasă drumuri largi, pe biroul încărcat de documente, „fiindcă dacă o iau pe aici, dau peste scaunul ăla. Dacă o iau pe colo, dau peste masa aia, dacă dau pe dincolo..." și răsturnând călimările peste vraful de corespondență ce-i stătea dinainte, se opri încremenit, violet de mânie, privind peste ochelari ofițerul care strangulase prea târziu un chicot de râs.

— „Râzi ai ?"

— „Domnule colonel..."

— „Iți vine a râde ?" întrebă colonelul, din ce în ce mai sinistru.

— „Iertați-mă...

— „Și mai întâiu pentru ce ți-ai ras mustățile ? Ce ești, activ ?... Numai chelnerii își rad mustățile".

— „Domnule colonel..."

— „Râzi, ai ?... Eu îmi bat capul să te învăț și d-ta râzi..."

— „Domnule colonel..."

— „Imi râzi în nas, ai ?...

— „Pe onoarea mea..."

— „Ce ai văzut de râs la mine, mă rog ?"

— „Nu, domnule colonel... de călimări..."

— „Ce călimări... care călimări... n'ai mai văzut călimări".

— „Ba da, am văzut..."

— „Atunci... ce ți-a venit să râzi ?"

— „Că s'a răsturnat... tocmai ce spuneați d-voastră... fără plan, aveați dreptate..."

— „Aaa... faci pe deșteptul !"

— „Nu, domnule colonel... pe ce-am mai scump".

— „Las'că te învăț eu... Maiorule! Maiorule!... Ia vino'ncoa, maiorule! Să-l pui patru zile închisoare, pentru-că s'a prezentat cu două copci la guler.

GHEORGHE BRĂESCU

Parfumuri, Crema, Eau de Cologne, Pudra
Germandrée

Revista Modelor

CÂTE-VA PIEPTĂNĂTURI

O să vă duceți la Casinou, fie la munte, fie la mare și cea dintâiu grije a tualetei, de sigur se va îndrepta spre pieptănătură.

Căci, ori-cât am fi de elegante și silueta noastră ori-cum ar fi de îngrijită, fără îndoială, că ținta tuturor privirilor și admirațiunilor, rămâne tot figura.

Să ne concentrăm dar o clipă și să vorbim ceva despre mișcarea părului, care desemnează personalitatea și linia întregului cap.

E sigur, după cum dovedesc și ilustrațiile alăturate, creațiuni ale marilor case de pieptănătură din Paris, că ondulațiile dispar din ce în ce și dacă se mai apelează la ele, le schimbăm cu totul direcțiunea și calitatea de până acum.

Valurile rare, abia aninate în șuvițele de păr care se poartă strânse în jurul capului și adunate într'un coc lăsat pe ceafă, e tot ce mai îngădue actuala formă a pieptănăturei.

In nici un caz, nu vom ridica părul sus, nici nu vom acoperi prea mult fruntea.

In schimb acoperim urechile cu torsare late și întoarse pe obraz, ca niște petale luminoase sau umbrite, din care apar cerceii de fantezie, din galalit negru sau verde, cum se poate mai bine asocia cu culoarea părului și ochilor noștri

Aninăm în păr un pieptene decupat din creațiunile lui Auguste Bonaz, sau o bantă de fir, ascunsă sub torsada cocului.. Ceeace dă o înfățișare cu totul nou expresiunei noastre, e fără îndoială fruntea largă și senină, pe care nu o va întuneca decât curba sprâncenelor, aceste două paranteze enigmatice, sub care închidem taina gândurilor noastre.

DIANA

A apărut în volum :
Mărgeluș
Comedie în 3 acte
A. de Herz

INSEMNĂRI

Psychanaliza

O știință nouă a fost întemeiată înainte de războiu de către savanttul austriac Freud. După cercetări interesante asupra nebuniei, de care crede că se vindecă prin metoda „reeducării eului printr'o reeducare a memoriei" — Freud a emis o teorie vastă asupra erotismului. El a cercetat evoluția instinctului sexual și legăturile sale cu sistemul nervos și mai ales cu inteligența omului. A ajuns să aplice astfel teoria lui, încât să pună la baza evoluției sociale, instinctul sexual. Cu alte cuvinte, toate transformările sociale, toate progresele și decăderile civilizației sunt în legătură directă cu erotismul societății.

Teoria aceasta a prins repede și a fost exploatată de mulți sociologi. Ca și *bergsonismul*, care a ajuns să fie o modă înainte de războiu, — psihanaliza, care mai e numită și *freudismul*, a ajuns și ea o modă. Starea excepțională a spiritelor de după războiu a făcut ca mulți să caute în psihanaliză un refugiu; căci psihanaliza e și o metodă intuitivă, de desvoltare a vieții interioare. Pentru cei mai mulți e însă o distracție: de aceea americanii exploatează atât de mult freudismul, denaturându-l. S'au ivit destui șarlatani, cari au amestecat spiritismul cu misticismul și cu freudismul — iar acei cu instincte sexuale patologice caută o îndreptățire.. teoretică a morbidității lor.

Teoria psychanalizei a avut repercusiuni și în literatură. Ea a inspirat o școală dramatică. Piesa unui parisian freudist e intitulată: *Mâncătorul de visuri*, având ca erou un psychanalist care dresează o femee ca să fure... ghete. Unii critici ironici spun că Freud e față de Pascal ceeace e cubistul Picabia față de Rafaël Sanzis. El este fondatorul „cubismului filosofic"..

Psychanaliza ne arată că viața noastră interioară e largă, bogată și multiplă. Cu cât e mai profundă această viață interioară, cu atât se înmulțesc influențele ce turbură limbajul. Gânditorul, literatul, e deseori genat de obsesiuni intelectuale îmbelșugate. El esită, caută cuvântul, pe când semi-cultul, cu sensibilitate rudimentară, are vorba sigură. Deci, limba ramificată, gândul nesigur sunt, după această teorie, semnele unei bogate vieți interioare.

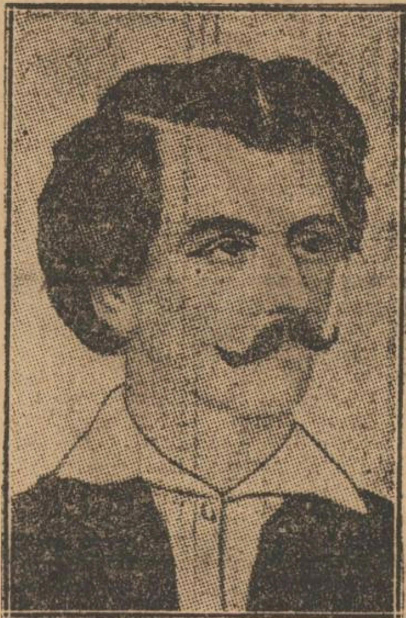
Astfel, toți imfirmii artei, cubiștii, futuriștii, dadaiștii s'au repezit asupra acestei teorii, ca să-și justifice năzbâtiile lor. Teoria psychanalizei poate fi justă și să stăruiască. Dar până atunci, ea e acaparată de farseurii din toate domeniile artistice și psihopatice, în așteptarea unei mode noui.

Centenarul lui Petőfi

Toată intelectualitatea europeană a sărbătorit la sfârșitul lunei Iulie amintirea a 100 de ani dela nașterea unuia din cei mai avântați cântăreți ai literaturii universale.

Petőfi e un miracol al speciei umane. A murit la 27 de ani. A murit, deci, înainte ca maturitatea artistică să-i fi dat mijloacele unei depline realizări de sine. Și, cu toate acestea, el a izbutit până la această vârstă să înscrie în literatura universală pagini din cele mai strălucite.

E un poet al aspirației nemăsurate, al gloriei nesăturate, al libertății și al visului slobod. E unul din marii cavaleri ai sufletului și năzuinții.

Cântecele lui Petőfi sunt o minunată și nesecată sursă de avânt și putere. El a fost sărbătorit și în România cu toată cinstea ce i se cuvine. Ministrul artelor și un reprezentant al soc. Scriitorilor români s'au dus la Sighișoara pentru a saluta în numele intelectualității române memoria unui viteaz al frumosului.

Băiat de țărani sărmani, marele poet a demonstrat încăodată că geniul nu are nici o legătură cu falșele selecții sociale ale omului.

Literatura dramatică spaniolă

Ne-am ocupat în „Adevărul literar" de activitatea „geniului" care vrea să întunece lumea: d. *Lorenzo Azèrtis*, autorul piesei *Vers Bagdad*, pe care *Representacion de Autores Espanoles Y Extranjeros* (Barcelona) ne-a înfățișat-o ca pe un cap de operă, care va nimici definitiv reputația lui Oscar Wilde, Rostand și Maeterlinch. De-atunci, ziarele spaniole ne-au mai adus câteva informații cu privire la personalitatea fantastică a noului *magul* literar. *D. Lorenzo Azèrtis* este egal cu d. *Orbók Loránt*, un scriitor ungur talentat, originar din Cluj, care a părăsit orașu-i de naștere încă în 1913, emigrând în Spania, unde a învățat la perfecție limba spaniolă și a început să scrie în ziarele de acolo. D. *Julio Ruiz* care este un critic apreciat în Spania, numește în *Espectador* piesa lui *Azèrtis*: *„une grande oeuvre, de superbes rôles, un succés sûre pour toute bonne compagnie et une présentation bon merchèe, rêve des directurs du monde entier"*.

Piesele d-lui *Azèrtis* ni s'au trimes și nouă, în dublu exemplar, și citindu-le, am ajuns la serioasa convingere, că Barcelona totuși va rămânea renumită prin torreadorii ei, și nu prin piesele acestui eminent picador al reclamei.

Buletinul *Nortesuru*-lui, ne anunță și alte piese. Intre altele opereta *Su Majsetad el dollar* (trei acte de poetul Casimiro Giralt și Luis Capdevila, musica de Farnando I. Obradors) Ziarele spaniole serioase, (El Debate, El Sol, La Accion, Vida Nueva, A. B. C., Espectador) constată că opera nouă spaniolă va revoluționa lumea cu muzica invențioasă și cu libretul original. Partitura maestrului Obradors ar întrece tradițiunea operetei vieneze, ridicând pe acesta de-asupra lui Lehar și Fall. Văduva veselă glorioasa operetă a lui Lehar, care este considerată ca o primă etapă a musicei serioase după operetele lui Offenbach, va fi irevocabil „bătută" de *Majestatea Sa Dolarul-și* nici nu este greu considerând coroana austriacă depreciată.. O altă piesă cu drinenzii europene ar fi *Suèno de una Noche de Agosto*, comedia în trei acte a d-lui *Gregorio Martinez Sierra*, jucată cu mare succes la Madrid, Lisabona, Roma, iar mai în urmă ținând afișul teatrului *„Royaty"* din Londra. Presa engleză îi spune *A charming Spanisle Play*. Povestire sentimentală, melodioasă, romanțioasă — cu multe viclenii și cu puțină inteligență. Poetul *Sierra* a fost de-atunci botezat cu'n nou succes, reprezentându-i-se o nouc operă: *Don Juan de Espana*, tragicomedie în șase acte, jucată la *Teatro Elsva* din Madrid cu enorm entusiasm. A treia piesă, care anunță apropiata nemurire a autorului ei este *„Musafirul milionar"* de * * *, farsă în trei acte, care să joacă de doui ani în teatrele spaniole, ținând afișul cu câte 200—300 reprezentații. Autorul este asemuit cu Balsac, căci scenele piesei lui denotă psihologie strălucită, intuiție fecundă, inspirație bogată ș nouă.

Nortesur (agenția autorilor spanioli) tipărește în toate limbile reclamele acestor noui piese spaniole, cari aduc „aport literar" Europei bătrâne, după ce lumea s'a convins că Spania a dat singurul geniu literar al lumei: Cervantes.

Laudele sunt frumoase, mai ales dacă ne par desinteresate. Iar în ce privește pe d. *Azèrtis*, *Sierra* etc, rugăm Onor. Primărie a le pregăti terenul pe piețele Bucureștilor, pentru eventualele statui...

Moartea unui romancier francez

In vârstă de 71 ani, moare la Paris, Jules Mary, unul din cei mai renumiți povestitori populari contemporani. Era cel mai credincios și fecund colaborator al ziarului „Le Petit Parisien" cunoscut prin marea sa răspândire în straturile populare.

Fusese pe vremuri ziarist, reporter politic și cronicar. De abia la vârsta de 35 de ani începu să scrie cu succes romane-foileton. De atunci nu mai face altceva decât să povestească cu duioșia caracteristică acestui gen de literatură foarte stimat de Alexandru Dumas. Ura sa împotriva Germaniei dăinuia de pe vremea războiului dela 1870 când avură să sufere, el și ai săi, pe urma invaziunei armatelor lui Bismarck. Din această pricină întreaga sa operă literară e străbătută de un sentiment patriotic foarte apreciat în scrierile sale din ultimul timp.

Era un senzitiv care dădea eroilor și eroinelor din romanele sale o parte din această sensibilitate. Suferea de durerile lor și se împărtășea din visele personagiilor închipuite de el.

Ceeace e caracteristic la el, spre deosebire de alții romancieri populari, e grija ce-o punea în stil și în construcția artistică a vastelor sale lucrări. Unele din personagiile sale au pitorescul relief al eroilor lui Balzac și Dickens. Avea gustul intrigilor abil conduse ale acțiunilor repezi și al psihologiei oamenilor pe care îi descria.

Veșnic nou, în stare să împrospăteze izvoarele inspirației, înzestrat cu o imaginație bogată și o bogată fantezie, Jules Mary, era și poet. Unele din paginele lui vor rămâne în antologie ca model al genului.

A scris mult. Se citează din opera sa: *Roule-ta-Bosse. Amants de la Frontière. Maison de mystère, etc..* Unele dintre romane ca: *Roger la Honte, la Bête féroce* au fost lucrate pentru cinematograf și au obținut mari succese pretutindeni pe unde filmul a fost rulat.

Un poet japonez

Chidao Fajòsi este un poet modern al Japoniei, ale cărui versuri au apărut în mai multe volume traduse în limba engleză. Poezia ce-o reproducem face parte din volumul „Nopțile de vară", care a repurtat mare succes. Este interesant că poeții japonezi moderni s'au inspirat de simbolismul lui Francis Jammes, ca poeții Europei bătrâne.

Iată una din aceste poezii:

— Albă ca floarea, bună ca pâinea, frumoasă ca noaptea de vară,
— Curată ca izvorul, tânără ca un cerb, și femee, femee totdeauna.

— Ai fost și vei fi a altuia, a mea niciodată,
— și totuși pe tine te iubesc, numai pe tine.
— De câte ori am spus nu doresc decât durerea pentru tine,
— Zâmbetul tău să mă umilească, să mă respingă brațu-ți
Dar să te văd totdeauna.
Și dacă vei îmbătrâni
Și nu vei găsi addăpost nicăirea
Să vii la mine.
Să-ți mângâi părul alb,
Să-ți sărut fruntea brăzdată
Să-ți spun cum te-am iubit
Când erai tânără.
Și te voiu îmbrățișa
Ca pe-o veșnică întristare
Și florile albe te vor încununa
Sunt durerile mele înălbite.
Frumoasă Chihană..

CHESTIUNI FEMENINE

Teologia creștină antifeministă

Din clipa când creștinismul își mări cenaclul grupat în jurul lui Isus, devenind o biserică cu dogme întocmite din clipa aceia, ceva din spiritul judaic începu să se strecoare în concepția lui și primul punct capital, fu acela prin care femeia își pierdu încrederea și superioritatea ei.

Triburile lui Israel, ca și grecii și ca romanii, nu cunoscură decât patriarcatul, și astfel e ușor de înțeles, cum a fost privită femeia la ei.

Eva a pierdut pe om și prin ea, a fost blestemat să-și câștige pâinea cu sudoarea frunței.

Solomon a zis: „Unde e femeia care să nu fie nestatornică și perfidă?

Rea, sclava pasiunilor ei, supusă tuturor capriciilor senzuale, femeia n'are de cât un rol: să perpetueze poporul ales întru Domnul și să se supună.

Insăși religiunea, căreia s'a supus, pare a nu fi fost făcută pentru ea.

Intr'o biserică, puteau să fi fost sute de femei, serviciul religios nu se celebra, dacă nu erau de față cel puțin zece bărbați.

Nici o lege din câte au existat n'a fost mai aspră și n'a umilit mai mult femeia, ca legea iudaică.

Spiritul acestei legi, trecând la religiunea creștină, știrbește oarecum integritatea învățăturilor lui Christos. Pentru Părinții Bisericei, inferioritatea femeei și supunerea ei bărbatului, orânduite prin chiar decretele vecinice ale Providenței, rămân astfel o dogmă primordială.

Totul rezidă în păcatul primar.

Tertulian a strigat: „Femee, tu ești începutul Diavolului. Tu ai convins pe acela de care Diavolul n'a îndrăznit să se apropie.

Din cauza ta Fiul Omului a trebuit să moară, umblă numai în doliu, să-ți ispășești păcatul căci și Isus a murit—să-ți răscumpere păcatul strămoșesc".

„Adam a păcătuit prin Eva, nu Eva prin Adam, a zis sfântul Ambrozie. Și acela pe care femeia l-a dus în păcate, acela trebue să-i fie stăpân".

Iată dar cum greșeala Evei, a condamnat pe femeie la sclavie.

Când s'a constituit teologia catolică, doctorii Bisericei au adus argumente noi și subtile, pentru asuprirea femeei, astfel Saint Thomas în Somme, găsește pe femeie inferioară bărbatului și ca virtute și ca demnitate Ea n'a fost creiată imediat ca bărbaul, prin urmare fiind privită ca o ființă de ocazie, în planul general al lumei, nu i se poate atribui perfecțiunea naturei, cu care a fost înzestrat bărbatul.

Pentru archanghelii Bisericei, femeia nu e altceva de cât „un bărbat ratat" (un homme manqué).

Numai singur omul a fost creiat după chipul și înfățișarea lui Dumnezeu, iar femeia după a bărbatului. Așezați pe aceste raporturi, bărbatul trebue să fie pentru femee, ceea ce e Dumnezeu pentru bărbat.

Un pontif ilustru, a făcut următoarea deducțiune: „Bărbatul este capul femeei, tot așa după cum Christos este capul bărbatului".

Iată dar pe femeie condamnată definitiv în teologia creștină, iar tendința ei de emancipare, considerată ca o crimă de lèse-divinité. Mai târziu vom vedea pe femeie excomunicată în numele științei.

ROZINA

Cărți și Reviste

Florian-Parmentier. — *L'Ouragan*, Paris, edition du Fauconnier.

Din miile de volume — romane, însemnări, versuri — apărute în timpul și în urma războiului european, prea puține au putut reține atenția criticilor și mai ales a publicului cititor. Cu toată sugestia ei momentană, literatura de războiu (ce era mai mult războinică) a suferit o selecțiune nemiloasă din partea bunului simț omenesc.

Omul, covârșit de ororile din timpul războiului, nu era deloc atras de cărțile cari i-ar prelungi coșmarul sângeros. Omenia sa firească râvnia spre o zare luminoasă, unde fluturau speranțele păcii și ale căminului părăsit. De aceea cărțile de războiu cari nu erau decât frazeologie lirico-patriotică și în care se glorifica eroismul brutei armate, erau pus la o parte, cu desiluzie. Rareori se ivia o carte care să corespundă cu speranțele reținute și care să evoce aceleași realități tragice și să murmure aceleași gânduri de revoltă și înoire, ascunse în conștiința cititorului.

„L'Ouragan" al lui Florian-Parmentier, e din familia „romanelor-însemnări" ale lui H. Barsusse (Le Feu, Clarté) Roland Dorgéles (Croix de bois) Jean Bernier, Paul Reboux și a altor câțiva scriitori francezi cari au cutezat să-și strige adevărul omenesc în fața mulțimii orbite de idealuri sângeroase.

Succesul acestui volum al lui Florian-Parmentier se afirmă încet dar stăruitor, căci pe lângă interesul său documentar el se prezintă într'o bogăție stilistică și cu o gândire frământată și înaltă cari fac ca, alături de „Le feu", să rămână o lectură sesisantă pentru noile generații, cari ar vrea să cunoască epoca teribilă dintre 1914—1918.

Ca și „Le feu" nu se poate rezuma romanul „L'Ouragan". El e o serie de notațiuni, de evenimente, gânduri, priveliști, analize, dialoguri și monologuri, ce nu se repetă totuși și cari sporesc în dramatism și luciditate. Căci, în acest roman se poate urmări destinul unui om civilizat, purtat prin infernul războinic — și care din etapă în etapă, mereu pândit de moarte, el trece prin suferințele cari sunt ale tuturor combatanților. Omul lăuntric însă, reînvie după primele luni de abrutizare — și, luptând cu sine însuși, el își afirmă omenia, desfășurând acea amară și revoltată critică a organizației sociale ce duce la robie și măcel colectiv. Sunt și pagini ce înseninează fresca oribilă a războiului, și cari dau cititorului fiorul viitoarelor isbânzi ale omului.

Redând atmosfera adevărată a cataclismului, d. Florian-Parmentier a pus atâta sinceritate omenească în *„L'Ouragan"*, încât așteptăm cu încredere partea a doua a romanului, anunțat sub titlul: „La Morte casquée".

Cele trei Crișuri. No. 10—11.

De câte ori am vorbit de revista condusă de d. colonel Bacaloglu, totdeauna am avut câteva cuvinte de mulțumire pentru munca desinteresată și culturală a acestei publicații. Revista „Cele trei Crișuri" în vremea din urmă a început să se ocupe cu o lăudabilă preferință de problema colaborărei noastre pe teren literar cu minoritățile din România, și ancheta pornită de revistă acuma merită toată atențiunea.

Iată ce formulează revista română:

1) Este posibilă o apropiere sinceră între românii și maghiarii din România Mare?

2) Dacă, este, pe ce tărâm? politic, economic sau cultural?

Revista s'a adresat mai multor fruntași ai intelectualității solicitând răspuns la întrebările puse. Primul răspuns, pe care-l tipărește revista din Oradea este a distinsului scriitor ungur d. *Benedek Elek*, care răspunde cu prudența politicianului cu experiențe: „dacă văd posibilă o colaborare sinceră, între românii și ungurii din Ardeal? Da, iubite frate scriitor român, fiindcă din întrebare simt îndeajuns că și d-voastră doriți colaborarea și mai știu că cei mai de seamă scriitori români și maghiari *doresc* aceasta. Primul pas spre această colaborare este voința, voința sinceră fără gânduri ascunse: al doilea pas este a căuta să ne cunoaștem. Numai închipuindu-ți e grozav — scrieam într'o scrisoare deschisă (Keleti Ujsàq din 2 Aprilie 1922) — dar să fie adevăr, ca două popoare să trăiască dealungul atâtor secole laolaltă atât de străine ca și cum ar fi despărțite de o mare și să intervină tocmai o catastrofă mondială ca ele să stea de vorbă și să se intereseze reciproc de cultura lor, nici să nu mai vorbim de lucrurile mărunte din viața zilnică.

„E mare și grea munca aceasta, iubite frate scriitor român, dar cred că și tu împărtășești următoarea mea părere, că munca de mai sus ne așteaptă pe noi, scriitorii români și maghiari din Ardeal. Nu aprob ca literatura să facă politică, dar susțin că literatura sinceră, care servește binele și evoluția poporului ei e o politică, o politică mult mai superioară ca aceea ce-o fac bărbații de stat, privind odată la clasă, alte dăți la alta și uneori chiar la interesele unor indivizi".

Pentru o cât mai sănătoasă cunoaștere a literaturei, ar fi necesar ca în loc de mărturisiri platonice, scriitorii unguri să ne dea ceva real: traducerea în ungurește a operelor lui Coșbuc, Eminescu, Caragiale, Vlahuță, cum făceau d. *Révai*, *Sföcs* și alții.

Iar noi românii, ne putem apropia ideologia literaturei ungare, asemenea cu traduceri din aceasta — cum sunt adaptările din ungurește ale lui *Șt. O. Iosif*, *O. Goga* și alții.

„Adevărul literar" a înțeles dela început însemnătatea acestei probleme și în cronicile ei s'a ocupat cu o deosebită atențiune de mișcarea literară a minorităților.

Acelaș număr al *Celor trei Crișuri* adăpostește un articol frumos asupra lui *Caragiale*, cu o schiță-portret puțin reușită a marelui autor — însemnările d-lui *Gh. Tulbure* asupra vilegiaturei în Ardeal a lui Caragiale, o critică pretențioasă și lipsită de calități a d-lu Mihalache Dragomirescu, și o frumoasă poezie de *Aron Cotruș*.

Cosinzeana. No. 13.

Douăzeci de ani dela întemeiarea „Luceafărul-ui". Trebue să amintim — spune Al. Ciura — că „Luceafărul" la început avea 17 (șaptesprezece) abonați până la sfârșitul lunei Octombrie 1902, când au început să sosească abonamente. Astfel toată mișcarea, oricât de entusiastă ar fi fost ea, s'ar fi nămolit dela început dacă „Luceafărul" nu avea un sprijin material. Meritul era al lui *Aurel G. Bănuțiu*, care a declarat dela început, că suportă editura interval de jumătate de an, chiar dacă revista n'ar fi avut nici un singur abonat. „Luceafărul" pornit la Budapesta și transferat la Sibiu, a avut însemnate succese. Un merit incontestabil e că, a dat literaturei ardelenești o notă mai occidentală și a încercat să înfiripeze o mișcare literară serioasă. „Luceafărul" a oblăduit poezia lui Nic. Otavă, Agog și Sauherib, sub cari anonime să ascundea talentul sănătos al feciorului popei din Rășinar: *Oct. Goga* ajuns membru al Academiei, fost ministru, și o pagină a literaturei românești. „Luceafărul" a descoperit prosa viguroasă a d-lui Ion Agârbiceanu și a d-lui Al. Ciura, prosatori, cari cu egală măsură de talent au publicat schițele și romanele lor. A urmat apoi d. Sextil *Pușcariu* cu „Foi răslețe", *Ilarie Chendi* cu criticile sale sugestive și bătăioase. *Gh. Bogdan-Duică* cu essayuri și cronici dramatice — adunându-se împrejurul „Luceafărul-ui" cu toți poeții și prosatorii din Ardeal și vechiul regat. D. Al. Ciura constată cu părere de rău, că „Luceafărul" n'a izbutit la București, căci „Luceafărul" nu mai poate fi scris a doua oară și mai ales *nu* la București nici dacă s'ar mai închega rândurile întemeietorilor lui în vechea talangă de odinioară. Era altă lume pe atunci; era altă căldură în scris și altă credință în cititor. De atunci s'au prăbușit altare, idoli de marmură au fost asvârliți de pe piedestale și în sufletul nostru s'a rupt o coardă ce nu să mai poate reface. Fuimus Troes! Fiut Ilion. Este terminarea apologiei cu tristeța unui necrolog.

In acelaș număr se publică versuri de d. *Justin Ilieșiu*, *George Voevidca*, și a. Cronici interesante și câteva clișee asupra catastrofei din Năsăud încheie tragic numărul.

Adevĕrul Literar și Artistic

IN ȚARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

Joc de inteligență

ȘAH

ISTORICUL ȘAHULUI IN ROMANIA

Primul manual de șah

Un entuziast amator, d. magistrat **Gh. Vasilovici** dir. T. Severin, ne trimite o comunicare, privitoare la primul manual de șah din țara noastră.

Extragem următoarele:

„Anterior datei de 1880, când s'a înființat de defunctul Gudju „*cercul de șah*, a apărut în **1872**, în editura tipografiei *Fr. Thiel*, Lipscani 11, București, primul manual, cred, al jocului de șah, intitulat „**Amiculu jocului de schach**, *theoreticu* și *Practicu*, de **A. Albinu**, și care a fost dedicat lui *Manolache Costache Epureanu* (fost Prim-ministru).

Broșura conține 42 pagini, iar în prefață enumără pe *„distinșii bărbați cari au escelat în acest interesantu joc"*.

După ce autorul menționează pe acești bărbați din Franța, Anglia și Germania, indică pe cei din România și anume:

Manolache K. Epureanu, *L. Wiest* (artist), *Wiest* jr., *Maior Schelletti*, *Theodorescu* (Dr. în medicină), *Andrea* (translator la M-terul de Externe) *Sternfeld* (profesor) și *L. Rozenzweig*.

Intre jucătorii de prima ordine autorul indică:

D-l *Banov* (proprietar); *Circa* (profesor); *Borosnay* (avocat); Colonel *Zefcari*; Colonel *Haralambie*; *Câmpineanu* (judecător): Sturdza A. (Iassy); *M. Waldberg*, *H. Hornstein* și *Ad. Buchner*.

Cartea e împărțită în 5 părți și cuprinde:

Partea I-a: „Jocul de șah", cu explicația pieselor.

Partea II-a: „Scopul jocului" cu explicarea matului, patului, remizei, rocadei etc.

Partea III-a: „Diverse notițe și explicațiuni", despre apărare, sacrificiu, profitul calității (a turnului), șah deschis etc.

Partea IV-a: Reguli generale asupra valorei și însemnătății pieselor.

Partea V-a: „Legea și regulamentul șahului", cuprinde interesante controverse, tranșând 25 ipoteze, ce pot surveni. De ex.: Când piesele au fost rău așezate, când s'au făcut 4 mișcări, lipsind una din piese, când s'a atins piesa fără a se zice „j'adoube".

Cartea mai conține diferite alte explicări și termină prin câte-va partide din gambitul *Ewans*, scoțian, etc. și câteva probleme în 2 și 3 mișcări.

Aducând viile noastre mulțumiri d-lui magistrat *Vasilovici*, pentru prea interesanta d-sale comunicare, repetăm apelul îndreptat tuturor amatorilor de a ne comunica orice amănunt cunosc din trecutul șahului la noi în țară.

In afară de aceasta rugăm pe cine va bine-voi să ne răspundă, să ne țină în curent cu mișcarea șahistă din provincie, comunicându-ne eventuale turneuri, matchuri, înjghebări de cercuri, partide mai interesante etc.

Championatul Bucureștiului

Cupa *„Hercule Gudju"*

Lt. Gudju, a înaintat „*Cercului de Șah*" din București următoarea scrisoare-propunere:

Domnule Președinte,

Față de numeroasele dovezi de admirație și pioasă amintire ce am primit din nou anul acesta, privitoare la tatăl meu, voesc să concretizez o cât mai strânsă legătură între amatorii șahului și memoria sa.

Cum până în prezent nu a avut loc un turneu championat la care să poată lua parte câți mai mulți participanți, propun ținerea lui, pentru care scop donez „o cupă" constând din jocul de șah (cutia, tabla și piesele) câștigat de tată-meu ca premiul I în turneul internațional din Paris (1880).

Condițiile sub care înțeleg acordarea acestei cupe sunt:

1. In fiecare an, în Buc., sub auspiciile *„cercului de șah"* va avea loc un *turneu championat*, care va începe la 1 Noemvrie și se va termina cel mai târziu la 31 Decembrie.

2. Poate lua parte orice membru al cercului, stabilit în Buc., de cel puțin 6 luni.

2. Câștigător al cupei va fi considerat acela ce va câștiga championatul *trei ani consecutivi*.

4. Pe cutia șahului (care are dimensiuni 52/83 și 8 cm înălțime) să se înscrie în fiecare an numele câștigătorului.

5. Avându-se în vedere că *șahul* menționat în afară de vechimea și valoarea lui artistică are și o însemnătate istorică atât prin faptul că e câștigat de primul șahist român ce ia par e la un turneu, dar și prin faptul că e donat de un înalt personaj, *Jules Grévy*, președintele de atunci al Franței. propun ca, câștigătorul definitiv al *„Cupei"* să'și ia obligația morală că nu-l va uză prin întrebuințare deasă, ci-l va păstra ca pe un obiect de artă.

6. In ceeace privește: regulamentul interior al turneului, premiile ce veți acorda în afară de „cupă", taxa de înscriere, numărul de partide ce trebue să joace fiecare candidat cu ceilalți concurenți, timpul de gândire acordat, etc., rămân la latitudinea comitetului.

7. In caz că ideea championatului va lua ființă, voiu avea de făcut o altă propunere pentru aranjarea și a unui championat al țerii, lucru cerut și așteptat cu drept cuvânt, de nenumărații amatori ai șahului.

Primiți..., etc.

PARTIDA No. 64

Jucală anul acesta în turneul dela Pystian

ALB: *MARCHAND.*
NEGRU: *AHUES.*

Partida pionului damei

1 d2—d4 Cg8—f6
2 Cg1—f3 b7—b6
3 g2—g3 Nc8—b7
4 Nf1—g2 e7—e6
5 0—0 c7—c5
6 c2—c3 Nf8—e7
7 Nc1—f4 d7—d6
8 Cb1—d2 c5×d4
pentru a deschide linia C.
9 c3×d4 0—0
10 Tf1—e1 Cf6—d5
11 e2—e4 Cd5×f4
12 g3×f4 Cb8—d7
13 Dd1—b3 Cd7—f6
14 Ng2—h3 fără un scop bine definit
Ta8—c8
o bună lovitură, care va da prilej negrului să facă frumoase comainații
15 d4—d5 e6×d5!
Sacrifică turnul, însă dobândește o situație superioară
16 Nh3×f8 Dd8×c8
17 e4—e5 Dc8—g4+
18 Rg1—h1 Cf6—e4
19 Cd2×e4 lovitură slabă, care îngădue negrelor să-și întărească poziția. mai bine joacă 19Te2 urmat de Tg1
19 d5×e4
20 Cf3—g1 Dg4×f4
21 e5×d6 slab
prin această lovitură alb înlesnește negrului să-și aducă și nebunul e 7 în joc. Evident însă mai bine 21Dg3
21 e4—e3+
22 f2—f3 urmează un frumos mat forțat
22 Nb7×f3+
23 Cg1×f3 Df4×f3+
24 Rh1—g1 Df3—f2+
25 Rg1—h1 Ne7×d6
exact observația făcută la lovitura 21-a
Alb trage consecințele și... **cedează**

Știri și noutăți

Matchul București-Timișoara. Prima partidă, din cele două ce se joacă prin corespondență, între cercurile respective a fost declarată: *remiză*.

Matchul Sacchetti-Schlarkö. Una din cele 4 partide, e aproape terminată și va fi câștigată de d-l *I. Sacchetti*.

Gambitul Allgaer. In legătură cu analiza acestui interesant gambit, ce am făcut-o în *„Adevărul Literar"* (Dum. 16 Iulie a. c.) d-l magistrat *Gh. Vasilovici*, ne comunică că în varianța *Allgaer-Horny* lovitura 8-a a negrelor *Nf8-d6* e slabă și în acest caz albul câștigă.

O găsim din contră ca fiind cea mai tare. Rugăm pe d-l *Vasilovici* să ne înainteze analiza respectivă pe baza căreia susține afirmarea de mai sus. Asemenea i-am fi foarte recunoscători, dacă bine voește a ne împrumuta, pentru scurt timp, manualul de șah al lui *Albin*.

Lt. I. H. Gudju
P. I. Negreanu

SERIA III — ANUL III No. 90

7 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 13 August 1922

Adevěrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Drumuri ardelene

Sarmisagethusa

de N. IORGA

— SIMPLE NOTE ȘI OBSERVAȚII —

De la Simeria din nou drumul spre Hațeg, de-a lungul Streiului, care vine de sus mânios, tulbure, galben, ca de toate urile neamurilor ce s'au prins aici de gât, ca să se sugrume pentru stăpânirea mândrilor munți dacici.

Supt steagul României unite, cetatea bătrânului Decebal, metropola ridicată de Traian pe sfărămăturile simplului adăpost regal, e mai falnică decât oricând, și trebuie să se spuie tare aceasta ca să se afle cât de puțin știm a prețui și îngriji locurile cele mai vrednice de pietatea noastră.

In fața unei cârciume de drumul mare și a unei case mai chipoase, care se preface, cuprinsul amfiteatrului apare, fără nici o împrejmuire cuviincioasă, ca un întins maidan acoperit cu dărămături oarecare. Cărămizi tari ca stânca, bolovanii suri din împrejurimi se amestecă în fragmentele ce stau în picioare, în prăvălișul dislocărilor și risipirilor. Abia ar putea înțelege ceva un om deosebit de priceput în tehnica vechilor construcții. Pe o lature un lan de porumb își tremură leneș frunzele largi.

* * *

Adevărat e că Ulpia Traiană, cu toate mosaicele frumoase care s'au descoperit în ruinele ei și care sânt risipite prin musee depărtate, n'a avut, în scurtele ei zile bune, nimic din splendoarea de piatră tare a fundațiilor grecești, întărite în cursul multor veacuri, pe coastele Mării Negre. Nu s'au scos de aici statui de o valoare superioară, și multe din inscripții sunt săpate într'o piatră cu totul ordinară. Dar nu lipsesc nici acelea al căror material e din cele mai bune, potrivit și cu îngrijirea literelor însemnate pe dânsul de meșteri dibaci, cari ar fi putut lucra și în centre mai însemnate ale lumii romane.

Ele sânt împrăștiate pe unde le-a aruncat întâmplarea sau le-a dus o înțelegere adevărată a rostului lor. Biserica din Dăusuș, fundația Domniței Zamfira a lui Moise Voevod din Țara Românească, soția, de mai multe ori măritată, a unor nemeși ardeleni, e plină toată, în zidirea ei chiar, ca și în altarul, de o formă ciudată, care pomenește nume de auxiliari militari ai Cesarului cuceririi, de lespezi luate de aici. Museul din Deva a strâns rezultatele săpăturilor făcute pe seama societății arheologice care l-a întemeiat și-l întreține.

Dar și aici, în complectă părăsire, zac puținele elemente ce au ieșit la iveală dintr'o întinsă lume îngropată. Dărămăturile coperișului putred și stricat se risipesc, la casa din față, pe un splendid capitel corintian, a cărui păreche zace în ierburile sălbatice ale grădinii părăsite. Meșterii aspri îmi arată un mic altar pe care se pomenește recunoștința față de zeița Hygaea, ortografiată cum s'a priceput săpătorul, a unui ostaș căruia minunea cerească-i păstrase în viață, după o lungă boală, soția.

— De astea mai sunt în sat, la **Moz.**

Cer să mi se spue de două ori cuvântul și atunci aflu ce e „Mozul". E un „Museu" local, lăsat în seama unui mic proprietar ungur din localitate, care lucrează pentru aceiaș societate din Deva, care, spune el, s'a înțeles cu Statul în ce privește păstrarea întâmplătoarelor descoperri arheologice.

* * *

Mergem către „Moz". Două fetițe ne întovărășesc : catrința strânsă pe trup, opinci mari, grosolane. In acest ținut asprul tip dacic, cu fața palidă prelungă, cu mărunții ochi negri, cu nasul ascuțit al păsării de pradă, e cel mai răspândit. Grădiștenele acestea au o figură rotundă, veselă. Le poftim în automobilul care le uimește și ele spun limpede că ar vrea să se urce într'însul; dar în momentul hotărâtor le lipsește curajul.

Se dau însă la vorbă. Una, cea mai mare, n'a învățat carte de loc. Nu știe pe ce loc se află. Nu i-a spus nimeni, n'a întrebat de nimeni, habar n'are. De geaba se uită la dânsa cu mustrare, mărunțelul învățător bătrâior din satul vecin, care ni-a eșit în cale, și care, el, știe întreaga poveste, și va fi spuind-o elevilor săi. Cea mai mică a fost la școală, vr'eo două clase. Dar a întrerupt. — De ce ? — Noi n'avem învățător; a fost o domnișoară, dar s'a dus; în școală stau cu chirie niște domni de la păduri.

Case mărunte, sărace. Oamenii nu se simt întru nimic că stau pe un pământ care nu e ca toate celelalte. Nimic nu li chiamă mintea către începuturile neamului lor. Știința de carte e tot ce poate fi mai rar. La primărie e încredințată notarului grija cetății. In față o clădire mai mare e a unui „scriitor" ungur. Așa spune, sperată fetița româncă din poartă. Stau înnăuntru domni cari „scriu". Imi închipui că e un adevărat laboratoriu științific, unde se cerne trecutul Sarmisagethusei. Dar mă lămuresc îndată : e vorba de un fost secretar comunal.

In drumul spre casa începătorului „Moz" întâmpin câțiva flăcăi cari se uită la noi cu oarecare curiositate. Unul se apropie căutând vorbă. Nici el nu știe ce a fast cândva pe aici și, de cetit, n'a cetit nimica, nefiind cărturar. Totuși a făcut armata la honvezi, a luat parte la războiul cel mare, dar nu cunoaște o literă.

Locuința proprietarului ungur e bine îngrijită, plină de verdeață și de flori. Lângă ușa de intrare, în ierburi, zac rămășițe de statui, câteva pietre cu inscripție. In față, unde omul își ține gospodăria de grâne și de vite, se mai află câte una, supt un șopron. Făgăduiește să le adăpostească mai bine, și nu-i lipsește bunăvoința, mai ales că așa e instrucția de la Deva. In curte la el s'au aflat și morminte.

S'ar mai găsi. Căci cetatea e mare, foarte mare. Nu s'ar putea săpa ușor : ar trebui aur cât greutatea omului. Merge până la Clopotna. Și nu sunt străzi regulate, ci totul se amestecă. Nu vrea să creadă, că s'ar putea lucra după un plan ,urmărindu-se liniile principale.

Pe el nu-l leagă nimic de aceste urme sparte și învălmășite de aproape două mii de ani. Intre limba lui și aceia a formulelor lapidare nu e nici o asemănare. Nicio picătură din sângele celor ce s'au înmormântat între lespezile ce es la iveală presărate cu un praf uman, ce zboară în vânt, nu curge în vinele lui.

Dar noi ? Noi cei cari purtăm în gură de atâtea veacuri aceste nume mari ? Noi cari ne-am hrănit din ele mândria în cursul lungii robii la straini ? Noi cari prin ei ne-am mângâiat de umilinți și prin ei ne-am înnălțat în speranțe ? Noi cari în numele lor — da, și în numele lor — am săvârșit opera măreață care face ca pe forntonul primăriei din umila Grădiște să se înșire cuvinte în care trăiesc mobilele accente ale limbii vorbite odinioară aici de legionarii și dregătorii Romei ?

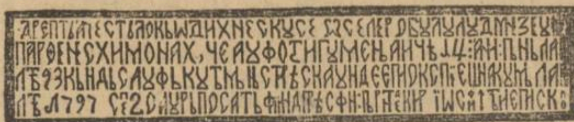
Am lăsat într'un sat de analfabeți săraci sacrele pietre în seama unui bieti ungur filantrop, pe jumătate cărturar el însuși.

O, dacă Italia și-ar fi recăpătat unul din leagănele vechimii sale !

Dacă orice alt popor latin ar fi ajuns astfel în stăpânirea punctului de plecare al rasei sale ! Dacă vecinii noștri cei mai puțin civilizați în părerea noastră s'ar fi găsit de-odată domni pe pământul supt care se află oasele celor mai depărtați strămoși ! Ce nu s'ar fi făcut în trei ani de zile... Și noi n'am arătat măcar râvna, din motive pur arheologice și absolut obiective, pe care au dovedit-o ungurii din Deva, cărora orice amintire romană li era o amenințare și o primejdie. La plecare mi se părea că din pădurile munților pornește un vuiet de mânie a vechilor barbari născători de neam, și că supt stânca drumului se mișcă neliniștita țărână a morților romani, cari nici de la strănepoții lor nu s'au învrednicit de cinstea ce două milenii le lipsește..

Vor fi auzite aceste cuvinte ale mele ?

N. IORGA

Ecouri vechi

MAMEI

Se lasă tăcerea, suflete, în tine,
Se lasă amurg de toamnă și uitare,
Fâlfâe în stoluri clipele senine
Și în unghiuri albe, se înfing în zare.

E pustie casa veche-a amintirii,
Casa cu pridvorul larg și zâmbitor,
I-a furat amurgul farmecul privirii,
Ca ochi triști, ferestre, cată dup'un zbor...

Incăperea-i toată un ecou al vieții
De odinioară... Suflete, renaști!
Iți aduce aminte din noianul ceții
Liniștea senină-a zilelor de Paști, —

Iți aduci aminte când — copil cuminte —
Ascultai la rugă marile porunci?...
O, solemnitatea lucrurilor sfinte
Ce-ți aduc seninul clipelor de-atunci!...

Mic și blond, în haine albe de lumină,
Cu priviri uimite și cu pas sfielnic,
Taina dimineții se 'nălță din tine
Ca dintr'un a-toate-sfinților jertfelnic.

Clopotele propovăduiau de bine
Cu vibrări prelunge ce pluteau în zări...
Era 'n ochi lumină și în fie-cine
Simțeai voia-bună a pașnicei cântări.

Drumul plin de lume și belșug de soare
Se oprea în poarta casei părintești, —
Te purtam în suflet, albă sărbătoare,
Cum porți frăgezimea vieții câmpenești...

Văd ca 'n vis icoana prinsă cu maramă
Ce-mi zâmbea deasupra patului — umil —
Unde este oare casa veche, mamă,
Casa noastră 'n care să mă văd copil?

Și aflând prin mici și vechi sertare-o lume
De nimicuri scumpe, frânte jucării,
In tristețea unui farmec fără nume
Să-mi trăiesc comoara de copilării,

Să te simt în tihna casei, mai aproape
Și ca 'n alte vremi dojana să-ți ascult, —
Îmi învii trecutul tot între pleoape,
Singură icoană — a vieții de demult...

. . . .

Năruită-i casa veche-a amintirii,
Casa cu pridvorul larg și zâmbitor,
I-a furat amurgul farmecul privirii,
Ca ochi triști, ferestre, cată dup' un zbor...

S'a lăsat tăcerea, suflete, în tine,
S'a lăsat amurg de toamnă și uitare,
Fâlfâe în stoluri clipele senine
Și în unghiuri albe, se înfig în zare...

Mircea Gheorghiu

Principii fundamentale în politica culturală

— IN JURUL APROPIERII ROMÂNO-MAGHIARE—

Cu ocazia înfiițării „Asociației scriitorilor, ziariștilor și a artiștilor profesioniști din Ardeal", fără diferență de naționalitate, s'au ridicat probleme și chemări noui și s'a văzut necesitatea creierii unui nou program. Apropierea între naționalitățile conlocuitoare a pornit de-acum și apelul asociației din Oradea-Mare, care în scurt timp va mișca lumea scriitorilor. E necesar deci să clarificăm ceeace, avem de făcut de-acum încolo. A sosit timpul când și reprezentanții presei române au ocazia să arate că în literatura maghiară din Ardeal nu văd decât o cultură fraternică și sunt gata să facă pentru ea ceeace le stă în putință. Ar fi un gest greșit din partea fraților români să împiedice graba de apropiere a maghiarilor.

De când s'a despărțit de Budapesta, literatura maghiară din Ardeal nu s'a găsit încă într'o stare așa de gravă ca în zilele acestea. Literatura periferială care în atmosfera feudală a fostei Ungarii a trăit aici o viață, nici așa n'a fost prea puternică, iar revistele maghiare de azi — chiar dacă ar produce câteva serioase valori literare — se îneacă în greutățile materiale. O încercare prin care să se dea prilej talentelor eșite la iveală ca să se afirme, cere timp, și răbdare, iar situația materială e așa de grea, că editarea cărților în Ardeal devine aproape imposibilă. Starea slabă a intelectualului maghiar nu-i poate îngădui procurarea hranei culturale.

Afară de aceasta, maghiarimea despărțită de B.-Pesta, pretutindeni se desbară de patima iredentismului și văzându-se izolată, tinde către o independență cât mai largă, așa în cât pe teritoriile unde până acum s'au vândut cele mai multe exemplare din revistele și cărțile maghiare, editate în Ardeal (de ex. în Ceho-Slovacia și Jugo-Slavia) apar reviste noi unguresti care înapoiază între hotarele Ardealului produsele presei de aici. In felul acesta literatura maghiară, ardeleană, nu poate trăi între hotare așa de strâmte. Scriitorii maghiari de aici n'au nici măcar un sindicat care în caz de nevoe să lupte pentru interesul lor și chiar dacă întreprind cândva vre-o mișcare, puterea de Stat o primește cam fără încredere, Iată dar cât de necesară este o colaborare.

Scriitorii români ar putea face mult pentru ajutorarea celor maghiari. S'ar putea începe, bunăoară, prin presă o presiune asupra guvernului român, ca pe cale diplomatică să facă posibilă trecerea cărților din Ardeal la Budapesta unde publicul e dornic de cărți bune. Budapesta e astăzi lipsită de o viață literară; scriitorii mai însemnați — cari până acum își asumă responsabilitatea pentru distrugerea monarhiei putrede — trăesc mai toți în străinătate. Și dacă guvernul din Budapesta devine nervos când e vorba de permiterea trecerii cărților de pe teritoriile deslipite, permiterea lucrărilor beletristice doară nu poate fi posibilă ? !... Relațiile între București și Budapesta sunt destul de înaintate acum, așa ca s'ar putea începe o tratare în sensul acesta și, de sigur, se va ajunge la o bună reușită.

Ar fi mai bine dacă cu această chestiune s'ar ocupa serios „Societatea scriitorilor români" din București și după o consultare cu cei mai experți dintre scriitorii maghiari din Ardeal, să facă guvernului o propunere în sensul de mai sus. Nici să nu se gândească măcar cineva la tendințe politice, ci numai la baza ideii de colegialitate și fraternitate naturală, care este interesul comun a două popoare cu culturi înaintate și care mai de grabă decât manevrele politice ar duce la o bună înțelegere. Și ar fi destul de dureros dacă scritorii români din București, n'ar aprecia sincera dispoziție de apropiere a celor maghiari. Să nu se uite la București, că la Cluj câțiva ca : Imre Cádár și prietenii săi luptă de mai mult timp pentru această apropiere și că în revistele lor s'au ocupat statornic de literatura românească, publicând diferite recenzii și traduceri ; tendințele acestea merită oricum puțină atenție.

Necesară este și permiterea trecerii cărților unguresti în Ardeal. Putem anunța sincer Bucureștilor că în primul rând chiar scriitorii maghiari de aci au condamnat nebunia celor cari au strecurat broșuri iredentiste în cărțile trimise în Ardeal, precum au condamnat și faptul, că guvernul din Budapesta a cerut înapoierea monumentelor din orașele ardelene, sub motiv că la ridicarea acestor monumente au contribuit materialicește și maghiarii ardeleni. A-i jefui de acest avut cultural este o cruzime din partea Ungariei. Lumea culturală română, să dea ocazie ca opinia ardeleană să se poată manifesta în această privință și să și poată expune punctele sale de vedere. Nici gând măcar, că permiterea trecerii cărților și revistelor din Budapesta ar corupe sufletele de aici, când guvernul român ar putea foarte bine lua măsuri, ca scrierile cu tendințe iridente să nu fie lăsate înăuntru, dar ar fi pagubă ca reviste și cărți cinstite să cadă victime unor atentate inconștiente. Presa maghiară ardeleană simte acum nevoia unei orientări în privința aceasta. Spiritul „Cursului" (iredentismul și antisemitismul) din Budapesta ne acuză că noi cei din România, facem literatură maghiară cu bani bolșevici: aceasta, de sigur, s'a referit la acei oameni cari au curajul să dovedească o sinceră apropiere de români. Insă dacă nu s'ar putea face posibilă trecerea cărților din Ungaria, presa românească să facă deosebirea între oameni și să contribue la cunoașterea acestor acuzații cel puțin în câteva redacții ca să ne putem apăra.

O altă inițiativă ar fi aceea pentru traducerea reciprocă, de mult folos literaturii maghiare de-aici, fiindu-i o nouă posibilitate de desvoltare. Dacă lucrările scriitorilor maghiari vor putea apare în românește și piesele lor să fie jucate pe scenele românești **și reciproc**, acest fapt ar mijloci nu numai o cunoaștere personală și o prietenie între persoanele de frunte, dar și în sufltul maselor ar croi reciproc calea spre cinstirea culturii lor. In cât mai scurt timp dar. să se formeze din ambele părți câte o echipă traducătoare, în vreme ce un institut românesc de editură ar putea să încerce editarea scriitorilor români în ungurește și a scriitorilor maghiari în românește, — ba chiar și în original.

Toate acestea e timpul să le începem de pe acum, căci va fi neplăcut să ne trezim, că mai târziu, cărțile maghiare vor apărea una după alta la Budapesta sau consorțiul german, care deja a cumpărat jumătate din presa maghiară din Ungaria, să ajungă și până aici. Atunci va fi prea târziu ca să mai facem ceva. Cultura este un reflex natural al unei mase omenești și independent de voință ea-și face drum chiar peste mii de baricade, așa că literatura maghiară își va găsi poate alte posibilități de afirmare.

KERESZTURY SANDOR

LECONTE DE LISLE

URLATORII

Se 'nnecaseră în valuri caldele văpăi de soare,
Adormià orașu 'n poala munților cuprinși de brumă :
Iar pe negre stânci, spălate de un nour ca de spumă,
Aruncà talazuri nalte marea veșnic urlătoare.

Gemătul, acesta mare, neagra noapte îl sporià.
Nu lucia măcar un astru în nemărginirea goală ;
Numai luna printre nouri răsbătând cu fața-i pală
Ca o mohorâtă lampă, întristată licărià.

Searbăd colț de lume mută, cu mânie însemnat,
Rămășiță la 'ntâmplare dintr'un glob mort asvârlită.
Ea lăsà să se reflecte de pe sfera-i amorțită
Mormântal și palid luciu pe oceanul înghețat.

Așezată 'n Nord sub ceruri ce suflarea vor să-ți curme,
Africa, adăpostită de-umbră deasă și de nor,
Iși înfometà toți leii în nisip fumegător
Și-și culcà pe lângă lacuri elefanții strânși în turme.

Dar pe țărmul sterp și umed cu-adieri mirositoare,
Printre hoiturile-atâtor boi și cai, printre-oseminte,
Slăbănogii câini tinzându-și boturile înainte
Se bociau scoțând în noapte urlete 'nfiorătoare.

Cu-a lor coadă 'n cerc adusă sub un pântec ce palpită,
Tremurând pe late labe și cu ochii dilatați,
Odihnindu-se ici, colo, urlau jalnic, nemișcați
Și cuprinși de-o tremurare rece 'n fie-ce clipită.

Spuma mării lipià veșnic pe spinările slăbite
Lungii peri sub care astfel zeci vertebre se vedeau,
Și când valurile 'n salturi să le ude iar veniau,
Clănțăniau în gură dinții albi, sub buzele 'nroșite.

Sub lumina plumburie ce-o vărsà pribeagă luna,
Pe pustiul țărm de mare, ce torturi necunoscute
Indemnau la plâns un suflet în a voasrre forme slute?
Arătări înspăimântate, pentruce gemeați într'una?

Nu știu ; dar, o câini-fantome ce urlați pe țărm stingheri
Dup' atâția ani ce iarăși n'au să vină vreodată,
Ne 'ntrerupt aud, din fundul vieții mele de-altădată
Desperatul vostru strigăt de sălbatece dureri!

„Poèmes barbares" — trad de **Ioan Gane**

VARA

LA ORAȘ

Și soarele își varsă răsuflarea sa greoaie. Ca valuri de catran căldura curge, se indeasă 'n străzile-canale, cu fațade cangrenate. — iar asfaltul se dospește ca o azimă otrăvită, — și duhoarea isvorăște 'mbelșugată, căci orașul putrezește...

Doar tramvaele mai cântă cântecul prelung și jalnic, — fiecare e-o capelă ce alunecă pe șine... o capelă fără altar, în care oamenii se roagă fără vorbe, fără gânduri.

Pe lângă ziduri se strecoară gâfâind, ca osândiții iadului de veci, acei ce-s robii muncii pământene. Se grăbesc acolo unde îi așteaptă Nedreptatea, — se târăsc acolo unde, din sărăcia lor fecundă, se făurește Bogăția cea zadarnică și crudă.

Și sudoarea broboneaza, îi cuprinde corosivă — o, seceta din mușchi, din sânge ! — și Sahara se întinde în inimă și'n cuget... Iar privirile-s topite: — stâlpii par că se apleacă, casele respiră ca niște monștri amorțiți. Putrezește tot orașul — iar miasmele se'nalță, ca o tămâie, către soare...

— O soare sfânt, ai milă ! căci Munca noastră-i fără milă...
— Ca o stâncă mi-e ciocanul...
— Ca un munte mi-este sacul pe spinare...
— Un infern e în uzină...
— Ca apa dintr'o baltă, seacă viața'n trupul meu...

Dar soarele își varsă, fără milă, răsuflarea sa fierbinte. El e a-toate-creatorul ! El e risipa aurie — și totuși vână — peste eterna sărăcie...

— Blestemat potop de soare !
— De ne-ar potopi la iarnă...
...Și Robia se târăște spre uzinele flămânde.

Doar **unul**, soarele slăvește ! Și nebunul ce-l slăvește, prin străzile încinse rătăcește, ocolind cu groază umbra.

— Vreau lumină ! vreau lumină ! vreau lumină !...

Și spre oceanul de lumină urcă imnul adorării — imnul vieții ne'nfrânate, infinite, preacurate...

Dar căldura, peste orașul sărăciei, ca valuri de catran se tot revarsă...

LA ȚARA

...iar peste lanurile de-aur, ca talazuri diafane se revarsă. Zarea-i albă, vibrătoare — și într'ânsa se topesc ondulările de dealuri, siluete deformate, ca niște statui de giganți — și păsările rătăcite.

Și pământul fermentează ; seva vieții urcă'n spice și în crengile de roade aplecate — și se resfiră în arome din corolele aprinse. Iar căsuțele sunt blânde și uitate, — numai grajdurile răsună uneori de o jalnică chemare.... Gunoaiele sunt ruguri fumegânde, pe care câinii par jertfiți, — și tăcerea par'că crește ca un lucru nesfârșit și nevăzut...

Iar în lanuri geme Munca, printre undele de aur. Seceri fulgeră sub soare — corpuri albe se îndoaie, se înalță,... mușchii sunt prea plini de trudă... sânii atârnă grei ca struguri — și dorința înfioară coapsele înfierbântate.

Și ades, în lanul plin, se frământă două corpuri : — buze jilave,... și sudoarea care frige ; — par'că oasele se frâng, iar sufletul vibrează în privirea lor topită... Și ei simt în măruntae viața nouă, ce sub soare se înfiripează ; și adorm îmbrățișați — două leșuri ce respiră...

Insă biciul Muncii crude îi trezește — și iarăș, secerile fulgeră prin lanuri, rușinate și grăbite...

EUGEN RELGIS

Valea Faurului

de **MIHAIL LUNGIANU**

Toamnă. Secetă mare. N'a plouat de mult şi arde soarele 'ntr'una fără nori. S'a uscat podoaba copacilor şi cade, cade mereu, fără vreme, ne mai aşteptând brumarul. Pe jos frunzişul e gros şi fâşâe la cea mai mică alinare. O scânteie şi ar fi destul, ca într'o clipă să se întinză de la un capăt la altul al pădurii pârjolul.

Mai a lene ca ori când, abia târându-şi piciarele greoae, cu frânghia înnegrită, petrecută pe după mijloc, faurul bătrân, pletos, uitat de moarte par'că merge însoţit d'o mototoală de femeie pe vale 'n sus, să aducă ceva uscături, să-şi facă nevoea cu ele. Şi-a aprins luleaua la plecare şi pufue rar, apăsat din ea. Şi priveşte soarele... Umbrele copacilor golăneţi nu mai opresc razele fierbinţi, ce săgeată pe drumet pe frunte, pe ochi, îi scot brobbane pe faţă, îi fac lac ceafa, şi una şi alta negre ca tăciunele.

Cu capul în jos, ca plecat pe gânduri, pare amărât unchiaşul. Cine să-i pătrunză în suflet, să vază ce-i în el ?... Fără sacii obişnuiţi pe umeri, el ducea pe ei par'că o povară mai mare, că-i lăsase în jos, avea spinare adusă şi ţinea ochii tot în pământ.

Din când în când stă locului, se uită 'n sus, oftează adânc. Pe buzele-i arse ies văpăi de foc, că foc era în sufletul lui. A fost vestit, că n'are să mai facă d'acu cărbuni pe vale, că s'a oprit pădurea, c'a trecut pe seama stăpânirei şi-i pedeapsă mare pentru cine s'o mai apropia de ea cu gând protivnic poruncii.

„Ce să facă el d'acu ? Unde să se ducă ? Aci s'a născut pe valea asta şi aci vrea să moară. Da' cu ce să mai trăiască câte zile o mai avea de la Dumnezeu ?..."

Copii n'a fost avut, boreasa i-a murit de mult. E singur cuc. Doar o fată, odreaslă a lui din flori, o năstruţă îmbătrânită, nemăritată, la uşa lui, i-a tot ajutat la făcutul şi căratul cărbunilor, ca şi la baterea fierului, suflând domol în foale şi punând mâna pe baros la nevoie.

S'a oprit pe un dâmb în marginea pădurei dragi, cu sfială, cu fiori. Nu-i mai venea să intre nici cu piciorul în ea. Se uita cu jind la căzătura deasă, ofta şi-şi ştergea sudorile. Venise că nu-l răbdase inima, să mai ia odată măcar cu crosnia din ea, să faci acuşi cărbuni. De l-o prinde i-o fi poate mai mică pedeapsa. Mult n'are s'o ducă însă nici aşa, l'or da 'n judecată, l'or închide... De acum toate licărelie de nădejde s'au dus. Ce să facă, ce să se facă el, un biet bătrân sărac şi nevoiaş ?...

Şi îngenuchiat, ridicându-şi ochii 'n sus, se rugă plângând :

— Coboară, Doamne, focul din cer pe pământ, să arză, să pârjolească pădurea şi pe toţi răii şi ticăloşii, cari au făcut să fiu oprit de la cărbuni. De ce ? Nu-s destule ciuntureaguri, ce putrezesc în drum ?...

Cuprinzându-şi tâmplele 'n mâini şi aşezându-şi coatele pe genunchi, simţi o sfârşenie 'n trup şi adormi aşa, pe când tantovana lui se dase mai la o parte la umbră.

Luleaua a stat cât a stat în gură şi a căzut apoi jos, răsturnându-se, vărsând scrumul tutunului pe frunziş.

Când s'a deşteptat faurul din somnul greu, era tot în flăcări. Se uită la soare, îşi făcu o cruce de izbăvire, de ertare, o luă razna prin pădure, cu gândul să tuliască 'n vale, să stingă focul de pe el în apă.

Capu-i, ameţit de spaimă, dogorit de flăcări, mai se frământa şi de părerea de rău, de greşeala ce făcuse, rugând pe Atotputernicul să coboare focul pe pământ.

„Cine ştie ? O fi fost bun la Dumnezeu şi i l-a trimis lui 'nsăn, a fost şi el vinovat şi l-a pedepsit pe el întâi, or c'a păcătuit cu asta şi nu l-a răbdat mânia cerului ?..."

Din mersu-i grăbit flăcările aprindeau frunzele răzleţe de pe crengi, cădeau jos, se 'nfiripau, se 'ntindeau. Şi creştea focul în limbi uriaşe, învâlvorând pădurea, înroşind văzduhul, oporindu-i înaintarea şi răsuflarea.

Când a ajuns la vale n'a putut să mai facă nici o mişcare. Fusese prididit. A 'ngenuchiat doar şi a căzut mototol la pământ, ars nemilos de flăcările nepotolite.

Netereaza lui, când s'a simţit dogorită, s'a deşteptat şi a luat-o busna pe potecă, 'n jos spre sat, strigând cât o ţinea gura : „foc, foc !" !

Şi ce foc Doamne ! Foc şi numai foc, prăpăd dumnezeiesc. Arde pădurea toată şi pădurarul făcut foc de teama c'o să fie făcut răspunzător că n'a păzit-o cum se cade, a alergat într'un suflet la jandarmi, să scoaţă lumea, să stingă pârjolul. Au sunat goarnele pe drumul lat şi pe uliţele satului, strigau străjerii, ţâşniau foc din gura şi din ochii oamenilor stăpânirii şi ai apărătorilor legi, luând măsuri de ajutor, de aflarea pricinii nenorocirii mari. Sătenii, de, ca ei, unii supuşi, fricoşi, cari înţeleseră rostul opririi au sărit, alţii, curioşi, bucuroşi de arderea ei, nu. Cei d'intâi s'au părpălit de foc, tot dând cu ochii în el, cărând apă, săpând şanţuri, tăind la copaci, să împedice para, să nu se întinză; cei din urmă s'au cătrănit foc c'au fost daţi judecăţei, de jandarmii supăraţi foc că nu le-au ascultat cuvântul, ci le-au dat de lucru să facă proces.

Şi acum foc pe năpdrin purtată pe drumuri, închisă, foc la cancelarie la ocol. pe şef, cu atâtea iscălituri şi cercetări şi rapoarte şi ordine şi preţuiri şi planuri şi măsuri de împădurire.

Şi apoi foc pe grefier să scrie şi să trimeaţă sumedenie de citaţii pentru ziua judecăţii.

Notarul, amărât şi el foc, de atâta trepădat şi mâsgăleală de hârtie, înjură de mama focului.

La înfăţişare, foc pe uşier cu atâtea strigături de nume înţelese şi ne 'nţelese, foc pe judecător de nesocotirea legii, de nepricepera şi de reaua voinţă a oamenilor, şi 'n toiul focului le-a dat pedeapsă grea, să-i usture la prăpădul focului.

Şi iarăşi foc pentru grefier, să scrie estractele pentru cei lipsă,. foc pe notar să le 'mpartă, foc pentru săteni să facă opoziţii şi apeluri.

Şi alt foc cu scoaterea şi împărţirea citaţiior, foc mult la judecată 'mpărţită 'n două, foc destul pe perceptor cu urmărirea, cu facerea de procese pentru neputinţa plăţilor amenzilor, foc cu mandatele de executare, foc pe cei închişi, foc pe cei rămaşi făr' d'ajutor, foc pe intendentul închisorii să prăpădească atâta fasole, foc pe caldarâmul oraşului, călcat de puhoiul nesfârşit de oameni şi la dus şi la 'nnapoiat şi de nevestele şi copiii lor cari se ţineau strugure după ei.

Şi pe lângă astea toate, căldură 'n buzunarele avocaţilor, ale trepaduşilor, ale scriitorilor de pe la judecătorii.

Doamne, ce de foc, ce de năduşeli ! Şi asta numai din luleaua, ori mai bine zis, din focul unui biet faur necăjit de oprirea pădurii.

După ce s'a ostoit focăria, în îndurarea cerului, l-au găsit sătenii scrum pe bătrânul faur. L-au fost aflat după, ţintele chimirului lat şi mai ales după potcoavele cismelor mari, greoae.

Măgăluia lui cu bani de căpătat a 'nfiripat mai târziu o cruce 'n locul acela, iar lumea din pădurice de bunătate, de iertare, ori de ciuda 'ntâmplării, spre aducerea aminte a atâta foc şi necaz, a zis văii acesteia, lipsită d'atunco de pădure, cu câte un ciot, ici, colo, ce vorbesc de pârjolul prin care a trecut „Valea Faurului".

Aşa i-a rămas numele, aşa am găsit că se chiamă şi azi şi s'o chema câtă vreme o curge, iute foc, de spaima mare, apa pe ea şi pe „Vâlsanul" năvalnic pân'aci, ca să vază ce şi cum, care o soarbe grăbit în valurile lui, să-i asculte povestea şi s'o ducă, ca p'un odor de mult preţ, Argeşului în dar.

MIHAIL LUNGIANU

Stenca Razin *)

Din al ostrovului spate
In uşor, domol, plutit
Apar luntrele pictate
Şi cu botul ascuţit...

Stenca Razin e'n întâia, —
De-o domniţă 'ndrăgostit;
Veselia şi beţia
Il fac cel mai fericit.

Dar în urmă s'aud şoapte:
„Pentru-o fustă ne-a lăsat,
A dormit cu ea o noapte
Şi 'n muiere s'a schimbat!"...

Murmurul şi râsul gloatei
Pe hatman îl ţin în loc;
Ca o pană el ridică
Pe domniţă de mijloc;

Şi sprincenele 'ncruntate
Prevestesc furtună rea,
Ochii lui sunt roşi de sânge,
Fulger e privirea sa.

Cu privirea 'n jos plecată
Persiana a 'mpietrit,
Tremură şi e mai moartă
Când hatmanul a vorbit:

„Tot vă dau — să n'aveţi teamă
Rău nu-mi pare de nimic!
Dacă obştea îl reclamă
Vă dau capul meu voinic!

„Volga, Volga, dragă mamă,
Volga, spre adâncu-ţi tron,
Iţi trimit un dar de seamă
Azi, Cazacii dela Don!

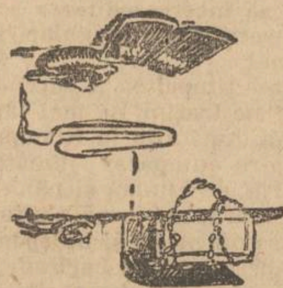
„Ca să nu mai fie sfadă
Intre liberul popor,
Ia, de-acum să nu mai vadă
Pe iubitul meu odor!"...

Şi pe tânăra persană
O aruncă râului ;
Liniştit apoi se 'ntoarnă
Stenca Razin către-ai lui :

„Filca, drac hazliu, aice!...
Ce-aţi rămas cu toţii reci?!
Hai cântaţi un cântec vesel
Pentru-odihna ei de veci!"...

Trad. din ruseşte de **I. Bejan**

*) „Stenca Razin" — un vestit bandit de pe fluviul Volga — e imortalizat de poporul rus în această foarte răspândită poezie populară.

Cei doi filosofi

Când, după zece ceasuri de zdruncin pe drumurile de un confort preistoric ale Vrancei, în hodoroaba lui Bercu, poreclită pompos „cupea" şi trasă de cinci cai toţi cu drept la pensie, s'a văzut Mitică Damian intrat odată în Soveja, la capătul suferinţelor, a răsuflat din adânc:

— In sfârşit ! In sfârşit !

Jupânul Bercu s'a sculat în picioare pe capră, a îndemnat cu răcnete şi cu bice mârţoagele care şi-au adus însfârşit aminte de pe vremea când erau tinere şi, cu opinteli uriaşe, au pornit în galopul cel mare. Tălăngile sunau asurzitor, roţile hodorogeau. Bercu chiuia şi astfel, mândrul echipaj a făcut în sat o intrare triumfală, de par'că tot drumul tot aşa mersese.

Puţin mai înainte, Bercu îşi întrebase muşteriul:

— Aţi vorbit deja pentru casă?

— Nu, deacuma să caut, răspunse Damian.

Şi Bercu hotărâse:

— Atuncea tragem la Drăgoi.

Aici era centrul; aici se adunau vilegiaturiştii la vreme de ploaie, ba şi pe timp senin, atunci când erau sătui de păduri şi de coclauri. In faţă, pe cerdacul larg, gătit cu crăngi de brad, era birt, cafenea sau cofetărie după ora zilei; înăuntru era o băcănie, „bine asortată" din care, printr'o uscioară în fund, pătrundeai într'o odăiţă întunecoasă, cunoscută numai de câţiva vilegiaturişti, de acei câţiva cărora nici durerea boalei, nici frumuseţea firii nu le-adoarme patima jocului de cărţi.

Treburile-i mergeau bine lui Drăgoi. Anul trecut îşi durase casă nouă în fundul curţei: nu era mare, dar mai restrângându-se el şi nevasta, puteau da şi trei odăi cu chirie pe timpul sezonului.

Când s'a oprit cupeaua, Damian, ameţit şi trudit de drum, n'a mai zăbovit locului ca să privească împrejuru-i, să admire priveliştea satului tolănit leneş între două şiruri de munţi înalţi şi împăduriţi cu brad, deasupra cărora soarele, acum într'amurg, aruncă mănunchiuri de raze trandafirii; nici n'a simţit frăgezimea aerului proaspăt şi, înşfăcându-şi geamantanul, a suit grăbit treptele casei.

Domnu Drăgoi l'a întâmpinat plocenindu-se:

— Bine-aţi venit ! Bine-aţi venit !

Iar când a aflat că tânărul e singur şi caută casă, birtaşul s'a făcut şi mai dulceag:

— O odae puteţi găsi şi la noi.

— Foarte bine. Să vedem.

De după tejghea s'a ridicat atunci sprintenă coana Mariţa Drăgoi şi l-a condus pe Damian în casele din fund, într'o odae curăţică, cu miros de brad şi busuioc, unde-l lăsă singur după ce-l informă că în celelalte două odăi, alăturea, stau nişte domni tot dela Bucureşti — oameni tare de treabă — şi, lucru mai important, că masa de seară se serveşte la şapte fix.

Vrasăzică, abia avea timp să-şi schimbe hainele.

* * *

Sezonul băilor abia începuse. Pe „terasa" Drăgoi, la vremea mesei, puţină lume: alături de Damian, trei domni gravi, îmbucând pe tăcute; mai încolo o familie blagoslovită cu copiii mulţi şi gălăgioşi şi în fund, într'un colţ întunecos, o pereche de tineri. Incolo, mesele goale.

„Cu atât mai bine, se gândi Damian. Pentru asta doar venise el aici, tocmai în fundul Vrancei: ca să aibe linişte. Altfel alegea Sinaia, Constanţa... Dar doctorul care-l ascultase la piept în primăvară, cam strânsese din umeri şi ordonase neapărat două luni de aer de munte şi mai ales linişte, linişte completă. Ce-i drept, îşi cam făcuse de cap trei ani cât a stat la Paris. Părinţii îl credeau înscris la Universitate, învăţând pe brânci şi el... cum trece vremea! Acum dela toamnă, trebuia să s'aştearnă serios pe carte...

Inoptase deabinelea. Pe cerdac, două opaiţe rezemate de zid împrăştiau o lumină tulbure. Familia numeroasă plecă să-şi culce copiii. Plecară şi tinerii din fund. Numai cei trei domni mai zăboveau încă şi, din când în când, priveau spre Damian, alături par'că ar fi vrut să-i vorbească.

— Trebue să fie vecinii mei de odae, se gândi Damian. Dacă vor să intre în vorbă, cu plăcere...

Intr'adevăr, după câtva timp, unul din ei foarte dispus să fumeze o ţigară nu găsea chibrituri şi se aplecă spre Damian cerându-i foc dela ţigara lui. Apoi păru foarte curios să afle starea timpului în Bucureşti şi după asta, convorbirea se închegă îndată. Cei trei găsiră de cuviinţă să poftească pe Damian la masa lor şi să se recomande pe rând:

— Ioaniu, doctor în drept.

— Vasilescu, doctor în medicină.

— Popa, doctor în ştiinţe-fizico-chimice.

Noul venit se prezentă şi el:

— Damian.

Dar sunase aşa de sărăcăcios numele singur fără nici un titlu în coadă, încât omul se ruşină. Cei trei doctori par'că rămăseseră în aşteptare..., aştepta şi domnul Drăgoi izvorât deodată în pragul uşei, aştepta şi coana Mariţa, iţiită în dosul lui...

Atunci, ca o complectare cerută absolut necesară, Damian adăogă:

— Doctor în filosofie.

Şi toţi părură satisfăcuţi.

Zisese „în filosofie" cum ar fi zis tot aşa de uşor „în matematici" dacă cuvântul i s'ar fi prezentat mai degrabă în minte. Dar îşi blestemă gândul în clipa următoare când auzi pe Ioaniu:

— Avem şi printre noi un filosof... Fratele meu... el ia masa în odae.

Damian simţi că roşeşte: Cine m'a pus?

De fapt, era o simplă glumă. Fratele lui Ioaniu era un biet nenorocit. Slab de minte din copilărie, nu putuse învăţa şi acum, ajuns om de treizeci de ani, era idiot cu desăvârşire. Nu făcea nici o treabă dar şi nici un rău nimănui. Stătea ceasuri întregi nemişcat, cu degetul la frunte, cu ochii duşi, din care pricină acasă era poreclit Filosoful. Dar în sărmanul lui cap nu se învârtea niciodată vreun gând.

De unde să ştie însă Damian toate astea? Mai ales că ceilalţi doi prieteni, deprinşi cu gluma lui Ioanin nu zâmbiseră deloc, ba chiar întorseseră capul, nemulţumiţi: Ce gust şi la omul ăsta să râdă de frate-său!

— E profesor? întrebă Damian cu teamă. Şi i se ghicea pe faţă atâta tulburare încât Ioaniu îl privi mirat şi deodată pricepu minciuna. Asta îl hotărî să ducă gluma mai departe:

— Nu-i profesor, răspunse el. Dar bate zece profesori cu ştiinţa lui.

— Să-l ia naiba, se gândi Damian.

— Acuma, urmă Ioaniu făcând semne prietenilor ca să nu râdă, el prepară un studiu, un tratat de filosofie care are să-l facă celebru. Tocmai are nevoe de un colaborator. Dacă eşti dispus...

— Mulţămesc, îngăimă Damian. Eu am venit aici pentru odihnă.

Ai dreptate. Studiile filosofice sunt foarte obositoare. Oricum, are să-ţi pară bine că ai cu cine discuta câteva ceasuri pe zi. Ai să vezi ce om inteligent... Şi dintr'odată înţelege cu cine are deaface...

— Să-l ia naiba, îşi zise iar Damian, muşcându-şi buzele.

Era târziu. De după crestele munţilor din faţă, se ivi luna, rotundă şi luminoasă, împrăştiind întunericul. Prietenii se ridicară însfârşit dela masă, se îndreptară spre casa din fund şi acolo în faţa odăilor alăturate îşi strânseră mânile, urându-şi noapte bună.

* * *

Singur în odaia lui, Damian se desbrăcă furios şi intră în aşternut.

— E-ei! cum es eu acum din încurcătură? Cine naiba m'a pus ?

Gândul ăsta îl chinuia neîntrerupt. Ca să adoarmă, se sili să se gândească la altceva.. Bucureştiul.. boala lui... Parisul... ah! Parisul, cu petrecerile din foburg...

— Ia stăi, frate, sări el, cam ce-ar putea cuprinde un tratat de filosofie? De când sunt n'am deschis o astfel de carte!

Se gândi adânc dar îi era capul gol şi nu găsea nici o idee cât de vagă. Simţea că se înăbuşă.

Işi zvârli plapuma cât colo, se ridică pe vine şi rămase aşa, privind pe ochiul de lumină al geamului.

Dar nopţile sunt reci la munte. Un strănutat puternic i-o dovedi îndată, hotărându-l să se bage din nou în aşternut.

Ciudat! nu-i era somn şi nici oboseala drumului n'o mai simţea acum de fel.

— Cu toate astea trebue să dorm, îşi porunci el.

Inchise ochii cu gândul la... folosofie? Nu, nu... la Bucureşti, Paris, Montmartre... Cât a stat aşa? A aţipit? Poate. In orice caz puţină vreme şi deodată, s'a pomenit punându-şi sie-şi întrebări şi răspunsuri ca la şcoală:

— Care sunt filosofii celebri?

— Filosofii celebri sunt: Platon, Socrate...

— Alţii, mai dincoace!

— Schopenhauer...

— Ce ştii despre Schopenhauer ?

— Schopenhauer, dispreţuia femeia, dar...

Aici, profesorul cu întrebările dispăru şi în locu-i, ivindu-se deodată filosoful de alături, rivalul de mâine, Damian se puse în poară cu el :

— Dar, dacă şi dumneata eşti de părerea lui, să-mi dai voe domnule să te combat, pentru că, mă 'nţelegi, femeia este îngerul casei, femeia înfrumuseţează viaţa... La dracu! se întrerupse tot el. Asta-i filosofie? Şi pe urmă, Schopenhauer e învechit. Să vedem ceva mai nou. De pildă Einstein... teoriile lui Einstein... toată lumea vorbeşte de el. Ia să vedem, ce vrea omul ăsta?

Se gândi, dar după câteva clipe trebui să recunoască:

— Habar n'am! Şi doar am citit atâtea articole prin ziare.

Işi aduse aminte: chiar în ajun, cumpărase în tren o gazetă în care era un articol despre Einstein.

— De n'aş fi aruncat-o se gândi el. Asta mi-ar mai trebui.

Se sculă, aprinse lumânarea şi găsi gazeta în buzunarul pardesiului. O deschise cu nerăbdare, căută şi, la pagina a treia dădu peste un articol de-o coloană: Relativitatea lui Einstein.

Se aşeză în pat şi începu să citească repede, sărind cuvintele, grăbit să afle secretul lui Einstein. Când isprăvi, rămase puţin pe gânduri, cu buza de jos răsfrântă. Apoi începu să citească din nou articolul, de astădată rar, cu pauze între fraze. Dar rezultatul fu acelaş. Atunci mototoli gazeta şi o aruncă cu ciudă într'un colţ al odăii:

— Dumnezeu să-l înţeleagă! Nu pricep cum îşi poate pierde cineva vremea cu astfel de lucruri.

Stinse lumânarea şi atunci văzu că afară se luminase de ziuă. Chip de dormit nu mai era în halul acela de enervare. Se sculă şi băgând de seamă că dimineţile la munte sunt şi mai reci ca nopţile, îşi îmbrăcă pardesiul pe mâneci. Apoi trecu la fereastră.

* * *

Pe cerul palid, se profilau desluşit crestele munţilor Vrancei. La dreapta, o dungă purpurie vestea răsăritul apropiat. O tăcere adâncă domnea peste tot.

„Ce linişte, se gândi Damian. De-ar putea ţine... aşa la nesfârşit!

Dar, dinapoia casei, porniră deodată zvonuri: o uşă descuiată apoi scârţiind din încheeturi, un hârşiit de ziare, sgomot de roţi. Apoi apăru din faţă Bercu, trăgând el caleaşca. Se pregătea de drum, înapoi la Panciu.

„Bietul Bercu! se gândi Damian. O fi el mulţumit cu viaţa asta a lui, mereu pe drumuri colbăite şi desfundate...

Apoi, revenind la gândul lui:

„Iată vrasăzică un om incult care debunăseamă nici n'a auzit de Einstein şi cu toate astea mi-a vorbit pe drum lucruri foarte interesante. Nu mai ştiu ce anume, dar foarte interesante lucruri".

Il privea cu simpatie, chiar cu oarecare admiraţie, apoi deschise fereastra şi-l strigă încet:

— Bercule ! Bercule !

Omul tresări, cam speriat:

— Nu dormi, cucoane ?

— Nu dorm. Ce faci, pleci ?

— Plec.

— Ascultă Bercule, ai auzit tu de Einstein?

Birjarul îşi lăsă lucrul şi se scărpină după ceafă:

— Nu-mi aduc aminte. Ii dela noi din Panciu?

— Ce vorbeşti? râse Damian. E din Germania, nici eu nu ştiu bine de unde.

Bercu mormăi ceva şi se aplecă din nou sub roţi.

In odaia alăturată se auziră paşi, zdupăind uşor pe podele. Se sculase cineva, poate filosoful... Aştia n'au somn, se gândi Damian, chinuiţi de trăsnaele lor !

Parcă-l auzea pe Ioanin: „Să vezi ce inteligenţă ! Şi dintr'odată înţelege cu cine are deaface !

Bietul Damian se lăsase din nou pe pat şi-şi frângea mânile: „Ce mă fac eu? Iacă se scoală! Ce mă fac? Au să-şi bată joc toţi de mine ! Şi am venit aci pentru linişte ! Ce-am căutat în fundul Vrancei, la capătul pământului ? Sunt pe valea Oltului localităţi superbe..., şi în Gorj, şi pe valea Teleajenului... Cine m'a adus aici?

In mintea lui zdruncinată şi năucită de nesomn, mica-i încurcătură lua proporţiile unei catastrofe. Şi când îi miji în minte gândul că ar putea pleca în altă parte, orice i se păru cu putinţă, afară de ideea de a rămâne.

Trecu iar la fereastră şi chemă încet pe birjar:

— Bercule ! Vino 'ncoace ! Ascultă... plec şi eu înapoi cu tine Aşteaptă-mă să mă 'mbrac. Ai înţeles ?

— Vrai să glumeşti, cucoane ?

— Vorbeşte mai încet. Nu glumesc. Trebue să plec.

— Da de ce ?

— De ce, de ne ce, nu-i treaba ta. Să m'aştepţi. Iţi plătesc doar.

Bercu se scărpină iar după ceafă:

— Iaca ce-i. Am vorbit deja deaseară cu domnu învăţător să-l duc până la Câmpuri.

— Cupeaua-i mare. Incap şi eu.

— Sunt cinci persoane. Am luat şi arvună. Dar, dacă nu vă supăraţi, poţi să şezi mata lângă mine pe capră.

— Foarte bine. Du-te şi bate în geam lui Drăgoi să vie să-i plătesc. Incet, să nu trezeşti lumea.

Când, după un sfert de ceas, a intrat Drăgoi în odaia lui Damian, l-a găsit gata îmbrăcat, îndesând în geamantan cele câteva lucruri scoase de cu seară.

In faţa chipului nedumerit al birtaşului, Damian se simţi dator cu o explicaţie:

— Regret, domnule Drăgoi, dar sunt nevoit să plec. Am primit o veste, adică nu... dar, mi s'a adus la cunoştinţă, asta-i! mi s'a adus la cunoştinţă un fapt grav şi trebue neapărat să plec. Poate să mă întorc, nu ştiu... Ce am să-ţi plătesc?

Domnu Drăgoi închise ochii şi făcu pe degete socoteala: Atâta pentru masa deaseară, atâta pentru odae, atâta pentru rachiul lui. Bercu.

— Poftim. Ţine şi bacşiş. Rămâi sănătos.

Indată după asta, Ioaniu şi prietenii lui, treziţi de zgomot, au putut vedea plecând pe vecinul lor de odae, pe domnul Damian cocoţat pe capra cupelei lui Bercu, cam tras la faţă de truda unei nopţi nedormite, dar vesel că scăpase de primejdia ce-l ameninţa.

ALICE GABRIELESCU

Bibliografie caragialiană

„Versuri" sau „Versuri şi proză"?

Volumul *„Versuri de Caragiale, culese şi adnotate de Barbu Lăzăreanu"* a fost pentru iubitorii de carte românească o frumoasă surpriză. Dar constatăm unele excese pe cari ne permitem să le semnalăm d-lui Lăzăreanu:

1. Seria de articole cu privire la plagiatul lui Dimitrie Teleor şi la cel al d-lui A. C. Cuza putea fi amânată pentru un volum de proză. Din cele nouă paginĭ câte se găsesc în *„Cazu-Cuza"* putem abia compune o *singură* pagină de epigrame, restul de opt paginĭ fiind numai proză (ce e drept, proză poetică, de altfel ca tot ce ni-a dat autorul *Momentelor*).

2. Citatul din „Moftul Român" privitor la Armindenul socialist (Intâi Mai) putea lipsi. E lung din cale-afară; şi, apoi, — se şi vede — e mai mult al lui Anton Bacalbaşa decât al lui Caragiale.

Fără de acestea, volumul ar fi fost maĭ subţire, mai ieftin şi mai la îndemâna admiratorilor — ca să nu zicem adoratorilor — lui Caragiale.

M. Gh. Panaitescu

Pentru opera poetică a celui mai mare prozator român.

Editura revistei „Viaţa Românească" prin pana d-lui Barbu Lzăreanu, sau d. Barbu Lăzăreanu, în numele „Vieţei Româneşti", anunţase de mult o ediţie definitivă a operelor lui Caragiale.

O vedem apărând cu *broşura* „Versurĭ". N'o putem numi volum, întrucât nu atinge nici 200 paginĭ, cifră până la care în bibliotecile din străinătate o carte este notată: broşură.

In aşezarea bucăţilor şi la facerea sumarului, se vede că d. Lăzăreanu s'a servit de ediţiile operelor lui Alexandri şi celor ale lui Eminescu alcătuite de Ilarie Chendi şi Carcalechi, de I. Scurtu şi de Gh. Adamescu. Versurile sunt puse în ordinea cronologică: dela 1874 până la 1907. De ce d. critic-sociolog (îl numesc astfel pentrucă, în „adnotările" sale d. Lăzăreanu face multă sociologie şi chiar politică socialistă) se opreşte brusc la anul răscoalelor? Caragiale a mai scris timp de 5 ani în ziarele conservator-democrate din Iaşi şi Bucureşti, şi în publicaţiile din Ardeal.

Afară de aceasta, odată ce ni se dă *O poezie la un chef* compusă cu D. Constantinescu-Teleor, de ce nu s'au tipărit şi bucăţile făcute în colaborare cu Anton Bacalbaşa şi cu d. Iacob Negruzzi despre care însuşi d. Lăzăreanu a scris în coloanele revistei *Adevèrul literar şi artistic*? Şi dece nu se retipăresc poemele alcătuite în colaborare cu St. O. Iosif şi Ronetti Roman în calendarul „Dacia" despre care nu aminteşte nici unul din biografii lui Caragiale?

Constanţa M.

Tot în jurul „poeziei" lui Caragiale

D. Barbu Lăzăreanu, afirmase acum câtva timp că intenţionează să dea o ediţie *complectă* şi critică a scrierilor lui Caragiale. Nimic mai lăudabil! Cu atât mai mult cu cât e vorba de unul dintre rarii scriitori, la cari fecunditatea literară n'a dat naştere acelor izbitoare inegalităţi estetice, cari ar face inutile ba chiar primejdioase ediţiile complecte ale unui Eminescu sau Macedonsky (spre a ne limita la literatura noastră).

Stabilită fiind decĭ utilitatea sau mai bine zis necesitatea unei *ediţii complecte* şi critice a lui Caragiale, rămânea ca, dacă această ediţie ar apărea, să satisfacă o primă şi ultimă condiţie, să fie: *complectă şi critică*.

Şi natural, când credincios cuvântului său, d. Barbu Lăzăreanu a scos volumul de versurĭ ale luĭ Caragiale, sortit să îmbrăţişeze *întreaga* operă poetică a acestuia, toată lumea a crezut că are de aface cu primul volum al ediţiei complecte procetate.

Admiratorii lui Caragiale însă, cum au parcurs volumul şi-au dat seama că mai lipseşte ceva şi făcând ce trebuia să facă d. Barbu Lăzăreanu, au început să caute şi să găsească.

Unul dintre aceştia d. Liviu Marian, constată imediat lipsa „splendideĭ parodiĭ" după Bolintineanu „Paşa din Silistra" publicată în „Luceafărul" pe 1912 şi o recomandă *curiozităţei* d-lui Barbu Lăzăreanu, împreună cu un chestionar, printr'unul din numerile „Adevĕrului Literar".

Altul, subsemnatul, la rândul său ţinând seamă că d. Barbu Lăzăreanu e abia la primul volum al ediţiei sale, şi că are nevoie de stimulaţie în cercetările ce le va întreprinde pentru alcătuirea celorlalte volume, îi prezint alte două poezii: „Litania pentru sfârşitul lumei" şi „Seninul" scrise de Caragiale în 1907. Scurtul lor istoric îl face St. Antim în revista „Flacăra" din 16 Iunie 1912 (anul I pag. 275).

„Caragiale le-a scris pe la începutul lui 1907 şi le-a trimes la Iaşi lui Rodion pentru a fi publicate în „Opinia" şi mie pentru „Ordinea".

„Poeziile erau însoţite de câte o scrisoare foarte stăruitoare în care ne recomanda absoluta discreţie. Poeziile au apărut simultan în ambele ziare, fără indicarea numelui autorului. Acum însă, pentru cunoaşterea cât mai deplină a operei maestrului le republicăm, fără discreţia de atunci".

Urmează pe aceiaşi pagină a „Flacărei" (275) şi sub semnătura lui I. L. Caragiale următoarele două poezii:

SEMNUL:

Din toate câte sunt pe lume,
Nu-i una fără semn anume:
După miros cunoşti o floare;
Cunoşti un fruct după savoare;
Un geniu după o gândire
Şi steaua după o sclipire;
Pe-un om de duh, pe cum priveşte
Şi pe neghiob pe cât vorbeşte;
Cunoşti o pasăre pe glas;
Copoiul de vânat pe nas;
Un câine ori un om turbat
Pe bale şi lătrat
Cunoşti o fiară
După ghiară;
După un fluer pe merloiu;
După mai multe... pe ciocoi...

LITANIA

— Pentru sfârşitul lumei —

Trageţi clopotele!
Trageţi clopotele!
Faceţi zi şi noapte rugăciuni:
Scoateţi moaşte şi icoane
făcătoare de minuni!
Trageţi clopotele!
E sfârşitul lumii!
Ceasul judecăţii a sunat.
Sfintele aşezăminte
din adânc s'au clătinat.
Trageţi clopotele!
Stă gheena gata...
Iadul toate cângile şi-a 'ntins:
Clocoteşte smoala neagră
pe jăraticul încins
Trageţi clopotele!
Ardeţi ceară şi tămâie.
Ridic[illegible]
Toţi cu frunţile 'n ţărână.
bateţi sute de metanii!
Trageţi clopotele!
Suflă duhul diavolului,
molipsind pe mari şi mici.
Antichrist străbate lumea
cu oştiri de eretici.
Trageţi clopotele!
Ocoliţi-l
Şi huliţi-l!
Toţi cu groază şi din toată inima
Imbălaţi-l,
Blestemaţi-l
Să fie anaftema!
Şi scrâşniţi şi'n piept vă bateţi
pravoslavnici mici şi mari!
Trageţi clopotele!
Trageţi clopotele, clopotari!
Maica Domnului Slăvita
Ce-ai născut pe Nefăcut.
Apără-ne!
Apără-ne!
Apără-ne de ispita
Fiului lui Belzebut.

I. L. Caragiale

Cât de bine se vede că, au fost scrise în 1907!

Ce zici, d-le Barbu Lăzăreanu, face să le acorzi un locşor în... ediţia II-a a „Versurilor" lui Caragiale şi să *mai* complectăm astfel *ediţia complectă* a d-tale?

Octav Luchidy

Un prietin al lui Caragiale

In volumul „Versuri" de Caragiale vedem că prima lui poezie era dedicată „amicului *C. D.*" N'ar putea d. Lăzăreanu sau vreun alt istoric literar să ne spue cine era acel *C. D.*?

Al. V., student

Luptă...

...Când rătăcind în goluri simţi cum se coboară
Imensitatea nopţii pe jarul lui d'întâi —
Dogoritor, — pământul — vârtej de vâlvătăi
A înţeles că mâine *va trebuì să moară...*

Singurătatea rece, îl scutură din mers —
El străbătea 'n neştire prin adâncimi de smoală,
— Prin pârtii spiralate, frânturi de rotogoală,
Işi agità lumină în negrul univers...

Şi, lupta cu Intregul pornì... Prin întuneric
El spintecă văzduhul cu fulgere de foc
— Doar veşnìcia, dârză, — la 'nebunitul joc
Zâmbì, — şi 'ntinse umbră pe umărul lui sferic...

Dar coaja-i cangrenată de noaptea ce-l pândià
C'un geamăt surd se frânse, crăpând în mii de locuri,
Şi flăcări însetate ţîşniră dintre blocuri
Iar lava clocotindă, arzând — potop curgeà...

Stropi safirii ca fluturi din nevăzute plase
Săriau, — în revărsare, pe 'nvăpăiatul loc, —
Jucau pe valuri albe şi repezi, melci de foc
Şi se 'nălţau pe luciul clocotitoarei masse...

Se luminà adâncul... Invingător, — titanic, —
Şerpuitoare râuri de raze argintii
Svârli din nou, — şi aprig pornit, deslănţuì
Furtuni irandiante din trupul lui vulcanic...

Rugina vremii trase genuni de umbre moi
Pe spaţiile 'ntinse şi limpezite-o clipă —
In timp ce uriaşul în sfânta lui risipă
Smulgeà din măruntaie lumini şi focuri noi...

...Alunecând în goluri, învins, imens, integru
În urma lui, titanul, târziu-târziu, privì:
O steà lucind cu sclipăt de curcubee vii
Se estompă, departe, — în nesfârşiri de negru...

George Silviu

Dramă trăită

In unul din nr. trecute am maĭ publicat o schiţă rămasă prin manuscrisele duiosului poet Oreste. Un prieten al luĭ ne-a adus două şi le-am primit cu sentimentul ciudat al uneĭ înfiorătoare revederĭ. S'ar părea, că schiţa a doua, pe care o publicăm acuma, e necrologul ce şi l-a scris poetul însu-şĭ, lăsându-l într'adins printre manuscrisele nepublicate, ca să vadă lumina tiparuluĭ, în ziua când se va odihni lângă eroul său.

Eram strânşi, la un ceai, câtiva prieteni, acasă la unul din noĭ, Vasile Cernescu, om cu dare de mână, şi avocat cu vază. Vorbind de una, de alta, după amintiri evocate în surdină, ajunserăm să vorbim de câte probleme marĭ şi inexplicabile pune unuĭ om viaţa aceasta de luptă, de victoriĭ şi de înfrângerĭ.

Dintre noĭ toţĭ, Cernescu avea ceea ce numim, cu un termen nepotrivit, darul vorbiriĭ. Pe el totdeauna îl ascultam cu plăcere, fiindcă niciodată nu făcea literatură, ci se cufunda numaĭ în viaţa reală şi adevărată.

— Eĭ, mă băeţi — începu el; viaţa adevărată, viaţa mare, n'o căutaţĭ în dramele dramaturgilor... La ceĭ maĭ mulţĭ, operele dramatice sunt un *gen* literar, iar nu ceea ce ar trebui să fie: un aspect al vieţiĭ însăşĭ. Vedeţi voĭ, cine-ar putea, ce poet sau ce pictor poate să prinză în slovele sau pe pânza luĭ tot înţelesul şi toată frumuseţea vie a unuĭ trăznet năpraznic sau a nemărginituluĭ răsărit de soare? Nimenĭ. Tot astfel, dramele trăite nu pot fi puse pe scenă şi nicĭ povestite în cărţi, fără să nu-şĭ piarză frumuseţea lor adevărată şi înţelesul lor teribil! Eĭ, mă băeţĭ, numaĭ natura poate creeà! Şi fiindcă am început să filosofăm, să vă povestesc eu despre un prieten pe care l'am cunoscut în aniĭ de studiu, la Paris; a murit — dar, pentru mine, viaţa, sărmana şi nenorocita luĭ viaţă va rămânea pururea cea maĭ luminoasă pildă de ce soartă ne-a fost ursită nouă în lumea asta.

Când l-am cunoscut, în cafeneaua unde ne întâlniam noĭ româniĭ la Paris, era un tânăr de vre-o 23 de anĭ; avea o faţă blândă, pe care părul blond şi ochiĭ visătorĭ o făceau şi maĭ blândă. Vorbea rar — şi din toate vorbele şi gesturile luĭ se desprindea o candoare de copil.

M'am simţit atras de tânărul ăsta rar; eram sigur că trebue să se ascundă *ceva* după fruntea aceea albă şi mare, după ochiĭ aceia cu-adâncurĭ nelămurite de vis. Ne-am împrietenit curând. Eu urmam dreptul — el literile. Am ghicit curând că trebue să scrie. Eram curios să ştiu sigur. Când l-am întrebat, mi-a răspuns afirmativ — cu-o înclinare din cap care m'a făcut să-mĭ opresc curiozitatea. M'am mulţumit cu atât. De-atuncĭ, în fiecare seară, până noaptea târziu, stam amândoĭ de vorbă. Mă minunam de cunoştinţele luĭ multiple, dar maĭ ales de intuiţia luĭ uimitoare. Vorba luĭ simplă, se încălzea pe măsură ce vorbea, se înfrumuseţa tot maĭ mult. Imaginile cele maĭ viĭ şi maĭ colorate scăpărau, cugetările cele maĭ nouĭ şi maĭ profunde se risipeau din sufletul şi din mintea acestuĭ copil mare. L'ascultam şi mă gândeam ce-ĭ lipseşte acestuĭ talent ca să ajungă orator sau poet celebru? !...

Odată l-am întrebat de viaţa luĭ. Din vorbele luĭ simple şi rare, am aflat că e sărac, că cineva care cunoştea studiile strălucite ce le făcuse în ţară, îl trimisese la Paris... Atât. Ba încă ceva: că are de gând să nu înşele speranţele pe care binefăcătorul şi le pusese în el.

...Ajunsesem inseparabili. El mă preţuia pentru sufletul meu drept şi cinstit. De toţi ceilalţĭ îşĭ ferea albul luĭ suflet de copil, şi-l zidea, ca într'o cetate, într'o extraordinară bunăcuviinţă, rămânând prin aceasta chiar, simpatic şi iubit de toţĭ cu câţĭ schimbase o vorbă.

Intr'o seară părea trist, cu toate că se silea să zâmbească la glumele mele. Tăcui o clipă; apoĭ îl întrebai dacă vrea să rămâe singur — şi mă pregăteam să plec. Mă opri cu aceeaşĭ blândeţe şi cuviinţă, dar în ochĭ îĭ strălucea par'că o lacrimă. Apoĭ îmĭ vorbi cu glasul potolit, că astăseară maĭ mult ca ori când mă roagă să rămâi lângă el: — „Vezi tu, dragul meu prieten, m'am gândit astăzĭ la toată viaţa mea trecută, plină de muncă cinstită şi de umilinţi amare... La mama, singura fiinţă ce-mĭ maĭ rămâne... la protectorul meu căruia niciodată, poate, nu-ĭ voĭ plăti datoria... la o fiinţă care mi-a fost dragă şi care astăzĭ s'a confundat şi ea cu banala mulţime a celorlalte... la sufletul meu, lipsit de bucuriĭ şi de un scut sigur... la toată viaţa aceasta monstruoasă şi, oricum, divină, care dă bătăliĭ de fiece clipă în Parisul acesta pe care-atât de mult îl iubesc, dar unde mă simt uneorĭ atât de singur şi fără de sprijin!... De-aceea simţeam nevoia să te am acum lângă mine pe tine, bunul meu prieten, ca să pot trece peste slăbiciunea ce mă cutremur, acum şi care-mĭ spune că în viaţa asta sunt osândit să fiu un *învins*, că niciodată nu voĭ fi un biruitor! O, şi câte lucrurĭ marĭ nu simt eu că-mĭ dorm în suflet! Cum mi-aşĭ risipi, cu frenezie şi fericire, toate comorile inimeĭ dacă *viaţa* nu m'ar lăsa să scâncesc la porţile eĭ zăvorite, dacă mi-ar ierta îmbrăcămintea sărăcăcioasă şi dacă — uitându-se numaĭ la sufletul meu curat şi neprofanat — m'ar chema şi pe mine în cuprinsul eĭ unde *trebue* să fie toate divinele făgădueli ce mi le-a făcut şi mie odinioară!..."

In vorbele luĭ de vizionar tremura atâta convingere, că nu îndrăzniĭ să-ĭ răspund. Abia târziu, când încet-încet se închise iarăşĭ în aceeaşĭ blândeţe şi în aceeaşĭ reculegere interioară, îĭ amintiĭ de sprijinul ce-l are în protectorul luĭ... — „Da — îmĭ răspunse — luĭ îĭ datoresc mult... Dar nicĭ el nu va putea să-mĭ ia din spate osânda grea a sărăcieĭ care nu iartă..."

— Dar eştĭ mare, eştĭ un talent — am exclamat cu admiraţie.

— „Dar nu uita că, înainte de toate, sunt *cinstit!* Şi atâta cuviinţă pusese în vorba aceasa, că mie mi se păru c'a vorbit sufletul luĭ.

La despărţire, în seara aceea, mi-a întins mâna zâmbind maĭ senin şi maĭ blând ca oricând.

A doua zi l-am revăzut acelaşĭ.

— Peste-o săptămână mă'ntorc în ţară... Pentru totdeauna".

Pronunţase vorbele astea ca o sentinţă.

— Protectorul meu — Dumnezeu să-l ierte! — a murit. Eu mă voĭ întoarce să lupt din nou în mediul acela de nepăsare de unde — înţelegi? — nimenĭ nu poate să mă scoată... Mă'ntorc acasă, cu atâtea iluziĭ sfărâmate... cu studiile întrerupte... Nimenĭ nu mă va ajuta! Prea mult a fost că eu, băiat sărac, am fost ajutat măcar o singură dată... Aici în Paris izbutisem să mă sui pe gardul ce'mprejmueşte viaţa!... O, şi ce frumos era înlăuntru, bunul meu prieten! De câte orĭ nu am visat că odată şi odată are să mi se deschidă şi mie porţile şi-am să-mĭ împart la cele patru orizonturĭ ale vieţiĭ comoara inimeĭ mele!... Acum, întors acolo în ţara mea dragă şi nefericită, eu, fiul eĭ cel bun, voĭ fi privit de fraţiĭ meĭ vitregi cu dispreţ şi poate cu ură... Mă vor pedepsi că sunt bun, blând, curat şi cinstit!... Da, mă vor pedepsi... mă vor uita, sărac şi bolnav, în odăiţele mucede de la marginile oropsite ale oraşuluĭ... Da, mă vor pedepsi! Voĭ fi un *învins*!... *Ştiam...*"

* * *

De-atuncĭ, mă băeţi, nu l-am maĭ văzut. Ne despărţisem chiar în seara aceea, plângând. Azĭ trupul luĭ plăpând putrezeşte în sânul iubitor al pământuluĭ negru. A luptat — s'a căzut învins. Eĭ, mă băeţi, nu căutaţi dramele vieţiĭ pe scenă şi nicĭ în cărţi. Omorurile, sinuciderile, loviturile de pumnal şi gloanţele răsunătoare nu au în ele atât înţeles teribil, cât se găseşte în istorioara asta adevărată a unuĭ suflet rar şi nefericit!...

Tăceam toţĭ.

Intr'un târziu, când ne-am despărţit, unul din noĭ rosti: „Era un om!"

Cernescu nu răspunse, dar par'că, în umbră, desluşi pe faţa luĭ un zâmbet ironic.

— „Orĭ cum — zise apoĭ — este şi ăsta un necrolog... poate singurul adevărat".

ORESTE

Posteritatea şi B. P. Hasdeu

de PAUL I. PAPADOPOL

Socotim interesant pentru cetitorii noştri — să cercetăm puţin această chestiune. Negreşit că o figură atât de strălucitoare, ale căreia merite au străbătut de multă vreme hotarele ţării noastre şi din ale căreia opere se vor însufleţi mereu tinerele generaţii, trebuià răsplătită prin recompensa recunoştinţei.

Nu înţelegem însă prin aceasta faptul formalistic de a încununà frontispiciul unui liceu cu numele marelui dispărut, nici acela, tot atât de redus sufleteşte, de a-l impune, în mod silnic, în programma analitică a unor anumite clase secundare.

In cele de mai jos voiu încerca să arăt cum a reacţionat posteritatea faţă de ceeace ne-a lăsat acela dela a căruia moarte au trecut 15 ani.

In general dela Hasdeu ne-au rămas două feluri de motive care să ni-l reîmprospăteze:

1) motive de natură literară — opera sa; şi

2) motive de natură arheologică: mormântul şi castelul său.

In ce le priveşte pe cele dintâi lucrurile nu se prezintă tocmai îmbucurător: trebue s'o spunem cu toată sinceritatea că opera lui Hasdeu nu este aproape în întregime necunoscută. Căci nu se poate susţine că a cunoaşte o operă atât de vastă şi de complexă — însemnează a ceti câteva fragmente (4—5) din tot atâtea opere ale sale, fie aceste chiar cele mai însemnate. Ideea legiuitorului a fost, desigur, nu satisfacerea, uneori silnică, a unei curiozităţi copilăreşti, cât, pornindu-se dela simple extrase, dintre cele mai caracteristice, să se studieze în întregime opera sau operele respective, să se scoată caracteristicele fiecăreia, din care să se conchidă caracterizându-se scriitorul. Că lucrul acesta se face foarte puţin — toţi colegii mei vor fi de perfect acord. Ţiu la dispoziţia oricui mai bine de 100 de răspunsuri — toate privitoare la literatura noastră — date de o serie de elevi particulari, în Bucureşti. Voiu reproduce mai jos câteva din care să se vadă cum cunosc viitorii studenţi, mulţi dintre ei oameni cu situaţie, opera atât de bogată a aceluia de care vorbim.

Candidatul locotenent I. E. ştie despre drama „Răsvan şi Vidra": „e o lucrare puternică" şi că în ea ni se arată „iubirea de neam şi sufletul ţiganului".

Candidatul-funcţionar D. I. N. reduce la atât întreaga activitate a aceluiaş:

ca **poet**:

„el a scris poezii pe care le-a publicat în **„...Junimea"**;

ca.... **traducător**:

„a întrecut pe Odobescu în traducerea celor mai importante opere ale scriitorilor francezi";

ca **filolog**:

„a susţinut valoarea limbii româneşti";

ca om de ştiinţă, orator, om politic:

„ca om de ştiinţă Odobescu e mai puţin important...; H. „a fost un bun orator şi om politic".

O idee literară nouă ne dă candidatul-funcţionar Ş. n. D. când zice că Odebescu şi Hasdeu încep un alt curent, acela al... frumosului estetic".

Candidatul P. M. Gh. reduce pe Hasdeu la două serii de opere:

unele, „cărţile de cabalistică şi de spiritism";

altele, al cărora nume îl exprimă prin puncte 1) „în care se vede cât de profund îşi cunoaşte subiectul".

Candidata C. P. I. tratând titlul „Literatura ştiinţifică" citează între autorii cari s'au ocupat cu acest fel de literatură şi pe Hasdeu care „are o scriere intitulată: **Circularea cuvintelor"**.

In fine candidatul M. P., mult mai dezorientat decât toţi ceilalţi, ştie că Hasdeu a scris nişte... „tratate filosofice", printre care... „Răsvan şi Vidra".

Mi se va obiecta: aceştia sunt câteva sute de elevi particulari. Răspund: nu numai elevii particulari, dar toţi elevii şi aproape majoritatea aşa-zişilor intelectualĭ au o părere asemănătoare nu despre Hasdeu, dar despre toţi mariĭ noştri scriitorĭ, savanţi şi oameni de cultură carĭ n'au avut prudenşta să-şi industrializeze talentul şi să-şi argumenteze opera şi cu ceva romane senzaţionale, aventurĭ amoroase sau scrierĭ de salon — atât de plăcute marelui public. Şi cum editoriĭ noştri stăruesc să fie mereu în gustul acestuia, — iată cea mai bună şi cea mai serioasă explicaţiune a inexistenţeĭ, pe piaţa literară, a nicĭ uneia din scrierile acestuia.

Astfel fiind lucrurile — se explică foarte bine de ce Hasdeu nu e, nici la noi, cunoscut: pentru că nu avem de unde să-l cunoaştem.. Chiar prin bibliotecile particularilor — cu greu vom găsi câte ceva şi, în nicĭ un caz, operele care fac faima mareluĭ cugetător; poate „Sic Gito" şi romanul „Ursita", unul din cele maĭ slabe ale literaturiĭ noastre. Asta pentru că — dela moatea luĭ — nimenĭ nu s'a maĭ gândit să-l reediteze.

* * *

In ce priveşte motivele de natură arheologică — lucrurile se prezintă cu mult maĭ prost.

Mormântul e la Belu — la îndemâna orĭcăruĭ copil din Bucureştĭ — şi vă veţĭ puteà convinge „de visu" de adevărul afirmaţiuniĭ mele. Veţĭ găsi o ruină, sărăcită, maĭ adeseorĭ neîngrijită decât îngrijită — şi de care nu-şĭ maĭ aduce aminte nicĭ Statul, nicĭ iniţativa particulară. Din când în când câte un solitar dacă-l străbate cu închipuirea intrarea de cele maĭ multe orĭ zăvorită, în timp ce mulţimea plimbătorilor trece maĭ departe... la mormintele luxoase ale... politicianilor sau oamenilor de afacerĭ.

Castelul „Iulia Hasdeu" dela Câmpina — e de sigur celĭ maĭ palpabil exemplu a lipseĭ noastre de recunoştinţă. Intr'adevăr, nu cred să mai existe nicăeri, în lume, o construcţie arhitectonică atât de plină sufeteşte şi totuşi atât de ruinată şi neînsufleţită.

El constitue, desigur, una din cele maĭ însemnate perderĭ pe care acest neam, lipsit de rămăşiţe în legătură cu marile figurĭ culturale, le-a suferit în urma marelui războiu.

Şi-ĭ curios:

Vizitatoriĭ castelului se ţin lanţ; toţĭ admiră ceeace a rămas; toţi cer reconstruirea, după ce, bine înţeles, altcinevà ar luà iniţiativa; pereţiĭ castelului sunt plinĭ de blasfemiĭ la adresa distrugătorilor, urmate de semnătura în original a atâtor: scriitorĭ, artiştĭ, ofiţerĭ, elevĭ etc.; prin unele gazete au apărut chiar apelurĭ şi proteste; cutare senator chiar ar fi subscris prima sumă — cu toate acestea castelul „Iulia Hasdeu" — se află de patru anĭ, într'o stare din ce în ce maĭ ruinată, maĭ mucegăită, maĭ pustiită — un colţ de jale, de nepăsare şi de restrişte, care, transformat şi restabilit, ar puteà fi unul din cele maĭ nesecate isvoare de energie naţional-culturală.

Dăruit până azĭ de vreo 3 orĭ — el a rămas tot „al nimănuĭ" — şi, departe de a purcede la restaurarea luĭ, s'a găsit lume în stare să-l dărâme întrucât e „opera unuĭ nebun".

Termin întrebându-mă: nicĭ azĭ, după 15 anĭ dela moartea genialuluĭ luĭ făuritor, nu se poate găsi o mână de oamenĭ care să se gândească serios şi statornic şi să ia o iniţiativă demnă şi nobilă în legătură cu această creaţiune neîntrecută?

Credem că da — şi aşteptăm pe cinevă care să-şĭ ia sarcina aceste̦ĭ marĭ iniţiative.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Autorul zice: „volumele intitulate...."

CRONICA SPORTIVA

Din spitalul dela Sinaia, prietenul nostru d. Dinu Cesianu, ne trimite informaţiunile de mai la vale. Reluăm, prin urmare, mai curând decât credeam, Cronica Sportivă, care numai graţie lui Cesianu a ajuns în ultimul timp să ocupe un loc atât de însemnat în presa românească.

Ne bucurăm, că putem reda cititorilor nerăbdători, rubrica lor atât de aşteptată şi nu putem să nu subliniem pasiunea pentru sporturi a colaboratorului nostru, care făcându-şi încă în pat, convalescenţa, n'a putut îndura mai mult lipsa de legături cu cititorii săi.

Ştiri diverse

Congresul Federaţiuneĭ Internaţionale a scrimeĭ care a avut loc în Iunie la Paris a hotărît că Campionatul militar de scrimă al Europei va avea loc în 1923 la Paris.

Acelaş congres, prin 39 voturĭ contra 22, a admis participarea scrimeĭ feminine la jocurile olympice din 1924.

Principiul creărei unuĭ „corp" de arbitri internaţionali a fost admis cu unanimitatea voturilor după citirea raportuluĭ ce făcuse preşedintele Federaţiuniĭ pariziene de scrimă.

România n'a participat anul acesta la congresul Feder. Internaţionale a scrimei.

* * *

In luna Septembrie gruparea *Hâvre Athletic Club* va sărbători cei 50 ani dela introducerea rugby-ului în Franţa.

Intr'adevăr, Hâvre Athletic Club a creiat prima echipă de rugby în 1872 şi a practicat acest joc până în 1882 când el a dispărut spre a renaşte prin 1890 şi dela acea dată se ştie ce extindere a luat.

* * *

Campionatele lumii de tenis pe iarbă au avut loc şi anul acesta tot la Wimblendon (Englitera). Cu toate că timpul a fost adeseori ploios, multă lume a ţinut să asiste la diversele lupte şi în special când jucau australieniĭ sau d-ra Suzanne Lenglen.

In treacăt vom aminti că nouile instalaţiuni dela Wimblendon permit jur împrejurul terenului central presenţa a 14.000 spectatori din cari 10.000 având scaune.

* * *

Automobilul Clubul Rhonului (Franţa) a organizat acum câtva timp un interesant „meeting" pe şoseaua dintre Chères şi Anse.

Proba de viteză pe 1 kilometru cu pornire luată mai dela distanţă a obţinut un mare succes şi conducătorul *Thomas* pilotând un automobil „Delage" a reuşit a parcurge kilometrul în 18 secunde şi 4 cincimi ceeace e o medie de 191 klm. şi 500 metri pe oră.

* * *

Campionatul Engliterei de *golf* a avut loc pe terenul dela Sandwich parcursul fiind de 72 „găuri".

Americanul *W. Hagen* a învins cu 300 lovituri, urmat de *G. Duncan* şi *J. Barnes* (301 lovituri). *Jak Hutchison* (învingătorul din anul trecut) cu 302 lovituri, etc.

Campionatul francez *J. Gassiat* s'a clasat al 7-lea cu 306 lovituri.

* * *

Aviatorul francez, locotenentul *Pelletier d'Oisy*, a reuşit de curând un sbor şi îndrăzneţ şi extrem de important pentru aviaţiunea franceză şi anume Tunis-Paris.

Distanţa — circa 1700 klm. — a fost parcursă în 11 ore şi 50 minute de sbor, ceeace dă o medie de 142 klm. pe oră. Din cei 1700 km., circa 700 km. reprezentau trecerea mării Mediterane.

* * *

Faimosul boxer *Kid Lewis* a obţinut licenţa de cârciumar la Londra.

Vai de clienţii prea gălăgioşi...

Tennis

In vederea „Cupeĭ Davis" Englitera a învins Italia.

„Match"-urile, cari au avut loc la Londra, s'au succedat astfel:

Lowe învinge pe *Balbi de Robesco* (8—1, 6—3, 6—1);

Kingskote învinge pe *Colombo* (6—1, 6—3, 6—0).

Lowe învinge pe *Colombo* (6—1, 6—3, 6—0).

Balbi de Robesco învinge pe *Kingskote* (care nu s'a presintat pe teren).

Echipa *Kingskote—Riseley* învinge echipa italiană *Balbi—Colombo* (6—1, 6—4, 6—0).

* * *

„Match"-ul România—India în vederea „Cupei Davis" care a avut loc la Londra a dat următoarele resultate:

A. Fyzée învinge pe *Stern* (român) cu 6—2, 6—2, 6—1.

A. Fyzée învinge pe *Mişu* (4—6, 6—1, 6—1, 7—5).

Echipa *Fyzée—Ramaswami* învinge pe *Mişu—Stern* (6—2, 6—4, 6—0).

A. Fyzée învinge pe *Mişu* (3—6, 5—7, 6—4, 6—4, 6—0).

D. Fyzée învinge pe *Stern* (6—0, 6—1, 6—1).

* * *

Australia a învins Belgia la Scarborough cu ocazia eliminatoriilor „Cupeĭ Davis".

Belgieniĭ au resistat onorabil faţă de formidabilă echipă australiană care pare cu siguranţă a fi acea ce va lupta contra deţinătoareĭ „cupeĭ" şi anume echipa americană.

* * *

Campionatele lumei de tennis pe iarbă au avut loc ca de obiceĭ în luna Iulie la Wimbledon (Englitera).

Cu toată lipsa faimoşilor jucătorĭ americani de pildă *Tilden, Johnston, W. Richards* etc. succesul a fost mare din punct de vedere al încasărilor a fost mai slab ca anul trecut datorită multor zile ploioase.

Unele match-urĭ au fost emoţionante şi prin valoarea adversarilor faţă în faţă meritau a fi fost match-ul final; de pildă *Patterson—Anderson* (ambii australieni): 6—1, 3—6, 7—9, 6—1, 6—3.

Resulatul finalelor diverse a fost:

Doamne: d-ra S. Lenglen (Franţa) învinge pe marea ei rivală d-ra Mallory (Statele Unite) 6—2, 6—0).

Domni: Patterson (Australia) învinge pe Lycett (Englitera) 6—3, 6—4, 6—2.

* * *

Tot în vederea „Cupeĭ Daris", francezul Cochet a învins pe danezul Tegner (7—5, 6—2, 9—7), iar Borstra (fr.) pe Ingersler (6—3, 8—6, 6—4).

Rezultatul final a fost: Franţa învinge Danemarca cu 4 contraĭ victoriĭ.

Innot

John Weissmuller stabilit pentru cât-va timp la Honolulu, a reuşit o nouă seria de recorduri ale lumei:

150 yarzi în 1 minut 27 sec.⅘ (fost 1 m. 29 s. ⅘, H. C. Wolmer);

220 yarzi în 2 m. 17 sec. ⅘ (fost T. Canu, 2 m. 17 s.⅘);

300 yarzi în 3 m. 18 sec. ⅘ (fost 3 m. 24 sec. ⅘, Norman Ross);

300 metri în 3 m. 35 sec. ⅘ (fost 3 m. 45 s. ⅕, Norman Ross).

400 metri în 5 m 6 s ⅘ (fost 5 m. 14 s. ⅘, Norman Ross);

440 yarzi în 5 m. 7 s ⅘ (fost 5 m. 14 sec. ⅗, Norman Ross).

500 metri în 5 m. 56 sec. ⅘ (fost 5 m. 58 sec. ⅘, Norman Ross).

500 yarzi în 5 m. 47 sec. ⅘.

El a reuşit a spulbera şi recordul celor 100 yarzi stabilit cu 53 secunde în anul 1907 de faimosul *Kahanamoku*, reuşind 52 secunde ⅘.

Weissmuller a maĭ stabilit o lună apoĭ şi recordul lumeĭ pe 220 yarzi *„stil de voe"* în 2 minute 18 secunde şi ⅘ (vechiul record erea din anul 1917 al lui Mac Gilloray cu 2 m. 24 sec. ⅘).

* * *

O telegramă din Sacramento (California) anunţă că *Weissmuller* a reuşit pe ziua de 11 Iulie a stabili un nou ercord al lumeĭ şi anume 500 metri „stil de voe" în 6 minute 42 sec. şi ⅘. (Vechiul record erea al americanului Norman Ross: 15 Martie 1921).

Atletism

Atletul *Schuster* a câştigat campionatul Suediei a celor 20 klm. în 1 oră 10 minute şi 21 secunde.

* * *

E. Nillson a câştigat pentathlonul naţional suedez totalizând 3472 puncte.

El a sărit în lungime 6 m. şi 79 cm. a aruncat suliţa la 50 metri şi 17 cm., a alergat distanţa de 200 metri în 24 secunde şi 4 zecimi, a aruncat discul la 37 metri şi 97 cm., şi a alergat distanţa de 1500 metri în 4 minute şi 41 secunde.

* * *

In Iulie a avut loc la Helsingfors o interesantă reuniune atletică din ale cărei rezultate principale dăm următoarele: *Porhola*, aruncă greutatea la 14 metri 27 cm.; — *Johanston*, aruncă suliţa la 61 m. 90 cm., iar *Rime* (clasat al 2-lea) la 61 m. 0.1 cm. şi *Peltonen* la 59 m. 97 cm.

Nurmi a câştigat cursa pe 3000 metri „steeple-chase" iar *Wilen* cursa 400 metri garduri în 57 secunde şi 3 zecimi.

Nittymaa, a aruncat discul la 42 metri şi 48 cm.

* * *

Campionatul Engliterei de Atletism a dat următoarele rezultate:

440 yarzi: *W. Kent* (englez) în 59 sec., aruncarea greutăţei: *Porshla* (finlandez) 14 m. 53 cm., aruncarea discului: *Nyttimaa* (finlandez) 19 m. 52 sec. şi 1 cincime, aruncarea ciocanului: *Linath* (suedez) 52 m. 45 cm., sărituri înălţime: *Lewden* (francez) 1 m. 80 cm., săritură lungime: *Hoff* (norvegian) 7 m. 10 cm.

100 yarzi: *Edward* (englez) 10 sec.; 220 yarzi: *Edward* (englez) 22 sec.; 1 mille: Pac Phee englez) 4 m. 27 sec. şi 2 cincimi; un sfert mille: *Edward* (englez) 50 sec. două cincimĭ; 2 mille mers; *Frigerio* (italian) 14 m. 30 sec.; săritură prăjină: *Gerspach* (elveţian) 3 m. 60 cm.; o jum. mille: *Mountain* (englez) 1 m. 55 sec.

* * *

In Iulie au avut loc la Berlin diverse serbări atletice şi unele rezultate obţinute par foarte interesante:

triplu salt: Holz, 14 metri şi 99 cm. (record german);

aruncarea discului: Steinbrenner 40 m. 52 cm.;

săritură prăjină: Haselsteiner, 3 m. 63 cm.

1500 metri: Friche, 4 minute 06 sec. (record);

săritură lungime: Schumacher, 7 metri 11 cm. marathon (42 klm. 200 m.) Wills, 2 ore 58 m. 44 sec.

110 m. garduri: Karten, 16 sec.;

100 m. plat: Houben, 11 sec.;

săritură înălţime: Schroder, 1 m. 85 cm.;

aruncarea greutăţei: Sollinger, 12 m. 78 cm.

* * *

Finlandezul *Nurmi*, actualmente în plină formă şi invincibil, a câştigat în Franţa pe „urma" stadionului Colombes din apropierea Parisului, „premiul Roosevelt" (4827 metri); timpul pentru a parcurge această distanţă a fost de 14 minute 42 secunde şi 2 cincimi cu toate că se ridicase un vânt puternic şi începuse chiar a ploua.

* * *

Holf, un tânăr norvegian care în diferite rânduri reuşise a sări cu prăjina 3 metri şi 80 cm. a stabilit de curând noul record novegian la 4 METRI (recordul lumei e de 4 m. 09; americanul Foss).

* * *

Două noui recorduri în Franţa:

Leweden, cu ocasia campionatelor militare franceze a reuşit a sări în înălţime cu avânt 1 metru 90 cm. iar Piçard a reuşit la Bordeaux (tot în cursul lunei Iunie) a arunca suliţa la 50 metri şi 945 mm.

Scrimă

Campionatele Italieĭ (amatori) au avut loc la Milano.

Rezultatele au fost:

FLORETA: 1. *G. Belloni* (Cremona) 10 victorii şi 10 lovituri; 2. *O. Puliti* (Livorno) 10 vict. şi 11 lov.) 3. *Nando Boschi*, 9 vict. etc.

SABIE: 1. *O. Puliti* (11 vict.) 2. *G. Scarrachi* (10 vict.) 3. *P. Venerosi Pesciplini* 8 vict., etc.

SPADA: 1. *Basletta* (Milano) 2. contele *P. Thaon* (Revelo) 3. *Mantegazza*.

* * *

Campionatul Belgieĭ de *spadă* (amatori) a avut loc la Anvers în sala Beerschoot Athletic Club.

Rezultatul a fost următorul: 1. *I. Ochs* (Liége) 9 victorii şi 6 lovituri; 2. *Tom* (Anvers) 8 victorii şi 10 lovituri: 3. *Le Montigny* (Anvers) 7 vict. şi 14 lov.; 4. *Ch. Delporte* (Bruxelles) 5. *Pape* (Bruxelles); 6. *Goblet d'Alviella* (Bruxelles) 7. *Verbrugge* (Anvers); 8. *R. Feyerick* (Gand) 9. *Braine*.

Boxă

Charles Ledoux, campionul Europei categoria „poids coqs", a învins la Casablanca (Maroc) pe *Routis* în 15 reprize la puncte.

Ledoux e spre sfârşitul carierei sale şi nu ne-ar mira dacă ne-ar veni ştirea că se retrage din arena sportivă. Devenind poate profesor de boxă sau „manager" după cum au mai făcut-o — cu multă dreptate — atâtea „stele" a artei boxei.

* * *

Faimosul Ted Lewis a învins la Londra pe campionul australian *Frankie Burns* prin „Knock-out" la a 11-a repriză.

Titlul de campion al Engliterei—categoria „poids moyens"—era în joc.

* * *

La Velodromul de iarnă, la Paris, negrul *Battling Siki* a învins uşor în 15 reprize la puncte pe *Nilles* campionul Franţei a categoriei „poids lourds".

Ciclism

Gabriel Poulain, inventatorul „avietei" şi câştigătorul premiului Peugeot afectat acestei invenţiuni, a câştigat la Paris Marele Premiu Ciclist de viteză al Franţei.

Poulain nu mai este tânăr; el are 37 ani, — ceeace pentru sport e în general enorm. Faptul remarcabil e însă că victoria sa de azi e pur şi simplu reînoirea victoriei din 1905 când el reuşise pentru prima oară a'şi înscrie numele pe gloriosul Palmares al Campionatului Franţei.

Rezultatele technice au fost: *Campionatul Franţeĭ viteză* (profesionişti): 1) Poulain, 2) Schilles, 3) Peyrode.

Campionatul Franeţi viteză: (juniori): 1) Guyot, 2) Paillard, 3) Michard.

* * *

Marea competiţiune *Le Grand Prix Cycliste de Paris* a avut loc pe velodromul municipal dela Bois de Vincennes cu un deosebit succes, învingătorul a fost australianul *Spears* urmat în ordine de englezul *Bailey*, italianul *Moretti* şi francezul *Schilles*.

Palmaresul acestei curse celebre se stabileşte astfel:

1894 *Banker* (american); 1895 *Morin* (francez); 1896 *Morin* (francez); 1897 *Morin* (francez); 1898 *Bourillon* (francez); 1899 *Tomaselli* (italian); 1900 *Jacquelin* (francez); 1901 *Ellegaard* (danez); 1902 *Meyers* (olandez); 1903 *Meyers* olandez); 1904 *Mayer* (german); 1905 *Kramer* (american); 1906 *Kramer* (american); 1907 *Friol* (francez); 1908 *Pouchois* (francez); 1909 *Friol* (francez); 1910 *Friol* (francez); 1911 *Ellegaard* (danez); 1912 *Hourlier* (francez); 1913; *Rutt* (german); 1914 (Hourlier (francez); 1920 *Spears* (australian); 1921 *Spears* (australian); 1922 *Spears* (australian).

„Adevĕrul Literar şi Artistic" va da o deosebită atenţiune imaginilor. In acest scop ne adresăm tuturor desenatorilor şi tuturor artiştilor fotografi din ţară, cerându-le să ne trimeată desene şi fotografii de actualitate.

Toate reproducerile vor fi retribuite.

*

Tot ce priveşte „Adevărul Literar şi Artistic" (manuscrise, cărţi, reviste, ilustraţii, corespondenţă) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

TOT DESPRE RÂNDUIALA SCRISALUI ROMÂNESC

Răspuns d-lui Romoşian Ion

Bine că discuţiunile noastre despre limbă se tot întind. Şi cu cât s'or întinde mai mult, cu atât mai bine. Deocamdată, trăim într'o adevărată molimă a scrisului, de care cei mai mulţi nu-şi dau seamă. Abia această discuţiune, cu păreri protivnice, va mai lămuri unele capete.

In **Adevĕrul Literar** din 23 Iulie trecut, d. **Romoşian Ion** scrie despre părerile mele, privitoare la felul cum trebuiesc urmărite păcatele împotriva scrisului românesc. Eu spuneam că, limba fiind o împletitură cu multe laturi, păcatele împotriva ei nu sunt la fel. Unele privesc morfologia, altele orânduirea cuvintelor în împletitura limbii (sintaxa), altele ortografia şi aşa mai încolo. Deci ceream ca, pentru o mai uşoară urmărire a acestor păcate, când vorbim despre ele, să nu amestecăm toate într'un talmeş-balmeş, ci s'o luăm cu socoteală, ca să ne fie mai uşor. Păcatele care izbesc cutare lature a limbii să le punem într'o parte, cele care izbesc aiurea, în altă parte. Atunci ne vom putea dumeri mai uşor.

1. D. Tomoşian, fără a da o cale mai bună de urmat, spune că nu e bună a mea şi, deci, nu se învoieşte cu ea.

De ce nu e bună?

Pentru că a face categorii zice d-nia sa, înseamă a stabili hotare în cuprinsul limbii. Dar aceasta „e un organism viu, iar nu un corp inert, susceptibil de a fi studiat parte cu parte, fără vătămarea întregului".

Drept să spun, nu înţeleg ce poate să însemne această socoteală a d-lui Romoşian...

Cum nu poţi studia limba parte cu parte? Dar până acuma ce-ai făcut? Când împarţi studiul ei în ortografie, ortoepie, morfologie, sintaxă, compunere, vocabular, vatămi cu ceva fiinţa limbii? Dar oare este alt chip de a studia ceva de cât parte cu parte? Cine răzbeşte întregul, până nu merge bucată cu bucată? Cum ai să studiezi d-ta un corp, până nu iei una câte una toate părţile lui? Ce-ar zice de părerea aceasta un medicinist căruia i-ai spune că nu trebuie să studieze organismul omenesc ca sistem osos, aparat circulator, aparat respirator, fiindcă organismul e o alcătuire vie, ba încă altfel viu de cât limba, şi nu-l putem lua parte cu parte?... Se înţelege că s'ar uita lung. Ei iată, tot aşa de lung mă uit eu când d. Romoşian spune că nu putem studia limba parte cu parte...

Atunci cum? d-le Romoşian, că d-ta nu spui?

Dar ce sunt doară studiile noastre, ca să vatăme fiinţa limbii? Sunt o ţesetură abstractă, mărginită la socoteala câtorva capete, care stau şi privesc de departe cum curge rîul viu al limbii. Incearcă ele să canalizeze câte ceva, dar limba îşi duce şivoiul ei fără păsare. Abia după ce câştigi pe mulţi pentru părerile tale, putem aduce o îndreptare. Şi chemarea noastră nu e de a îndrepta limba, ci privim cum e firul ei adevărat şi pe acela căutăm să-l descurcăm, pentru ca să nu vie alte fire străine, care să-l strâmbe şi să-l spălăcească. Noi căutăm mai mult să fim paznicii lui decât îndrumătorii lui încoace sau încolo.

Prin urmare care poate fi vina noastră? Noi lăsăm fiinţa limbii vie şi nevătămată şi nu ne-am legat decât de ceiace nu îmbracă destul de bine această fiinţă. Căutăm s'o vedem în toată curăţia ei, iar felul de scriere să fie chipul cel mai desăvârşit şi mai neîmpăcat pentru ea de a-şi arăta în văzul slovei această fiinţă a ei.

De fapt d. Romoşian făureşte şi mai multe categorii de cât mine, în ce priveşte scrierea cuvintelor compuse. Deci împărţirea aceasta îi foloseşte. Atunci de ce nu e bine a studia pe categorii?

Rămâne, prin urmare, ca însuşi d-nia sa să ne arate cum, faţă de adevărul că „orice diviziune într'un organism viu e artificială", poţi studia fără a împărţi? Eu n'am priceput cum şi aştept să mă dumirească d-nia sa.

2. In acelaş şir al cugetării, d. Romoşian spune că e prea mult a numi greşeli feluritele greutăţi care se întâmpină la scrisul cuvintelor şi de unde izvorăşte că unul scrie aşa altul altfel.

Nici eu n'am să zic atfel. Chiar am spus altădată că deosebirea în scriere nu e mare greşală, fiindcă e lucru care se petrece numai la învelişul făcut de noi pentru limbă. Dar dacă rămân şi acestea sub numirea de „greşeli", ce să le fac? Eu mai am de gând să scriu mult în laturea aceasta. Sunt abia la început cu lucrurile de care m'a apucat d. Romoşian, şi atunci, privind peste toate, nu puteam da o numire pentru fiecare şir de nepotriviri. Am ales una singură, care s'o potrivi la unele mai mult, la altele mai puţin.

Dar privind drept călăuză însăşi fiinţa vie a limbii, nu sunt destule greşeli ale scrsului? Fără îndoială, nu este o greşală că unu scrie **cu toate acestea** faţă de altul care scrie **cutoateacestea.** Neamţul scrie trotzdem, şi nu e greşală. Am spus-o în art. de care se leagă d. Romoşian, că trebuie să ne hotărâm la un fel, ca să avem aceiaş înfăţişare a limbii.

Ia s'o luăm însă şi altfel. Dacă haina scrisuluĭ îmbracă rău un cuvânt? Dacă-ĭ poceşte fiinţa luĭ adevărată? Atuncĭ aşa-ĭ că trebue să-ĭ zici greşală?

Eĭ bine, sunt şi de acestea în categoria pomenită de mine. Ce te faci cu cel care scrie *ţeran*, în loc de *ţăran*, când felul întâĭ de de scriere nu se potriveşte cu limba vorbită. Nu seamănă cu *quare*, în loc de *care*?

Şi uite că mai avem de acestea. De ce scriem toţi *sunt*, când limba nu are grăirea aceasta, ci numaĭ pe acea de *sînt*?

Două scriturĭ boacăne, pe care le maĭ găseştĭ şi azĭ, sunt *nouĭ* şi *viuă*. Acestea sunt neîndoielnice greşeli şi nu trebue să muiem de loc cuvântul, când e vorba de ele.

3. D. Romoşian mă găseşte inconscvent, că arăt oamenilor nişte rânduieli, după care să scrie, iar eu nu le urmez: Zic să se scrie *caşi* şi scriu *ca şi*.

Eĭ, domnule Romoşian, în asta sunt treĭ laturĭ în care nu ne învoim:

a) Aici nu e morală, pentruca tăria spuseĭ mele să atârne de fapta mea. Chiar dacă nu mă ţin eu de socoteală, ea e tot bună şi nu urmează slăbiciunea eĭ din faptul că eu una spun şi alta fac. Tăria eĭ curge nu din credinţa cu care o urmez eu, ci din potrivirea eĭ cu firea limbiĭ;

b) Eu scriu totdeauna *caşi*, dar nu răspund de ce fac culegătoriĭ şi corectoriĭ cu scrisul meu. Cine vrea să mă vadă cum scriu, să ia revista „Biserica ortodoxă română" a Sinoduluĭ nostru, unde eu sunt secretarul de redacţie şi îmĭ corectez singur ce scriu. Acolo răspund, deşi tipografia românească nu-şi dezminte păcatele nicĭ la ea, dar la *Adevĕrul Literar* nu răsund. Nu vezi că şi la d-ta a pocit rândul 17 de jos în sus, în cât nu maĭ are înţeles?

c) Cu toate acestea, tot sunt exemple din care se vede că eu nu mă ţin de regula arătată de mine.

E adevărat. Dar aici ne deosebim nu în ce priveşte limba ci părerea noasră despre rânduială şi lege. D. Romoişan crede că, dacă am zis că aşa trebue scris, eu să şi fi făcut aşa.

Nu sunt de această părere. Eu dau numaĭ păreri, care, ca să-şĭ capete putere, trebuiesc primite de mulţĭ şi trebuiesc mărturisite ca atare. Nu pot să nu fiu mulţumit cu ceva, dar asta nu înseamnă că am şi dreptul a-l schimba. Merg cu el aşa, până vine cel în drept şi hotărăşte altfel. Noĭ venim cu părerile noastre deosebite. Când ele s'or înmulţi, când, văzându-le tare sprijinite, vom începe să le urmăm, se va simţi nevoită şi Academia să pue pe ele pecetea tărieĭ eĭ.

Aşa e rânduiala omuluĭ care merge cu şir şi socoteală în faptele luĭ. De câte orĭ nu mă ciorovăiesc eu cu preoţiĭ care-mĭ spun: „cutare lucru nu e bun în biserică" şi-l şi schimbă. Eu mă împotrivesc, spunându-le: „Da, de unde aĭ Sf. Ta dreptul să faci altfel? Nu e bun, trebue să-ţĭ arăţĭ părerea. Om vedea dacă şi alţiĭ o primesc. Poate că da, poate că face dâră şi autoritatea e nevoită să ţie seamă de ea. Dar cu autorităţile mărginite la un singur om, eu nu mă învoiesc.

Fireşte, aceasta e o gândire pentru viaţa care se trăieşte în alcătuirea obştieĭ omeneştĭ şi nu merge în lumea cugetăriĭ. Omul de carte este autoritate prin el însuşĭ.

Da. Dar un asemenea act de autoritate eu nu pot face. A făcut o Academie şi lumea n'o ascultă.... Pot fi eu maĭ mare autoritate ca ea? Lasă părerile să-şĭ facă drum. Poate o merge aşa. Lumea nu se ia după unu. De aceia, deşi scriu unele în felul cum am spus că ar trebui, nu mă încerc să le scriu pe toate. Am dat materie de discuţiune. Dacă se primeşte, bine, am să scriu chiar aşa. Dar nu pot urma aşa numaĭ pe socoteala mea. Eu ştiu prea bine că e rău zis *discuţiune*, în loc de *discusiune*. Dar am să maĭ îndrept eu păcatul acesta! Câte astfel de poceli n'au intrat la noĭ pe care nu le maĭ putem scoate, precum *manevră* în loc de *manovră*, ca în italieneşte!

4. D. Romoşian mă găseşte vinovat de două greşeli: a) de ce am scris vechitura *greşale*, în loc de *greşelĭ;* şi b) de ce fac pleonasmul: *să încep întâi cu?*

Nu ţin morţiş să spun că nu greşesc. Lucrăm pe dibuite, căutăm să scriem maĭ bine, şi am spus-o de când am început a scrie acestea, că nu mă socotesc între cei ce nu greşesc. Dacă *greşale* e o scriitură învechită, n'am să-l maĭ scriu. M'am lepădat eu de multe, de care maĭ are a se lepăda şi d. Romoşian, am să mă lepăd şi de acesta. N'am cum să-l apăr şi-l las. Il socoteam o grăire alăturea de *greşeli* şi-mĭ ziceam că e tot una. Am să maĭ întreb vreun filolog, şi atuncĭ mă hotărăsc dacă să-l maĭ ţin, orĭ afară cu el.

In ce priveşte pleonasmul, să încep întâi cu: de, ştiu eu? sunt multe pleonasme după chip, dar îndreptăţite, precum: *l-am văzut cu ochiĭ meĭ.* Nu e din acestea? Imĭ trebue pentru asta maĭ multă dovedire. Eu nu mă mulţumesc numaĭ cu spusa, fiindcă toate spusele *tantum valent quantum probant.*

Eu încă n'am temeiuri să pot apăra felul cum am scris. Stau şi mă gândesc: Nu zice francezul niciodată: *Tout d'abord commençons par...?*

Nu mă împotrivesc d-luĭ Romoşian, poate că are dreptate, dar şi mie îmĭ trebue maĭ multe temeiurĭ, pentru a primi arătarea d-nieĭ sale.

5. Fără a fi mânat de imboldul netrebnic de a căuta să găsesc şi eu greşit pe cel ce m'a găsit pe mine, privesc scrisul d-luĭ Romoşian şi găsesc că d-nia sa are greşelĭ maĭ marĭ ca ale mele. Acel *„asupra* rânduielii scrisului..." e un franţuzism cât toate zilele, cu care eu mă lupt să mă lepăd de el. E numaĭ o întoarcere pe româneşte a luĭ *sur* din franţuzeşte urmat de un substantiv. Româneşte se zice numaĭ *despre.* Caută croniciariĭ şi aĭ să vezi că eĭ la orice titlu, deasupra uneĭ bucăţi pun *de,* care este *despre* al nostru de azĭ... **de** *alungarea Turcilor,* **de** *venirea Leşilor* şi altele. In cărţi bisericeştĭ maĭ încoace se găseşte *pentru,* cum ar fi de pildă: **pentru** *capetele ce se citesc la nuntă.* Dar acest *asupra,* cu înţeles de *despre* e o afurisenie care n'are loc în limba românească. *Asupra* la noĭ înseamnă numaĭ *împotrivă,* ca în cântarea bisericiĭ: *Biruinţa regeluĭ nostru asupra vrăjmaşilor dăruieşte...* Tot aşa *a asupri,* cu înţeles de împotrivire, dar nu cu *despre.*

Maĭ la vale: **asupra** *celor susţinute de arhimandritul Scriban,* în loc de **despre** *cele susţinute.*

Apoĭ: nimenea nu zice: *nu îl respectă,* ci *nu-l respectă.*

Alta: *că adică orice diviziune...* Acest *adică* e după întrebuinţarea nemţească, fiindcă Nemţiĭ tot au pe *nämlich* şi pe *eigentlich* la fiecare două vorbe. In româneşe e străin.

Alt germanism: *creşte în valoare prin aceea că; păcătueşte prin aceea că.* Acest *prin aceia că* e nemţescul *dadurch dass,* care a intrat la noĭ prin ardelenĭ. Româneşte se dă prin gerunziu, precum: *creşte în valoare fiind stabilită printr'o metodă cât mai raţională* sau *dacă e stabilită* sau *când e stabilită* sau *prin faptul că e stabilită.*

Tare mă tem că d. Romoşian e ardelean şi asta e pricina nemţismelor sale!

In sfârşit, ne uităm unul al altul şi ne îndreptăm unul pe altul. Mie îmĭ pare bine că d. Romoşian a intrat în această discuţiune îmi pare bine că d. Romoşian a intrat în această discu de astfel de gândurĭ.

Arhim. Scriban

Bibliografie

A apărut în editura Institutuluĭ de editură *„Cartea Românească":*

ION GORUN. — *Obraze şi Măşti.*

RADU D. ROSETTI. — *Razna.* (Note din călătorie).

CREANGA. — *Harap Alb.*

ION GORUN. — *Nu te supăra.*

Nu te supăra. — Schiţe glumeţe din viaţa bucureşteană dinainte de război. Un volum de 165 pagini, şi *Obraze şi măşti* — 212 pagini, ambele volume de I. Gorun.

Constanţa Hodoş: „Lilica iubeşte". Un volum de 160 paginĭ, tipografia Dacia Traiană Sibiu. Conţine patru nuvele şi unsprezece „cugetărĭ gândite şi simţite".

Nuvela cu No. 4 are două paginĭ de politică xenofobă (149—150).

Divagaţiuni frenetice ale unui bibliograf

Almanachuri

In tipografiĭ miroase acum a „porumbelu fiertu" şi a cro-olitografie. Se apropie vremea almanahurilor şi a calendare-or. In curând iar vom ceti şi iar nu vom şti deosebirile dintre nul astronomic şi anul civil, ceĭ dintâĭ împărţindu-se în :

a) solar,
b) tropic
şi c) equinoxial.

Vom privi la crucile roşiĭ în paranteză în dreptul sfinţilor i mucenicilor, ca să dăm de rostu' „zilelor, cari, în afară de Duminică, sânt hotărâte a se păstra spre odihnă".

Pe băieţiĭ noştri — ceĭ cu 9 la aritmetică — îi vom pune ă socotească numărul secundelor scurse de la perioada Iu-iană care îmbrăţişează toate timpurile istorice.

Cel neînstare să întreprindă vre-o călătorie se va interesa, ncalte, de taxele pentru fiecare kilogram de bagaje; iar ceĭ ari n'au de moştenit decât datoriĭ, o gută şi migrene, documen-a-se-vor asupra timbrelor aplicabile pe actele de împărţeală voluntară dela 100.000 leĭ în sus.

Cu jînd uita-ne-vom la idilele în umbră din Maĭ, la scăldatul din Iunie precum şi la escursiunile şi pescuitul din Iulie de pe vignete, frontispiciĭ şi litere iniţiale ; şi vom admira în câte fe-urĭ se scrie luna carnavalurilor : *Februar, Februare şi Fe-bruarie ; Fevruar, Fevruare* şi *Fevruarie; Fevruari* şi *Fe-bruari; Februariu* şi *Fevruariu;* iar pentru latiniştiĭ freneticĭ şi majusculoşi : FEBRVARIV. Şi vom rosti, desigur, — pastişand Eclesiastul şi pe Tony Bacalbaşa — că nimic nu-i fix în lumea asta, decât doar ideile fixe.

I

PRIMUL ALMANAH ROMÂNESC

A apărut în Braşov în 1733 cu titlul :

Calendaŗĭ
Acumŭ întâi Rumânescu
Alcătuitŭ depe celŭ sârzescu
Aşezatu-s-au pe limba rumânească, Ca întru 100 de ani
să slujiască. Că şi celŭ
slovenescu într-acestŭ chipŭ
au fostu. Fiindŭ de un mare astrolog la Kiev scosŭ
De un mare dohtor muscalŭ
c-au tălmăcit. Intr-acesta
chipŭ precum acumu s-au izvo-
ditu. Şi precum în izvod am
aflat. Acumu în stambă noao s-au dat

Te gândeşti că, — cu aproape un veac înainte de apariţia calendariuluĭ cu cinci icoane al luĭ Zaharia Carcalechi „ferle-gherul cărţilor" din Buda şi cu o sută şi zece anĭ înainte de calendarele geografice, istorice şi literare al luĭ Gorjan, de almanahurile de învăţătură şi petrecere ale luĭ Mihail Kogăl-niceanu, de „catastihurile cu mărimea şi micşorimea fiecăria zi de peste an" — Calendarul dela Braşov a fost acela care a în-văţat pe românĭ că :

Intâia planită iaste Saturnus
Planeta adoua iaste Jupiter
Planeta atrea iaste Marsu
Planeta apatra iaste Soarele
Planeta acincia iaste Venus
Planeta aşasea iaste Mercurius
Planeta aşaptea iaste Luna

Urmează o arătare a zilelor pe cari le stăpâneşte fiecare din aceste planete. Şi apoĭ, întocmitorul calindaruluĭ, mulţumit de sine însuşĭ, exclamă :

„Până aicea bine! Toată învăţătura planitelor, după cum le arată anii cu figura lor.
Şi de aicĭ avem, altă învăţătură, iară de treabă, înainte!"

Arătările : pentru seminţe, pentru înţărcatul copiilor, pen-tru lăsatul sângeluĭ încheе cărticica. Iată câteva extrase :

„Pentru Leamne de casă iaste bine să taie la August, la Septembrie, Noembrie, Dechembrie. In sfârşitu acestor lunĭ.
„Pentru înţărcatul copiilor, la Maĭ, Augustu, Noembrie, Ghe-narie sau înaintea plinituluĭ luneĭ cu o zi sau după plinit cu o zi.
Invăţătură de obşte:
Omul tânăr să nu-şi lase sânge fără de nevoe". *)

Mamele ai căror prunci împlinesc un an (ceĭ mulţi înainte !) şi juniĭ necorupţĭ vor face vr'o întrebuinţare din aceste ară-tărĭ ? Poate. Un lucru ştiu că silvicultoriĭ şi depozitariĭ de lem-ne *en gros* au astăzĭ alte perioade (şi metode) de tăiere a lem-nuluĭ decât avea Dascălul Petcu Şoanulu de la Braşov.

II

O POLEMICA A LUI KOGALNICEANU CU NAPOLEON I

In pagina 83 a „Almanahuluĭ de învăţătură şi petrecere" ti-părit la *Cantora Foiei Săteştĭ* din Iaşĭ, în 1843, Mihail Kogăl-niceanu polemizează astfel cu Napoleon I.

Napoleon avea obiceiu să zică : „Când am trebuinţă de un om cu cap, oricât s'ar părea aceasta de curios, eu aleg totdeauna un om cu nas lung, bine înţălegându-se că are ş'o bună învăţă-tură. Răsuflarea unui asemine om este deplină şi slobodă, şi crierii luĭ, ca şi plămâile şi inima, îĭ sânt recĭ şi curate. In însemnările ce am făcut asupra oamenilor, am aflat maĭ totdea-una că un nas lung şi un cap bun sânt totdeauna unite împre-ună."

Napoleon avea dreptate, luĭ îĭ trebuia numaĭ de aceĭ oameni cu cap, pre carii îĭ putea purta de nas.

In „Almanahul de învăţătură şi petrecere" al luĭ Kogălni-ceanu (a maĭ fost un almanah cu acest nume, scris de Asaki, D. Gusti şi Th. Codrescu) se găsesc nostime lucrurĭ cu privire la ***holerca***, la ***frumuseţea femeilor*** şi la ***folosurile de a face datoriĭ;*** şi se relevează acolo un nou talent ***„un tânăr poet moldovan : Vasile Alecsandri".***

Dar rândurile de polemică ale luĭ Kogălniceanu cu Napo-leon Bonaparte în chestia nasuluĭ vor pricinui — nădăjduesc — mare bucurie unuĭ cunoscut academician, biobibliograful luĭ Costachi Conachi, luĭ C. Stamati, Alecsandri şi al luĭ Ioan Io-nescu de la Brad.

Kogălniceanu a răzbunat, prin anticipaţie, pe amintitul aca-demician ale căruĭ boroboaţe politice de prin 1913 erau puse pe seama uneĭ insuficienţe nasale. Or, o insuficienţă există, dar ea rezidă, ceva maĭ sus, şi tot sub frunte.

BARBU LAZAREANU

*) Academia Română posedă două exemplare din acest ca-lendăraş, pe carĭ le-a trecut în secţia manuscriptelor.

Bibliografia românească veche de Ioan Bianu şi Nerva Ho-doş, tom. II, pag. 48, spune despre Calindariul din Braşov :

„In 4° mic de 40 de foĭ fără număr; ultimele 3 pagini sunt albe. 18 rândurĭ pe pagină. Titlul este încadrat în florĭ de com-poziţie tipografică.

Există exemplare fără indicaţiunea loculuĭ tipăririi.

Pe foaia 3 a caietului A se află următoare notiţă:

Sfârşitu Calindarĭuluĭ, Prinŭ osteneala Dascălului Petcu Şoanulŭ dela Braşov. Şi luĭ Dumnezău Laudă.

Urmează apoi arătarea sărbătorilor nemişcătoare începând cu luna Septembrie."

Proorocire

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

— „Tabaciĭ era în flăcărĭ, da ce flăcărĭ ! Ardea Bucureş-tiul, dar vezĭ d-ta, minunea luĭ Dumnezeu, flăcările au ocolit biserica Slobozia până dupe astreţele lu Neicuţu, a şerpuit pe lângă prispa paracliseruluĭ — Bărăţie paracliseru, ăl cu uima în cap de parcă avea două capete, — şedea în curtea bisericiĭ — şi a cotit-o pe urmă, învrăjbită prin *„Trofee"* la Patica în înfun-dătură; Patica de... nepoata Oteaschi, fermecătoarea care în-chiega apele; amanta lu Ibriş comisaru !

— „Ce crezĭ ! Biserică ! Putea ea drăguţa de ea să arză ! A ferit-o Dumnezeu cu puterea luĭ; cum era el să o arză şi să nu-şĭ ocrotească casa ? Se maĭ văd azĭ asemenea minunăţiĭ ? Arată-mi-le dacă aĭ dă unde ! Cum o să se maĭ vază dacă nu se maĭ vede urmă de credinţă în noĭ. Se iau vere cu verĭ, fac copiĭ — şi verele şi verĭ din ăştia se iau şi eĭ şi fac casă în ochiĭ lumiĭ fără ruşine şi prafu s'alege la urma urmelor. Auzi d-ta, rude, cumnate, între ele! Păi să maĭ rabde Dumnezeu halu ăsta şi să maĭ te-aştepţĭ să maĭ facă şi minunĭ, păcătoşiĭ de noĭ ! Şi să nu crezĭ că n'are să se maĭ întoarcă Sodoma şi Gomora, potopu lu Noe, ciuma a mare, lăcustele şi toate urgiile lumiĭ ?

Cum mă vezi şi cum te văz au să se întoarcă, că prea nu ne maĭ încape lumea de greşelĭ şi de nelegiuirĭ ! Aveam la Slobozia pomelnic scris în regulă, din popă în popă; morţiĭ la locul lor, viĭ cu viĭ, la locul nostru, pomelnice separate. La privighere seara, în ajunul slujbelor marĭ, dam fuga la popa Cristian care avea pă Opran gornist la muzică la *„Trocadero"* aci în poalele Filaretuluĭ... e heĭ... când era Filaretu Filaret nu acuş canalizat. Iĭ dam, o lumânărică din alea de treĭ d'un ban de la Curelaru din Făinarĭ, şi o jumătate de sfert dă sfanţ şi doar îĭ şopteam în pragul altaruluĭ, fără să maĭ aştept să tae anafura :

— „Părinte să ai grijă... *„la darurĭ"* — dă morţi daca vream să pomenesc pă Tache şi păi pă care mi 'i-a luat Dumnezeu cu duiumu, — dă viĭ, daca vream să vă pomenesc pă voi aştia, po-şâdâcu bolnav, rămas din vitejiĭ care 'i-am pierdut ca sece-raţĭ cu secera ! Şi ştiam că-i pomeneşte, şi îĭ pomenea, D-zeu să-l odihnească pă popa Cristian că erea duhovnicu... *băbachii.*

Şi îĭ pomenea în veciĭ vecilor, cu dragoste, şi cu durere, şi la darurĭ şi la molifte, şi la vecerniĭ.

Lasă că-mĭ trimetea ştafeta Ivăncioaia că ne-a pomenit, dar ştiam asta şi fără Ivăncioaia căcĭ atuncĭ popa erea popă — sfânt în toată legea. D'ai lu Kristos, apostol din apostoliĭ luĭ rătăciţĭ în lumea asta rea, după *„Sfânta luĭ Inălţare"*.

— „Păĭ azĭ ? ! Azĭ numaĭ să te uiţĭ cum slujesc, în silă, pă banĭ ; să te uiţĭ cum postesc şi cum tălmăcesc Biblia. Azĭ la fie-ce leturghie să-ĭ facĭ pomelnic nou, că 'l-a pierdut pă'l din trecut; ca să te pomenească anume la darurĭ, trebue să-ĭ înumeri alţĭ banĭ peste ăĭ de la leturghie ; la „zintâi" banĭ, la Sfântu Vasile plocoane, la Bobotează banĭ în şir la toţĭ, de la potropop — căcĭ cu el vine în cap de-ţĭ umple toată casa — şi până la paracliser căcĭ vine şi el să mormăe dupe eĭ, da fără să ştie ce cântă, numaĭ să-ĭ daĭ şi luĭ la rând cu popiĭ şi să-ţĭ umple preşu dă noroi; la Paşte să le umpli dăsaga cu ouă roşiĭ ; la Inălţare, iar ouă roşiĭ; la Drăgaică, mere dulcĭ, la Sfântu Ilie castraveţĭ, şi în sărbătorile Crăciunuluĭ care se ţin lanţ de la Sfânta Varvara până a doua zi de Sfântu Ion, plo-coane peste plocoane, darurĭ peste darurĭ şi banĭ şi iar banĭ. Şi trebue să le daĭ că de unde nu, se îmbufnează, nu-ţĭ maĭ calcă casa, şi te uită Dumnezeu ne pomenit, ne ertat, ba fereas-că Dumnezeu şi negrijit ! Daca te ducĭ să te rogĭ în biserică, d'abia îţĭ trece pă la nas cu cădelniţa, fără să se maĭ ploco-nească... de, cum e regula când tămâe biserica; numaĭ... aşa, îţĭ zornăe pe dinainte lanţurile de la cădelniţă, te măsoară chiondorâş şi la miruit nicĭ nu-ţĭ aduce bine miru la frunte, aşa îĭ e de greaţă de tine care nu l-aĭ îndopat bine-ha; parcă Kristos a miruit cu banĭ pă slăbănogĭ, pă dăspuiaţĭ şi pă pră-păditiĭ lumiĭ !

Popĭ sunt astăzĭ; Dumnezeu să mă ierte că trebue să mă bat singură peste gură, că nu pot să tac, că mă doare de mă seacă dragostea de religie şi de credinţă şi nu are cine să ni le bage în cap, că ne-am căpiat de tot, cu toţiĭ dă la mic pân'la mare !

La nunta Siţiĭ a ars lumânările dă nuntă, până în ră-dăcină, în faţa altaruluĭ, zile întregĭ după nuntă — le dăruise maică-mea la *„Alexe"* ca să arză pentru fericirea însuraţilor. Da numaĭ fericire n'a fost dă eĭ — prăpăd nu altceva ! La nunta lu Mitică, băiatul boiangiuluĭ din curte dela Bedreaos care erea judecator la *„Curtea Veche"*, a ars ce a ars o firimitură, adică cât a ţinut citania nunţiĭ şi până s'a spart tămbălău; — le dăruise şi boiangioaica bisericiĭ, la Sfântu Niculae din Tabaci, înfipte în două jimble şi calde. Le-a scos împeliţatu dă dascăl, frumuşel din jimbluliţe, le-a topit şi le-a vândut ca *ceară* lu Ghiţă Pencu din Făinarĭ. Păĭ să maĭ fie credinţă pă pământ ! Te miră că nu a încremenit lângă trapeză unde le înfipsese biata boiangioaica, chiar cu mâna eĭ. Şi popa nicĭ nu s'a sin-chisit. Invoială cu dascălu, ce crezĭ ! Invoială la leturghie, în-voială la disc, învoială la prescurĭ, învoială la tăiatul coliviĭ, că ţi-o tae biată colivă, nu glumă ; ţi-o ia cu lopăţica jumătate, în anvon dupe eşirea bisericiĭ, de îngraşă pă preoteasă, pă copiĭ dascăluluĭ, pă bobociĭ paracliseruluĭ. Şi noĭ ne trudim şi ne ru-găm să fie primită de Dumnezeu, dacă maĭ are... ce primi după ce au jăcmănit-o !

Te ducĭ cu ea la mormânt să o imparţĭ acolo cu citanie şi cu rugăciunĭ şi când colo nu maĭ ai ce împărţi. Daca eştĭ pă moarte şi chemĭ popa să te grijească acasă, îţĭ trimite vorbă să te grijeştĭ la biserică. Daca îĭ maĭ daĭ peste ceia ce trebue să-i daĭ în anvon la spovedit, atuncĭ îşĭ ia odăjdiile şi cu chiu cu vaĭ vine de mormăe ceva în silă şi îţĭ strecoară o linguriţă de vin în gură, după ce te-a bonbănit şi te-a socrit că nu te-a maĭ văzut de mult la biserică !

Asta e credinţa, asta e religia, asta e vremea. N'am sbierat eu de surda să fac pe maică-mea să mă dea la călugărie sau să mă dea după... un popă, da popă dăi d'aĭ luĭ babaca să nu le maĭ moară osu. D'alde popa Iancu, a... halal ! care dormea în biserică toată săptămâna patimilor; d'alde popa Niculae de la *„Adormirea Maichiĭ Domnuluĭ"* care postea post în lege, post de nu băga în gură nimic decât covrig uscat înmuiat în aiazmă, până în Sâmbăta mare când era chip deslegat peştele, icra şi măslina; d'alde popa Cezărescu care dormea cu biblia sub cap, făcea milosteniĭ peste milosteniĭ, şi nu lua un ban de la calici-mea care i se spovedea.

Ăştia popĭ !

Şi uite vezĭ, d'aia când a ars Bucureştiul întâĭ, Dumnezeu a ocolit cum spuseĭ, biserica, că de... p'atuncĭ în biserică era popĭ nu glumă; popiĭ d'atuncĭ care, când îşĭ punea adăjdiile de gât şi lua cădelniţa în mână, se cutremura uşile împărăteştĭ de atâta slavă şi înmărmurea băbetu cu fruntea pă papură. Să maĭ arate Dumnezeu şi azĭ minunĭ d'alde d'astea, dacă are cui ! Să mă erte Dumnezeu că maĭ am câteva zile de târât pă pă-mânt până să mă duc şi eu la aĭ meĭ, pă lumea ai'laltă, dar spui drept că nu ştiu cum să mă maĭ închin şi cui să mă maĭ închin ! Uite zău, par'că şi eu văz *„roşu"* în colo; nu ştiu să fie urmele foculuĭ din Tabacĭ, or focul Gheeniĭ care se apropie să ne cotropească de răĭ şi de nevoiaşĭ ce suntem; că numaĭ o Gheenă ar maĭ primini omenirea de răutate, de minciună şi de lăcomie, căcĭ Sodoma n'a putut să ne stingă dă tot ! Aşa a văzut şi Siţa când a fost să moară, *„roşu";* un roşu curios şi cutremător, care venea dinspre zarzăr. Tocmaĭ o ciopârţise Doctorul Flutureanu dă cancer, şi când n'a avut ce maĭ tăia din ea — o teşise dă tot sărăcuţa, nicĭ urmă dă ţâţă nu-ĭ maĭ lăsase, i le tăiase toate — a trimis-o acasă, adică la maică-mea, că Bujea murise.

Şi într'o zi, spre înmurgit, după toacă, s'a ridicat pă oase că numaĭ ele maĭ rămăsese de ea, 'şi-a holbat ochiĭ în perdele, mugind a cobe : *„ce roşu e înspre Filaret; tot un roşu e tot pă-mântul, şi zarzăru şi geamu şi apusu" !*

Se vede c'a fost o sfântă fără „s'o ştim" şi noĭ, că d'aia s'a împlinit proorocirea, că de, pare-se că dintr'acolo va să vie Gheena cu prefacerea şi cu pedepsele eĭ, pentru mântuirea lumiĭ !...

* * *

O dogoare stranie se desprinde par'că din povestirea fără rost şi fără sfârşit a mamiĭ, afilindu-ĭ maĭ mult vinele măsliniĭ răşchirate prin palmele prin care s'au plimbat atâtea şi atâtea pomenĭ şi închinăciunĭ şi în care s'au veştejit de mult brazdele recunoştinţiĭ, trase adâncă în carnea hrănită cu dezamăgire şi smerenie. Şi pleoapele eĭ tăbăcite de plâns, păstrând în pojghiţa pătată de lacrimĭ, nemulţumirea şi sclavia a treĭ sferturĭ de veac, se înclină domol sub povara uneĭ profunde amărăciunĭ, strepezind pometele-i de sfântă cu stigmatul infiniteĭ îndurerărĭ.

Şi într'un târziu, lipindu-se de-abinelea, închid în fundul ochilor carĭ au preaslăvit credinţa, au aşteptat mântuirea, şi au plâns prăbuşirea religieĭ, toată duioşia vremurilor mistuite de vecĭ în focul din Tabacĭ şi toată catastrofa vremurilor de-apoĭ, proorocită de răposata *„Siţa luĭ Bujea"*, ce va să vie dinspre apus, dinspre acela-şĭ straniu apus, de unde năvălea ca o pre-vestire groaznică, numaĭ *„roşu";* — din îmbujorarea Filaretu-luĭ, din zarzărul, din perdelele şi din crepusculul înflăcărat de îndumnezeirea înmurgituluĭ — o nouă Gheenă, pentru ade-vărata şi de-apururĭ primenire a lumiĭ !

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

CONVORBIRI ŞTIINŢIFICE

Vara 1922

Suntem într'o continuă şi strânsă legătură cu tot univer-sul cosmic, din care cauză cei vechi au dedus înrâurirea astre-lor asupra destinului omenirei întregi, sau al unei ţări, sau chiar al indivizilor în parte. Dacă legătura între cauză şi e-fect era chiar numai aparentă, totuşi această concepţie a ră-mas mult timp ca un fel de dogmă. In secolul trecut filosofia lui Kant a atribuit ori şi cărui efect o cauză, impunând această lege tuturor evenimentelor, de la cel mai infim până la cel maĭ mare al universuluĭ infinit.

Şi vara aceasta, vara 1922, cu capriciile, vânturile, ploile şi ninsorile eĭ fără nicĭ-o cauză evidentă, îşĭ are totuşĭ cauza eĭ bine definitiă, care de astă dată nu e alta decât vecinul nostru Marte, frate cu Pământul şi cu celelalte planete ale sistemuluĭ nostru solar.

* * *

Ci-că Marte vara asta se află la cea mai mică distanţă de Pământul nostru. Astronomii zic mai precis, că la 18 Iulie anul curent planeta Marte a atins punctul orbitei sale cel mai apropiat de Pământ.

Se ştie că în familia planetelor, care se mişcă în jurul Soareluĭ, Pământul ocupă al treilea loc (Mercur întâiul, Ve-nus al doilea) şi Marte al patrulea. Pământul şi Marte sunt deci vecini direcţi.

Eclipsele Pământului şi a lui Marte nu sunt concentrice, adică ele nu sunt deopotrivă depărtate una de alta. La un capăt ele se apropie una de alta până la 55 milioane kilometri şi la celalt capăt distanţa între ele e de 390 milioane kilome-tri. Pe o parte deci se apropie foarte mult una de alta, pe când pe cealaltă parte distanţa între ele e de vr'o 7 ori mai mare. Luând în consideraţie că Marte şi Pământul posed vi-teze diferite pe eclipticele lor, (Marte 23,8 kilometri pe se-cundă, Pământul 29,5 kilometri), de altă parte având în vedere marea diferenţă ce există între lungimile eclipticelor lor (ecliptica Pământului are o lungime de 930 milioane kilo-metri, acea a lui Marte 1417 milioane kilometri) cazul în care Soarele, Marte şi Pământul se află într'o linie dreaptă, şi a-nume, acolo unde ambele ecliptice se află la apropierea cea mai mică între ele (la 55 milioane kilometri), se întâmplă o-dată în 15 ani. (*) La 18 Iunie a avut loc acest moment fatal — să-i zicem aşa — fatal fiindcă ne-a pricinuit această vară bogată în ploi, furtuni şi chiar zăpezi.

Şi asta cum se explică ?

Corpurile cereşti se atrag unul pe altul. Cele mari şi grele atrag pe cele mici şi uşoare. Soarele la rândul lui, ca cel mai mare, ţine în frâu pe toate planetele sistemului nostru, iar fiecare planet pe sateliţii lui. Dacă Pământul şi Marte se află la distanţa cea mai apropiată între ele atunci — făcând abstracţie de puterea de atracţiune ce exercită Soarele a-supra amândorura — ele se atrag unul pe altul. Marte fiind mai uşor (de zece ori mai uşor ca Pământul) nu e în stare să atragă Pământul către el, trage însă de aerul atmosferic, care înconjoară Pământul ca un mediu foarte elastic. Aerul atmosferic se află într'o strâmtoare, deoparte e legat de Pă-mânt (bine înţeles prin puterea de atracţiune a acestuia), de altă parte e atras de puterea de atracţiune a lui Marte. Se nasc expansiuni în aerul atmosferic, care îşi bat joc de regu-lele meteorologice, dând loc la curente cu totul anormale, care tocmai pricinuesc nebuniile cosmologice ale verei 1922. In barometru însă această abnormitate se manifestă în mod exact. Marte exercitând puterea de atracţiune asupra aerului atmosferic, acesta devine mai uşor, presiunea lui deci mai mică şi barometrul cade. Arată atunci pe „ploae".

* * *

Am zis mai sus că Marte şi Pământul se aflau la 18 Iunie la distanţa cea mai apropiată posibilă între ele. Influenţa fa-tală asupra aerului nostru atmosferic a început însă cu mai multe săptămâni înainte, şi anume din momentul în care Marte abia începuse de a exercita în mod simţitor puterea lui de atracţiune asupra atmosferei noastre. Pe la 18 Iunie era momentul cel mai critic. De atunci Marte se îndepărtează din ce în ce mai mult de la Pământ, iar puterea lui de atrac-ţiune descreşte într'un tempo mai repede decât acela în care a crescut. Pentru a putea înţelege aceasta să ne închipuim un bandou de gumă, care ar reprezenta aerul atmosferic, pus în expansiune de o putere oarecare. Punerea în expansiune a bandoului necesită o putere în acţiune. Dacă această putere încetează deodată, partea deja înmagazinată în bandoul elastic îşi exercită efectul ei fără nici-o sforţare. Bandoul elastic îşi reia brusc poziţia dinainte şi se linişteşte repede.

Dacă fenomenul ce se produce în natură între puterea — Marte şi bandoul elastic — aerul atmosferic nu e tocmai i-dentic cu comparaţia noastră, aceasta totuşi ne dă posibilita-tea să ne închipuim fenomenul în natura.

Primul „reboud" în aerul atmosferic s'a manifestat între 18 şi 22 Iunie şi reprezintă momentul cel mai critic al verei noastre. De aci încolo echilibrul se reface maĭ repede.

Iĭ urăm luĭ Marte, care ni s'a prezintat în toată splendoa-rea luĭ pe cer, drum bun, şi să ne mângâem cu gândul, că nu-maĭ odată în 15 ani se apropie aşa de mult de noi.

INGINER A. MALTENSKY

(*) Ne aducem aminte că vara anului 1907 a trecut exact prin aceleaşi peripeţiĭ cosmologice.

Revista Modelor

Fiindcă suntem în anotimpul plimbărilor şi excursiunilor ; fiindcă suntem maĭ mult ca ori când îndrăgostite de natură vom căuta să fim şi în aer liber frumoase şi de gust.

E timpul deci, să vă vorbesc ceva despre primele costume tailleur, cu care vom străbate lanurile sau faleza, căutând ră-coarea şi frumosul.

Pare că ne chiamă munţiĭ şi ne chiamă marea, oferindu-ne comorile lor nebănuite şi pline de mister.

Totul pentru noĭ este un nou pretext de cochetărie.

Dar ce trebue să îmbrăcăm, ducându-ne la munte ?

Iată un costum de gabardină, simplu dar totuşĭ decorat cu multă atenţie printr'un guler şi o bandă largă de şirete de piele sau pânză „cire" împletite foarte amuzant.

E bleu marine cu garnitură gris taupe.

Fusta se închide pe o parte, având partea dinăuntru foarte largă, şi bine petrecută dedesubt, ca să poată fi mişcările largi şi libere.

Iată alt costum cenuşiu, pentru care praful drumurilor, nu va exista şi care totuşĭ este elegant, prin fusta sa din acelaş ton cu benţi cărămiziĭ, amestecat aşa de frumos la dublarea guleruluĭ şi manşetelor.

Forma jacheteĭ afectează o mişcare fantezie, cu basca în colţi şi centura desenată prin treĭ cercurĭ groase şi doĭ nas-turĭ cărămiziĭ.

Alăturĭ — şi probabil îl veţĭ prefera cele maĭ multe pe a-cesta — un frumos tailleur alb şi negru, de un gust pur englezesc.

Fusta din cover-coat negru, iar jacheta din postav alb garnisită cu acelaş ţesut negru, într'o bogată inspiraţiune.

Iată dar, cum ne vom răsfăţa în faţa mărei, în tonurĭ se-vere şi liniĭ simple şi cum vom face din vilegiatura noastră un prilej de sărbătoare a gustuluĭ şi a timpuluĭ liber.

DIANA

Parfumuri, Crema, Eau de Cologne, Pudra
Germandrée

In vitrina librăriilor

VIAŢA ROMANEASCA No. 6, cu articole, poeziĭ şi studiĭ de Vladimir Corolenco, Otelia Cazimir, N. Popovschi, Lazăr Iliescu, D-r Gr. Graur, Tudor Pamfile, Demostene Botez, etc. etc.

Povestirile luĭ Spulber, schiţe şi amintiri de Al. Lascarov-Moldovanu. Un volum de 154 pagini în octavo mare, editura „Ramuri" Craiova. Volumul cuprinde următoarele bucăţi : Ră-zăşul, O dragoste de demult, Dragoş banditul, Intâmplarea pă-rintelui Ştefan, Pe stradă, In fundul Barnarului, Slăbiciunea luĭ Jigălie Cinci gâşte şi un porc, Moş Stoica-arhitectul, Intr'o zi, Neculaĭ Hâncu, Butnariu, Mama Aşezăriĭ vechĭ, Boul luĭ Ionasc, O despărţenie, Intr'o zi la Bogza, Vatra, Doina.

ISTORIA BISERICEI CREŞTINE UNIVERSALE, CU DE-OSEBITA PRIVIRE LA ISTORIA BISERICEI ROMA-NEŞTI UNITE CU ROMA de **Ioan Georgescu** profesor la liceul din Beiuş şi la şcoala normală română din Oradea Mare. Un volum de 324 pagini. Blaj, editura Tipografiei Seminarului teologic. Cartea — aprobată de autorităţile bisericeşti — e rezervată cursului superior al şcoalelor secundare şi normale, dar — după cum scrie pe copertă — poate fi utilizată şi de „marele public cetitor".

Au apărut în editura „Cartea Românească":

Razna (note de călătorie) de Radu D. Rosetti, ediţia II-a cu o scrisoare de Nicolae Iorga. Un volum de 178 pagini.

A apărut :

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanţe elegiaco-satirice gogoşi rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volu-mul de 184 pagini format in-octavo editat de Viaţa Româ-nească—cuprinde toată opera poetică versificată a lui Ca-ragiale : bucăţile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Cla-ponul"** şi **Almanahul Claponului"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), pre-cum şi fabulele Marelui Anonim şi stanţele lui Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

Versurile sânt culese şi comentate de Barbu Lăzăreanu.

Cărţi şi Reviste

Ernest Pérochon : *La parcelle 32*, ed. Plon, Paris.

Autorul cunoscutului roman *Nêne*, învăţătorul francez ridicat deodată în atenţia criticei şi a opiniei publice printr'un premiu Goncourt, — se dovedeşte de o fecunditate ce nu desminte nici bunele sale calităţi de scriitor.

Ultimul său roman ne prezintă o serie de figuri de cultivatori francezi; sânt numeroase scene cari vădesc psichologia ţărănească, îndărătnică, surprinzătoare şi avară. Mazureau, un bătrân fermier, şi-a propus într'o bună zi să-şi refacă moşia sa strămoşească. Intrebuinţează toate căile ca să răsbată; numeroase episoade, ce merg uneori până la crimă, arată ce înseamnă lupta pentru pământ: — o luptă tenace, pasionată, ale cărei brutalităţi sânt scuzate de „glasurile bătrânilor" şi de instinctul de posesiune.

Stilul lui Pérochon e de un realism deosebit, şi povestirea e puternic impresionantă.

Pierre Lasserre. *La promenade insolite,*

Această preumblare e făcută într'o zi de preotul Damiron în tovărăşia bancherului Rican-Lesparre, prin locurile unde lumea bună a oraşelului lor se plimbă ca să ia aer. Ei se plimbă pe-aici împotriva obiceiului lor şi mai ales mai mult de cât este în obiceiul concetăţenilor. De ce ?

Iată enigma, Printre cei care îşi petrec vremea la cafenea e d. Cescas, veterinarul comunei, republican şi liber cugetător, inteligent şi tolerant şi mai e şi d. Bolivard, funcţionar la percepţie, care împărtăşeşte principiile celui dintâi fără să aibă şi virtuţile acestuia. Secătura aceasta găseşte cu cale, fără a avea cea mai mică dovadă, să ponegrească pe nevasta bancherului susţinând că e amanta preotului. D. Cescas l-a pus la locul lui şi după aceea a vestit şi pe preot despre ce se vorbeşte în oraş. Cum popa şi bancherul nu ştiu că de obicei amantul şi soţul înşelat sunt doi buni prieteni, ei cred că cea mai puternică desminţire e să-i vadă lumea plimbându-se împreună. Cazul de conştiinţă, foarte abil analizat de romancier, e acela al preotului, care în zilele grele ale bancherului a împrumutat soţiei acestuia o sumă de care avea nevoe şi pe care bărbatul nu i-o putea servi. Preotul de o curăţie sufletească mai presus de orice bănuială, închinat trup şi suflet amorului divin, se întreabă dacă nu cumva acel „împrumut" n-ar fi fost un rod al carităţei creştine, ci numai un gest inconştient motivat de graţiile frumoasei doamne Rican-Lesparre.

Svonurile din oraş, n-au nici o influenţă asupra locuitorilor, dar servesc intrigilor abatelui Destival, care ajunge să-l alunge şi să-i ia locul lângă.., femeea bănuită cu cel indepărtat!

„Stupidul veac al XIX-lea"

e titlul unei cărţi a violentului monarhist francez Leon Daudet. O carte plină de vervă, clocotitoare şi mai mult decât uluitoare. Toată erarhia valorilor trecute e răsturnată, toate ideile noastre despre marii scriitori şi oamenii politici ai veacului trecut, sunt întoarse pe dos :

„Napoleon I, sau, dacă, preferaţi Bonaparte este combinaţia în părţi egale, a unui soldat de geniu, a unui aberat şi a unui discipol pasionat al lui Rousseau, adică a unui imbecil (imbecillis=slab de minte)" sau despre Georges Sand :

...Când nu simte ce spune, când dă reprezentaţie, flecăreşte în felul unui papagal, sau în felul unui mierloi crescut de un socialist revoluţionar. Cum devine ea însăşi e însă o driadă cu o călimară la centură care se condensează şi se clarifică... Şi aşa mai departe, toţi sunt luaţi la răspăr: Pascal, Rousseau, Chateaubriand, Brunetière, Foquet, Victor Hugo care e un Tartufe, Dumas-Fiul, Flaubert, Lecomte de l'Isle care e un frigide cretin, etc., etc.

Cartea a făcut mult sgomot, atât prin îndrăsneala ei, cât şi prin numele autorului care e unul dintre cei mai temuţi polemişti francezi. Rostul ei politic, căci cum am spus Leon Daudet este un pasionat monarhist, pare să-i explice şi evidenta lipsă de obiectivitate. Oricum a alarmat. Oricum o revistă a şi pornit o anchetă printre principalele personalităţi ale Franţei contemporane: Ce credeţi despre „Stupidul veac al nouăsprezecilea ?

Camille Mauclair vorbeşte în no. 7 al revistei „*Athéna*" despre *Georges Rochegrosse*, pe care-l pune alături de maeştrii picturii numită istorică: Jean-Paul Laurens şi Delacroix. Analizând genul picturii istorice, autorul dovedeşte că mai presus de toate modele picturale, va rămâne pictura onestă şi personală care vrea să păstreze pentru viitor atmosfera socială şi moravurile unei epoci.

Crescut de poetul Théodore de Banville, amic al lui Th. Gautier şi Baudelaire, pictorul Rochegrosse a debutat de foarte tânăr şi a repurtat succese mari, rămânând totuşi un nesupus oficialităţei artistice. Rochegrosse e un om cu o inaltă cultură enciclopedică, cu o inteligenţă avidă şi entusiastă. A fost unul din cei dintâi cari l-au apreciat pt Wagner, a cetit toate literaturile, are cultul eroilor, poate vorbi ca egal cu maeştrii erudiţiei contimporane despre antichitatea greacă şi latină, despre moravurile medievale, despre metafizică sau credinţele societăţilor dispărute. A consacrat ani întregi ca să ilustreze *Salambô*, corectând erorile lui Flaubert şi ale lui Saint-Beuve despre Flaubert. El cunoaşte Bizanţul tot aşa de bine ca şi Ch. Diehl; Elada myceniană tot aşa de bine ca Schlieman; Asiria, caşi Dieulafoy — şi Egiptul, India, China...

Astfel, el a putut trata cu o deplină dibăcie, documentară şi picturală, episoade din toate epocile. Iată titlurile câtorva tablouri: Vitelius, Andromaca, Nabuchodonosor, Herodias, Moartea Babilonului, Uciderea lui Cesar, şi unele simbolice ca „Bucuria roşie" ş. a. Opera lui Rochegrosse se impune, cu toate ironiile cubiştilor — şi va rămâne ca un exemplu de vastă şi rodnică străduinţă artistică.

Tüz (Focul) este titlul unei noui reviste literare ce-a pornit la Viena, sub conducerea cunoscutului literat ungur d. Eugen *Gomöri*. Revista are tendinţa să popularizeze literatutrile în occident, şi mai ales să facă cunoscută literatura română. Este o acţiune după cum se vede lăudabilă şi revista vieneză, ce apare în condiţii occidentale va contribui la liniştirea atmosferei literare, înbâcsită de miazmele intoleranţei politice. Primul număr al revistei alătur de versurile lui Iaroslav *Vrchlicky* marele poet ceh (Fata lui Tintoretto) şi ale lui *S. J. Machar* (Miseria) în traducerea d-lui Dudvic Zckely şi versuri de d. *Lucian Blaga*, produs cu multă bunăvoinţă de eminentul poet *Zoltan Franzo*. In acelaş număr tânărul *A. Kerentury* (care-şi face apostolie din propagarea alianţei culturale româno-maghiare) are o scrisoare entusiastă, în care face şi de astădată propagandă pentru aliarea tuturor scriitorilor.

Revista Tüz" anunţă că va publica şi o biblitecă, de popularizare a literare, tipărind primele 9 volume, între car se găseşte şi volumul lui Heinrich *Mann:* Sano Pippo.

Revista „Tüz" — având un program real şi literar — va putea încerca popularizarea scriitorilor români în ungureşte... problemă, care până eri nu făcea decât în inima unor poeţi romanţioşi, dornici de irevocabile atitudini şi prieteenii. De-şi problema se arată — decomadată — ca una zoologică, impingând până la banal asemuirea cu povestea lupului, şi a mielului...

ÎNSEMNĂRI

O zonă culturală la graniţa de Vest

Din nou a fost pusă în discuţie, în vremea din urmă, situaţia noastră culturală în ţinuturile de peste Carpaţi. Toată lumea este de acord că în regiunile de la frontiera noastră dinspre Vest, se dă o adevărată luptă culturală. Ungurii care de altfel într'o altă regiune au deasemeni întâietatea culturală (Ţara secuilor până spre Cluj) şi-au concentrat sforţările mai cu seamă în zona periferică. Oraşele Timişoara, Arad, Oradea-Mare,, Careii Mari, Satmar, Sighetul Marmaţiei, etc., sunt ca nişte formidabile cetăţi în care ei şi-au adunat forţele lor culturale principale. Fiecare din aceste oraşe — mai ales cele mari — posedă câte un număr de ziare disproporţionat de mare faţă de cele româneşti, căci pe câtă vreme noi nu avem zete, cam tot atâtea în Arad şi mai multe în Oradea-Mare, şi una în Satmar, ungurii au numai în Timişoara patru gazete, cam tot atâtea în Arad şi şi mai multe în Oradea-Mare, în afară de multe reviste sportive, ilustrate, filateliste şi caricaturiste. In fiecare dintre aceste oraşe, ei au societăţi şi trupe de teatru, mari societăţi sportive şi considerabile biblioteci moştenite de la vechiul regim. Au şi azi revendicări asupra palatului cultural din Arad. De altminteri tot la Arad au un mare institut de editură naţională „Forum", înfiinţat după trecerea sub regimul românesc, sub auspiciile societăţii şoviniste E. M. K. E. Toate acestea au de scop să menţie o înfăţişare ungurească acestor oraşe şi ele se sprijină mai cu seamă pe marea finanţă maghiară. (Aproape toate tipografiile au intrat în ultimul timp în mâna acestei finanţe).

Putem spune deci fără nici un fel de exagerare că partea cea mai mare a forţelor ungureşti culturale şi naţionale este concentrată în această zonă. Intenţia este evidentă. Ungurii vor să menţină aspectul unguresc al regiunei de frontieră, pentru ca să dea impresia că graniţa împarte în două un ţinut omogen.

Din păcate însă nicăiri aproape, elementul românesc nu e mai compact ca în jurul acestor regiuni. Timişoara şi mai cu seamă Aradul şi Oradia-Mare, au până sub zidurile lor cele mai româneşti ţinuturi de peste Carpaţi. Poate tocmai de aceea au sprijinit trecutele guverne ungureşti cât au putut progresul acesor mari oraşe căci ele serveau ca adevărate puncte de sprijin şi manevră pentru posturile înaintate la sate: colonişti, jandarmi, notari, învăţători etc. Cele mai mândre sate româneşti cele din jurul Aradului, au rezistat însă cu hotărire ofensivei ungureşti, poate cu atât mai multă hotărire cu cât mai înverşunate erau atacurile ungureşti. Dealtminteri [illegible] oraşe elementul românesc s'a retras şi îngrămădit la sate, dintre care unele, ca vestita Siria, erau adevărate oraşe. Astăzi lucrurile s'au schimbat mult. Oraşele nu mai au sprijinul guvernelor dela Budapesta, care printr'o protecţie declarată şi [illegible]tărită a elementului unguresc şi ungarizat, îşi făcuse din ele un pivot al ideii de stat maghiar.

Burgehzia ungurească, bogată şi de fapt stăpână a întregii regiuni, datorită atâtor privilegii trecute, vrea să-şi menţină situaţia şi astfel, prin toate mijloacele acum când e lipsită de cel principal (sprijinul neprecupeţit al propriului guvern). Ea a format la Timişoara un „partid burghez", cu care au obţiunt succese considerabile şi e vorba să-l extindă şi la Arad şi O-radea-Mare.

Lupta aceasta le este cu atât mai uşoară cu cât statul nostru n'a făcut nimic pentru ca elementul românesc să fie pus pe picior de egalitate cu cel unguresc. Fireşte că nu e vorba despre vre-o persecutare a culturii minoritare, departe gândul nostru de asta, dar e vorba de un minim efort în favoarea elementului românesc, atât de persecutat de-alungul veacurilor şi atât de slăbit dintr'o luptă neegală.

In toată această regiune nu e nici un teatru românesc, nici o gazetă susţinută de stat, pentru formarea unei atmosfere româneşti, şi nici nu ştim dacă excelenta revistă „Cele trei Crişuri" acest pion înaintat al culturii noastre se bucură de vre-un sprijin de undeva.

Socotim de datoria statului nostru să opună şi el o concentrare românească în faţa celei ungureşti. Şcoli, teatre, librării, reviste, tipografii, biblioteci româneşti etc., trebuesc îngrămădite în această zonă. Ştim planul unui fost ministru de instrucţie, de a trimite în această regiune o adevărată legiune de intelectuali români din restul ţării. Ideia era strălucită, dar ministrul a căzut de la putere. Nu ştim ce va face cel nou, dar în nişte oraşe în care ungurii şi germanii au academicieni şi oameni de litere vestiţi nu avem să opunem şi noi reale forţe culturale româneşti.

TIMIŞOREAN

Eleonora Duse la cinema

S'a vorbit că Eleonora Duse cea mai mare actriţă a Italiei, dacă nu chiar dintre toate actriţele de pe glob ar avea de gând să joace în franţuzeşte.

S'a canonit multă vreme pentru a poseda accentul strein în pronuncţie şi se pare că a învins dificultăţile. Dar când Parisul aştepta s-o vadă anunţată în una din piesele marelui repertor, iată că vine o veste şi mai senzaţională. Duse va juca în cinematograf.

Un mare impresariu de filme care ar fi văzut-o jucând, a găsit că nici una din stelele de până acum ale ecranului n-a avut atâta expresie atâta putere de a exterioriza sentimentele ca dânsa. Nu există actriţă, cu o fizionomie, care să reflecte mai intens diferitele stări sufleteşti, prin care trece o fiinţă umană.

Iată, prin urmare, o mare concurenţă pentru stelele de până acuma, deşi se citează cazuri când actriţele mari n-au izbutit în cinematograful rezervat mai mult actriţelor şi actorilor de-un talent inferior.

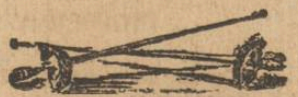

Literatura americană cea nouă

Opinia publică din Europa cunoaşte puţin literatura americană. In afară de numele lui *Walt Withman, Longfellow, Edgar Allan Poe*, iar mai în urmă *Jack London* şi *Upton Sinclair*, nici un scriitor american n'a putut fi îndeajuns cunoscut.

In *The Little Revier* din Chicago apare acum manifestul scriitorilor moderni americani, care ne face cunoscută mişcarea literară din anii din urmă. „Am fost până la 1767 colonie engleză. A sosit vremea ca Anglia să nu ne mai usurpe drepturile culturale"... se spune în precuvântarea manifestului, care promite reforma literaturei americane. *Mark Twain* considerat de istoria literaturei ca un representant tipic al *Yankeeismului* va cădea de pe piedestalul, pe care l-a ridicat critica. Căci Chicago s'a federalizat şi literaţii moderni ai Americei, doresc o cât mai largă emancipare de sub jugul influenţei culturale engleze. Scriitori moderni ai Americei, constituiţi ca să reformeze literatura lui *Uncle Sam* sânt conduşi de *Robert Frost* (cel mai de seamă poet liric al Americei), C. Sandburg, Edgar See Mosters, Amy Lovell şi Pangrau Column, iar dintre prosatori, genialul *Sherwood Anderson*, Frank Harris, Teodor Dreisser, Upton Sinclair — essayiştii Randolph Bourne, H. Mencken, George Santayona, W. Brooks şi autorul dramatic *Eugene O'Neil* (asupra căruia am scris în numerile trecute ale „Adevĕrului Literar). Revistele de avantgardă cele mai preţuite americane sunt: *The Little Revier (Chicago))* şi *The Dial* (New-York).

Literatura ce-o produc aceşti tineri răsvrătiţi ai literelor americane este inspirată din eternele subiecte ale umanităţei şi mai ales *Upton Sinclair* şi *Sherwood Anderson* au contribuit mult la modernisarea intelectului american. Puritanismul quakerist al clasicilor englezi, suferă după cum să vede, grele lovituri — şi Europa obişnuită ca să considere pe *Bret Harte* ca pe unul dintre cei mai de seamă representanţi ai moralităţei, va cunoaşte o mulţime de noui nume, vestitoare ale luptei începute în Pimodanul american.

Premiile literare

In ultimul timp, premiile literare s'au înmulţit considerabil în Franţa, căci la noi abia dacă s'au anunţat două sau trei premii noui, pe lângă cele vechi, oficiale.

Pentru prevenirea cetitorilor, dăm după *Le Rappel*, amănunte asupra modului cum se pregăteşte şi se câştigă premiile în republica literilor:

„Prin cenaclurile literare bântue frigurile: ale comitetelor şi ale premiilor. Când câţiva tineri scriitori, devoraţi de setea ambiţiei şi înţepaţi de scorpionul celebrităţii, se găsesc adunaţi — îndată ei formează un comitet. Un oarecare scriitor mort le serveşte de paravan. Ei proclamă talentul său; veacul nostru ar fi nedemn dacă n'ar repara dreptatea săvârşită, punând la locul cuvenit această valoare ignorată.

Indată, presa repetă proclamaţia şi comitetul se instalează. Pentru a întări bisericuţa astfel formată, se limitează numărul membrilor. Şi repede, sânt numiţi preşedintele, vicepreşedintele, casierul şi secretarul. Titlurile acestea stau aşa de bine pe o carte de vizită!

Deacum, o demnitate e câştigată; un rol literar e descoperit. La adăpostul celei dintâi şi cu arma rolului, îţi poţi face drum prin tabăra literilor. O carte semnată X are puţine şanse, dar o carte semnată: X, preşedinte al comitetului Z, e pe jumătate vândută — sau, cel puţin, e asigurată buna primire din partea criticei, căci un preşedinte e doar „cineva"!

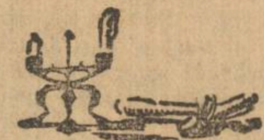
După primul pas, al doilea e lesnicios. Se constitue un premiu literar, sub egida unui mare om pe care vor să-l reabiliteze. Şi, pentru ca onorurile să nu se rătăcească, comitetul se proclamă singur juriu. Se dau comunicate, se intimidează editorii — se face, într'un cuvânt, o bucătărie ce nu se deosebeşte de loc de bucătăria parlamentară. Şi astfel, unii cari ar fi nişte elevi proşti, fac pe profesorii şi împart, de pe înălţimi imaginare, nişte lauri fictivi.

Acest mecanism al premiilor e mai general decât credem. Cine n'are omul său mare de reabilitat? Războiul a înlesnit această treabă: moartea unora serveşte poftele altora.

Jalnică literatură e acea ce se face la umbra unor astfel de moravuri! Meschină epocă e acea care tolerează aceste procedee! Inadevăr, trebue să se dea lucrurilor proporţiile lor adevărate şi să se verifice valorile.

Astăzi, cine vrea îşi poate îmbrăca roba literară. Snobismul a cucerit lesne Muza, atât de recalcitrantă altădată. El conduce, ca un stăpân, destinele cari nu-i aparţin — şi luptele de altădată, cari erau cavalereşti, demne, au devenit nişte hărţueli de bâlciu, faţă de cari bâlciul din „Jean-Christophe" al lui Romain Rolland, nu e decât o glumă uşoară".

Am avea de adăugat la aceste observaţii ale lui „Le Rappel" că acest cult al aparenţii nu e limitat în domeniul literilor, ci s'a întins prea mult în toată viaţa socială de după războ

CHESTIUNI FEMENINE

Ginostici şi femeia

In vreme ce religia ortodoxă, retrage femeei toate posibilităţile de reabilitare, se iveşte o tabără opusă ei, tabăra ereticilor în care se amestecă ciudat învăţăturile lui Isus cu dogma zoroastră, legea preoţilor egipteni şi a discipolilor lui Platon, în sfârşit misticismul oriental, din atâtea sorginţi, pe care'l putem cuprinde într'un singur cuvânt: groază. Toate sectele, după istoria lui Abensour, cuprind două principii de viaţă.

Lângă Tatăl Ceresc, ca element masculin, au aşezat elementul femenin, tot atât de abstract şi de etern, Sigé, sau tăcerea.

Prin unirea lor s'a produs lumea ideilor şi a sensibilităţilor.

La ei totul se explică, prin **Femeie-Sofia** şi întreaga religiune pare un roman bizar de cosmogonie şi teologie.

Sofia, iubind pe Bythos (neantul) a creiat materia, dar plângând în faţa imperfecţiunei operei sale, prin lacrimile ei, dăinui un mântuitor.

Prin intervenţia lui Ichova, ea a creiat lumea sensibilă şi a trimis pe Christ, s'o răscumpere de păcate şi imperfecţie.

Iată, dar o epocă, în care femeia este ridicată pe tronul lucrurilor, alături de Dumnezeu.

Renan spune că gnosticii, au influenţat oare-cum ortodoxia.

Fecioara îngenunchiată plângând în faţa Crucei, este interpretată ca o emanaţiune divină.

Astfel gnosticii, fac pe femeie egală bărbatului.

Unul însă, care în adevăr a ridicat definitiv prestigiul femeei, este discipolul exaltat a lui Platon, Epifanie, fiul lui Carpocrat.

„Dumnezeu nu face deosebire între bărbaţi şi femei, după cum nici între bogaţi şi săraci, nici între învăţaţi şi neştiutori".

„Soarele luceşte pentru toţi de-o-potrivă".

„Toate pentru toţi, toţi pentru toate".

Iată câte-va formule, care pun pe acelaş nivel, cele două sexe ale omenirei.

Afară de aceste formule teoretice, gnosticii, au dat în adevăr femeei, cele mai sacre onoruri, aşezând-o deadreptul în biserică, să sfinţească şi să binecuvinteze.

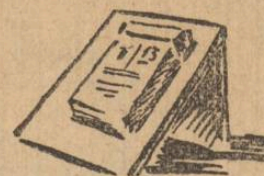
In Orient, graţie lor, femeia este preot şi în orice sectă gnostică, ea botează, slujeşte, cântă liturghia şi profetizează.

La marcosieni, femeile sunt cele mai iluminate profetese. Astfel vedem pe „Elena lângă Simon, pe Priseila şi Maximila lângă Montanus şi un întreg cortegiu de femei în jurul lui Markos şi Marcia", fie ca discipole, fie ca inspiratoare, în cultul lor mistic.

La Roma, Marcelina, purtând cuvântul lui Carpocrat, fu privită de Markos, ca Sigè, adică elementul femenin (Tăcerea) în creaţiune, şi strângându-i sângele în potir, sluji cu el tainele sfinte.

Iată Biserica toată femenină, şi o religie bizară şi romantică, plângând în umbra heretică gloria trecută a vestalelor ei.

ROZINA

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

Joc de inteligenţă

ŞAH

MATCHUL SACCHETTI-SCHLARKÖ

Partida No. 65.

Jucată prin corespondenţă şi începută la 20 Oct. 1921

Alb: **J. Sacchetti** — Odobeşti
Negru: **I. Schlarkö** — Timişoara.

Gambit scoţian.

1. e2—e4	e7—e5	3. d2—d4	e5×d4
2. Cg1—f3	Cb8—c6	4. Nf1—c3	Cg8—f6?

E de neînţeles cum un jucător aşa de tare ca d-l *Schlarkö* a putut face o asemenea greşală în deschidere.

E drept că unele manuale, în frunte cu *Dufresne*, recomandă ca foarte bună mişcarea jucată.

Analizele mai recente a dovedit-o ca fiind slabă; singura mişcare indicată este 4. Nf8—c5, la care alb răspunde 5. c2—c3 dând în *Giuco-Piano*, partidă cu şanse egale.

5. O—O	siab 5. e4—e5, a cărei continuare ar fi		
6. e4—e5	d7—d5!	9. 0—0	0—0
7. Nc4—b5	Cf6—e4	10. Cd4×c6	C7×c6
8. Cf8×d4	Nf8—c5!	11. Nb5×c6	Nc8—a6

urmează o frumoasă continuare, unde negrul câştigă
12. Nc6×a8
La 11. D×d5, N×a1; 12. N×a8; 13. Nc4 şi câştigă.
La 12. R×f1: D×D; 13. N×D: Ta8—d8 şi câştigă.
Iar dacă alb jăacă 11. Nc6×a8 Na6×f1.

13. Dd1×d5 Nf1—c4! 14. Dd5×d8 Tf8×d3

ameninţând punctul d1 şi deci trebue să câştige.

5. Nf8—c5

6. e4—e5 tot bine era 6. c2—c3

6. d7—d5

7. e5×f6 contrar celor susţinute în cele mai multe analize, credem că lovitura d-lui Sacchetti e mai bună. Deşi negrul are doi pioni tari în centru, rămâne derorat şi un atac viguros şi bine condus, asigură isbânda albelor.

7. d5×c4

8. Tf1—e1× mult mai bună ca 8. f6×g7; Tg8; 9. Ng5; Dd5 etc.

8. Nc8—e6

9. Cf3—g5

Şi acum e bine că nu s'a grăbit să ia pionul din g7 care ar fi avut continuarea:

9. f+g7	Tg8	10. Ng5	Ne7
11. N×N	R×N!	şi negrul nu stă rău.	

9. Dd8—d5

10. Cb1—c3 Dd5—f5
11. Cc3—e4 0—0—0
Ni se pare că mai bine ar fi Nc5—b6.
12. g2—g4 Df5—e5. 13. Cg4×e6

Până la lovitura 13, partida a fost jucată teoretic de ambii combatanţi.

De aci înainte începe originalitatea d-lui Sacchetti, care printr'o serie de mişcări magistral conduse, pune pe adversar în inferioritate cu un pion, asigurându-şi succesul.

Lovitura indicată de teorie e. 13. Cg5—f3, continuându-se astfel: 13. Dd5
14. f6×g7 urma de Cf6 şi câştigă calitatea 14. N×g4
15. g7×h8 damă 15. Td8×h8
16. Cf6! D×f3 17. C×g4 D×d1 18. T×d1 Tg8. câştigând calul g4, negrul în schimbul calităţii, rămâne cu 2 pioni în plus şi cu destule şanse.

13. f7×e6

14. f6×g7 Th8—g8 16. e2—c3 d3—d2!
15. Nc1—h6 d3—d2!

Nu poate lua cu calul, de oarece urmează N×f2+, urmat de Df6.

17. Te1—e2	Nc5—b6	20. Ce4×d2	De5—d5
18. Rg1—g2!	Td8—d3	21. Dd1—e1	Cd8—f7
19. f2—f3	Cc6—d8	22. De1—h4	

Dacă lua 22. T×e6; Ne3! 22. Dd5—d8

Deşi schimbul reginelor, îngreuează situaţia negrelor totuşi e mai bine decât să fi schimbat calul pe nebun îngăduind albelor să intre în joc direct ameninţând să vină cu calul la f4, pe urmă la e6 etc.

23. Dh4×d8.
24. Nh6—f4 e6—e5!
25. g7—g8D fatal trebue să sacrifice pionul; contrar perde o piesă, dacă retrage nebunul în g3.

25. Td8×g8

26. Nf4—g3 c7—c6
27. Cd2×c4 recâştigând pionul 27. Nb6—c7
28. Ta1—f1 Tg8—e8
29. Cc4—d2 negrul are un pion mai puţin, iar ceilalţi sunt slabi, fiind izolaţi, astfel că succesul va fi de partea d-lui Sacchetti.

Faţă însă de forţa d-lui *Schlarkö*, partida ar fi devenit mult mai interesantă, dacă d-sa, n'ar fi făcut acea inexplicabilă greşală în deschidere.

Partida No. 66.

Jucată în primul turneu prin corespondenţă al *Federaţiei franceze de şah*. (**La Strategie,** anul 56-lea Nr7).

E una din cele mai frumoase partide jucate în ultimul timp.

Alb : *Dr. G. Imband*
Negru : *A. Stroumillo*

Contra atacul pionului damei.

1. e2—e4 d7—d5. 2. e4—d5 Cg8—f6

Se joacă des, dar mai slabă ca răspunsul obişnuit Dd8×d5.

3. Cb1—c3 conduce la egalitate. Mai tare era: 3. Nb5+ urmat de Nc4. 3. Cf6×d5

4. Nf1—c4	Cd5—b6	7. d2—d8	Nc8—g4
5. Nc4—b3	Cb8—c6	8. h2—h3	Ng4—h5
6. Cg1—f3	e7—e5		

Cine ar putea întrevedea aci, începutul unei combinaţiuni geniale, care se întâlneşte numai în partidele marilor maeştri! Printr'o serie de splendide sacrificii, alb câştigă partida.

9. Cf3×e5!! Nh5×d1. Mult mai bine era să refuze sacrificiul. Rămânea cu un pion mai puţin, dar ar mai fi putut lupta

10. Nc4×f7× Re8—e7 11. Nc1—g5× Re7—d6

12. Cc3—e4! nu se poate un mai frumos joc!

12. Rd6×e5

13. f2—f4× Re5—d4. 14. Ta1×d1 pregătind c2—c3

14. Rd4—e3

15. 0—0 Cc6—d4. Alb anunţă mat în 7 mişcări
16. Td1—e1+ Cd4—e2. 17. Tc1×e2× Re3×e2
La 17..... Rd4; 18. Tf8; Nb4; 19. c2—c3 urmat de mat.

18. Nf7—h5× Re2—e3. 19. Tf1—f3× Re3—d4

20. Nh5—f7 după ce a îndeplinit frumoasa manevră, reia locul, ca să împedece mişcarea regelui pe câmpul d5.

20. Nf8—b4

In zadar

21. c2—c3× Nb4×c3. 22. b2×c3× *mat.*

Lt. I. H. Gudju
P. I. Negreanu

SERIA III — ANUL III No. 91

Ziarul ADEVERUL LITERAR
Revista „Transilvania"
Str. Saguna 6 Sibiu

Exemplarul în ţară
Ex. în străinătate

Duminică 20 August 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1888

Drumuri ardelene

In Banatul românesc

de N. IORGA

— SIMPLE NOTE ŞI OBSERVAŢII —

Drumul spre Poarta-de-fier nu s'a schimbat întru nimic [î]n cei aşa de mulţi ani de când nu l-am străbătut. Aceiaşi so[l]emnă pace între înnalţii munţi căptuşiţi cu întunerecul pă[d]urilor. Rar câte un drumeţ în cale. Soarele scapătă încet [sp]ătre Apus şi mult înnainte ca el să se fi ascuns după mar[g]inile zării, el se pierde aici după culmi, lăsând răcoarea um[b]relor să învăluie cărările.

Pe vârf stă măciuca de fier, buzduganul medieval al Ro[m]ânului, care însemnează locul unde feciorul de ţeran din păr[ţi]le Inidoarei, Ioan Corvinul, Iancu Vodă al legendei balca[n]ice, a oprit, învârtind arma teribilă pentru creştetele rase [a]le păgânilor, năvălirea ostaşilor turci ai lui Mezetbeg. Dede[s]upt, o inscripţie ungurească. Nu ştiu ce o fi spunând în trânsa: [p]robabil meritul Voevodului ardelean se răsfrânge acolo în[t]reg asupra naţiei din care nu făcea parte, de şi, o viaţă [î]ntreagă, a servit-o cu vitejia şi cu autoritatea sa. Dar şi aceia [c]ari-l încunjurau în acele zile de biru'nţă erau tot Români de-ai [n]i, ţărani de-ai noştri din judeţele militare româneşti aşezate [l]a graniţa apuseană de Impăratul şi Craiul Sigismund. Şi poate, [d]acă toată ştiinţa noastră de guvern nu s'ar învârti în jurul [u]rnelor furate şi a luptei pentru că s'au furat urnele, s'ar fi [g]ăsit câteva cuvinte în limba noastră, în limba de acasă, a ve[c]hiului erou, feciorul lui Voicu „Valahul", ca să pomenească [ş]i partea, pe care, în el şi în ai lui, a avut-o neamul nostru [pe]ntru apărarea Ardealului.

La vale se lucrează la piatră. E locul de unde ea se scoa[t]e de veacuri. De acolo s'au adus materialele pentru clădirea [U]lpiei Traiane, pentru împodobirea ei cu lespezi votive şi cu [s]tatui. De două mii de ani muntele dă temeiu şi podoabă civi[li]zaţiilor politice care se urmează.

Dincolo de monumentul lui Hunyadi suntem acuma în [B]anat. Şi iată că toată înfăţişarea se schimbă. Sate mai [în]tinse, de sigur mai bune. Ici şi colo tipul de casă nu e cel [î]mprumutat, al coloniştilor aduşi de regimul austriac, ci acea [v]eche formă tradiţională pe care până aici numai foarte rar o [d]escopereai în clădirile ce mărginesc, pe terenul de aciuare [a]l Saşilor, drumul cel mare al ţerii. Şi oamenii sunt alţii, cu [to]tul alţii. Figuri rotunde, cu ochii mari, cu peliţa foarte arsă [d]e soare; mişcări iuţi, cam sperate, de o spontaneitate aproa[p]e sălbatecă. In aceste trupuri vânjoase se zbat comori de [e]nergie. Sunt maşini de ofensivă umană, gata ori-când să-şi [în]ceapă jocul. Şi mă întreb, în ciuda îndoielilor istoricului şi [a]ntropologului, dacă aici nu-şi stau de fapt cele două seminţii [fa]ţă în faţă: Dacul aspru, grămădit în muntele ultimei lui [a]părări şi, pândindu-l la guri, pe teritoriul aproape curăţit, [p]rin două expediţii, de barbarul băştinaş, Italianul bronzat [d]e soarele patriei lui.

De şi a doua zi e Duminecă, nu văd pregătiri de sărbă[t]oare. Să fie viaţa mai grea ca aiurea? Să aibă aceşti Români [u]itaţi de grija guvernelor ce s'au urmat, mai puţin ca alţii [a]cea cochetărie a veşmântului care nu lipseşte niciodată fe[m]eilor din neamul nostru? Şi totuşi vechi oprege cu franje [l]ungi roşii acopăr cămeşile acoperite de praful muncii la [c]âmp.

* * *

Pe şosele escelente, cu piatră neagră bulbucată, se face [î]ntrarea în Caransebeş, care pe margenea a două râuri îşi [d]esfăşură în linie casele dominate de turnurile bisericii episco[p]ale. Prietenul şi editorul meu Pavel Suru, pregătise o întrea[g]ă întâmpinare pe care a zădărnicit-o năpraznica noastră ivi[r]e cu automobilul.

In reşedinţa episcopală, unde mă primeşte bunătatea os[p]italieră a părintelui Traian Bădescu, veche casă solidă de pe [v]remea austriacă, având la spate livada cu pomi aleşi, atâtea [l]ucruri, până la vechea mobilă, a cărui brocart usat de peste [o] jumătate de veac se păstrează încă, până la oglinzi şi ta[b]louri, până la rugăciunile tipărite într'o românească specială [l]a cutare tipografie străină din Zagreb — Agram, amintesc [p]e fastuosul întâiu episcop Popazu, prietenul lui Andrei Şagu[n]a. Spiritul Şagunian, de altfel, represintat odată şi prin inti[m]ul marelui mitropolit, Nicolae Popea, fost episcop în acest [lo]c, pare a stăpâni aici în toate. E aceiaşi seniorială democraţie [r]omânească, pecete caracteristică, a epocei aceleia.

Dar din trecutul militar, plin de cinste, al acestor Ţinuturi [g]răniceşti, vine steagul din încăperea de jos, care, purtând [d]ata de 1503, înfăţişează pe un grănicer din acele timpuri [e]roice trecându-şi sabia rotunzită printr'un cap pleşuv de [T]urc; se văd alăturate turnurile cetăţii lângă stema coroanei [u]ngureşti.

Ţerani coborâţi din acei ostaşi păzind neclintiţi pe pragul [c]reştinătăţii se văd roind prin piaţă, cu acelaşi aier amărât pe [c]are l'am văzut în defileurile muntelui; femeile sunt în de obşte [d]esculţe. Dăunăzi ele veniau să-şi vândă la târg, pe câţiva lei, [p]e nimica toată, vechile veşminte ţesute în fir şi mătasă roşie. [L]e cumpărau pe-un cap străinele, cari nici nu ştiau ce să fa[c]ă din oprege, pe cari le aşezau în faţă, de-asupra fustelor [c]olorate, cum le-am văzut la câte una. Femeilor noastre li se [p]ărea, mi se spune, că mai frumoase decât arhaicele cusături [g]eometrice sunt înfoiatele flori urâte ale Sârbilor vecini. A [t]rebuit ca soţia colonelului să li îndrepte prin foaia populară [F]ăclia, a d-lor profesori Loichiţă şi Evuţian, un îndemn căl[d]uros către păstrarea postului îndăţinat pentru ca aceasta ri[s]ipă să înceteze.

Dar ce mândri sunt ţeranii din Obreja, de aproape, veniţi [c]a să ne cunoaştem şi să ne fotografiem împreună în amintirea [a]cestei întâlniri! Ostaşii din neam în neam se recunosc în [s]drăvenia trupurilor şi în scânteierea îndrăzneaţă a ochilor. [E]piscopul, stând între dânşii, cu barba patriarhală, aminteşte de [v]remurile când toată viaţa noastră formă o singură clasă, — [ş]i era mai bine.

* * *

Biserica episcopală n'are nimic din mireazma arhaică a [v]echilor noastre lăcaşuri. Orânduirea ei chiar e deosebită de [a]cea care se obişnuieşte la noi. Intre tinda reservată exclusiv [f]emeilor şi care se întinde în curmezis, nişte strane, care, oricât [a]r fi acolo ca să facă deosebirea, se vede necesară şi astăzi [î]ntre credincioase, suflete de clasă a doua, şi sufletele de în[t]âia clasă cari sunt credincioşii, taie în două desfăşurarea clă[d]irii. Dar în catapeteasmă icoanele sunt frumoase şi un lucru [î]ngrijit se vede în frumoasele colonete albe; acelaşi stil se re[p]etă la începutul stranei din dreapta, unde liniile sunt puţin [c]am încurcate.

Cântările par prea mult stăpânite de musica profană, [c]are nu se potriveşte cu caracterul general al slujbei noastre. Trebue pentru aceasta alte puteri şi alt mediu. Drama sacră nu poate fi prea mult întreruptă pentru sforţările de voce ale unui tenor.

Se face adunare de bani în biserică, poate prea visibil; mai visibilă e însă numărarea lor înnainte ca serviciul să se fi terminat. Ieşirea episcopului în procesiune, ceremonie împrumutată dela catolici, e impresionantă.

* * *

Liceul închinat astăzi culturii româneşti a fost pe vremuri mândra afirmare a culturii astăzi învinse. S'a tras cu bidineaua peste fresce care tindeau să afirme că aici are dreptul o singură tradiţie şi o singură poesie legendară. Nu s'a putut schimba însă arhitectura, în ciudatul stil secesionist maghiar. Aici el n'a putut da decât o bizară întretăiere de linii: scara cea mare, prin capriciile de surprindere, a pierdut unitatea ei de desfăşurare.

In dos un sculptor din Budapesta, om de mare talent, a făcut, în genul lui Rodin, cu o înaschioasă figură care se strânge de încordare pentru luptă şi de durere pentru răni, monumentul tineretului răpit pentru „patrie". In acest ţinut grăniceresc mai toţi aceşti băieţi sunt Români, cari doriau din toată inima, cu toată truda unui Burdea şi a acoliţilor săi, tocmai dărâmarea acestei „patrii". Şi deci, lăsându-se opera de artă, care e foarte frumoasă şi inscripţia care e ca de pe vremea aceia, ar fi o datorie ca pe faţa cealaltă a piedestalului să se însemne pentru ce au murit în adevăr aceşti tineri.

* * *

Caransebeşul avea şi alte două statui, care au dispărut. Una, a lui Franz Ioseph, a fost înlăturată aproape de la început. La statuia nobilei femei care a fost Impărăteasa Elisabeta se închinau rugătorii celuilalt ideal naţional şi, într'o zi, eşarpa care-i încingea pieptul a fost văpsită peste albeaţa marmurei cu colorile Ungariei. Indată ciocanul celor cari ţineau să răspundă astfel la o provocare sumeaţă a mutilat-o. Sunt inimi care protestă şi azi pentru această jignire adusă unei memorii înnaintea căreia toţi ne descoperim. Oricum, monumentele n'au de ce să fie întrebuinţate în luptele dintre neamuri şi pedepsite pentru aceia.

* * *

Românii sunt cu mult cei mai mulţi în Caransebeş. Ceilalţi sunt însă mai visibili. Comerţul e în foarte mare parte al lor. Ai noştri răzbat încet şi greu pe străzile de căpetenie. Cu toate declaraţiile de aderenţă — şi ce frumos le face primarul, un german tânăr! — este aici, şi aici, o împotrivire tăcută. Simţi ca un ordin de abţinere de la ce priveşte, nu numai politica, dar şi cultura noastră.

Va trebui să spargem acest zid de izolare — nu cu sila, ci cu binele. Şi va trebui să dăm acestui oraş de vrednici urmaşi ai vechilor ostaşi puterea-i de pe vremuri, care s'a dus.

* * *

La Lugoj s'a instalat un episcop, profesorul blăjean Alexandru Niculescu, care a petrecut câţiva ani la Roma. S'a dat o mare solemnitate acestui act, şi mulţi credincioşi ai Bisericii unite au venit de departe să fie de faţă.

Orice Scaun episcopal românesc are înnainte de toate, azi, ca şi supt, stăpânirea străină, misiunea de-a servi propriul nostru popor. Va fi crezând aşa şi Roma? Sau îşi va fi închipuind că România Mare poate fi considerată ca un câmp slobod de experienţe confesionale, de cuceriri misionare? Dacă e aşa, şi contra Romei episcopatul unit are de păstrat cele mai bune tradiţii ale sale. De o nouă desbinare între Români n'avem nevoe, şi oricine o inteţeşte e vinovat de înnalta trădare faţă de neamul său, care nu e un obiect teologic, ci una din cele mai înnalte forme vii ale creaţiunii.

N. IORGA

Mi-e sufletul prea plin de amintiri...

Mi-e sufletul prea plin de amintiri...

In suflet port străvechi înmuguriri
Din vremuri care n'au fost ale mele;
De'mbelşugatul rod al toamnei, sunt
Ca un copac bătrân cu ramuri grele
Ce-şi încovoae trunchiul spre pământ...

Blând, visul de culoarea lunii 'n noapte
Deşteaptă 'n el parfum de roade coapte,
Parfum amar de vară dată 'n pârg,
De fân clădit în şire mari cu sârg
Când vântul aducea amurg şi toamnă...
Mi-e sufletul prea plin de amintiri
Şi-amarul lor parfum spre vis mă 'ndeamnă...
In ochi răsfrâng străvechile luciri...

Iar ochii mi 's adânci de nepătruns
Şi poartă aur vechiu în ei ascuns;
Lucrează-un meşter aurar de mult,
Doineşte aurarul, şi-l ascult, —
Dar nu îl văd, şi aurul e-al meu, —
Lucrează-un meşter aurar mereu...

Din aur mort el făureşte Vis
Şi 'n vise zarea vieţii s'a deschis...

Când Visul bun întinde cortu-i, blând,
Iar seara-şi lasă umbra de cărbune,
Povara sufletului meu plăpând
Eu o ademenesc spre zări mai bune, —
Iar sufletul se luminează-atunci
Şi parcă râde luna peste lunci...

In ochi răsfrâng adâncile luciri
Ca aur vechiu ascuns în fund de mine...
Imi amintesc străvechi înmuguriri,
Iar visul blând se 'nalţă pe ruine...

Mircea Gheorghiu

Subiectivism şi fraternism

Paradoxul lui Ryner

Metoda individuală a lui Han Ryner e în realitate povestea unui temperament. Citez faptul, nu ca o scădere, ci ca o trăsătură caracteristică. Diversele etape, pe care le propune metoda ryneriană sunt acelea pe care le-a străbătut însuşi filosoful în drumul care l'a condus dela individualism la iubirea de semeni, la **fraternism** *).

Vedeţi unde e paradoxul: te detaşezi de oameni şi de organizaţiile lor sociale, ca să-ţi trăeşti viaţa proprie, liberă de orice constrângere din afară, de ori ce prejudecată din lăuntru şi, când ai ajuns la capăt, îţi dai seama că drumul tău a fost un cerc şi că te-ai întors la semenul de care te-ai despărţit odinioară.

După Ryner, o cercetare a conştiinţei, o lungă operă de plivire a tot ce nu este eu în mine, conduce în chip firesc la iubire. Când mulţimea gesturilor pe care le fac s'au dovedit simple obişnuinţe mecanice, când mişcările sufleteşti cele mai multe le-am nimicit în mine ca înfăţişând înrâuriri exterioare, de religie, de partid, de societate, de filosofii chiar, de acea liberă cugetare de turmă, în suflet rămâne o singură nevoie, aceea de a mă dà, nevoia de iubire, „vasta caritate a neamului omenesc", cum i-au spus stoicianii.

Ryner, prin urmare, nu predică. Deşi scrisul său are atâtea accente de apostol şi tendinţa sa finală e rudă atât de aproape cu învăţăturile lui Isus şi, în vremile nostre se întâlneşte cu acelea ale lui Tolstoi, Ryner nu e un **apostol** al iubirii. El profesează iubirea nu ca **scopul** metodei sale, ci **abutismentul** fatal al ei. Când a pornit să se caute pe sine, el ignoră că **subiectivismul** său îl va conduce la **fraternism.** Astăzi, ajuns acolo, el poate spune:

„Martirii apostolatului iubirii ne sunt scumpi. Iubim într'ânşii pe martorii marelui dor şi pe aceia cari au contribuit să ni-l transmită. Dar suntem îndureraţi de lipsa lor de metodă. Suntem îndureraţi şi de greşelile de metodă ale altora dintr'ânşii".

Lipsă de metodă a dovedit Isus, când a predicat: „Iubiţi-vă unii pe alţii". Nu poţi porunci inimii să iubească, după cum nu poţi spune omului: „Aruncă-te de pe înălţimea asta, dă din mâini şi vei zbura". Isus nu cunoştea dificultatea efortului spre progres.

Greşală de metodă dovedesc idealiştii sociali de astăzi, cari spun: „Legea, constrângerea socială, au reuşit până acum să facă rău; dece n'ar reuşi şi binele? Să schimbăm legile, să revoluţionăm lumea". Metoda aceasta e greşită fiindcă e prea **directă.** In acelaş chip stângaciu şi ineficace s'a încercat la început realizarea tuturor marilor visuri umane. Intrebuinţându-se metoda directă, s'a provocat catastrofe.

Luaţi ca pildă idealul de a pluti în văzduh, vechiu cât omenirea. Icar, spune legenda, a imitat direct sborul păsării şi a căzut victimă. Modernii au căutat să rezolve problema, aplicând principiul lui Archimede la aer şi au făcut montgolfierele, mai uşoare ca acesta. Numai recent de tot s'a descoperit metoda cea adevărată: Ca să se ridice în văzduh, avionul trebue să fie **mai greu** decât aerul. S'a consimţit aşa dar la un paradox.

Un paradox analog e metoda lui Ryner pentru înfăptuirea visului de fraternism: desparte-te de fraţii tăi, ca să le poţi reveni frate adevărat; retrage-te între pereţii conştiinţei tale şi de dinapoia zidului chinezesc, cât mai strâmt cu putinţă, pe care-l ve fi ridicat între eul tău şi minciunile din afară, va răsări şi se va revărsa peste zid arborele iubirii.

* * *

Trebuia relevat acest paradox fiindcă într'ânsul stă adânca originalitate a filosofului francez. O originalitate însă de temperament, în felul aceleia a lui Nietsche. Astfel de idei rămân circumscrise la sufletele în care s'au zămislit. Nu putem concepe o influenţă a lor asupra massei, veşnic aplecate să culeagă clipa. Credinţele şi ale lui Ryner şi ale lui Nietsche, deşi potrivnice, au crescut amândouă în pământuri pe care vulgul nici nu le bănuieşte şi există oare metodă care să poată călăuzi într'acolo mulţimile?

Forma de critică acerbă în care şi-a îmbrăcat Nietsche gândirea nu însemnează, oricât s'ar părea, propovăduire. Văzând aşa cum a văzut şi vorbind aşa cum a vorbit, Nietzsche s'a realizat pe sine şi atât.

Tot aşa, oricât ar fi de plină opera lui Ryner de dorul de a întinde „la bonne tache d'huile", oricâte viziuni de apostol ar cuprinde unele din minunatele sale cărţi, oricât ar dovedi tendinţă de propagandă un titlu de volum ca acela de „Petit manuel individualiste" scrisul şi cuvântul lui Ryner rămâne să reprezinte numa o înaltă încercare de proprie-realizare.

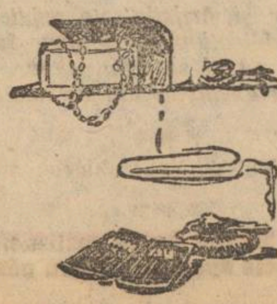
O recunoaşte de altfel el-însuşi, căci istoria şi experienţa l'au învăţat că mulţimea nu acţionează sub impulsul ideei. Ea deformează tot ce 'i se pune în mână. Ea a deformat doctrina lui Hristos şi ar lua-o de pretext pe aceea a lui Ryner pentruca să comită crime noui, pe care le-ar justifica prin tălmăciri neaşteptate.

* * *

Neputând deci acţiona decât asupra spiritelor deja înclinate spre meditare şi destul de libere pentru a adopta numai metoda, rămânând a se realiza apoi ei-înşişi, cugetarea lui Han Ryner poate fi considerată ca un ideal estetic, căruia atât în scris cât şi în vorbire, filosoful i-a dat una din acele forme de elegantă sobrietate, pe care simţul adânc al limbii franceze şi al antichităţii atice a inspirat-o numai unui Renan şi unui France.

S. RIVAIN

*) Vezi *Adevĕrul Literar şi Artistic* No. 85 şi 88.

POTECA TA...

Dacă voeşte-adânc, urmându-şi calea:
Şi-acel în care zace neagră jalea,
Tot va găsi în sufletu-i sihastru
Un colţ de vis, o dâră de albastru

E inima o tainică vioară
Cu strunele întinse totdeauna
Pe care cântă tot ce ne 'nconjoară.

Ruinele, durerea ta şi luna
Arcuşuri sunt purtate ca de meşteri,
Şi cântecul răsună viu, ca 'n peşteri.

Când nu te-aştepţi zâmbeşte bucuria!
Viaţa 'şi tăinueşte poezia,
Ca pe comori, dar tot ţi-o împărtăşeşte,
Şi-o clipă-a ei bogat te răsplăteşte!

Priveşte şi pătrunde-ţi suferinţa,
Ca un sculptor muncit de năzuinţa
Din stâncă să desprindă o statue.

Durerea nu mai poate să răpue,
Pe-acela care vie a topit-o
Şi 'n proprie gândire-a tălmăcit-o!

Pe cel ce şi-o frământă cu nesaţiu,
Ca pe un nor furtunile în spaţiu;
Pe cel ce-a nimicit-o 'n cercetare
Şi-o inviază caldă 'n cugetare.

Precum un tată îşi iubeşte fiul
Şi 'i ciocăneşte micile-i cusururi,
Cugetătoru 'şi mângâie sicriul,
Şi-l vrea mai larg; că 'n el va stá deapururi!

Trudeşte-te ca să-ţi cunoşti cărarea
Nu te gândi de e bătătorită.
Să'ţi recunoşti neîncetat cântarea;
Ca intr'un ghioc în tine auită.

Şi-atâta tot! Durerile te-apese, —
Nu te-or strivi! Apasă greu văzduhul,
Dar pânza de paiajen tot se ţese, —
Şi mai presus de nori se 'nalţă duhul!

V. Demetriu

Nocturne

de EMIL ISAC

Ferestile satului

Ce tăcută-i tăcerea. In lacul de-alături arare-ori cade câte o frunză de salcie. Stelele au pătat cu aur luciul apei, sălciile par'că sânt ţesutul negru al unei mâini maestre — drumul ţărei ridică praful ca un fum alb. Vântul lunecă prin firele de iarbă perindând ţarina.

Ce tăcută-i tăcerea.

Şi ferestile caselor sânt toate-toate cernite. Dorm obosiţii, îmbrăţişând visele frumoase pe perna lor.

Şi trec pe uliţi, cu umbra mea, care mă urmăreşte şăgalnică. Fereştile licăresc în razele de lună negre, lumina lumească le-a uitat.

Fereştile cernite.

Şi de-odată, din fundul satului porneşte un drumeţ. Toiagul lui este de argint, barba de spumă, cunună de smeură pe frunte — în urma lui ciripesc paserile, apele încep să sune, florile îşi desfac petalele, albine zumzesc — şi drumeţul bate cu degetul la fiecare fereastă.

Şi ferestile se deschid, feţele zâmbitoare apar la geam — se luminează uliţele, câinii latră, cocoşii bat din aripi.

Drumeţule, bate şi la fereasta sufletului meu şi trezeşte cu dimineaţă somnul meu.

Şi drumeţul este în vârful muntelui, apucă o rază de soare şi se urcă în slavă — în urma lui rămâne mirosul de smeură şi vântul, care nelinişteşte codrul.

Singur în codru

Bătrân fag, am venit la tine. Trăeşti de mult, şi ai uitat să vorbeşti cu mine eri noapte. Acum am venit la tine, ca să-ţi vorbesc: moşneagule, dojeneşte paserile, căci prea multă larmă fac. Spune-i izvorului să tacă, să nu se certe mereu cu frunzele, şi dacă poţi, ameninţă cu braţele tale uriaşe oraşul...

Fagule, fagule, oraşul care-l vezi în depărtare te urăşte. Mereu se gândeşte să trimeată securi împotriva ta. Căci lemnul tău îi trebueşte pentru spânzurători şi sicriu. Fagule bătrân, cuminte şi frumos, tu tată al pădurii pe care te-a sădit furtuna, fagule cuminte şi frumos, am venit astă-noapte să-'mi vorbeşti. Spune, unde-i Dumnezeu? Tu-l cunoşti căci în tine este seva veşniciei, în tine este creşterea şi puterea, în tine stă vremea şi rădăcinile tale sânt morţii cu şoaptele lor.

Fagule bătrân de ce nu-mi răspunzi? Doar şi eu sânt din neamul tău: cresc şi eu ca tine tăcut, iubesc, cânt, pătimesc. Nu mă cunoşti? Sânt cel ce culeg flori şi zâmbetul copiilor îl închid în cutia inimei mele, sânt jurător pe stele şi pe vise, fagule bătrân nu mă cunoşti? Am venit la tine să vorbeşti cu mine. Linişteşte-mă. Spune-mi poveştile tale: tu ştii multe.

Şi ramurile tale încep să tremure, un fior dulce te-a cuprins pe tine şi-l simt şi eu, ne uneşte durerea şi iubirea, sufletul tău moşneag chiamă sufletul meu, viaţa ta şi viaţa mea s'au recunoscut. Pe ochii mei sărută noaptea vis dulce. Am adormit în poala ta. Şi tu păzeşti somnul meu. Dojeneşti vântul ca să nu-mi turbure odihna, florilor le porunceşti ca să-mi reverse miresme, stai ca un tată bun şi veghiezi la căpătâiul meu.

Şi dimineaţa mă trezesc îmbrăţişând ramurile tale.

Fagule, fagule, de voiu mai veni la tine, fi-vei cum ai fost astă-noapte?

...Şi când am mai venit odată, zăceai învins. Securile te-au mistuit.

Oraşul blestemat! Oraşul..

EMIL ISAC

Dela Ibsen la Caragiale

de **PAUL I. PAPADOPOL**

In trei articole precedente am încercaĭ să discut tot atâtea chestiuni de însemnătate hotărâtoare pentru caracterizarea a două opere : una poetică şi anume : dramatică-epică-satirică, aceea a nemuritorului Caragiale, alta prozaică şi anume : de critică impresionist-retorică, aceea a d-lui Eug. Lovinescu, conducătorul sufletesc al atâtor publicaţiuni în viaţă sau decedate şi nemuritorul iniţiator al atâtor idei apreciative dintre care, pe lângă cele tratate în acele articole, mai amintesc: negaţiunea genialităţii muzeĭ poporane, originalitatea (absenţa) lui Coşbuc şi filosofia lui Eminescu care — zice d-sa — nu trece de aceea a ţăranului dela Rucăr.

Bine înţeles că — de-o-camdată — ne interesează numai Caragiale şi, de oarece cercetării noastre i-am impus, pe lângă condiţiunea obiectivităţiĭ, pe care am încercat s'o păstrăm cu desăvârşire, şi aceea a întregimiĭ — continuăm, în cele de mai jos, cu controlul şi al altor idei, de însemnătate mai secondară, pe care d-sa le strecoară la finele studiului încriminat.

* * *

I. Cea mai de seamă dintre aceste e — de sigur — apropierea surprinzătoare pe care d-sa găseşte nemerit s'o facă între comedia lui Ibsen — „Un duşman al poporului" — „care în multe privinţi seamănă cu piesele lui Caragiale" şi acestea. Şi asta pentrucă : şi în aceasta găsim „tipuri de ale scriitorului nostru" şi anume : „pe Tipătescu sub figura primarului". „toată laşitatea şi necinstea omenească sub „chipul blajin al tipografului oportunist sau al directorului „de ziar", „coaliţia proştilor, a mulţimiĭ nerecunoscătoare, a „necinstiţilor", „chiar un cetăţean turmentat, care, la în„trunirea doctorului Stockmann, e singurul de partea ade„vărului şi a cinstei".

D. L. se opreşte aici cu asemănările deşi, condus de aparenţă şi de simpla impresie, ar fi putut găsi încă atâtea altele. Dar pentru că nici d-sa nu tentează să conteste şi aici, pe baza acestor consideraţiuni, originalitatea dramaturguluĭ nostru— nu vom porni nici noi o paralelă între operele şi personagiile încriminate.

Importantă este deosebirea pe care acelaş critic o stabileşte între cei doi poeţi şi din care isvorăşte, după d-sa, superioritatea celui străin asupra celui indigen.

Aceasta ar fi faptul că „din mijlocul acestei gloate laco„me şi înguste la minte se ridică un om cinstit, doctorul „Stockmann, care-şi jertfeşte pâinea lui şi a familiei pen„tru adevăr, ridicându-se de-asupra micimilor pământeşti". Aceasta în piesa lui Ibsen — pe câtă vreme în tot teatrul „lui Caragiale nu găsim nici măcar amintirea îndepărtată" „a unui asemenea personagiu care nu e „un erou, ci un om „cinstit din pornirea firii lui, un om normal".

Şi explicaţiunea mai departe a acestei superiorităţi :

„Ibsen avea un ideal moral; teatrul lui e un teatru de „luptă, e satira unei lumi pe ruinele căreia el ar fi voit să „ridice o lume nouă în plină revărsare a individualităţiĭ „fiecăruia" — pe câtă vreme „Caragiale era lipsit de acest „ideal: teatrul lui e o satiră pentru satiră; e un cheag de „imbecili, de ramoliţi, de imorali, de automaţĭ ce nu ştiu „rosti decât o formulă".

Aceasta ar fi după d. L. chestiunea Ibsen-Caragiale şi, în acelaş timp, una din învinuirile pe care critica impresionistă locală, o aduce singurului reprezentant al comediei româneşti.

Să fie ea şi temeinică ? Rămâne s'o vedem din cele de mai jos.

Şi aici, ca şi în celelalte învinuiri ,pe care acelaş le aduce teatrului caragilian, d. L. face câteva regretabile confuziuni asupra cărora ne vine cam greu să-l facem atent noi, şi cu mai puţină lectură, şi cu mai puţină experienţă critico-literară, dar şi cu maĭ puţine pretenţiuni directoare.

1. Aşa d-sa, prefăcându-se că nu cunoaşte deosebirea dintre dramă şi comedie, numeşte cu acelaş termen acesta din urmă şi opera lui Caragiale, care cu adevărat îi poate fi subsumată, dar şi opera lui Ibsen pe care noi, stăpâniţi de teoria obicĭnuită, maĭ puţin impresionistă, dar şi maĭ disciplinată, am subsemna-o, mai bucuroşi, celuĭ dintâiu termen. Să fie aşa de arbitrară deosebirea dintre aceste speţe dramtice ? Şi : e de ajuns întâlnirea aceluiaş mediu, în două sau mai multe piese, pentru ca ele să fie capabile de aceiaş caracterizare ? Dar, în cazul acesta, ne găsim în faţa unei clasificări nouĭ şi originale care, răsturnând-o pe cea obicĭnuită, nu aduce nimic întemeiat în locu-ĭ.

Iată-ne, aşa dar, în faţa unei dileme: sau d. L. se consideră introducătorul, în disciplina literară românească, a clasifcaţieĭ operilor dramatice după mediu, şi atuncĭ d-sa însuşi e indicat să realizeze, în mod practic, acest principiu, enunţat, din fugă, în studiul de care ne ocupăm, sau primeşte clasificaţia tradiţională, care pune la rubrica operelor dramatice comice numai pe acelea cari conţin sentimentul comicului, şi atunci renunţă a justapunerea celor doi autori.

Că ar fi situaţiunĭ comice şi în piesa luĭ Ibsen, că ar fi chiar personagii comice — se poate, asta nu însemnează însă că ne găsim în faţa unei comedii — tocmaĭ pentrucă sentimentul fundamental, departe de a fi comic, prezintă toată înfăţişarea severităţii. Aceasta dovedeşte cu prisosinţă că „Un duşman al poporului", neîndeplinind nici condiţiunile comediei, nici pe ale tragediei, dar având în totul caracterele dramei, face parte din această subîmpărţire dramatică.

Şĭ atunci — vorba lui.. Caragiale — „sau să se revi„zuiască.. sau să nu se revizuiască..." — iată o dilemă din care d. L. va eşi cu greu.

Că — pornind dela această falşă premisă — confuziunea speciei piesei lui Ibsen cu aceia a piesei luĭ Caragiale — d-sa ajunge, chiar judecând logic, la concluziuni greşite — nu e de loc de mirare : Cel mai elementar manual de logică se ocupă şi cu asemenea raţionamente.

2. Dar d. L. este un critic de o severitate absolută —faţă de alţii : d-sa e încântat de teatrul lui Ibsen, de factura şi personagiile acestui teatru şi — deşi pe nedrept — merge până acolo cu entusiasmul, încât pretinde tuturor dramaturgilor — români şi străini — să scrie la fel cu acesta.

Deocamdată începe cu Caragiale pe care-l alăturează de modelul entusiasmului său moral şi decât care-l declară inferior, pentru că era lipsit de un „ideal" — bine înţeles „moral".

In general vedem — şi de astă dată că d. L. e atât de perfect moraliceşte, încât, cu mult mai catolic decât papa, nu vede înaintea ochilor decât imoralitate şi amoralitate.

Intr'adevăr, stăpânit de o estetică specială, d-sa pretinde comediilor să fie perfect morale din alte două puncte de vedere decât acela al superiorităţii lor artistice, pe care-l cerem noi : prin personagiile şi situaţiunile pe care le conţin — pe deoparte, prin „omul cinstit, din pornirea firiĭ luĭ" prin „omul normal" — care, în piesa lui Ibsen, e doctorul Stockmann — prin „idealul moral" întrupat — pe care trebue să-l conţină. Iată două imperative categorice care constitue, în acelaş timp, esenţa esteticei impresioniste româneşti. Astfel e „comedia" lui Ibsen, şi ca şi acesta trebuie să fie orice comedie, ceva mai mult : teatrul în genere. Să fie — cu alte cuvinte — „un tearu de luptă", „satira unei lumi pe ruinele căreĭa să năzuĭască să ridice o lume nouă".

Iată-l, aşa dar, pe d. E. L. schimbând, cu voinţă şi conştiinţă, chemarea şi înţelesul operii de artă literară şi ducându-ne, pe deoparte, cu câteva decenii înapoi — la broşura „Ancnimului dela Blaj", pe de alta, cu câteva secole înainte la... ruinele unei lumi vechi şi la eventualităţile uneia nouĭ.

Dar nu numai atât : acuzaţiunea de a fi lipsit de un ideal moral pe care o aduce d. L. lui Caragiale e de două ori nedreaptă.

a) Intre operele dramatice ale acestor poeţi este o deosebire fundamentală care constitue, în acelaş timp, piatra de hotar între satira severă şi satira comică.

Intr'adevăr şi Ibsen şi Caragiale sunt, în ultimă analiză, satirici dar pe câtăvreme, cel dintâiu reprezintă satira severă şi necruţătoare, cestălalt e unul din cei mai tipici reprezentanţi ai satirei glumeţe. Şi asta pentru că : satira severă ne interesează şi prin idee, cea comică numai prin acea continuă stare sufletească de voioşie degajată care-i constitue fondul sufletesc.

De aici : cea dintâi are nevoe de un personagiu care să-i întrupeze ideia, cealaltă, ne lasă numai s'o întrezărim la spatele comicului. Şi mai departe : Satira severă, conţinând o ideie clară, necontenit readusă şi susţinută, a unei personalităţi psihologice, reprezintă, prin chiar personagiul amintit, pe însuşi autorul operii încriminate; ea e, deci, oarecum subiectivă şi tendenţioasă — pe când cealalată, neavând nevoe de o asemenea întrupare — e depărtată de credinţele politico-sociale ale autoruluĭ, e obiectivă şi—prin aceasta — independentă.

Şi de aici alte deosebiri : satira severă e luptătoare, cealaltă numai.. satirică; cea dintâi ne îndeamnă la cugetare, ceastălaltă numai ne desfată, prima ne oboseşeşte şi indispune, a doua ne recreiază şi predispune.

De ce ? Numai din cauza celor două caracteristice — impuritate subiectivă şi dependenţă ideologică — care, în nic un caz, nu ne dau dreptul să suprapunem, esteticeşte vorbind, operele cari le au peste celelalte. Şi-atunci : ne găsim în faţa a două feluri de satiră — una directă şi severă, impusă şi personală,şi alta indirectă şi glumeaţă — sau mai pe scurt : una de natură mai mult intelectuală, aceea a lui Ibsen, şi alta de natură mai mult sentimentală, aceea a lui Caragiale. E superioară una alteia? Credem că nu, pentru că nu se pot stabili raporturi comprarative între obiecte eterogene. Amândouă au calităţi mari, literare, poetice şi dramatice, calităţi cari le lasă neşterse, în patrimoniul artei scrise universale — dar fiecare în direcţiunĭ deosebite

b) Dar tema noastră mai poate fi dovedită şi altfel — **pozitiv** : d. L. afirmă fără teamă de a fi desmintit, că lui Caragiale îi lipsea „idealul moral". Să fie oare adevărat? Dar am fi foarte bucuroşi dacă d-sa ar avea jumătate din idealul moral al defunctului dramaturg.

Unde se găseşte acesta ? Nu mă voi oferi la omul-Caragiale, de-o conştienţiozitate absolută, nu mă voi referi la patriotul şi democratul Caragiale care, în paginile întitulate „1907", zugrăveşte — aşa cum era — starea nenorocită care a avut ca efect neuitatele răscoale ţărăneşti, însoţind-o şi de câteva soluţiuni practice imediate, nu mă voi referi la luptătorul Caragiale care — a atacat o viaţă întreagă—prin atâtea foi, vesele sau serioase aşa cum îi dicta conştiinţa, adică idealul, nu mă voi oferi nici măcar la fabulistul Caragiale care — să le recitească d. acuzator — şi prin fabule a fost port-drapelul acelul ideal— dar numai la comediograful de care e vorba.

Nu presupun oare — comediile lui Caragiale — existenţa unui „ideal moral" clar şi precis la autorul lor ? Cum adică: Lui Caragiale îi era indiferent Caţavencu sau Dandanache, Dumitrache sau Pristanda, îĭ era indiferent felul de a se făcea poltică la noi, îi erau indiferente toate aceste mcravurĭ politico-sociale-familiare-erotice care, dacă nu ne zugrăvesc ca pe un popor de sălbateci, de sigur ca pe unul de-abia scăpat de sălbăticie ? Să fie aşa de ascuns gândul de bine în aceste opere de valoare artistică necontestată ?

Că acest „ideal" nu e întrupat înt'un personagiu ? E altceva; dar aceasta nu însemnează că lipseşte. El rămâne ca un fel de amărăciune în sufletul cititorului sau spectatorului şi constitue esenţa permanentă a celui mai curat gând de bine. De el luăm cunoştinţă încet, uşor, pe nesimţite, îl primim râzând, cu braţele deschise, şi îl păstrăm ca pe un talisman în sufletele noastre.

* * *

Dar d. L. îm va obiecta : bine, ai dreptate, înţeleg perfect raţionamentul d-tale, dar de ce nu-i şi la Ibsen tot aşa? Sau — prin invers — de ce n'a adoptat şi Caragiale — procedeul marelui norvegian ?

Foarte simplu: pentru că altul era sufletul unuia şi altul al celuilalt şi, dacă-i e permis d-uĭ L. să aibă despre Caragiale alte păreri decât Maiorescu, Dragomirescu, etc., de ce nu i'ar fi fost permis şi acestuia să înţeleagă teatrul altfel decât Ibsen, mai ales că la baza acestei înţelegeri nu se găseşte nicĭ ambiţia, nicĭ arbitrarul — ci pecetea geniuluĭ.

Şi-apoi — Dumnezeu să ne erte: pedeoparte, d. L. atacă originalitatea lui Caragiale pe baza câtorva asemănări cu Alexandri, iar pe de alta, îi pretinde aceluiaşi exact aceeaş procedare dramatică ca şi Ibsen. De ce. Domnule Lovinescu ? Pentruca — printr'o **revizuire** — să-ĭ ataci originalitatea şi din această direcţie ?

PAUL I. PAPADOPOL

„Adevĕrul Literar şi Artistic" va publica regulat recenzii asupra tuturor publicaţiunilor ce apar în prezent la noi. In acest scop rugăm să ni se trimeată pe adresa „Adevĕrului Literar" câte un exemplar din volumele şi revistele ce apar.

* * *

„Chemarea luĭ Apolon" de N. Sienkievicz, trad. de *Constantin A. I. Ghica.*

* * *

Manuscrisele nepublicate nu se restitue. Nu se ţine seama nici de rugăminţele speciale pentru păstrarea lor.

Frankel

de **SEPTIMIU POPA**

Să vă spun, de ce oamenii îmĭ zic uneorĭ : Frankel ?

Sunt doĭ anĭ de atuncĭ. Cercetasem în clinica boalelor nervoase şi mentale, pe o verişoară, care pătimea de nervĭ. Am aflat-o citind, culcată pe-un pat aşezat în colţul dela intrare al unei săli lungi; ea era singura femeie cuminte în sala aceea cu treĭzecĭ de paturĭ.

Mă pofti să şed pe-un scaun lângă patul eĭ şi ne-am adresat obicinuitele întrebărĭ de sănătate. I-am spus apoĭ, că o compătimesc pentru trista societate în mijlocul căreia e silită să petreacă şi i-am întins un mic pacheţel ce i-l trimise nevastă-mea.

— Te înşelĭ, — îmĭ zise ea liniştindu-mă, — societatea asta îmĭ face mult bine. Când văd pe nefericitele astea şi aseamăn starea lor cu a mea, gândul că eu nu-s ca ele mă face sănătoasă, văzând cu ochiĭ.

Apoi îmi descrie pe rând boalele celor din juru-i la al cincilea pat, o femee ca de treizeci d ani îmi arunca priviri fulgerătoare şi mă ameninţa cu pumniĭ.

— Asta, — spunea verişoara, —nu poate suferi pe bărbaţĭ, a mâncat prea multă bătaie dela bărbatul eĭ...

Vecina ei, o femee şi mai tânără, privea fix păretele opus al saleĭ şi făcea :

— Bum, bum, bum ! Tram, tararam, tararam, poc !

— Asta-ĭ văduvă de războiu...

O domnişoară frumoasă, de vre-o douăzecĭ de anĭ, un adevărat tip de madonă cu părul bălai lăsat pe spate, şedea pe cel de-al treilea pat şi cânta pe-o melodie bizară cunoscutele versurĭ ale luĭ Eminescu :

— De ochiĭ tăĭ ceĭ plinĭ de-amor,
Aminte mi-am adus,
O, ochilor, ochilor,
Unde v'aţĭ dus ?

Apoĭ, sculându-se în picioare, îşĭ ţinu ochiĭ aţintiţĭ în spre tavan, câte-va clipe. Credeam că vrea să-şĭ maĭ reamintească vre-un cântec, dar, îşi duse de-odată mâinile la piept şi îşĭ sfârtică bluza aşa, că rămase cu sâniĭ aproape goĭ. O priveam trist, făcând sforţărĭ marĭ să nu lăcrimez. Işi privi şi ea sânul, o privire indescriptibil de năucă. Apoi, ca speriată de isprava ce o făcuse, alergă la dulăpiorul ce-l avea lângă pat, îl deschise şi scoase un ghem cu un ac împlântat în el şi se aşeză pe un scaun, cu spatele către noĭ.

— Acum îşĭ coase bluza, — îmĭ şopti verişoara,—pentru-ca peste vre-un sfert de ceas să şi-o sfârtice iar.. Despre asta, nu-ţĭ spun nimic...

Nici nu era nevoe; înţelegeam eu deajuns. Şi-apoi, privirile mi-se îndreptară involuntar în altă parte. O femeie cu părul cărunt, strâns cunună în jurul capuluĭ, dar fără nicĭ o sbârcitură pe obrajĭ, se plimba de-alungul saleĭ, printre paturĭ. Din când în când, oprindu-se în dreptul vre-uneĭ bolnave îĭ arunca o privire nespus de compătimitoare, făcea o uşoară mişcare din cap şi trecea maĭ departe.

— Asta pătimeşte de ideia fixă că ea nu-ĭ nebună, — îmĭ spuse verişoara tocmaĭ când ajunse în dreptul nostru.

Se opri brusc înaintea mea şi mă măsură de câteva orĭ din creştet până în tălpĭ.

— Eştĭ antisemit, domnule ? — mă întrebă apoĭ cu glas răguşit şi într'o românească perfectă.

A fost o întrebare atât de neaşteptată, încât nu mi-a rămas decât să o măsor şi eu din creştet până în tălpĭ.

— Eu, domnule, — reluă după câte-va clipe, — nu-s nebună !

— Nicĭ eu, doamnă, — i-am răspuns acum desmeticindu-mă, — nu-s antisemit. Un răspuns plăcut, cum constatasem din veselia aproape copilărească ce se întipărise pe faţa eĭ.

— Vaĭ, domnule, — îmĭ zise zâmbind, — cât sunt de fericită ! Prea sunt mulţĭ antisemiţi în lumea asta !

— Eu doamnă, — repetaĭ, — nu-s antisemit, şi nicĭ nu pot să fiu. Am mulţi preteni evrei, oameni foarte cinstiţi...

— Mă bucur, mă bucur... Lasă-mă să-ţĭ strâng mâna (şi mi-o strânse cu putere). Vezĭ pe bolnavele astea ? Sunt toate antisemite, dela cea dintâĭ până la cea din urmă !...

Şi privi cu dispreţ cele treĭzecĭ de paturĭ.

— Să nu crezi, domnule, — continuă apoi cu glas mai aspru, — că eu vorbesc în vânt. Eu pot să-ţi aduc dovezĭ neîndoelnice, că nu-s nebună...

— Cred, doamnă...

— Să crezi, într'adevăr. Cunoşti firma **Goldştein et Comp. ?**

— Cunosc...

— Ei bine, Goldştein a fost bărbatul meu, neuitatul meu Hermann, iar Comp. am fost eu... Nu ne prea potriveam la fire, el era sgârcit peste măsură şi sgârcenia l'a dus în mormânt. O operaţie l'ar fi scăpat, desigur, dar... dacă i s'a spus că asta face două miĭ de leĭ, s'a lăsat maĭ bucuros să moară. E în sânul luĭ Avram acum şi — de-o fi să-l pună Avram la contabilitatea raiuluĭ, n'o nimereşte rău, crede-mă ?

— De când sunteţĭ văduvă, doamnă ?

Rămase câte-va clipe gânditoare.

— Ştiu eu ? — izbucni aruncându-mĭ o privire ciudată. De când m'au adus aicĭ, am uitat vremile...

— Şi... cine v'a adus aicĭ ?

— Iţic, fratele bărbatuluĭ meu, un antisemit mizerabil...

— Şi Iţic nu e evru ?

— E evreu antisemit, domnul meu, iar aceştia sunt ceĭ maĭ periculoşĭ. Cum noĭ n'am avut copiĭ, el a rămas coproprietar la prăvălie în locul ui Hermann. Aşa a lăsat bărbatul meu prin testament şi mă mir că a făcut-o asta, el nicĭodată n'a stricat o coală de hârtie degeaba. Te pricepĭ la matematică, aşa-ĭ ?

Am roşit până după urechi gândindu-mă la notele rele ce le obţinusem pe vremurĭ la matematică, dar i-am răspuns totuşĭ :

— Pricep, doamnă...

— Spune-mĭ dar, poate să plătească muşteriul douăzecĭ şi patru de leĭ pentru o marfă, când el nu are decât cincĭsprezece ?

— Nu, doamnă...

— Nu, fireşte. Şi-apoĭ... muşteriul cu parale puţine, să iasă cu mâna goală din prăvălie ? Ar fi o absurditate, domnule ? Dar să nu uit vorba : eştĭ d-ta democrat, ia spune-mĭ !

— Democrat, doamnă, din fire sunt democrat...

— Bine facĭ. Spune-mĭ dar, ce făceaĭ d-ta dacă intraĭ în prăvălia noastră şi cumpăraĭ ceva marfă ?

— O plătiam, o luam în mână şi plecam în drumul meu...

— Aĭ dreptate. Dar... dacă n'aveaĭ parale ?

— ? ? ?

— „Atuncĭ iscăleaĭ o poliţă, domnule ! D-ta eraĭ cu marfă, iar activele prăvălieĭ creşteau, ştiĭ colo la rubrica marfă dată pe credit... O făceam asta în interesul prăvălieĭ. E un lucru clar, ca lumina soareluĭ şi cumnatul meu.. nu pricepea. De nenumărate orĭ ne-am certat pentru asta.. El vroia de-adreptul ruinarea prăvălieĭ, nemernicul... Inchipuie-ţi, într'o bună dimineaţă îmĭ aduce vestea, că pe sora mea Rebeca au dus'o rudeniile cu forţa în casa de nebunĭ. Se prefăcea mânios parşivul, bătea cu pumnul în masă şi striga în gura mare că el merge s'o vadă şi s'o scoată de-acolo.

— Merg şi eu cu tine, Iţic, — l'am implorat plângând şi am venit cu el aici. Ne-a întâmpinat un medic, care văzându-mă că plâng, mi-a dat toate asigurările că o să elibereze pe soră-mea. Am intrat toţĭ treĭ în sala asta, îţi poţi închipui ce-am simţit când am dat cu ochii de aceste nefericite.... Câtam pe Rebeca, dela pat la pat.., De-odată medicul luându-mă de braţ mă conduse la un pat, vezi, ăla de colo...

— Unde-i Rebeca ? — l'am întrebat speriată.

— A ieşit în grădină, — mi-a răspuns zâmbind, — dar am trimis s'o cheme... Până la sosirea ei, Doamnă Goldştein, odihniţi-vă puţin în patul ăsta...

— Dar unde-i Iţic, am strigat acum ca ieşită din minţi, aşa că toate nebunele au alergat înspre mine.

Iţic îşi pierduse urma şi acum, pricepeam totul; a fost un complot, domnul meu, ştii ce-i ăla complot ? Am protestat energic, dar aici, nu folosesc protestele. Sunt toţi antisemiţi, medicii, surorile de caritate, servitorii, servitoarele şi nebunele... Au împărţit desigur prăvălia între ei.."

Răsufla din greu şi vorbia acum repede, repede, ca un gramofon :

— Ştii, de ce ţi le-am spus toate astea ? Pentru-că nu eşti antisemit. Te rog, du-te la procurorul general şi descopere-i tot adevărul. Spune-i să aresteze pe Iţig, iar pe mine să mă scoată de-aici. Te fac coproprietar la prăvălie în locul lui Iţic. Nu eşti căsătorit, aşa-i ?

N'am apucat să-i răspund. Verişoara mea îşi desfăcuse pacheţelul ce i-la adusesem : un cozonac şi câteva prăjituri.

— Dă-mi şi mie o bucată de cozonac, — îi zise privind pacheţelul cu o privire înfiorătoare.

— Doamnă Goldştein ! — se auzi atunci un glas din fundul salei. Era glasul unei surori de caritate, care veni repede la noi şi cu o mişcare îndemânatecă îi prinse amândouă mânile pe la spate.

— Lasă-mă, — răcni din toate puterile, devenind roşie ca racul şi făcând spume la gură. Nu vezi că-i Frankel ? E amantul meu, singurul om în lumea asta, care nu-i antisemit !

Şi în vreme-ce cu încă o soră de caritate o ducea de-a lungul salei, striga într'una :

— Frankel, dragul meu Frankel, nu mă lăsa, că mă omoară nebunele astea... Sunt văduvă acum, nu mai este piedică între noi.... Hai, du-mă unde vrei, cum ziceau odinioară şi... vom fi fericiţi... Frankel, dragul meu Frankel...

Dispăru însfârşit pe uşa din fundul opus al salei. Tocmai mă gândiam cu groază la balamucul ce-o aşteaptă, când mă trezii că am în faţa mea pe domnişoara dela al treilea pat.

— Pfui, Frankel, — făcu scuipând asupra-mi şi scoţând limba la mine. — Nu ţi-e ruşine să-ţi părăseşti astfel iubita ? Se vede că eşti evreu ! Apoi să nu fie omul antisemit ? Iubire adevărată se află numai între Români... Iubitul meu a murit în războiu, cu numele meu pe buze..., aşa să ştii. Iar tu stai cu mânile încleştate! Pfui Frankel!

Mă speriasem.

— O să ajungă şi asta la balamuc, — gândiam.

— Dar... se linişti în curând şi alergă la patul eĭ şi îşĭ începu cântecul, acum pe-o melodie şi mai bizară :

— De ochii tăi cei plini de-amor,
Aminte mi-am adus....

Apoi îşi sfârtică bluza abia cusută, îmi mai strigă odată... Pfui, Frankel! — scoase ghemul cu aţă şi se puse pe cusut.

Iar eu am făcut ce-am făcut şi mi-am văzut de drum. O săptămână întreagă am fost mereu trist, după întâmplarea asta.

De-atunci oamenii, când vreau să-şi râdă de mine îmi zic : Frankel. Ei nu ştiu, ce dureri apasă inima mea când aud acest nume...

SEPTIMIU POPA.

Noaptea pe mare

Cetatea calatoare înaintează 'n noapte,
Adânc brăzdându-şi calea ce se închide 'n urmă;
Din hăul mării urcă, în miriadare şoapte,
O rugă a Iubirii ce patimile-o scurmă.

Avară, lasă bezna să picure lumină
Din stele — ca din ochii de zâne întristate —
Pe-un univers himeric, lipsit de stânci şi tină,
Ce pare că deapururi în infinit se sbate.

Pe el, biruitoare, e insula umană
Ce poartă 'n sânu-i lumea ce doarme-acuma, frântă
De-atâtea vise, lupte, de-a vieţii veche rană...
— In bâzâit de-albine motoarele mai cântă.

Arar, departe, trece o candelă, vestind
Cu roşia-i privire că altă călătoare
Cetate mai pluteşte — încet-încet pierind,
Pe calea ei secretă, spre alt liman cu soare...

Eugen Relgis

Carl Spitteler

Işi aminteşte toţii, cum în acelaş timp când soarele păcii începuse să-şi desfăşure lumina lui binefăcătoare, când fiecare rază purta în ea, gândul unei lumi nouă, desmormântată de cataclismul minţilor omeneşti, cum apărură atâtea nume de gânditori, cari desigur ar fi trebuit să aştepte încă multă vreme, până să devină cetăţenii lumilor de pretutindeni.

Şi au potopit mintea atâtor oameni, şi s'au scris atâtea cărţi, de unul — de altul — şi de niciunul nu s'a spus mult, şi de niciunul nu s'a gândit atât cât s'ar fi putut gândi.

Ajuns-a şi până la noi, numele unui dascăl elveţian.

Carl Spitteler — însemnat.. nu se putea preciza de ce... dar desigur mare — prin faptul că a putut deţine premiul Nobel — premiu ce pleacă mintea, chiar celor mai cutezători gânditori, în faţa noului condus în Areopagul frumosului.

Voiu încerca să spun câte ceva de marele poet şi nuvelist, poetul realităţii povestite în alegorii mărete, poetul munţilor albiţi de nea. poetul ce cântă gloria fiinţei omeneşti chinuită de vremi şi cari înseamnă în istoria şi pshiologia „Gloriei" — o pagină scrisă cu litere de foc

Şi oricât de puţin aş spune — totuşi voiu spune încă mult, faţă de puţinul ce s'a spus la noi de acest mare poet gânditor.

Se 'ntreabă adesea mintea de poetul cutare e mare, de gândirea lui trece peste graniţele gândirii de toate zilele sau de se cufundă în adevărurile filosofiei.

E greu să răspunzi — da — e greu să răspunzi — nu. Criterii sunt multe şi totuşi puţine. Nu există legi, cari să hotărască legile minţii, precum nu există minţi, cari să conceapă — legile — ca imutabile.

Opera lui Spitteler, personalitatea lui întregită, dă toată gândirea munţilor lui de nea, de atmosfera plină de gheaţă, ce călăuzeşte mintea liniştită prin toate clipele zilei cercetând adevărul frumos din ele — hotăreşte pentru veşnicie — o pagină unică în istoria şi psihologia „Gloriei" — pagină începută în 1865 de Th. Carlyle.

Inchis între munţii lui de ghiaţă, concepe în singurătatea lor formidabilă poema epică „Primăvara în Olimp" operă în 4 volume scrisă în versuri Alexandrine.

Şi mulţi îi cântă osanale — şi mulţi îi svârle în fundul vremilor ce-au fost — şi Spitteler scrie — şi nimeni afară de ţara lui nu-l cunoaşe — şi cărţile lui scrise dispar pentru ca apoi să fie desmormântate de ura celor 6 ani de măcel nebun.

Şi mai târziu scrie Spitteler — Locotenentul Conrad — şi nimeni nu-l citeşte cartea şi cartea moare cu câteva exemplare desfăcute din prima ediţie.

Avea vreo vină vremea — sau nu era încă copt Spitteler ?

De această povestioară — „Märchen" — cum o numeşte Spitteler, nu ne poate nimic spune, de puterea lui de plasticitate, de realismul lui; ne poate totuşi călăuzi prin împărăţia fericirii sufleteşti învăluită în haina gândului cinstit — pe care a avut toată grija — Timpul — să i-l spulbere.

Povestea unui tată răutăcios.. şi a unui băiat bun şi plin de gând, îndrăgostit de o mândră fată — ea — dar frumoasă, şi tot restul scenelor lui pline de un dramatism real, ne arată că Spitteler ştie să armonizeze în culorile cele mai reale — fantezia din suflet — cu realul din minte.

Şi peste toate astea, se'nalţă puterea lui de a ridica lumi nouă de realităţi, chiar acolo când mintea lui trăeşte înaltul adevăratului romantism.

Dacă trecând peste „Locotenentul Conrad" nuvelă, care nu ne poate vorbi nimic de filosofia vieţii lui şi ne oprim din nou la „Primăvara în Olimp" — aici picioarele se opresc şi mintea asemeni unei trestii tremurată de vânt se pleacă, cercetând colţurile cele mai ascunse ale gândului lui.

Cine a citit epopeea aceasta, l'a citit pe Spitteler, îl cunoaşte sub toate aspectele filosofiei lui.

In el se amestecă constatări subiective — cu puţin umor cu veşnicul omenesc din noi, cu prostia masselor — şi în mulţi vede el pe Karl Jentsch — care doreşte să fie cel mai mare om politic, care scrie articole prin ziare şi nu ştie ce a scris, care ţine cuvântări — à la Farfuridi — şi nu ştie cum de a fost în stare să înflăcăreze mulţimea, care vrea regatul stelelor şi împărăţia oamenilor, — într'un cuvânt — — vrea caracter bine definit nietzchean.

Şi Karl Jentsch e mare dar Kierkegaard — e şi mai mare, căci aşa îl vede Jentsch, ba încă mai mult, îi spune: Tu eşti mai mare decât Nietzche.

Ori cât ai căuta să-i ascunzi sentimentul de ură ce-l are privind massa, nu se va putea — căci ea este aceea, care l'a aruncat, când în slava gloriei efemere, când în fundul uitării veşnice, ca târziu de tot — noile lumi de gând ce se vor naşte să-l desmormânteze — ca fiind frate cu ele.

Şi totuşi — Spitteler — urăşte massa fără răutate — şi, aproape chiar, fără a şi-o explica.

In felul lui de a gândi găseşti tot ce vrei — tot ce se cere unui gând ca să poată fi mare : ştiinţă — seninătate, pesimism — răutate — ură — aşa cum o înţelege Verhaeren — şi o explică lui R. Rolland cu ocazia luptelor din Belgia — dar pe deasupra tuturora se 'nalţă omul lumilor de gând — omul care e priceput greu — dacă nu cauţi să-ţi apropii ceva din atmosfera sufletelor chimiste. E adevărat că „Primăvara în Olimp" — concepută în versuri Alexandrine nu poate fi pe placul tuturora; dar ţinând seamă de frumuseţea gândurilor, de măreţia lor, — de înălţimea la care el se ridică — această epopee poate fi citită şi de esteţi, şi de cei ce au ridicat pântecele la rangul de creco, şi cari în clipele de „spleen" — doresc o muzică uşoară-divină. In timpul când Spitteler îşi desăvârşeşte epopeea lui, începuse prin toată lumea să fluture un nou curent — de uşurinţă în gândire — un curent impresionist — un curent de poezie decadeată în care puteai să vorbeşti de toate şi de nimic — în care puteai să cânţi frumosul în nişte forme noi — şi pentru care nu puteai avea nici o judecată — erau vremi noi — deci şi oameni noi — în care se amesteca fantezia cu pointilizmul îmbrăcat în haina celui mai eftin dramatism — dar de efect — şi în care în nici un caz nu-şi putea găsi lăcaş alexandrinele lui pline de gând.

Şi iată dece parfumul nietzchean al „Primăverii în Olimp" se ascunde în fundul minţii lui — aşteptându-şi cu multă sârguinţă — ziua măririi de apoi.

Intr'un studiu apărut în 1908 de Wolfgang Brahm — studiu foarte puţin complect — se face o asemuire între el şi Faust. Am citit epopeea lui şi îmi pare atât adevăr în astă asemuire, încât aproape ar da-o ca cea mai bună caracterizare a lui Spitteler.

Ca şi Faust e şi el chinuit de întrebarea cea metafizică dar mai mult decât Faust, el îşi găseşte răspunsul în el. In el găseşte timp — spaţiu — formă — suflet — gând — şi pe deasupra lumi de realităţi.

Alexandrinele lui, el le numeşte balade — şi de am încerca să cercetăm intimul baladelor lui, apoi desigur că ne-ar mira felul în care el îşi exteriorizează un gând.

Alegorii dela'nceput pân'la sfârşit, dar alegoriile lui stau mai presus de cele mai bune ale scriitorilor nemţi sau latini.

Sunt pline de putere, pline de gând, dar deşi născute într'o lume străină de lumea pământeană — ele aduc în sufletul olr o muzică nouă — o muzică caracteristică acelei vremi.

Străin prin concepţie de vremea lui — şi totuşi pământean prin anumite exteriorizări.

Iată de ce are atâta dreptate Taine — când socoate mediul, timpul — ca factori puternici în determinarea unui produs de artă.

In 1895 scoate un alt şir de balade, după care apare o altă operă a lui „Extramundana" — scrisă sub pseunonimul Felix Tandem, pe care le voiu analiza într'un studiu mai îndepărtat.

Trecând în grabă prin „Prometheu şi Epimetheu" pot spune ceea ce Franz Glock a spus-o, cu drept cuvânt:

„Sunt ascensorul ce te'nalţă fără nici o oprire la Primăvara în Olimp".

Şi în aceste balade îl găsim pe acelaş Spitteler cu idealismul lui trecut prin toate lunile gândului, cu idealismul lui trecut prin toate lumile gândului, cu idealismul lui divin — cosmic redat sub forme de alegorii minunate, ce au trebuit şi ele să aştepte mulă vreme adevăratul soare al vieţii — alegorii pe cari noi am putea foarte bine să le numim simboluri — şi astfel să facem din realistul Spitteler — imagina adevăratului simbolist.

Deşi de loc simbolist — în mintea lui — el ridică legi simbolismului, dar nu legi desăvârşite, căci păcătueşte pe alocurea, fie prin lipsa cunoaşterii exacte a formelor — a imaginilor riscate — fie prin inferioritatea expresiilor faţă de fondul impecabil.

Dar Spitteler — mai are şi alt păcat, care nu poate trece neobservat nici mintilor celor mai puţin învăţate în disecarea versului.

Acolo unde fondul e ireproşabil, acolo unde gândul lui e încununat de puterea celui mai acerb idealism, acolo unde alegoria lui se impune cu drept cuvânt, ca ultimă etapă a celui mai desăvârşit simbolism, acolo el păcătueşte prin chiar gândul lui ce nu-şi are firescul frumos, învăţat a-l găsi în Spitteler.

N'am decât să citez aproape toată cartea a II-a care abundă în versuri banale — îmbinate frumos cu versuri pline de măreţie.

Citez oda II — oda VI — oda III, etc.

Dar Spitteler nu e numai un poet de rând, gata să te potopească cu mii de versuri — chiar alegorice; ci el mai e şi un umanitarist, care însă n'are putere destulă să arate — gândul de bine ce-l frământă — privind chinul masselor.

Când Zeus o roagă pe Afrodita să vină alăturea de el — şi să-şi simtă prietenia lui cum sărută prietenia ei, Afrodita veselă şi sglobie îi răspunde, că în lume nici o vietate nu-şi are ţintă — nici un gând nu-şi are înfăptuire — afară doar de dânsa — ea este adevărta ţintă a lumii

Zeus sedus de măreţia răspunsului ei îi spune:

Adevărurile cele mai mari din astă lume
sunt: Forma şi Lumina" —

Iată măreţia gândului lui.

Şi Spitteler te plimbă prin împărăţia dragostei, ca să ţi-o arate pe nimfa Calcidusa şi pe Hylas — şi pe Caleiduşa care iubeşte cu ultima ei putere — şi vrea să se prefacă într'o rază de lumină — ca să-i poată sta alături întreaga veşnicie, lui Hylas.

Şi apoi te plimbă „prin Slava Vremii" — prin „Inceput şi Sfârşit" şi din toate nu vrea să facă decât, o carte în care oamenii înbrăca-i în formele lor cele mai ideale — în divinităţi — să-şi plimbe toate stările lor sufleteşti.

O mitologie — expresia lui Kurt — vrea să facă Spitteler — o mitologie mai trainică şi mai plină de adevăr, decât mitologia greacă — şi în care versul alexandrin să fie expresia celui mai desăvârşit caracter, care deşi trecut prin imensitatea lumilor de dureri — să trăiască vlaga visului început.

Iată de ce se poate spune că epopeea lui „Primăvara în Olimp" e epopeea vieţii omeneşti, că pe Spitteler îl interesează omul cu subiectivismul lui — cu primitivitatea şi idealismul lui — omul de pretutindeni — că epopeea aceasta e descrierea cea mai plastică a vieţii omeneşti cu durerile ei, cu toată mila lui Spitteler pentru cei ce suferă, pentru cei ce gândesc într'o atmosferă de chin moral, sau cum ar spune Ştefan Zweig — într'o atmosferă de — corset intelectual. Atât de mult l'a interesat prostia ce se ascunde înapoia fiecărui gând human — că a trebuit după urma prieteniei cu nimicnicia masselor — să se refugieze într'o lume umilă, chinuită — urmărindu-şi chinul lui şi cel al gândului lui nepriceput.

Şi a venit Nietzche — şi Nietzche îl svârli din nou în frământarea lumei — aşa o spune Wolfgang Brahm.

Şi aceasta e ultima treaptă a scării, pe care a urcat-o el. De aici încolo — Spitteler rămâne pe ultima treaptă şi scara lui se rupe şi Spitteler rămâne ridicat în slavă, pierzând contactul cu mila — dragostea şi oamenii.

Se pârguise Spitteler.

Un nou fel de a vedea lucrurile, un râs mefistofelic răsărit pe buza lui Zarathustra — un râs plin de foc, care scuipă — ură — prostimii — nesocotind chiar cele mai puternice, tragice clipe din viaţa omului — un râs îndurerat dar potolit —

e râsul lumilor nouă pe care le vrea Spitteler.

„Nicth Weiner —
„Das Lacher hat immen die Neuheit der Welt"

Toate baladele lui — sunt pietre ce pot hotărî pentru totdeauna puterea de creaţie a lui Spitteler, ce pot înălţa poezia lui în nesfârşitul frumosului, încununând-o cu variaţiile nenumărate de teme şi forme, ce-i preaslăvesc geniul.

Desigur că atât amar în viaţă — atâta suferinţă în gând şi atâta durere în suflet — a avut o influenţă covârşitoare asupra lui.

Lui Spitteler îi e teamă de lumea din afară. E mică — e goală — şi hrăpăreaţă — aşa o numeşte el.

Iată dece Spitteler nu-şi aruncă gândul lui în lume, ca apoi să-l culeagă din nou, din frământata-i viaţă, şi să-l privească cu tot obiectivismul necesar; că el din fiecare gând îşi înalţă gândul lui — căci lumea gândului lui — e ultima vorbă — a celei mai mărețe lumi.

E şcoală pe care i-a dat-o Nietzche — omul voinţii.

Intr'un număr mai îndepărtat „Epimetheu şi Prometheu" — Extramundana şi Balade în 1895.

SYLVIAN LORIN

Inscripţiile ornamentale dela Curtea de Argeş

de **EM. GRIGORAŞ**

Pe lângă multiplele surprise, la cari a dat loc restaurarea Bisericii domneşti de la Curtea de Argeş, nu mică a fost şi cea ocazionată de înscripţiile ornamentale descoperite pe găturile şi poalele veşmântelor unor sfinţi din altar. Neobişnuite în biserici, aducerea lor la iveală de căre spălăturile vechilor zugrăveli bizantine, a dat loc la fel şi chipuri de interpretări. S'a zis, fără a se citi nimic, că sunt, când greceşti, când slavoneşti, când în glagolitică şi s'a rămas la convingerea că sunt nişte simple ornamente, din simpla imposibilitate de a le da de rost. Ori şi cine le vedea însă, surâdea ; caracterul inscripţial sărea în ochi de departe. Mi-au căzut şi mie din întâmplare sub ochi şi aceiaşi impresie mi-au lăsat. Ba mai mult, am avut intuiţia din primul moment a celor ce vor urma. Toată încurcătura nu provenise de cât din aceia că nimănui nu-i trecuse prin cap cum că ar avea de-a face cu inscripţii scrise româneşte, dar cu litere greceşti. Şi cu toate acestea astfel stau lucrurile. Necesităţile timpurilor au impus aceasta. Timpurile acestea turburi se cunosc. Ele reprezintă lupta pe viaţă şi pe moarte între greci, slavi şi valahi, lupta complicată şi cu cele sfinte : catolicii şi ortodoxii îşi disputau întâietatea pe meleagurile Carpaţilor. Vandalismele date la iveală de săpături şi spălături o probează de altfel în deajuns. N'am avea de cât să citâm mormintele goale până şi de schelete, iar unul din cititori rămas fără cap, pe zugrăveala ce-l reprezintă, pentru a ilustra aceasta. Secretul a fost de sigur păstrat de preoţi şi de familia domnitoare o bucată de timp, până ce tradiţia le-a uitat, căci să nu se uite că biserica în chestiune a fost o simplă capelă a palatului domnesc de pe atunci.

Dar să trecem la deslegare direct, ea inetresează mai mult ca ori ce.

Incep cu cea mai bătătoare la ochi (fig. 1) şi care se află la stânga pe gâtul primului archi-diacon.

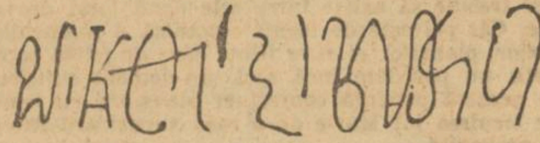

Fig. 1.

Ea începe cu un complex de trei litere. (Această dificultate, voită de zugrav, se repetă la fiecare din cele şeapte inscripţii şi desigur a fost făcută pentru că descifrarea lor să fie atât de anevoioasă). Acest complex reprezintă o bară cu un mic cerc deasupra, adică *iota* cu *omicron*, iar alături un *ni* cu ramurile îndoite, din cari una mai mică jos, iar cealaltă ridicată sus de tot. Primele două litere reprezintă pe faimosul Io. După *ni* urmează visibil şi bine marcate, literile compunând cuvântul *Nicolai*, adică o bară, un *Kapa* un *omicron* spart la dreapta jos, un *lambda* a cărui coadă revine sub piciorul lui Kapa unde se formează un *alfa majuscul* şi la urmă, sus, iar un *iota* sub formă de bară.

După aceasta dăm peste o literă curioasă un *dublu vita* întors şi rupt de bara lui, pentru a putea lua forma unui *zita*... *(Dublu vita* acesta, se reproduce la toate celelalte inscripţii şi în aceleaşi condiţiuni de răsturnare). El reprezintă pe *Voivod* adică V. V. După *zita* vine un *u modern* evident, apoi un *gama* format dintr'un *v* cu o mică bară peste vârf, apoi peste el un *ro* întors, după aceia un *phi* în formă de *s*, iar din întretăierea lor un *alfa*, Sfârşitul este însă foarte clar: un *iota* cu punct, peste care se aşează un *tav*. In total avem zugrăvit cu forma pur românească şi fără contestaţie în *it*. Sau în întregime : *Io Nikolai V. V. zugrăvit*. Existenţa lui *u* evident, este iarăşi de necontestat pentru caracterizarea românească.

Trec la a doua inscripţie în ordine, pe gâtul arhidiaconului din mijloc. Ea nu este mai greu de urmărit (fig. 2).

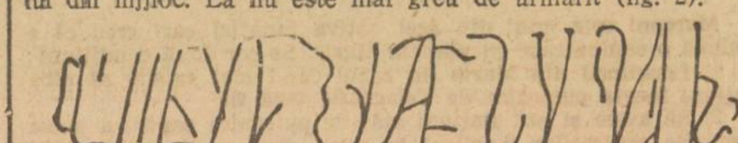

Fig. 2

Intre ramurile literei a doua un *iota* mic, apoi această literă : un *omega* deformat jos. Din nou prin urmare : *Io*. Apoi pe ramura primă a acestui omega buclele deformate a unui *vita*, care cu acest *omega* dă *Vo*. După aceia un *iota*, un *sigma* horizontal, un *lambda* întors, un *alfa* fără buclă. In total *Io Voislav*. Urmează *vita întors şi rupt* deci *V. V.* Şi continuă cu un *gama* făcut din bara ruptă a lui dublu vita şi a cărui coadă e lineară, apoi un *alfa majuscul* evident (acest alfa are mai multe coame), apoi vine un *tav*, apoi un *ipsilon*. In total iarăşi : *Io Voislav V. V. gătii*. După acela vine un *ipsilon* în formă de *n* pe ramură primă a cărula se aşează stricate, buclele unui *vita ;* după aceia un *sigma* horizontal, un *iota mic* lângă orar, un *ro* întors dintr'o buclă şi orar, iar peste acest orar un *Kapa* de formă nouă şi un *semi-cerc* (acest semicerc reprezintă un *alfa* redus la ultima lui expresie şi se va reproduce şi la celelalte inscripţii). In total iarăşi: *Io Voislav V. V. gătii viserika*. (A găti înseamnă după limba veche a împodobi).

Ambele aceste inscripţii sunt în legătură — directă cu faptele. In biserică portretul celui ce a zugrăvit este presupus *Nicolai*, iar *Voislav* odihneşte acolo sub o lespede cu inscripţie.

Vom trece acum şi la presupusul ziditor al acestui lăcaş. El este după cum se credea *Radu Basarab*, fără alta arătare.

Inscripţia ultimă de pe gâtul celui de al treilea arhidiacon o desvăluie. (fig. 3).

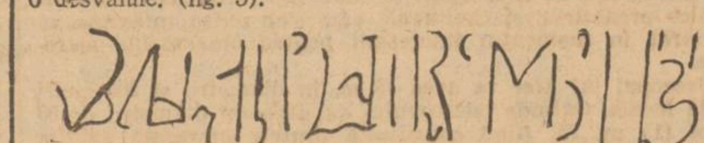

Fig. 3.

Incepe cu un *zita* aproape latin, pe stânga căruia o bară îl transformă în *ipsilon*, iar o buclă pe dreapta în *epsilon*, deci: *zei* sau *zi*. Apoi vine un *delta majuscul* neisprăvit jos şi lângă el diftongul, *ei*, din nou format dintr'un *epsilon* horizontal peste care se lipeşte un *iota* sub formă de bară. Deci : *dei* sau *di*. Sub acest diftong un *tav* în formă de *r* evident, iar lângă el un *alfa* majuscul cu o ramură mică şi fără bară centrală. Până acum avem *Zidit'a*. Urmează apoi un *ita* ca o bară îngroşată la mijloc şi cu un semi-cerc jos : evident *Io*. Apoi limpede, un *ro*, un *alfa* fără buclă dar cu coada ondulată. Acest alfa cu, o bară pe dreapta, dă un *u* aproape latin, iar această bară cu un cârlig interior un *delta*, mai mult ca evident. Un *iota* – *bară* termină numele de *Radul*. Partea finală sună *Basarab*. Este formată dintr'un *pi* modern horizontal, adică din două bucle surmontate de o bară, la mijloc dintr'un *mi* evident, iar la coadă sprijinit pe orar acelaş *pi* modern. Trei semi-cercuri ne dau *trei alfa*, iar *mi cu* coada prelungită în sus a unui *ro* întors, un *sigma*.

In total: *Zidit'a Io Radul Basarab*. (De remarcat că lipseşte *Voivod)*.

Pentru veracitatea deslegărei se ştie că mormântul lui Radu se află în bserică şi a dat loc la multă polemică fiind considerat de mulţi cacel al lui Radu Negru însuş.

Aceste trei inscripţii sunt bine conservate. Celelalte trei ce se află pe poalele arhi-diaconilor, sunt deteriorate în destul pentru a face deslegarea lor foarte grea. Vom încerca totuşi a o face.

Incepem cu cea din urmă, importanta prin aceia că a fost descifrată de *D. Tafrali* şi a dat loc la multă şi acerbă polemică, (fig. 4). Cu adaosuri multe, d-sa a cetit *„telos ton*

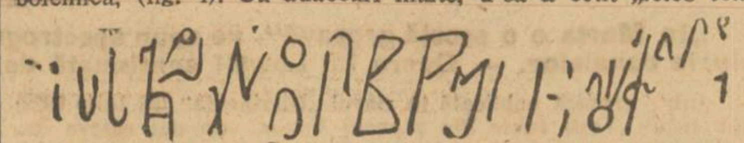

Fig. 4.

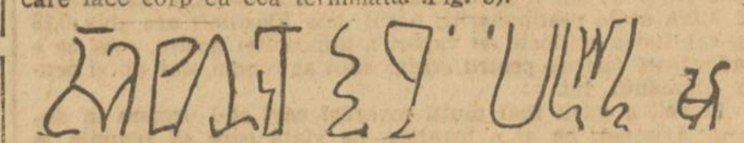
ieron Novembrios 12,6771 (1262)" plus la urmă un *U* mare şi o *cruce* cu cârlige. Fără nici un soi de adăugire iată cum sună pe româneşte.

Incepe un *iota* mic cu punct, apoi un *ni* evazat, pe urmă un alt *iota* lung de tot şi cu punct, urmează un *Kapa* cu un *alfa* majuscul ca cel dela prima inscripţie, ambele de o evidenţă incontestabilă: Ar fi deci *inika* sau isprăvitul cuvântului *Duminica*. După aceasta vine data. Sus peste Kapa, un *delta* prea evident, iar jos peste *ro* majuscul, ce urmează, *bara zecilor*. Ar face *„14"* (Bara a fost pusă după unităţi, ceia ce e destul de frequent şi la Slavoni şi la Greci).

Vine după aceia *ni* cu ajurul visibil bine, urmează sus un *omicron* complect, dedesupt un *ita* fără coadă (vom găsi unul identic la ultima inscripţie), alături un *mi* cu un singur cârlig mic. După aceia un *vita* mai mult ca evident, asemenea următorul *ro*. Partea ce urmează este deteriorată, totuşi se desprinde uşor un *ita* şi un *iota*. In total ar fi *Noemvrii*. Urmează iar câteva litere rău stricate. Apoi se desprind, suprapuse dar incontestabile, un *psi* peste omicron şi urmaţi de o bară cu un cerc lipit la mijloc. Ar fi după D. Tafrali 6771 (1262) adică anul, căci după lună locul său ar fi aici. Dar *U* şi *crucea* ce urmează, cu teoria lor cu tot, nu prea sunt la locul lor, căci evident se văd din cozile lui *u* deslipite, un *lambda majuscul* pe stânga, apoi pe dreapta un *mi* cu un singur cârlig ca cel din *Noemvrii*, apoi sub delta un *iota* mic, sus peste mi un *ro* iar sub el un *tav* ca un cârlig. Ar fi deci luând şi pe *u* de două ori căci omicron de desupt cu siguranţa lipseşte: *Dumitru*. Cum ne aflăm la urmă, el ar trebui să fie *zugravul*. Forma pur românească cu *u* arată şi origina lui şi plus limba, în care e scris totul.

Dar având aceasta în vedere, data d-lui Tafrali poate fi interpretată (singura complectare ce fac) după cum urmează. Inaintea lui *psi* şi *omicron* se poate uşor complecta un *vita* majuscul. Sus, peste cornul din dreapta a lui *psi*, bara mică ar fi un *iota*, iar bara cu crcul la mijloc, un *io*. Aşa dar, ar fi *vopsii Io Dumitru*. Cu toate acestea inclin către data d-lui Tafrali, ori cât ar strica teoriele unora dintre istoricii noştri. In ori ce caz, *Io* aci ar însemna *eu* iar data s'ar preciza 6770= 1261, care ar şi corespunde lui „Duminică 14 Noembrie".

Trec la inscripţia de pe poala arhi-diaconului din mijloc, care face corp cu cea terminată. Fig. 5).

Pig. 5.

Incepe cu un compact format dintr'un **pi de formă nouă**, cu bară de-asupra şi două bucle, o **bară-iotă** peste el stânga, iar din bucle un **sigma** majuscul, orizontal şi întors în jos. Apoi un **ro** evident, un **alfa** majuscul fără bară centrală, dar cu o întreagă patină la piciorul din dreapta, apoi un **vita** majustul întors, din care se desface evident un **epsilon**, apoi un **ksi** un **tav** şi o literă stearsă. Ar fi în tot **isprăvest-e, ksi,** înlocuind pe **ş**.

După aceia un **omega** ca cel de la Voislav, probabil de la **Io**. Restul este nedescifrabil. Cel ce a isprăvit biserica nu-l putem desluşi. Avem **două bare cu cozi în spirale**, între cari se află un compact, din care ar reeşi un **sigma** majuscul horizontal. Apoi ceva şters şi la urmă un **u** sub care se tupileşte un **delta majuscul**. Dacă luăm cele două bare drept **lambda** şi avem în vedere că un mormânt se crede a fi a lui **Ladislav**, nu este exclus să fie el cel din inscripţie.

Dacă revenim la prima de pe poala primului arhi-diacon, aici, cu toată deteriorarea, mai putem desprinde ceva cu folos. (Fig. 6).

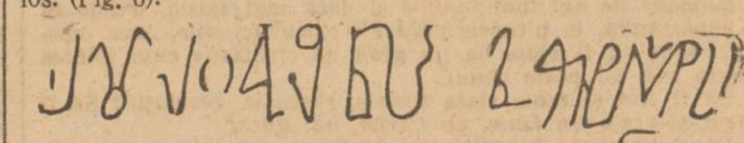
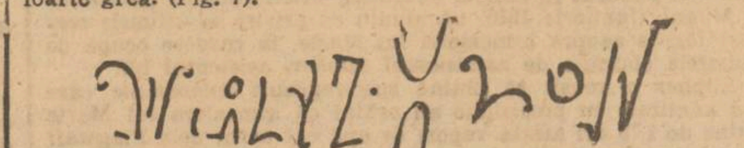

Fig. 6.

O jumătate de **u** cu o bară mică în interior ar fi **Io**. Apoi evident un **U**, coarnele unui **hi** sau **gama**, vine duă asta un **omega** destul de discifrabil, cu toate că stricat. Apoi un **delta** majuscul evident, nu **ipsilon** cu un **omicron** în capul unei ramuri (tav) şi un **sigma horizontal legat de dublu vita întors**. Ar reveni **Io Uhoditos V. V.** Urmează o parte stricată de tot, iar la urmă un compact format dintr'un **tav** legat de un **iota**, de un **ro**, de un **ni majuscul**, de desupt un **omega** deformat şi horizontal, deasupra cu un **tav**. Se termină cu un **ro** lipit de **ni** şi dând cu el un **sigma majuscul** horizontal, iar la urmă separat un **ipsilon**. Ar fi deci **tirnosrit sau tirnosit**. Partea aceasta este foarte anevoioasă cu toate că majoritatea literilor cuvântului există. E singurul caz de litere aruncate sus şi jos, afară de data d-lui Tafrali. In total ar veni **Io Ugoditos V. V. tirnosit.**

Insă afară de aceste şase inscripţii, se mai află una pe cingătoarea unui sfânt. Pentru a termina, vom descifra-o şi pe aceasta. Este scrisă de altă mână de cât cele precedente şi foarte grea. (Fig. 7).

Pig. 7.

Vedem un omega fără fund în care s'a instalat o bară-iota : Deci **Io**. Apoi alături un **iota legat de un Ita** fără coadă, peste care se află un **omicron**. Apoi vine un **ni** cu o ramură mică, urmează un **ipsilon** şi un **zita** aproape latin din coada căruia reiese un **alfa fără buclă**. Deci **Io Ioniza**. Mai de parte un **alfa** pe trei sferturi horizontal cu punct sus, un **sigma** spiral horizontal, un alt **alfa horizontal** fără buclă şi în fine un **ni** evident. In total **Io Ioniţă Asan**. Numele împăratului de la Târnova îşi are explicaţia pe acest zid prin legenda sfintei **Filofteia**. şi proobabil are legătură cu **Kenstatul** descoperit dedesupt, în care o mantie este îngropată între două pietre— Ioniţă Asan murind la asaltul Salonicului şi neştiindu-se nimic de urma mormântului lui.

Cum ori ce studiu trebue să aibă şi concluzii, le vom da pe ale noastre.

In afară de cel mai vechi monument de limba românească şi din cauza lui, această descifrare arată existenţa unui popor format şi organizat cu mult înainte de ceia ce se credea.

Domnii citiţi vor face curiozitatea istoricilor. Cine sunt ei ? Vor da dreptate unora şi altora, sau nimănui.

In ori ce caz, citirea are de partea sa ne adăugiri şi părţi cari sunt în afară de ori ce discuţie.

Em. Grigoraş

CRONICA ŞTIINŢIFICA — O LUME VECINĂ

Enigma planetei Marte

de L. FLORIN

— „In Marte e o secetă grozavă", ne spun spectrogramele.— Viaţa se stinge pe măsura dispariţiei apei.— Iluzia canalelor. — Opera lui Lowell continuată de Mac Afee. — Marconi vrea să comunice cu Marte —

Intr'o cronică publicată în ziarul „Dimineaţa" (28 Iulie 1922) sub titlul *„Veşti triste din planeta Venus"* am dat câteva detalii asupra atmosferei lui Venus, după rezultatele analizei spectrale. Acolo apa şi oxigenul au dispărut cu desăvârşire. Luceafărul e fără viaţă, după cum ne spune de altfel şi Eminescu în cea mai puternică a sa creaţie.

Zăpezile din Marte

Din planeta Marte ne vin veşti ceva mai îmbucurătoare. Astronomii urmăresc cu ochianele, calotele de zăpadă din jurul polilor ei. Inchipuiţi-vă că aci pe Pământ zăpezile polare s'ar întinde, până la nordul Angliei, ceea ce n'ar fi tocmai plăcut, dar s'ar putea contempla de astronomii din alte planete.

Faptul că există zăpadă în Marte e un indiciu că trebue să fie şi apă. Din nefercire singurul astronom din lume, care şi-a consacrat viaţa pentru a studia planeta Marte, a murit în timpul războiului şi nimeni nu mai urmăreşte cu atâta ardoare suprafaţa bietei planete. Acest astronom era miliardarul *Percival Lowell*, directorul Observatorului Flagstaff din Arizona, care a fost în corespondenţă cu regretatul nostru astronom *Victor Anestin* şi au murit amândoi în floarea vârstei în timpul războiului (Lowell la 1917, Anestin la 1918).

A studia planeta Marte nu e uşor lucru, de oarece asemenea studii nu se pot face în atmosfera Parisului sau a Filaretului din cauza prafului şi a reverberaţiei luminei. La noi nu s'ar găsi mulţi milionari cari să renunţe la trotuarul Bucureştilor pentru a trăi într'un ţinut unde nu plouă cu anii şi a cădea victimă ftiziei de dragul unui biet astru ceresc.

Un savant care şi-a sacrificat viaţa pentru Marte

Arizona este Sahara Americei. E un deşert mărginit între Munţii Stâncoşi şi Siera Nevada, cuprins în colţul Statelor Unite dintre California şi Mexic. Natura, pentru a râde de America, a pus contrastele alături. In *California* e clima cea mai dulce din lume şi din această cauză e ţara în care oamenii trăiesc cel mai mult (după o statistică recentă sunt 300 supracentenari în mica Californie); *Arizona* din contra e un deşert cu clima atât de aspră şi aerul atât de rău, încât atacă plămânii omului cel mai robust. Fluviul Colorado, care face un defileu de 1200 metri, desparte deşerturile Arizonei de ţinuturile pline de viaţă ale Nevadei şi Californiei.

Percival Lowell, fiul unui miliardar american, ar fi putut trăi atât de „fericit" dacă venia la Bucureşti, unde fiii celor mai calici milionari risipesc într'un an munca de veacuri a sute de oameni. Lowell însă s'a îndrăgostit din copilărie de ştiinţa Cerului, în urma citirei minunatelor scrieri ale lui *Camille Flammarion* şi luă hotărîrea să-şi consacre viaţa Astronomiei. El îşi construi din banii săi un observator la *Flagstaff*, în regiunea cea mai retrasă a deşertului Arizonei, unde nu pătrunde niciodată picior de om şi plouă doar odată la 2——3 ani. Astronomii pot lucra acolo nestingheriţi. Aerul dela Flagstaff are abia 0,18 din cantitatea mijlocie de vapori a atmosferei nostre, ceea ce e o adevărată fericire pentru ochiul unui astronom, dar nu şi pentru plămânul lui.

Lowell a găsit mai mulţi tovarăşi cari să-l urmeze în deşertul Arizonei, ba şi o tovarăşe de viaţă care să renunţe la zgomotul vieţii americane şi să urmeze pe soţul ei la Observatorul din muntele Flagstaff. Acolo Lowell a adunat un material imens de observaţiuni spectroscopice şi fotografice, publicându-le în trei mari volume: *„Planeta Marte"*, *„Marte şi canalurile lui"*, *„Marte ca sediu al vieţii"*.

Lowell a fost cel mai de seamă partizan al acelora cari susţineau că Marte trebue să fie locuit şi scrierile lui au stârnit atâta entuziasm, încât doi savanţi americani, *Hiram Maxim* şi *Tesla* (acest din urmă de origină român ardelean) au proiectat o comunicare cu Marte, propunând utilizarea cataractei Niagara, care dispune de o energie fantastică. Bine înţeles acest proect s'ar putea realiza, dar ar necesita cheltueli de milioane de dolari.

Tragedia omenirei din Marte

Omenirea nenorocită, în plină vâltoare a luptelor sociale, nu-şi poate permite, însă, luxul de a începe, pe preţul acesta, conversaţii cu alte planete. Şi când va ajunge poate, vreodată, să aibă posibilitatea de a comunica cu alte lumi, cine ştie dacă vor mai exista oameni pe vecina noastră Marte!

Pământul, planetă frumoasă şi bogată, are încă o omenire tânără, care de abia iese din faza animalităţii. Marte, planetă mai mică, a evoluat mai repede şi omenirea de acolo a apărut cu milioane de ani mai înainte şi dacă mai există, trebue să fie îmbătrânită, în ultimele clipe ale existenţei sale. Acea omenire trebue să fi ajuns la un grad de civilizaţie cum mintea noastră nici nu poate bănui.

Să fi fost şi acolo clase sociale, războaie, revoluţii? Să fi apărut şi acolo un *Isaia*, un *Christ*, un *Marx?*

Când omenirea înfrăţită din Marte a ajuns la apogeul ei, a început să fie ameninţată de un mare dezastru: *scăderea apei*. Şi pe Pământul nostru se va întâmpla la fel peste câteva milioane de ani când va domni seceta şi moartea pe tot cuprinsul planetei.

Locuitorii martieni ameninţaţi de moarte, au săpat acele uriaşe canaluri pentru a transporta apa rezultată din topirea zăpezilor. Şi astfel acea omenire şi-a putut prelungi viaţa încă câteva sute de veacuri, susţinând din greu lupta inegală cu forţele oarbe şi puternice ale Naturei, prin inteligenţa ei extraordinară şi prin uriaşul tezaur al Ştiinţei, adunat în timp de milioane de ani.

Nedumerirea astronomilor

Aceste sunt concluziunile admise de Lowell, care au avut darul să pasioneze gloata omenească, făcând pe mulţi să-şi mai ridice ochii spre cer. Bine înţeles astronomii s'au împărţit în două tabere: unii erau partizani ai lui Lowell, alţii din contra susţineau că existenţa canalelor din Marte ar fi o simplă iluzie optică, dovadă că aceste canale nu pot fi observate la toate Observatoarele astronomice, ba dispar în faţa Observatoarelor puternice.

Să vedem însă ce ne spune Lowell. Cu un an înainte de a muri, a publicat în revista ştiinţifică internaţională *„Scientia"* din Milano (Ianuarie 1916) un studiu cu privire la ultimele cercetări făcute asupra atmosferei lui Marte, în care se ocupă de rezultatele obţinute de astronomul *Slipher*, asistentul lui.

Slipher a reuşit să obţină spectrograme interesante care fiind analizate cu preciziune au arătat că atmosfera lui Marte conţine de 1,75 ori atâţia vapori de apă cât aerul dela Flagstaff ceea ce înseamnă 1/4 din cantitatea mijlocie de vapori a atmosferei terestre.

Determinarea constituţiei atmosferei martiene nu e lucru uşor. In spectroscop se introduc şi raze datorite atmosferei noastre, de care se ţine seamă, pentru a cunoaşte rezultatul.

Slipher a găsit că unica sursă a vaporilor martieni ar fi zăpezile dela poli, regiunile dela ecuator având o atmosferă excesiv de uscată.

Lowell crede că atmosfera planetei Marte ar semăna mult cu atmosfera Arizonei şi multe lucruri care par stranii locuitorilor Pământului, se pot pricepe lesne într'un mediu care se apropie de acela care există în Marte.

Condiţiunile de viaţă pe suprafaţa planetei Marte

Voi rezuma aci câteva din concluziile lui *Flammarion* date în monumentala sa lucrare *„La planète Mars et ses conditions d'habitabilité"* (2 volume cu 1600 desemne). Familia regretatului astronom Anestin a avut bunavoinţa să-mi pună la dispoziţie unul din aceste volume, trimis de Flammarion lui Anestin; al doilea volum trebuie să fie la un anticar din Bucureşti, de oarece Anestin a vândut saci întregi de cărţi pe un preţ de nimic anticarilor în timpul războiului.

Iată concluziile lui Flammarion date în primul său volum asupra lui Marte (pag. 590—592):

1) Lumea lui Marte pare a fi, după cum a remarcat acum 100 de ani William Herschel, planeta care se aseamănă cel mai mult cu Pământul. La 1 Decembrie 1783 Herschel scria că locuitorii lui Marte trebuie să aibă o situaţie asemănătoare cu a locuitorilor noştri. *(„Its inhabitants probably enjoy a situation in many respects similar to ours")*.

2) „Observaţiunea suprafeţei lui Marte pare să ne indice că ar fi acolo o temperatură asemănătoare cu a noastră". Aceastră concluzie a lui Flammarion trebue modificată: după părerea lui *Svant Arrhenius* temperatura mijlocie pe Marte ar fi acum de —20 gr.; doar Amundsen ar putea trăi acum în planeta Marte!..

3) Durata zilei şi a nopţii este de 24 ore 39 m. 35 s.

4) Anii sunt în Marte aproape de 2 ori mai lungi ca la noi, având 668 de zile martiene, ceea ce echivalează cu 687 zile de-ale noastre.

5) Atmosfera e mai curată ca la noi; ea este mai rarificată şi fără îndoială mai înaltă. Norii şi ploile sunt rare, niciodată nu se observă furtuni violente.

6) Uscatul ocupă o întindere mai mare ca mările. (In Marte nu există oceane, ci mări mici închise, cum e Mediterana; ocolul planetei se poate face pe uscat cum la noi se poate face ocolul Pământului pe apă).

7) Diametrul lui Marte e jumătate ca al Pământului, având 6753 kilometri. Apa ocupă 66 milioane km. pătraţi şi uscatul 77 milioane. Suprafaţa care ar putea fi locuită e de vreo şase ori mai mare ca a Europei.

8) Soarele se vede ceva mai mic: 21' în loc de 31'.

9) Marte are 2 sateliţi foarte mici: *Phobos* şi *Deimos*. Două lumi minuscule care trebuie să facă deliciul poeţilor martieni!

10) Marte e mai vechiu ca Pământul şi globul lui pare a fi complect nivelat. Emisferul boreal e însă ceva mai ridicat decât cel austral. Nu există lanţuri de munţi, dar se cunosc câteva platouri destul de ridicate.

11) Canalele se datoresc unor forţe geologice sau poate sunt o rectificare a fluviilor martiene făcute de locuitori cu scopul de a repartiza apa în toate continentele.

12) E posibil ca această lume să fie locuită de o specie umană analoagă cu a noastră, mai uşoară, fără îndoială, mai veche şi care ar putea fi mai avansată.

Totuşi trebuie să existe între cele două lumi deosebiri fundamentale. Cât priveşte de forma organică a „oamenilor" ca şi a animalelor, plantelor şi *altor* fiinţe care ar putea popula această planetă, nu posedăm încă nici un element suficient pentru a face în această privinţă conjecturi plausibile cu temeiu ştiinţific. Dar locuirea lui Marte de o rasă superioară rasei noastre e foarte probabilă.

Flammarion încheе primul său volum asupra lui Marte cu reflecţiile de mai jos, ce le reproduc în original, întrucât toţi cititorii „Adevărului literar" ştiu desigur franţuzeşte:

„Il y a dans la vie des heures charmantes, des sensations fort agréables, des plaisirs délicieux, d'immenses joies, des bonheurs qui touchent au ciel et des voluptés exquises. Eh bien, parmi ces heures d'enchantement, il en est peu qui donnent à l'âme une satisfaction plus complète, une émotion plus noble et plus élevée, que l'observation des aspects de la planète Mars pendant une pure soirée d'été. C'est un regret que si peu d'humains connaissent cette impression. Voir devant soi un monde, un antre monde, avec ses continents, ses mers, ses rivages, ses golfes, ses caps, ses îles, ses embouchures de fleuves, ses neiges éblouissantes de blancheur, ses terres dorées, ses eaux sombres, placés là devant vous, au bout de votre télescope, tournant lentement sur lui même, donnant le jour et la nuit à ses diverses contrées, faisant succéder le printemps à l'hiver, l'été au printemps, nous offrant en miniature la vue de la Terre dans l'espace... il y a là une contemplation qui nous transporte en face du plus grand des mystères, celui de la Vie universelle et éternelle, en face de la sublime Vérité, en face du but même de la création. La Terre devient une province de l'Univers et nous sentons des frères inconnus dans les autres patries de l'Infini!"

„Mais quelles merveilles la Science de l'Avenir ne réserve-t-elle pas à nos successeurs, et qui oserait même affirmer que l'humanité terrestre n'entreront pas un jour en communication l'une avec l'autre! Les générations passeront et le Progrès continuera longtemps encore sa marche ascedante".

Marconi şi semnalele din Marte

Marconi este unul din acei câţiva fanatici cari cred că e posibilă o comunicare cu planeta Marte. Se cer două condiţiuni:

1) Locuitorii din Marte (în cazul când mai există) să aibă staţiuni foarte puternice de Telegrafie fără fir.

2) Să avem şi noi staţiuni atât de puternice pentru a putea răspunde confraţilor martieni în cazul când ne-ar trimite ştiri despre existenţa lor.

De câţiva ani încoace, de când s'au construit staţiuni mari de telegrafie fără fir, se primesc sute de radiograme misterioase (una din aceste radiograme cuprindea o succesiune regulată de 15.000 de puncte, după cum afirmă ziarele franceze şi engleze.

Ce o fi cu aceste semne? Să fie oare chemări dela omenirea lui Marte? Nimeni nu poate răspunde încă cu precisiune. Marconi a atras atenţiunea astronomilor că mesagiile primite n'ar putea fi atribuite unor benomene naturale, de oarece semnalele primite prezintă o regularitate uimitoare. Presupunând că aceste semnale ar veni din Marte, marele inventator a plecat în ziua de 27 Mai 1922 cu mai mulţi învăţaţi în yachtul „Electra" pentru a urmări semnalele misterioase din largul şi liniştea oceanului. Au trecut mai bine de 2 luni şi nu se ştie nimic de rezultatul expediţiei lui Marconi.

Mac Afee şi canalele din Marte

Am vorbit la timp, într'o cronică ştiinţifică, publicată în ziarul „Dimineaţa" despre proectul fantastic al unui tânăr inginer american, *Mac Afee*, de a construi un telescop de dimensiuni uriaşe, întrebuinţând drept oglindă o suprafaţtă parabolică de mercur, animată de o mişcare de rotaţie. Cum Mac Afee e foarte bogat, el va fi în stare să cheltuiască 1 milion de dolari pentru a-şi vedea proectul realizat, de a putea observa suprafaţa lui Marte o singură noapte cu cel mai gigantic telescop care s'a putut vreodată construi.

Astronomii aşteaptă cu nerăbdare ziua de 22 *Septembrie 1922* când se va putea verifica Teoriile lui Einstein cu prilejul eclipsei totale de soare vizibilă în Oceanul Indian şi noaptea de *24 August 1924* când planeta Marte trecând în opoziţie, va fi vizibilă câteva ore în telescopul lui Mac Afee. Numai de n'ar fi zadarnice pregătirile şi cheltuelile căci s'ar putea întâmpla să fie înourat în momentul interesant pentru observaţiile astronomice.

Telescopul lui Afee va avea *15 m.* în diametru şi *200 metri* distanţă focală. Oglinda telescopului va avea un diametru de 50 picioare (15 m. 25) fiind constituită dintr'o suprafaţă subţire de mercur aşezată într'o cuvetă, de aproape 16 m. în diametru şi care se va învârti cu cu o iuţeală de 1 tur pe secundă, pentru ca mercurul să devină un paraboloid de revoluţie în jurul axei de rotaţie. Bine înţeles această oglindă uriaşe, cântărind cu montura ei mai multe tone, n'ar putea fi aşezată într'o ţeavă de telescop, ea va fi instalată în fundul unui puţ de mină din munţii Chanaral (Chili) la o altitudine de 2500 m. şi puţul va permite reaelizarea unor distanţe focale variând între 280—600 picioare (90—200 metri!).

In noaptea de 24 August 1924 planeta Marte va trece la zenit (deasupra capului) în poziţia geografică a muntelui Chanaral. Mac Afee speră să poată *cinematografia* suprafaţa lui Marte şi cum imaginele vor putea fi mărite convenabil, puterea de mărire totală a telescopului va fi dar de 1 milion de ori.

Proectul lui Mac Afee a fost încurajat de savantul profesor *David Todd* şi cum în America nici un proect nu rămâne pe hârtie, tânărul inginer-astronom va îndrepta spre cer cea mai uriaşe gură de ochian.

Dacă telescoapele astronomilor au întrecut de mult dimensiunile ţevilor de tun, telescopul lui Mac Afee a întrecut şi închipuirea noastră.

Un astronom pesimist

Astronomul pesimist care vrea să spulbere povestea canalurilor martiene este *Danjon*, dela Observatorul din Strasbourg. E drept, multe din canalele martiene dispar în telescoapele moderne. Cum însă Lowell e mort, nimeni nu poate răspunde obiecţiunilor lui Danjon, care studiază suprafaţa lui Marte cu un telescop de 1/2 m. in diametru. De aceea se aşteaptă cu nerăbdare noaptea de 24 August 1924 când Marte va fi la cea mai mare apropiere de Pământ şi când telescopul lui Mac Afee va avea cuvântul decisiv.

Nu avem dreptul să ne îndoim de existenţa canalelor martiene pentru că nu se pot vedea la toate observatoarele. Canalele martiene au fost observate pe cerul senin al Arizonei şi fotografiate de Lowell. Ipoteza canalurilor martiene va putea fi soluţionată peste 2 ani. Până atunci să avem răbdare şi să nu perdem credinţa în omenirea lui Marte. Poate semnele care vin în nopţile liniştite în antenele noastre rudimentare, sunt cele din urmă chemări, cele din urmă veşti, care ne vin dela omenirea din sfera rece a planetei vecine.

Rostobolindu-se în spaţiul rece, la 100 milioane km. departe de Pământ, Marte duce cu sine opera uriaşă făurită de omenirea ei, operă ce va mai înfrunta mii de veacuri şi va fi admirată de omenirile planetelor vecine, sute de mii de ani după ce înfăptuitorii ei vor fi dispărut în negura vremurilor şi a Morţii.

L. FLORIN

Iaşi, August 1922.

NOTA. — 1) Planeta *Marte* se vede acum în prima jumătate a nopţii la Sud-Vest, strălucind puternic cu o lumină roşie intensă. E astrul cel mai strălucitor al Cerului după *Venus* şi *Jupiter*, care se văd seara la orizont.

2) In momentul când am încheiat articolul am primit Buletinul Societăţii astronomice franceze pe luna Iulie cu un studiu interesant asupra aspectului actual al planetei Marte, făcut de astronomul italian *Mentore Maggini*, doctor în ştiinţi, la Observatorul Astrofizic din *Catana* (Sicilia). Cum acest observator este cel mai sudic din Europa (latitudinea +37 gr. 30') e cel mai bine situat pentru opoziţia actuală a lui Marte.

Maggini a observat cu ajutorul unui ecuatorial mărind de 600 de ori, o paloare neobişnuită a câmpiilor martiene din nordul mărilor Cimerium şi Taumasia, iar extremitatea occidentală a Mării Cimmerium se vedea legată printr'o reţea complicată de linii cu Nuba Lacus şi Syrtis Minor. Regiunea cea mai vizibilă a discului martian e Syrtis Magna şi Nuba Lacus. Canalul Nepenethles se vedea desluşit şi dublu.

Observaţiunile lui Maggini făcute în cerul curat al Siciliei par a fi mai precise decât observaţiunile lui Danjon făcute în cerul cetos şi înfumurat al Strasburgului.

3) In ultimul număr al *„Adevĕrului literar"* (No. 90 dela 14 August 1922) a apărut un articol curios al d-lui A. Maltensky inginer, care atribue lui Marte seceta din vara aceasta. Intr'un număr viitor vom analiza această părere, în mod documentat bine înţeles.

L. F.

CRONICA SPORTIVA

Ocolul Franţei

Celebra competiţiune *„Le Tour de France"* a avut loc şi anul acesta şi cu un succes fără pereche.

Intre 25 Iunie şi 23 Iulie, pe un parcurs de 5375 km. repartizaţi pe 15 etape, au luptat când pe şes, când pe urcuşuri, pe timp de ploae, de vânt sau de arşiţă dogoritoare, cei mai de seamă profesionişti ai curselor pe şosea, atât francezi cât şi belgiei şi chiar italieni.

Drumul e greu prin lungimea sa, prin felul cum a fost combinat de organizatori, prin dificultăţile naturale ale solului cât şi prin cele a timpului ce forţat nu poate fi mereu prielnic 30 zile în şir.

A nu părăsi lupta după primele etape înseamnă o mare voinţă, pe lângă o puternică resistenţă fisică şi un serios antrenament. Cei ce au reuşit a termina parcursul sunt cu adevărat de admirat şi merită numele ce le-a dat un confrate parisian: „les géants de la route".

Clasificarea finală a fost următoarea:

1) *Firmin Lambot* (belgian) în 222 ore, 08 minute, 06 secunde.
2) *J. Alavoine* (francez) 222 ore 49 m. 21 sec.
3) *F. Sellier* (belgian), 4) *H. Hensghem* (belgian), 5) *V. Lenaers* (belgian), 6) *H. Tiberghien* (belgian) etc.

Invingătorul *categoriei II-a* a fost francesul *José Pelletier* în 228 ore 01 minut 35 secunde, urmat de *Giuseppe Santhia* (italian), *Theophile Beekmann* (belian). etc.

Media orară a învingătorului *F. Lambot* a fost pe distanţa de 5375 km. de 24 km. 197 metri.

Palmaresul acestei curse se stabileşte astfel:

1903 *M. Garin* (francez); 1904 *H. Cornet* (francez); 1905 *L. Trousselier* (fr.); 1906 *R. Pottier* (fr.); 1907 *L. Petit-Breton* (fr); 1908 *L. Petit-Breton* (fr.); 1909 *F. Faber* (luxemburghez); 1910 *O. Lapize* (francez); 1911 *G. Garrigon* (fr.); 1912 *O. Defraye* (belgian); 1913 *Ph. Thys* (belgian); 1914 *Ph. Thys* (belgian); 1919 *F. Lambot* (belgian); 1920 *Ph. Thys* (belgian); 1921 *L. Scieur* (belgian); 1922 *F. Lambot* (belgian).

„Ocolul Franţei" nu a fost dela început pe un parcurs de 5375 km. împărţit pe 15 etape. De pildă în primul an era de 2428 km. (6 etape), în 1905 de 2975 km. (11 etape), în 1906 de 4637 km. (13 etape), în 1907 şi anii următori de 4600 km. (14 etape), în 1910 şi anii următori de 5400 km. (15 etape), în 1919 şi anii următori de 5500 km. (15 etape) şi anul acesta de 5375 km. (15 etape), lungimea parcursului variind după importanţa crescândă a acestei curse şi după starea drumurilor dela un an la altul.

Meritul acestei curse, în afară de popularizarea tot mai mult a bicicletei, constă în lecţia de energie pe care o dau concurenţii în voinţa lor de a atinge scopul ţintit.

Ştiri diverse

Se svoneşte în unele cercuri sportive din Franţa că cu ocazia celebrărei Jocurilor olympice cari vor avea loc în 1924 la Paris, va fi organizată o *Expoziţie Universală a sporturilor*.

Ideea e interesantă. Vom reveni asupra ei cu oarecari comentarii.

* * *

O revoluţie în moravurile englezeşti s'a petrecut pe tăcute în cursul lunei Iulie.

Intr'adevăr, „County Concil of London" prin 27 voturi majoritate *a autorisat practicarea sporturilor Duminica* prin parcuri dela orele 2 p. m. până la închiderea reglementară a parcurilor.

Clericii nu sunt opuşi acestei inovaţii care aduce o mare schimbare în una din tradiţiile solide a Engliterei.

* * *

Associaţia de Lawn-Tenis a Engliterei neputând forma o echipă suficient de tare pentru a lupta contra echipei Statelor-Unite în vederea „Cupei Davies" a fost nevoită să renunţe la acest important eveniment sportiv.

Gestul associaţiunei englezeşti nu este — după părerea noastră — tocmai lăudabil, deoarece în materie sportivă — aşa credem noi cel puţin — nu trebue să mergi la luptă numai dacă eşti sigur că vei învinge. Gestul associaţiunei englezeşti nu e deloc sportiv şi este de un rău exemplu.

* * *

Jocurile suedeze — „Svenska Spelen" — au avut loc cu un mare succes la Stockholm în a doua jumătate a lunei Iulie. Ele cuprind probe de înnot, atletism şi foot-ball associaţie.

* * *

O corespondenţă din New-York publicată în ziarul parisian *„L'Auto"*, arată că celebrul profesionist al curselor cicliste pe velodrom, americanul *Frank Kramer*, s'a retras din arena sportivă după o activitate neîncetată de 25 ani. Kramer era până eri veteranul activ al ciclismului; el plecând, titlul acesta e luat cu dreptate de danesul *Ellegaard*.

Kramer a debutat în anul 1897 la New-Yersey câştigând premiul Clifton reservat novicilor şi doi ani apoi el devenea campionul amator al Statelor-Unite, iar în 1900 el se clasa al 2-lea în spatele faimosului negru *Major Taylor* la campionatul profesionist. Dela 1901 şi până la 1916 el nu mai fu înfrânt niciodată. In 1917 el perdea titlul de campion al Statelor-Unite spre a-l relua în 1918 şi a-l reperde în 1920 şi 1921 epocă când *Eaton* şi *Spencer*, tineri şi viguraşi, deveneau tot mai imbatabili.

Kramer a câştigat între alte curse şi de două ori Marele premiu ciclist dela Paris şi renumele acestui atlet s'a întins pretutindeni şi nu fără dreptate.

Tennis

La Rochampton (Englitera) echipa *australiană* a învins în vederea „Cupei Davies" echipa *ceho-slovacă*. Unele match-uri au fost foarte disputate: *Patterson-Wertheim* înving *Ardelt-Fohrer* 9—7, 6—0, 6—3; *Patterson* învinge *Ardelt* 6—3; 6—2; 2—6; 6—2.

De asemeni echipa *spaniolă* a învins echipa *Indiilor engleze*. Citâm ca match-uri mai severe: *Contele de Gomar* învinge pe *A. Fyzée* 6—1, 6—3, 3—6; 6—3; *M. Alonzo* învinge pe *H. Fyzée* 6—3, 6—4, 0—6; 6—4.

Atletism

Studentul american *Eddie Farell*, a reuşit a alerga 100 yarzi în 9 secunde şi 3/5 ceea ce egalează recordul lumei deţinut în tovărăşie de Drew, Wefers şi Paddock.

* * *

Campionatele Elveţiei au avut loc la Lausanne cu un deosebit succes şi au dat următoarele resultate:

100 metri *Imbach* 11 sec. 3/10.
200 metri *Imbach* 22 sec. 4/10.
400 metri *Kinder* 52 sec. 2/10.
800 metri *Reinle* 2 minute şi 3 sec.
1500 metri *Gaschen* 4 min. 23 sec. 5/10.
500 metri *Gaschen* 16 min. 12 sec. 4/10.
110 metri garduri *Moriand* 16 sec. 8/10.
Suliţa, *Waeckerlin* 51 metri *(record)*.
Disc, *Gerspach* 36 m. 95 cm.
Greutate, *Garnus* 11 m. 92 cm.
Săritură înălţime: *Guhl* 1 m. 72 cm.
Săritură lungime *Waeckerlin* 6 m. 34 cm.
Triplu salt *Bucher* 12 m. 71 cm.
Prăjină, *Gerspach* 3 m. 55 cm.
Ştafetă 400 metri × 100 m. *Berna* 45 secunde.

* * *

Campionatele ceho-slovace au avut loc la Praga cu un deosebit succes deoarece au participat şi atleţi italieni şi belgieni cari s'au distins foarte mult.

Triplu salt: Jandera (slovac) 12 m. 64 cm.
Aruncarea greutăţii: *Narancic* (ceh) 13 m. 32 cm
100 m. plat: Brochard (belgian) 11 sec. 3/10.
1500 metri: Vohralic (ceh) 4 m. 16 sec. 4/10.
400 m. plat: Tossi (italian) 52 sec. 3/10.
5000 metri: Speroni (italian) 16 m. 13 sec. 4/10.
Săritura lungime fără avânt: Contoli (italian) cu 3 m. 05 cm. *(recordul Italiei)*.
Ştafetă (4×100): Belgia, 45 sec. 8/10.
Săritură înălţime cu avânt: Kutchera (slovac) cu 1 m. 75 cm.
Aruncarea ciocanului: Tugnori (italian) cu 28 metri 13 cm.
10 km. mers: Frigerio (italian) 56 minute şi 06 sec. 6/10.
Aruncarea discului: Tugnoli (italian) 39 m. 64 cm.
800 m. plat: Horen (belgian) 2 m. 1 sec. 8/10.
Săritura prăjina: Powel (belgian) 3 m. 50 cm.
200 m. plat: Brochard (belgian) 23 sec. 4/10.
2000 m. plat: Frigerio (italian) 8 m. 53 sec. 4/10.
Săritură înălţime fără avânt: Spahie (slovac) cu 1 metru 46 cm. *(record ceho-slovac)*.
110 m. garduri: Contoli (italian) 17 sec.
Săritura lungime cu avânt: Skokan (ceh) cu [illegible] metri 43 cm.

* * *

Campionatele Franţei de atletism au avut loc pe stadionul Colombes şi au obţinut un deplin succes. Rezultatele au fost următoarele:

100 metri plat: R. Mourlon, 11 secunde.
200 m. plat: A. Mourlon, 22 sec. 1/5.
400 m. plat: G. Féry, 50 sec. 4/5.
800 m. plat: F. Baudin, 1 m. 58 sec. 4/5.
1500 m. plat: R. Pellé, 4 m. 8 sec. 2/5.
5000 m. plat: G. Huet, 15 m. 43 sec. 2/5
110 m. garduri: Géo André, 16 secunde.
400 m. garduri: G. André, 57 sec. 3/5.
Săritură înălţime: P. Lewden, 1 metru 87 cm.
Săritură lungime: L. Wilhelme, 6 m. 66 cm.
Prăjină: M. Vartier, 3 m. 29 cm.
Aruncarea greutăţei: R. Paoli, 13 m. 34 cm.
Aruncarea discului: P. Béranger, 37 m. 14 cm.
Aruncarea suliţei: P. Picard, 48 m. 65 cm.

* * *

Cu ocasia celebrărei a doua a Jocurilor suedeze (Svenska Spelen) la Stockholm, probele de atletism au fost foarte reuşite:

Aruncarea greutăţei: Janson 13 m. 69 cm.
Săritura în lungime: Johanson, 6m. 83 cm.
Aruncarea discului: Eriksson, 39 m. 74 cm
Săritura în înălţime: Tiren 1 m. 75 cm.
5000 m. plat: Backman, 15 m. 11 sec. 5/10.
Triplu salt: Runstrom, 13 m. 94 cm.
100 m. plat: Sandstrom, 11 sec. 1/10.
Săritura cu prăjina: Tiren 3 m. 50 cm.
110 m. garduri: Lindstrom, 16 sec. 2/10.
400 m. plat: Engdhal 49 sec. 9/10.
800 m. plat: Sundblad, 1 m. 58 sec. 8/10.
Stafetă 4×100: Stockholm, 43 sec. 8/10.
Aruncarea ciocanului: Lind, 48 metri 55 cm.
Aruncarea suliţei: Lillier, 58 metri 54 cm.
Marathon 40 km. 200 m., Kinn, 2 ore 36 minute.

* * *

Campionatele Austriei au avut loc la Viena. Resultatele au fost următoarele:

100 m. plat: Schedl, 11 sec. 1/5.
200 m. plat: Leverer, 22 sec. 4/5.
400 m. plat: Lederer, 53 sec.
800 m. plat: Friebe, 2 m. 5 sec.
1500 m. plat: Friebe, 4 m. 9 sec.
5000 m. plat: Haiddeger, 16 m. 23 sec.
5000 m. mers: Kuhnel, 24 m. 30 sec. *(record)*.
110 m. garduri: Weilheim, 16 sec. 2/5.
Săritură lungime: Egger, 7 metri 05 cm.
Săritură prăjină: Hasselsteiner, 3 m. 21 cm.
Aruncarea greutăţei: Volkmar, 11 metri 56 cm.
Aruncarea discului: Klahmbauer, 38 metri 34 cm.
Aruncarea suliţei: Gron, 47 m. 55 cm.

Ciclism

Recordul celor 100 metri vitesă cu pornire, din care fusese stabilit pentru ultima oară acum 24 ani (*Bathiat*, 1898 la Lille cu 9 secunde 2/5) a fost de curând spulberat la Paris pe velodromul „Parc des Princes" de către *Séraphin Morel* în 9 secunde 1/5.

Morel a reuşit numai la a treia încercare.

* * *

La finele lunei Iulie, în Englitera, *G. Selbach* a reuşit să spulbere recordul lumei a cursei fără antrenori pe şosea timp de 24 ore.

El a parcurs 639 km. (medie orară 26 km.). Vechiul record era al lui *Green*: 634 km. (anul 1900).

Innot

Faimosul înnotător suedez *Arne Borg*, a parcurs 500 metri înnotând în stil „de voe" în 6 minute 5 sec. şi 7/10 ceea ce e un nou şi frumos record al Suediei.

* * *

Competiţiunea denumită „La Traverse de Paris" a avut loc la finele lunei Iunie cu succes, deşi timpul nu a fost deloc favorabil.

Invingătorul din anul acesta a fost un belgian, *Vermetten*; el a parcurs distanţa impusă — Pont National până la Pont d'Auteuil în 1 oră şi 54 minute.

Scrimă

Campionatul dela Tonquet (Franţa) e incontestabil una din manifestaţiunile de scrimă dintre cele mai serioase şi mai cu vază printre nenumăratele competiţiuni similare de vară din Franţa şi Belgia.

Finala la „individualul" de spadă a dat următoarele resultate: 1) *Crebessac;* 2) *Billard;* 3) *Tainturier;* 4) *Taillandier;* 5) *Folacci*, etc.

„Cupa Casinoului Touquet" a fost câştigată de echipa *Cercului Militar* (Paris); s'au clasat apoi şi în ordine: sala *Bouché*, sala *Baudry*, sala *Laurent*, toate dela Paris.

POVEŞTI PENTRU TINERET

Boul lui Nastratin-Hogea

de ALI-BABA

Intr'o seară Nastratin Hogea, cel vestit pentru glumele şi păcălelile sale, zise nevestei sale: „să ştii că de mâine încolo s'a sfârşit cu sărăcia noastră. Din tot ce am avut, nu ne-a rămas decât un bou şi acela bătrân şi slab, de abia se mai ţine pe picioare. Mă duc mâine la târg şi-l vând. Cu banii ce apuc pe el cumpăr o sută de găini, ce-eace face o sută de cloşte. Pun la fiecare câte 20 de ouă, aşa că în mai puţin de o lună am două mii de pui. Iată dar începutul nostru de bogăţie.

„Ai să mă întrebi, poate, cum vine asta? Foarte simplu şi uşor. Eu îi cresc puii până ce se fac mari, adică până când am două mii de găini. Cum se fac găini, le şi vând. Cu banii aceştia — căci acum e vorba de o sumă destul de frumuşică — cumpăr fără zăbavă cel puţin o sută de oi.

„O sută de oi, muere, nu e glumă! Este o adevărată turmă. Şi par'că te văd de pe acum stând alături de mine pe muchea dealului şi păzind turma noastră de oi. Fireşte, am să aleg cât mai grase, cât mai frumoase. Când o trece cineva pe acolo şi o întreba: „ale cui sunt oile acestea, să nu le fie de deochiu?"

— Ale noastre, ale lui Nastratin Hogea, o să răspundem noi umflându-ne în pene.

„Dar gândeşti, nevastă, că o să ne mulţumim numai cu atâta? Aida de! Intâi şi întâi ce de lână, ce de lapte, ce mai fel de fel de brânzeturi o să avem de pe urma oilor noastre! Mă rog, belşug cum nu e nici în casa lui Vodă.

„Dar nu e numai asta. Cum trec sărbătorile Crăciunului oişoarele noastre încep să fete cu toatele — căci doar n'am să le aleg eu sterpe. Sunt chiar unele cari fată câte doi miei. Dar eu de felul meu nu sunt lacom şi mă mulţumesc să pun câte un miel de fiecare oale. Mieii se fac oi, aşa că în doi-trei ani din o sută s'au făcut două sute de oi. La rândul lor fată şi acestea. Fată şi cele tinere şi cele bătrâne. Fată, fată într'una. Ce mai încoace şi încolo? In câţiva ani am trecut de o mie. Dealurile şi munţii din jurul satului au să răsune de behăitul turmelor noastre.

„Şi acum, nevastă, iată-ne oameni cu dare de mână, fruntaşi printre fruntaşi. Eu mă port numai în giubele din postavul cel mai fin şi cu blănuri din cele mai scumpe, iar pe tine te ţiu numai în mătăsuri şi dantele.

„Şi crezi că ne oprim aicea şi zicem că nu ne mai trebue nimic? Aida de, văd că nu mă cunoşti! Dar gândeş-te, muiere: ne şeade nouă bine să locuim într'o cocioabă ca aceasta? Mai-mai, că-mi vine să-i dau foc sau să o dărâm de pe acum.

„Noi — ţine-mi minte vorba — o să ne facem o casă... dar ce zic eu casă? O să ne clădim un palat cum n'a mai fost până în zilele noastre.

„Acum gândeşti că s'a isprăvit, că nu mai avem ce să dorim? Bre, da bine a zis cine a zis că voi muierile aveţi părul lung şi mintea scurtă! Auzi d-ta vorbă? Să nu mai facem nimic, să nu mai dorim nimic!

„Dar bine, femeie, se poate ca oameni ca noi să nu aibă, dacă nu mai multe, dar cel puţin o moşie, bine înţeles, cât de mare şi de întinsă? Mai mare ruşinea să nu fim proprietari de moşie şi să nu avem, ştii mai pe deal, între o pădure şi un râu, un conac boeresc, aşa de mare şi frumos, încât drumeţii să se oprească uimiţi şi să întrebe: „al cui e conacul acesta?"

— Al boerului Nastratin Hogea, au să-i lămurească servitorii, pentru că — asta se înţelege dela sine — o să avem servitori şi încă foarte mulţi. Eu nu pot trăi altfel: vreau să am în jurul meu cât mai mulţi oameni, cari să mă servească.

„Şi crezi, muiere, că acum când suntem şi proprietari de moşie, am pus punct la toate şi că nu o să ne gândim şi la altceva? Păcat, e o viaţă întreagă de când trăim împreună şi tot n'ai ajuns să mă cunoşti bine şi să ştii că Nastratin al tău nu e om, care să se mulţumească aşa cu una cu două.

„Eu, nevastă..., dar văd că tu îţi râzi de mine şi nu vrei să crezi în tot ce-ţi spun. Să vând numai boul, să cumpăr suta de găini şi după aceea stăm noi iarăşi de vorbă".

A doua zi Nastratin Hogea legă boul cu un capăt de frânghie şi mai trăgându-l, mai împingându-l şi lovindu-l, se duse cu el la oborul de vite.

Dar se vede treaba că eşind de acasă, călcase întâiu cu piciorul stâng. In adevăr, în ziua aceea se învârteau la obor o tovărăşie de mai mulţi pungaşi şi hoţi vestiţi pentru isprăvile lor. Aceştia, îndată ce îl zăriră pe Nastratin al nostru că a adus un bou de vânzare, îşi ziseră între dânşii: „blestematul acesta de hoge a păcălit o lume întreagă. Oare n'ar fi vremea să-l păcălim şi noi odată pe el?"

După ce mai vorbiră şi mai puseră ceva la cale, unul dintr'ânşii se duse la Nastratin şi începu să se uite la bou cu multă băgare de seamă, ca om care are de gând să-l cumpere. Il mai suci şi învârti şi după aceia îi zise lui Nastratin: „iată un bou care mi se potriveşte pentru treaba mea. Şi ne-am învoi uşor din preţ, dar văd că e cu patru picioare şi aceasta nu-mi vine la socoteală. Eu sunt om bătrân şi de mi-ar scăpa vreo-dată şi ar fugi, nu mă pot ţine după el şi nu-l pot prinde.

De-ar fi fost însă cu trei picioare, mi-se potrivea de minune".

— Dacă-i numai asta, îi întoarse vorba Nastratin, ţi-l dichisesc eu numai decât. Ii retez chiar acum un picior şi iată-l aşa ca să nu poată fugi şi alerga.

Zicând acestea, se şi duse la vecin să-i ceară un topor sau un satâr. Şi când îi trase una boului, sbură piciorul cât colo.

„S'a şi făcut, să-ţi trăiască!" grăi el. Dar negustorul cel cinstit pierise şi se făcuse nevăzut.

„Văd că a vrut să-şi bată joc de mine", îşi zicea supărat Nastratin, pe când se căznea să oprească sângele din piciorul boului.

Nu după mult vine un alt negustor, adică tot unul din tovărăşia de pungaşi.

„Frumos bou ai, îi zise acesta, şi l-aş cumpăra eu, însă numai dacă ar fi chior de un ochiu, aşa ca să nu vadă bine şi să mănânce a dreapta şi a stânga prin ţarini şi prin livezi".

— Dacă numai din pricina aceasta nu-ţi convine boul, îi răspunse Nastratin Hogea, eu îl chiorăsc până numeri cinci. Ii bag cuţitul si-i scot ochiul. De ai poftă, îi scot chiar pe câteşi doi".

Şi smulgând cuţitul dela brâu, îl şi înfipse în ochiul drept al bietului bou, care urla şi se sbătea de durere.

— Iată-l chior, grăi Nastratin întorcându-se spre negustor. De acum... dar ia-l pe negustor de unde nu-i. Pe semne, se dusese după cel ce nu cumpăra decât boi cu trei picioare.

„Proastă treabă! îşi zicea Nastratin, care nu mai putea de ciudă. De o merge tot aşa, până diseară se duce boul bucată cu bucată".

Pe când se plângea şi se căina, iată că vine al treilea muşteriu. „Nu e rău boul, zise acesta privindu-l din toate părţile, dar văd că are coadă. Iar mie nu-mi merge bine, dacă iau bou care să aibă coadă.

I-o pot tăia, îl lămuri Nastratin, mi-e teamă numai că o ştergi şi mă laşi cu coada în mână. Uite, chiar acum am mai păţit-o cu doi blestemaţi.

La aceste vorbe negustorul se încruntă şi răspunse supărat: „omule, ia bine seama la cele ce spui. Ori poate nu ştii şi n'ai aflat că eu sunt unul din cei mai bogaţi negustori din tot ţinutul".

Auzind că vorbeşte în felul acesta, Nastratin îl crezu, i-se rugă de iertare şi punând din nou mâna pe satârul ce-l împrumutase din vecini, reteză dintr'o singură lovitură coada boului. Decât nici cu acest negustor care făcea pe grozavul nu-i merse într'altfel, ci dădu şi el bir cu fugiţii lăsându-l, precum spusese, cu coada în mână.

„Bre, da ce sunt astea pe capul meu, îşi zicea Nastratin sucind şi învârtind coada boului. Nu cumva visez? Nu cumva ne jucăm de-a Baba-Oarba?

„A, am înţeles! făcu el după un răstimp de gândire. Cinstiţii ăia de negustori au vrut să mă păcălească şi văd că au isbutit. Aşa e? Bine! Să ştie ei că de azi înainte eu li-s naşul. In curând o să aibă veşti dela mine şi o să vadă cine e Nastratin Hogea".

Şi luă înapoi drumul spre casă fără bou, care murise de atâtea ciopârţeli, fără găini şi fără o lescaie în buzunar.

— Cum ţi-a mers, bărbate? îl întreabă acum nevasta. Ai vândut boul? Ai cumpărat suta de găini? Punem cloşte?

— Dă-mi pace, muiere, nu-mi mai bate capul şi tu. Lasă-mă şi ai răbdare: atâta îţi zic pe ziua de azi. De mâine mai stăm de vorbă.

ALI-BABA

HENRI DE REGNIER

Despărţiri

Sunt calde despărţiri luate 'n prag
Intr'un sărut dat numai pentru o oră —
Sau, poate, pentru-o zi...
Un vânt uşor dă apoi în vileag
Răsunetul de paşi micuţi — de soră —
Şi vântul readuce iar
Răsunetul de paşi ce se întorn.
Dar, iată-i că s'apropie, urcând
Incet şi rar,
Pe treptele de sus.
De-a lungul coridorului alunecând,
Te rează-mi de peretele de var
Cu mâinile şi umărul rotund...
Te simt cum te opreşti la uşa mea:
Iţi bate inima mai tare 'n piept,
Respiri mereu... eu te aştept —
Şi uşa o deschid în râsul tău,
Iubita mea, iubita mea!...

Sunt despărţiri mai lungi pe malul mării
In pâcla 'năbuşită-a unei seri; —
Farurile învârtesc, arare
Focurile, în zare —
Clipele sunt pline de dureri...
Spumegându-şi creasta, valul
Bate barca ce isbeşte malul...
Aprinse mâini se deslipesc cu greu,
Spre a se căută în umbră iară...
Reflexul de lanterne colorează
Cu roşii presimţiri
Nelămuritele figuri în seară —
Ce se despart pe malul mării,
Ca la o cruce veche de răspântii,
Ca la o cotitură a drumurilor zării,
Ce fug sub ploae şi sub soare 'ntr'una; —
Sau tăinuiţi de lume 'ntr'un ungher,
Când aiuriţi de dragoste şi trişti
Privesc la mâinile ce se despart pe-o vreme multă,
Sau, poate,... pentru totdeauna...

Sunt încă alte despărţiri care se iau
Cu voce stinsă, faţă 'n faţă stând,
Ca 'n clipa când
Ursita-aruncă la 'ntâmplare sorţii —
Ca 'n faţa Vieţii şi a Morţii,
Vă sărutaţi prelung în întuneric
Din buze sufletele culegând,
Spre-a sigilă puternic şi adânc
In veşnicia timpului orbit
Fraternitatea ce aţi împărţit.

In româneşte de **George Baiculescu**

Altruism

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

Cuptorul erea în toi. Până în Sfântu Ilie, vrăjitorul şi a-tot-mânuitorul trăsnetelor, nu căzuse strop de ploae în bozilile Filaretului. Agurida lui Iohan se ofilise şi speranţă de jăgmânit razachia la timp, nu mai erea! Baba Mariuţa Căruţăşoaia, tămăduitoarea suburbiei de Albastru, ce nu metaherisise ea pentru milostivirea cerului şi îndurarea lui Sfântu Ilie! Ba răscruci spre... *Cornu Caprii"*, Cornu Caprii de... unde mijeşte iarna năbădăile viscolului şi vara, nădejdea ploii; ba rugăciuni... pe coş, ba mătănii pe la poalele Mitropolii, ba... „Conciliabule" cu *„Vicaru"* pentru vre-o citanie, ba milostenii prin sărăcime, ba farmece, până şi blesteme, doar, doar!... Ploae nici gând! Gutuiul se chircise ca un răgace; porumbul dase în cărbune; găinile înălţau penele, omenirea înăbuşea, pănianţul suspina prin crăpături! Ivăncioaia se tânguia cu mătăniile încleştate în pumni, că s'ar fi apropiat *sfârşitul;* Căruţăşoaia o întrena cu *„bun e Dumnezeu drăguţu dă el!"* Prăpăd şi pârjol!

Imi dumecam lingoarea în vremea de repetenţie, tot din cauza lingoarei care m'a ţinut mult timp departe de bancă, sub salcia *„babii"* între puţul cu vraja lui care cerea *om* la adânc şi între guliile lui Mitu grădinaru', megieş cu stufişul *„Câmpiei Libertăţii"*.

Intorceam şi răsuceam a lene şi a boleşniţă...

...*„Les magasines pitoresque"*, patru hârtoage aduse din vamă de tata; la dreptul vorbind, urmăream numai *pozele* căci la Sfânta Ecaterina nu începusem la franţuzeşte ci numai la... „Drept". Mă perpeleam amar pe rogojina încinsă şi nimic nu-mi intra în voe. Beam la *„flacoane Porumbaru"* — un fel de poşircă de zeamă de smeură, amară şi slinoasă şi din care trebue să i se fi dat şi lui Krist pe cruce când a şoptit că-i e sete, — şi pojarul stăruia, gătuindu-mă şi scoţându-mi până şi sudorile sufletului! Pare că mă luau *„ielele"*. Căruţăşoaia îşi da cu ideia că a-şi fi călcat în *„niscai-va"* lături dăscântate. Ce erea ce nu erea, erea rău! Popa Niculae îmi trecuse de mult pe la frunte, muchea ceaslovului. Ba îmi citise şi din moliftele lui Sfântu Vasile, ba mai îmi dase să mănânc din artose de pe la privigheri, mai câte un mir citit pe la vecernii, leacuri şi iar leacuri şi băbeşti şi bisericeşti, dar toate, d'asurda!

Gălbeaza şi repetenţia mă pironiseră hotărât sub salcia *„babii"* şi nu se ivea vre-o mijeală de impiciorogare sau măcar de înfiripat! Ba mă dase şi în... *scurtă* d'atâta înţepeneală. Pătrungel cu seu cald pe la gâlma piciorului, întins repede pe o otreapă fierbinte şi trântit grabnic pe nimă, întărea dintr'un colţ al Curţii, Căruţăşoaia. D'asurda! Cotonogeala înainta, şi rebegeala din friguri, din gălbează şi din scurtă, mă schimbase în stafie! Mama ofta mârcită sub poalele sălciei, aşteptând când pe popă, când pe babă, să mă facă om! Toate citaniile şi toate descântecele aranjate mai mult pentru mulţumirea şi orgoliul popii şi a vrăjitoarei de Căruţăşoaia, răul nu se urnea din loc, iar boala mă făcea din om ne om! Ginerile popii de la Sfânta Ecaterina, dascăl la *„ântâia"*, mă încuraja că a'şi putea să mai rămâi repetent şi *a doua oară* — ia el înţelegeri cu Florian — numai să vrea Dumnezeu să mă... înpicioroghez! Şi „bunătatea" a popii mă potolea de a-bine, îmi domolea vijelia frigurilor, reuşind chiar să mă îngrijoreze însănătoşirea, preferind să repet clasa la infinit numai să goghiesc sub salcia din basme a Căruţăşoaei, să mă alinte franjurile ei de atlas verde cu miros adormitor de dafin sălbatec, urmând să tai mereu cu o foarfecă pe ale cărei lame ereau „încrustaţi" doi lei învrăjbiţi, poze din *„Les magasines pitoresque"*. Ba aşi fi repetat la infinit insipidiile Domnului Florian de la Sfânta Ecaterina, numai pentru prilejuirea tot la infinit a beatitudinei de sub salcia babii care se recurba ca o imensă orchidee de un verde gras şi mătăsos, din temelia lui Ghiţă Brutaru şi până în olanele lui Iohan Curelaru, oblojind sulcrusta ei, mizantropia şi pojarul şi adumbrind mângăetor dar fals, leacurile Căruţăşoaei şi citaniile Popii Niculae dela *„Adormirea Maichii Domnului"*. Puţul sleit de Mitana lui Mitache Vieru din Broşteni — după îndemnul Ivăncioaei, îl sleise o femee ca una ce erea mai *abraşă* din toţi Broştenii, pentru ca să dea apă bună şi îmbelşugată — seca într'una, dezesperând broştetul care îi fluera în fund, şi moaştele Sfântului Dumitru Basarabov cari se tot plimbau din deal în poalele Filaretului şi iar în deal şi iar prin bolovanii cişmelii lui Cantacuzino, doar s'o milostivi cerul pentru ploae şi ploaea tot nu se îndura să cadă! Spre înmurgit, frigurile mă zgâlţâiau mai vârtos, opărindu-mi sufletul şi buzele jinduite după apă, — şi apă mică-eri, nici în puţ nici în cer! Seceta se întindea în toată încăperea lumii, ca o molimă, opărind podoaba câmpului şi desnădăjduind lighioanele pământului.

In cerul gurii, opărit de suferinţă, seaşezase toată dogoarea trupului, apăsând răsuflarea. Asfixia secetei înpungise toată firea. Moaştele Sfântului, sistisite de atâta umblet zadarnic, se potolise într'o vreme în coşciugul lor de sticlă căptuşit cu mătăsuri vişinii şi argint muscălesc; tânguiala mahalalelor se înăbuşea în praful trecut de zarea *„apel morţilor";* rugăminţile popii din Flămânda, amuţiseră în scoarţele ceaslovului soit de degetele cititorului; meremeturile Căruţăşoaei se sleiseră de coşul tindei pe unde eşeau „duhurile" şi se pogora „mântuirea" iar soarele care nici gând nu avea de apropierea potopului aşteptat de toată omenirea, se înclina învrăjbit în culcuşul lui de flacări, frângându-şi a lene suliţele cu care înveninase norodul şi bucatele, de stâncile apusului şi din prăpăstiile cărora se reîntorceau fire lungi de aur luminos, poleind zăbrelele bisericei, trecând prin strane, fulgerând spre epitaf, aurind catapeteazma, şi risipindu-se în altar în mii şi mii de slove de foc, înscriind pe sfânta masă urgia şi neîndurarea cerului! Trecuse şi apusul. Stropi fierbinţi prelinşi din lacrimile crepuscului îndoliat şi scurşi pe beteala sălciei îngândurată, cerneau lacrimile desnădejdei pe acoperişurile din... *„Les magasines pitoresque"* stricându-mi *pozele* şi desmorţindu-mi frigurile. Din olanele lui Iohan venea fierbinţeala înmurgitului învrăjbit, în pâlpâiri dogoritoare cari se aşezau pe burueni, ofilindu-le sămânţa şi stingând neamul bucatelor!

Dar într'un timp, când frigurile se mai domoliră şi pojarul îşi ridicase o vreme genunchiul după pieptul sfredelit de sete, dinspre *„Cornul Caprii"*, dincolo de linia de granit a Căzărmilor, se apropia, eşind ca dintr'o măgură de oţel, un balaur de nori în fruntea căruia se frângeau fulgerele ochilor lui de foc, încercuind pe d'arândul, zarea cu un reflex de prăpăd!

Jigania călcând în pulberea de aur a secetei, venea grăbită, spre omenirea de dincolo de marginea unde se vestea potopul, aducând în poala fierbinte a văzduhului, prăbuşirea urgiei şi milostivirea moaştelor din Mitropolie...

* * *

Am perdut-o din ochi.

Până într'o vreme am urmărt-o smerit şi înfrigurat, abandonând spindoarea chipurilor din cărţile tatii. Dar când trăsnetul a despicat salcia Căruţăşoaei şi în inema căreia balaurul de nori şi-a înfipt săgeaţa unghiei, un strigăt svonit din spre ochiul geamului în dosul căruia mama bătea mătaniile îndurării cereşti.

Jos, pe cărămizile înverzite de igrasie, frântă ca o făclie în topit, printre descântecele „de Sperietură" metaherisite de o chiriaşe pe o jumătate de... *„apartament"* Doamna Anna Kivu Vasiliu, pensionară militară, se auzeau îngânările sughiţurilor morţei cu mormăiala de prea slăvire a mamei şi pe la şalele căreia trecuse unghia jiganiei ivită dincolo de Cazărmi, alegând între spaima morţii şi belşugul ploii, mântuirea lumii şi îndurarea Sfântului Dumitru Basaraboff.

SARMANUL KLOPŞTOCK

Noutăţi psyhologice

De câteva decenii există o tendiţă de a scoate psyhologia din rangul descripţiunilor conjecturale şi a-i da o bază pur ştiinţifică, îndrumând-o pe experienţe, întocmai cum se procedează în fisică.

Acestei tendinţe se datoreşte şi faptul înfiinţărei laboratorului de psyhologie experimentală de la Paris, sub conducerea lui Bineb.

Bine-înţeles că, în domeniul psyhologiei, experienţele sunt foarte grele şi de acea ea se mai află şi astăzi dominată de concepţiuni transcendentale, de generalităţi imprecise şi contestabile.

Dualismul psyhologiei: cap şi suflet, primul concret, ponderabil deci fisic, al doilea, abstract spiritual, imponderabil, deci afară de domeniul fisicei, nu poate împăca pe oameni de ştiinţă, căci nu se poate concepe cum un ce immaterial să înfluenţeze materia ponderabilă.

Ultimile experimente psyhologice au dovedit că munca mintală e supusă aceloraşi legi fisice, ca şi munca muschiulară.

S'a putut măsura ridicarea de temperatură a craniului determinată de sgomotul unei uşi ce se deschide sau prin ascultarea unui poem mişcător.

S'a observat că oboseala corporală determinată prin muncă mintală este un fenomen chimic ce influenţează mai ales secreţiunea urinară şi Le Dantec a conchis: „gândirea corespunde unui fenomen chimic şi că exista echivalenţă între gândire şi muncă".

S'au făcut cercetări şi s'a putut constata, după cum spune Gaston Moch, că munca cerebrală consumă de 2 ori atâta energie cât ar consuma o muncă musculară de aceiaşi durată.

In fine, astăzi se măsoară conductibilitatea electrică a corpului nostru sub influenţa anumitor emoţiuni.

De aceea, cum spune Gaston Moch, în ziua când aceste experienţe vor fi mai numeroase şi mai concludente, numele psyhologiei va trebui schimbat în **„psichometrie"**.

De altfel ceea ce spune Moch astăzi, a spus-o acum 150 ani Lavoisier. „Va fi posibil de a determina la ce greutate corespunde efortul unui om care ţine un discurs, a unui muzicant care cantă dintr'un instrument, şi se va putea evalua chiar ceea ce este mecanic (deci putându-se măsura) în munca unui filosof care gândeşte, a omului care scrie, a compositorului muzical când compune".

Le Dantec resumează aceasta într'o singură formulă:

„Nu se petrece nimic ce poate fi cunoscut omului, fără ca să nu se modifice ceva ce poate fi măsurat".

Dar atâta timp cât energia era ceva imaterial, nu imponderabil misterios, mersul înainte era împiedicat. Una din legile lui Einstein, deschide un nou drum, care aplicat psyhologiei, ar putea-o îndruma spre noi cercetări bazate pe realităţi fisice.

Se ştie că în mecanică se făcea deosebire între massă şi energie.

Massa ponderabilă era ceva concret, iar energia eşea din domeniul ponderabilităţei. Einstein dovedeşte matematic însă, că massa şi energia sunt unul şi acelaş lucru, că massa este energie, şi energia, masă.

Energia fiind massă, ea încetează de a fi un imponderabil misterios şi devine ceva material ce poate fi măsurat.

Aplicat acest principiu la psyhologie, unde corpul reprezintă massa concretă, sufletul imaterial, energia, vedem că dualismul acesta dispare. Intocmai ca în mecanică, unde Einstein a identificat massa cu energia, tot astfel Moch, Fabre şi alţii, transportă problema în psyhologie şi identifică corpul cu sufletul. Ei văd în această lege a lui Einstein un sprijin nou pentru vechia teorie materialistă asupra concepţiei energiei sufleteşti.

Graţie relativităţei lui Einstein, dispare pseudo-problema acţiunei imaterialului asupra materialului, căci după cum massa şi energia sunt unul şi acelaş lucru, adică substanţe fisice, tot astfel, corpul şi sufletul sunt amândouă de aceiaşi natură, supuse aceloraşi legi fisice.

Chestiunea aceasta, deşi neprevăzută de Einstein, şi care a studiat-o numai pentru mecanică, este oare cum o extrapolare făcută de diferiţi admiratori ai distinsului matematician şi introdusă în domeniul psyhologiei.

Chestiunea desigur va fi reluată şi studiată de filosofii metafisiciani de astăzi, cari o vor combate, după cum au combătut materialismul şi positivismul. Aceştia, rezumând geniul omenirei şi înaltele concepţii la care treptat a ajuns acest geniu, nu vor putea admite reînvierea veciului materialism îmbrăcat în haină nouă. Materialiştii au căpătat, într'una din legile mecanice ale lui Einstein, o armă nouă pentru a susţine vechiul lor om — vierme; sunt sigur că metafisicianii idealiştii vor găsi răspunsul necesar şi bine fondat pentru a nu lăsa ca omul-zeu să poată fi aşa de lesne scoborât de pe soclu.

Prevăd discuţii aprinse şi cari vor fi foarte interesante. Oamenii de ştiinţă le aşteaptă cu nerăbdare.

DR. MELUN

In vitrina librăriilor

A apărut.

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanţe elegiaco-satirice gogoşi rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volumul de 184 pagini format in-octavo editat de Viaţa Românească—cuprinde toată opera poetică versificată a lui Caragiale: bucăţile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Claponul"** şi **Almanahul Claponului"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), precum şi fabulele Marelui Anonim şi stanţele lui Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

Versurile sânt culese şi comentate de Barbu Lăzăreanu

Insemnări

Bergson şi munca intelectuală

Comisiunea asociaţiei intelectuale din Liga Naţiunilor a ales preşedinte al comitetului de reorganizare a muncii intelectuale pe Hneri Bergson. Rolul unei înfrăţiri universale a intelectualilor stă dincolo de ţinta preocupărilor de breaslă. Acest rol — adevăratul rol — trebue să fie azi o înfrăţire a popoarelor prin pilda şi efortul intelectualilor.

Va accepta Bergson acest rol pacifist şi umanitarist?

Ne amintim aventura intelectuală a lui Bergson din timpul războiului şi ne îndoim. In adevăr, iată un filosof frances care îşi extrage doctrina din filosofia tradiţională a Germaniei şi, odată războiul deslănţuit, uită origina ideilor sale, îşi perverteşte concepţiile şi le îndreaptă — ţevi de tun spiritual — împotriva Germaniei...

Julien Benda a demonstrat cu un lux de confruntări de texte şi cu o logică infailibilă corespondenţa perfectă dintre bergsonism şi filosofia germană.

Schelling şi Hegel reeditară doctrinele intuiţioniste alexandrine, dând un caracter real obiectului intuiţiunii. Dar ce este oare *Realul* lui Bergson, decât obiectul intuiţiei realizat?,

Şi ce este intuiţia?.. „Acea simpatie intelectuală, — spune Bergson, — prin care pătrunzi în interiorul unui obiect, pentru a coincide cu ceeace are unic şi, deci, inexprimabil..." De altă parte, teologia tradiţională a Germaniei se bazează pe doctrina indistincţiunii dintre eu şi natură, confundând pe Dumnezeu şi lumea intr'un învălmăşag de lucruri şi de viaţă elementară. Ca să prinzi esenţa vieţei, Realul, spune Bergson, trebue să pătrunzi în sufletul lucrurilor prin intuiţie. Trebue deci să te confunzi cu ele: iată pe Bergson formulând panteismul tradiţional al Germaniei.

Bergson suprapune în sufletul omenesc două conştiinţe: una calitativă, alta cantitativă. Prima este izvorul actelor de libertate, a doua este aceea care prin obiectivare construeşte universul solid şi geometric. Una sentiment, intuiţie, poesie; alta raţiune, silogism rece, ariditate. Idealismul în faţa materialismului. Bergson le opune şi i-a o atitudine contrară materialismului. Era firesc să ia această atitudine: imensă a fost influenţa idealismului german asupra sa.

Bergson pune în Franţa bazele unei estetice idealiste, corespunzătoare romantismului german, formă pură de idealism în artă, opusă raţionalismului clasic frances. Deci întreaga activitate a gânditorului Bergson se reduce la sădirea germenilor de cultură germană pe solul Franţei.

In timpul războiului însă, Bergson îşi inversează teza, atribue Franţei conştiinţa calitativă şi idealismul şi aruncă în spinarea germanilor tot raţionalismul rigid şi tot materialismul din lume. Şovinismul a făcut din cel mai subtil filosof al Franţei contimporane un om absurd!...

Un nou volum de Sadoveanu

E un dar preţios pe care Mihail Sadoveanu ni-l trimite de la Iaşi. Tai paginele în grabă, ca să te înfrupţi cât mai iute din frumuseţile ce se găsesc grămădite la un loc, de către acest meşter al scrisului, acest poet fecund şi sănătos.

„Viaţa Românească" tipăreşte în editura ei: „Lacrimele Ieromonahului Veniamin" carte nespus de interesantă „în care se vede încă de acum o sută de ani tainica vestire a unirii neamului românesc". Este o lucrare de un neasemănat caracter educativ, prezintată sub o ireproşabilă formă literară, mai ales când e „dată la lumină şi tipărită de M. Sadoveanu".

Recomandăm cu insistenţă această carte tuturor care vor să guste din nou frumuseţile de stil ale ilustrului academician şi mai ales tineretului, care poate sorbi din aceste pagini avântul necesar pentru înfruntarea unor vremuri atât de puţin liniştite şi atât de chinuitoare pentru moment.

O aniversare trecută cu vederea

Nimeni nu s'a gândit anul trecut, la Paris, în mijlocul aniversărilor atâtor centenare, tricentenare şi semicentenare, că se împlineau cincizeci de ani dela moartea lui Auber. La noi, sunt mulţi care nici nu vor fi ştiind cine este acest Auber. E vorba însă ca anul acesta, cu o mică întârziere, să se comemoreze un compozitor distins.

S'a născut la 27 Ianuarie 1784 la Caen şi-a murit la 1871. E unul din rarii artişti, care au cunoscut foarte de timpuriu, gloria, cu o facilitate răzbunată mai târziu de o nedreaptă uitare. Numele adevărat al lui Auber era Daniel François-Esprit. De foarte tânăr compunea mici cântece foarte reuşite şi aplaudate. Tată-său s'a gândit să cultive darul micului muzician. Organizează concerte pentru opere de binefacere cu compoziţii proprii, de o surprinzătoare originalitate.

După o călătorie prin Anglia şi Belgia se reîntoarce la Paris şi de atunci îşi începe cariera ocupându-se de teatru. Prima operă cântată e „La Bergère-Châtelaine" la 1820. Urmează apoi „La Muette"; „Fra Diavolo"; „Le Domino Noir". La 1842 e numit director la Conservator, unde rămâne până la bătrâneţe. Incendiul dela 1887, care a distrus teatrul Operei Comice, a nimicit în flăcări şi o parte din repertoriul lui Auber, imposibil de refăcut.

O carte preţioasă

Nu e colţ civilizat de lume, unde să nu se citească, să nu fie iubită, să nu aibă admiratori fanatici, cartea „La chartreuse de Parme", a lui Stendhal. La noi abia acum s'a tradus, dar 'n sfârşit a fost bine tradusă, de către V. Demetrius.

Sânt în Franţa şi aiurea Stendhalişti, aşa cum ar fi darwinişti sau Marxişti. S'au scris asupra celor două romane ale lui Stendhal o bibliotecă întreagă. Primele pagini entuziaste asupra sa, au fost scrise de Honoré de Balzac. Marele Balzac fusese încântat de „La chartreuse de Parme".

Spicuesc, dintr'un articol publicat în anul 1864, al criticului tot atât de celebru şi el, H. Taine: „Caut un cuvânt care să lămurească spiritul lui Beyle, (Stendhal e pseudonim), şi cuvântul potrivit mi se pare: *spirit superior*. Expresie vagă, la prima înfăţişare, laudă banală, aruncată tuturor oamenilor cu talent sau fără talent, dar cu un scris foare puternic şi distinct, căci ea denumeşte un spirit înălţat de-asupra celorlalte şi toate urmările unui asemenea loc."

Taine, care de obicei caută să fie rece, când a fost mişcat de forţa şi de înălţimea la care îl poartă un mare creator de vieţi şi de idei, mărturiseşte, după nestăpânite laude că de cinci sase ani îl studiază şi că n'a sfârşit încă să-l studieze pe Stendhal. „Balzac, zice Taine, a revelat *la Chartreuse* publicului, celălalt roman ar merita şi el critica unui asemenea ilustru maestru."

Pentru că Taine e cel mai de seamă critic ce-a fost vr'odată citez tot din el:

„Lumea lui Beyle coprinde sentimentele, trăsăturile de caracter, frământările pasiunii, — pe scurt: viaţa sufletului." „Este psiholog; cărţile sale sânt povestea inimii. Povesteşte dramatic, evenimentele dramatice."

Ai putea pune punct, căci se înţelege ce poate fi „Sub cerul Parmei", titlu ales pentru La chartreuse de Parme, ca fiind mai lămurit cititorilor noştri, titlu sub care a apărut celebrul roman. Am putea cita mult şi cu folos, din Taine. Sarcina ne-ar fi plăcută. Dar nu voim alt-ceva, de cât să recomandăm traducerea minunată, datorită d-lui V. Demetrius.

Cartea se citeşte, ca şi cum ar fi scrisă de-adrepul în limba noastră. Delicata, profunda psihologie, e tot aşa de clară ca şi în limba franceză. Peripeţiile multe, senzaţionale şi dramatice sânt redate cu puterea originară.

In de obşte se traduce la noi revoltător de rău. Ceia ce s'a făcut de pildă cu Nôtre Dame de Paris, de Victor Hugo, ar merita o pedeapsă, ca pentru o crimă. In bibliotecile de popularizare sânt, de asemenea, unele traduceri spăimântătoare.

„Sub cerul Parmei" ridică prestigiul tălmăcirii în limba noastră şi aduce dovada că, un adevărat scriitor, singurul indicat să traducă, găseşte materialul linguistic necesar exprimării or cărei subţiimi şi nuanţe de sentimente şi de cugetare.

Romanul, în 2 volume, a apărut în editura Socec.

Cărţi şi Reviste

Paul de Reul: *L'oeuvre de Swinburne*, edit. Sand Bruxelles.

Un profesor dela Universitatea din Bruxelles a dat la iveală cea dintâi lucrare completă asupra vieţii şi operii lui Swinburne, ultimul dintre marii lirici englezi. Opera lui e considerabilă: patruzeci de volume de versuri şi proză, primite când cu elogii, când cu scandal.

Faţă de critica literară engleză, poetul are o situaţie clară cu toate că e acuzat de verbalism. Prof. de Reul arată că abondenţa verbală a lui Swinburne, e mai mult muzicală decât oratorică. Poetul a ajuns maestru în mânuirea rimei, determinată mai ales de sugestiunile muzicale. Stilul său păstrează o elevaţie şi o bogăţie de inspiraţie, deşi vocabularul său nu e prea bogat.

Biografia lui Swinburne e lungă. A fost fiu de marinar şi a murit în 1909. In partea a doua a cărţii sunt analizate operile lui Swinburne: tragediile antice, poemele, baladele, dramele şi proza. Analiza e însă profesorală, cu raportul dintre formă şi fond, cu exemple şi note. Mai interesantă e partea unde autorul se ocupă de opera critică şi de proza lui Swinburne care ne apare ca om şi ca poet, cu stilul şi gândirea sa. El era un bogat amestec de elanuri şi improvizaţii, de paralelisme şi de generozităţi, de erudiţie şi vederi largi.

Literatura engleză, atât de bogată şi răspândită, e puţin cunoscută în Franţa şi mai ales la noi. Operile critice scrise în franceza, înlesnesc cunoaşterea ei. Nu trebuesc uitate mai ales marile studii critice ale lui Taine, care ne-a revelat de fapt literatura frământată, vastă şi subtilă a Anglo-Saxonilor.

* * *

Incep să fie mai numeroase manifestările artiştilor şi scriitorilor români în străinătate. Literatura română îşi are acum cronicarii (străini sau români) cari revelează în presa mare sau în reviste cu autoritate, pe scriitorii şi artiştii noştri.

In No. din 5 August al vechei şi reputatei reviste parisiene, **Revue bleue**, d. **N. Iorga** publică un lung articol intitulat: **L'Ame roumaine moderne: Le poète Michel Eminesco.** D-sa prezintă intelectualilor franeczi pe „singurul mare poet român" arătând care a fost atmosfera literară, dinaintea lui: lamartinismul, care a degenerat prin Bolintineanu, şi regalitatea poetică a lui Alexandri. Urmează apoi evocarea celei de-a doua jumătăţi a sec. IX şi o biografie vioaie a lui Eminescu. Sunt pomenite influenţele cercului „Junimea" şi filosofiei şi literaturii germane. Eminescu „a suferit influenţa marilor romantici germani — Heine fără ironia sa şi Lenau fără isolarea sa — şi, cel dintâi în cursul călătoriilor sale, a cercetat mai cu seamă viaţa populară românească din toate regiunile ocupate de rasa sa".

Urmează o expunere a poeziei şi ideologiei lui Eminescu, prin rezumarea poeziilor caracteritice, evidenţiându-se totodată evoluţia gândirii şi a vieţii tragice a poetului. Aşa cum e scris articolul d-lui Iorga, el nu se adresează numai străinilor cari nu pot cunoaşte pe Eminescu decât din unele poezii traduse, ci ar putea servi, şi în traducere română, de exemplu de cum se poate prezinta în puţine pagini şi cu multe amănunte, viaţa şi opera unui poet de seamă.

* * *

Intr'un volum de 320 pagini mari, sunt redate, în mai multe limbi, cuvântările, referatele, discuţiile şi rezoluţiile celui de al treilea congres ţinut la Viena în Iulie 1921, de către **„Liga Internaţională a Femeilor pentru Pace şi Libertate".** Ni se vădeşte o activitate pacifistă, educativă şi politică a femeilor cari, cuprinse de marele războiu, au reacţionat cu îndârjire şi au ştiut să prindă în momentele tragice, unele din frânele sociale, exercitând asupra bărbaţilor şi copiilor (mai ales în Anglia şi America de Nord) o influenţă remarcabilă. Speranţele de salvare din vârtejul războiului şi al revoluţiei, sunt întărite de solidaritatea măreaţă a numeroaselor ligi şi federaţii femenine — (nu patriotic feministe) — cari stau pe teren pacifist şi internaţionalist. Din rezoluţiile votate la congresul „Ligii femeilor" — rezoluţii cari se aplică pe scară întinsă — vedem că grija cea mare s'a dat educaţiei şcolarilor, cari sunt feriţi de sugestiile sanguinare ale şovinismului, de cultul idealizat al urii şi din ale căror cărţi se elimină lecturile nefaste. Istoria popoarelor şi a civilizaţiilor înlocueşte istoria războaelor şi a generalilor. Sunt remarcabile decisiunile luate pentru prevenirea războaelor viitoare şi organizarea resistenţii contra războiului eventual, prin refuzul oricărui ajutor material şi moral — şi chiar al celui de soră de caritate.

Congresul a avut o amploare internaţională. Despre principiile şi acţiunea „Ligii Femeilor" s'au publicat articole amănunţite de d. Eugen Relgis, pe care îl vedem trecut în volum, ca singurul asistent român la congres. In virtutea unui... mimetism explicabil, d-sa e trecut însă **Frau** Eug. Relgis!...

Henry Bordeaux. La maison morte.

Intr'un sat din Mauriana, în Alpi, există o casă clădită, în felul celor dela anul 1630, în care romancierul pune să se petreacă o acţiune aproape identică cu cea din tragedia lui Hamlet. Existau în această casă trei generaţii: părinţii bătrâni, apoi doi fraţi, Benoît şi Claude, cu cei trei copii ai acestuia din urmă.

Claude s'a căsătorit cu o frumoasă şi înflăcărată italiancă numită Maddalena, foarte mult curtată pe vremuri de cel'lalt frate, de Benoît. Nu ni se spune nimic, dar vedem cum într'o seară se întorc acasă fără stăpân, câinele şi măgarul lui Claude, care se dusese în târg. A doua zi e găsit în râu cu urme de strangulaţii. Nimeni, însă, n'a pomenit de aceste urme şi tăcerea s'a întins de-asupra unei drame pur familiale.

Cu toate că familia vroia să trăiască liniştită mai departe, atmosfera e otrăvită, încetul cu încetul de vedenia crimei. Mai întâi, mama cea bătrână moare în chip misterios. Ştefan, fiul mai mare al lui Claude, creşte cu ideea fixă de a cunoaşte taina morţii tatălui său. Ca un al doilea Hamlet, el îşi bănueşte unchiul, foarte priceput în strangularea caprelor negre. La aceasta se mai adaogă că şi căţelul lui Claude care a văzut cum a murit stăpânu-său şi de atunci arată lui Benoît un fel de ură, piere şi el fără să se ştie cum. Dovada, însă, nu venea de nicăeri.

Bătrânul tată, desgustat de viaţă, se retrage la un schit, lăsând copiilor întreaga avere, în vreme ce Ştefan continuă să joace pe Hamlet. S'ar fi crezut că-l va vindeca o căsătorie cu o fată iubită, dar ideea crimei îl urmărea mereu. Intr'o zi Ştefan cu soră-sa pleacă din satul lor, lăsând totul pe mâna lui Jean-Marie un frate mai mic.

Vine războiul. Jean-Marie se distinge în lupte, dar după o permisie e apucat de o criză nostalgică ce se manifestă prin dorinţa de a se lăsa să fie ucis. Tristeţea e provocată de o vizită la casa părintească unde mumă-sa, Maddalena, se căsătorise cu cumnatul ei. Aci, împrejurările l-au făcut să descopere adevărul asupra crimei.

Iată casa cu totul pustie, căci şi Jean-Marie şi-a izbândit visul murind în tranşee. După câtăva vreme şi Maddalena e găsită degerată în zăpadă la picioarele unei icoane sfinte dela răscrucea drumurilor. Benoît dispare de acasă, fără să lase vreo ştire, după ce şi-a vândut toate proprietăţile, în vreme ce casa rămâne pustie, corp fără suflet.

E. Trilby. *L'Eternel Mirage.*

Jacqueline e o tânără fată, bogată şi frumoasă. Din pricina lipsei de ocupaţii îşi făureşte în gând un ideal strălucit. Părinţii sunt foarte reci faţă de dânsa. Mama e o femee frumoasă şi egoistă, tata e un bancher ministeriabil chinuit de ambiţii. Lăsată în grija unei guvernante şi sugestionată de spusele unei prietene, care-i povesteşte că există, în lume bărbaţi atât de pasionaţi în cât se ruinează pentru femei, Jacquelina pleacă să-şi atingă visul.

Intr'o seară, în lipsa părinţilor, ajunge într'un restaurant la modă unde un domn o pofteşte la masă, îi dă să bea şampanie şi o ia în automobil. Inainte de a se folosi de această nocturnă plimbare, streinul caută să afle cine este însoţitoarea lui şi când află, o readuce la ea, cu toate sfaturile pe care le poate da un om cinstit şi corect. Jacquelina nu-l mai uită. Individul a rămas pentru ea idolul vieţii şi obţine dela părinţi îngăduinţa să facă o călătorie în Algeria, cu scopul ascuns de a-şi regăsi curtezanul de o noapte. Pleacă împreună cu guvernanta. E fermecată de soarele Africei şi de mirosul florilor, dar mai întâlneşte şi pe un bătrân arab care îi destăinueşte că fericirea nu e de lumea asta. Jacquelina se convinge mai ales când află că cel căutat este om cu nevastă şi copii. Pe o noapte cu lună, copilul romanţios nepriceput de părinţi, nepăzită şi prost sfătuită de prieteni îşi găseşte sfârşitul în valurile mărei, care o atrăgeau cu adâncurile ei nestrăbătute.

Flacăra

In două numere consecutive (n-rele din 4 şi 11 August) „Flacăra" se ocupă de versurile lui Caragiale apărute în editura Vieţii Româneşti.

D-nul Scarlat Struţeanu, ridicându-se împotriva arheologiei literare spune:

„A face simple constatări autentice, fireşte, crezând că faci istorie literară prin publicarea unor scrieri răspândite prin ziare ş reviste şi a adnota aceste scrieri cu elemente şi de atmosferizare juste, negreşit, crezând că ai contribuit la valorificarea unui mare scriitor — aceasta este poate arheologie, dar nici istorie literară şi nici critică literară nu este.

„Atunci când Caragiale şi-a publicat el însuş operele, s'a valorificat mai bine decât nu e în stare s'o facă orice arheologie carageliană, fiindcă autorul **„Conului Leonida"** nu şi-a publicat în volumele definitive niciun vers. Versurile, pe care le publică d-nul Barbu Lăzăreanu nu şi-ar fi găsit niciodată loc într'o ediţie, pe care ar fi întocmit-o însuş Caragiale. Şi la urma urmelor, Caragiale chiar, dacă le-ar fi publicat n'ar fi însemnat nimic. Un scriitor nu e obligat să fie şi critic. A stărui însă în obiceiul de a da opere complete alcătuite din tot ce a făcut cu mâna un scriitor, care ţinând între degete o pană, se găsea în faţa unui petec de hârtie — ei bine! aceasta înseamnează că arheologia este o ştiinţă foarte... comodă, ceea ce în realitate îmi iau îndrăzneala să cred că nu se întâmplă.

Arheologia reprezintă o **epocă** din viaţa umanităţii, nu o **perioadă** din viaţa unui om.

A converti epoca în perioadă prin analogie nu pot vedea ce anume se urmăreşte pentru demonstrare în acest proces".

D-nul N. Davidescu, — constatând că volumul de „Versuri" îl arată pe Caragiale „sub mai multe momente caracteristice" vorbeşte de un Caragiale **preocupat de aproape de ideea de a face strajă împotriva poeziei simboliste.**

D-nul N. D. colează unele versuri în acest senz şi continuă:

„E drept că şi scriitorii care-şi ziceau pe vremuri simbolişti, nu cruţau săgeţile lor faţă de Caragiale, şi dacă lupta nu era egală, din pricina prestigiului şi al talentului mare al lui Caragiale, totuş niciodată ea nu a fost câştigată de Caragiale. Reviste ca „Forţa Morală", de pildă, de-o îndoelnică forţă şi moralitate însă, au înţeles să răspundă cu toate mijloacele şi fără alegere prea scrupuloasă la atac. Caragiale, la rândul său, îşi ascuţia diabolic verva în a parodia moda literară de pe vremuri a acestor inovatori, şi în a face pe această cale, ridiculă opera lor destul de mediocră, şi aşa, în acele vremuri de grele începuturi".

Intr'o serie de articole **„Caragiale, — câmp de luptă"** colaboratorul nostru d. B. Lăzăreanu va răspunde tuturor întâmplărilor făcute cu privire la această activitate a lui Caragiale.

CHESTIUNI FEMENINE

Judaismul antifeminist?

de Ileana

Un răspuns Rozinei

In articolaşul „Teologia creştină-antifemenistă", la rubrica „chestiuni femenine" No. 89 din 6 August a. c. al acestei reviste, sub iscălitura surioarei Rozina, se afirmă că „nici o lege din câte au existat n'a fost mai aspră şi n'a umilit mai mult femeia, ca legea iudaică. „In sprijinul acestei teze se citează o frază atribuită înţeleptului Solomon! Unde e femeia care să nu fie nestatornică şi per-Greşeală.

Nici una dintre religiunile vechi n'a asigurat mai mult demnitatea femeii şi sfinţenia vieţii familiare ca iudaismul. Nu vorbim de elenism, unde se ştie că femeia era închisă în ghineceu şi unde înţelepţii dau mulţumită lui Dumnezeu că s'au născut bărbaţi, iar nu femei; nici de păgânismul roman, fiindcă se ştie că, în baza dreptului roman, femeia şi sclavul nu sunt persoane, ci obiecte (res), asupra cărora stăpânul (bărbatul) poate dispune după plac, — îndrumâm numai la soarta ce a pregătit budismul surorilor noastre din Indii, unde ele şi astăzi, oricât de tinere şi de dornice de viaţă, trebue să se arunce în flăcările ce mistuesc cadavrul soţului lor, cu toate măsurile de restricţiune luate în timpul din urmă de autorităţile engleze din partea locului.

Şi fiindcă colega Rozina ş-ia întemeiat teza pe citate, voiu cita şi eu. La Isus fiul lui Sirah cap 7 stih 28 şi 29, cetim: „Cu toată inima cinsteştepe tatăl tău, şi de durerile maicii tale să nu-ţi uiţi. Adu-ţi aminte, că prin ei te-ai născut, şi ce vei răsplăti lor precum ei ţie?" Unde vei ceti în întreaga literatură universală un precept moral mai frumos decât acesta?

Peste tot, cărţile Vechiului Testament ca: Pildele lui Solomon, Eclesiastul, Cartea înţelepciunei lui Solomon, Cartea înţelepciunei lui Isus fiul lui Sirah, etc. conţin o mulţime de formule morale pentru toate împrejurările vieţii, cum nu găsim în literaturile păgâne vechi.

Unde e curăţenia vieţii familiare a evreilor faţă de a altor neamuri păgâne? Adevărat că dela femee în rândul întâiu se aşteaptă să facă copii („Femeia ta, ca o vie rodită în laturile casei tale; fii tăi, ca nişte tinere odrasle de măslin împrejurul mesei tale." Psalm 27 Stih 4 şi 5), şi stârpiciunea era considerată ca un blestem. Dar şi astăzi aşa ne dictează instinctul sănătos de viaţă.

Puritatea vieţii familiare evreeşti a conservat această rasă veche şi energică păzind-o de infiltraţiuni străine care i-ar fi putut deveni fatale. De aceea auzim mereu repetându-se avertismentul profeţilor la adresa bărbaţilor: să se ferească de femeile străine.

Educaţia fetelor la vechii evrei nu avea alt scop, decât cel firesc, de a face din ele soţii credincioase, mame devotate şi gospodine bune. Sunt clasice în privinta aceasta, cuvintele adresate Sarei de părinţii ei, când au trimis-o cu tânărul Tovie la casa părinţilor lui: „cinsteşte pe socrii tăi, căci ei sunt acum părinţii tăi, să auz de tine veste bună" ((Tovie cap. 10 stih 11).

Dar idealul de perfecţiune femenină incomparabil, ni l-a dat tot Solomon, cel pe nedrept condamnat de surioara Rozina, în capitolul final al pildelor sale (31), unde cetim aceste stihuri sublime (10-20): „Femeie vrednică cine va afla, mai scumpă este aceasta decât pietrele cele de mult preţ. Nădăjdueşte spre dânsa inima bărbatului ei, una ca aceasta nu se va lipsi de bune agonisele, că lucrează bărbatului său lucruri bune în toată viaţa. Agonisind lână şi in, face cu mâinile sale lucru de treabă. Este ca o corabie, ce face neguţătorie, de departe adună avuţia sa. Şi se scoală de noapte, şi găteşte bucate casei, şi dă de lucru slujnicilor. Văzând moşie o cumpără şi din rodurile mâinilor sale sădeşte vie. Incingându-şi mijlocul său cu tărie, îşi întăreşte braţul său la lucru. A prins gust că bine este a lucra, şi nu se stinge lumânarea ei toată noaptea. Mâinile sale le întăreşte la fus, Mâinile sale le deschide săracului, şi hrană dă celui lipsit" etc. etc.

Sunt rezerve de făcut şi cu privire la cele scrise de surioara Rozina în socoteala teologiei creştine „antifemeniste" dar las mai bine pe unul din preoţii sau teologii noştri (păr. I. Agârbiceanu, păr. Septimiu Popa, Gala Galaction, Archim. Scriban, (etc.) să-i dea răspunsul cuvenit. Eu mulţumindu-vă de ospitalitate, semnez:

ILEANA

Joc de inteligenţă

ŞAH

PRIMUL MANUAL DE ŞAH

D-l judecător *Vasilovici*, din T.-Severin, binevoind a ne trimite manualul lui *Albinu*, redăm în întregime prefaţa, din care se vede că încă d'acum 50 de ani, se ştia şi la noi de importanţa covârşitoare a *jocului regilor şi regele jocurilor.*

Până la proba contrarie, rămâne deci stabilit că manualul mai sus citat e primul, apărut în ţara noastră. (Vezi *Adeverul literar* de Dum. 6 August 1922).

PREFAŢA

Publicândŭ acéstă broşură, sperŭ a fi utilŭ unui întinsŭ cercŭ de amatori a-i jocului de Schach.

Acei ce nu cunoscŭ de locŭ acestŭ interesantŭ jocŭ, citindu acéstă broşură, vorŭ căpăta de îndată cunoscinţele elementare, spre a începe a'lŭ juca singuri, şi acei care 'lŭ cunoscŭ puţinŭ, din practică, vorŭ găsi facultatea spre a'şi completa prin theorie, practica lorŭ.

Junimea studiósă, va avea încă uă ocasiune a'şi occupa şi cultiva fineţea spirituală, în momentele salle de recreaţiune, cu acestŭ jocŭ, care în totŭ-d'auna a jucatŭ rolulŭ celŭ mai mare în lume.

Origina acestui jocŭ se perde în chaosulŭ trecutului. Nu numai *Principi, Philosophi, Poeţi* şi *Artişti*, în mare numerŭ; s'au ocupatŭ şi se ocupă cu predilecţiune de acestŭ jocŭ, ci şi marii bărbaţi ca: *Rouseau, Kant, Hoffmann, de la Bourdonais, Jean Paul, Mac-Donnel*, etc. găseaŭ cea mai plăcută recreaţiune în acetŭ jocŭ.— *Principi-Domnitori*, aŭ îmbogăţitŭ multe uvragie relative, cu observaţiunele şi adăogirele lorŭ.

Numerulŭ întîmplărilorŭ succese la acestŭ jocŭ, este infinitŭ.— De aceea elŭ este pusŭ între medille desvoltării şi cultivării spiritului, fiindŭ-că exijă: *Pătrundere, Prevedere, Reflecţiune, Pacienţă* şi uă *Calculă* forte.

Cu dreptŭ cuvîntŭ se póte susţine că, acestŭ jocŭ, este joculŭ bărbaţilorŭ de spiritŭ— *Jean Paul*, zice: Afară de Philosophiă, nu cunoscŭ unŭ mijlocŭ mai bunŭ pentru mişcarea creerilor de câtŭ *Schachul*". *Leibnitz*, observă că: „Acestŭ jocŭ este artisticŭ, şi se póte pune în nivelulŭ sciinţei."

Conradin de Savoia juca în anulŭ 1268 *Schach*, pe cândŭ *Carol d'Anjou*, ordonase să i se citéscă osânda de mórte.— *Otto de Wittelsbach*, ucise la 1280 pe *Regele Philipp* la *Schach.*— *Johann Statornicilŭ* de Saxonia, pe cândŭ Imperatorele *Carol V* îlŭ amenința cu decapitarea, spuse adversarului seŭ de *Schach* „Inainte cu joculŭ!"— *Don Fernando*, infantul Spaniei, datoră în 1563 scăparea sa de la mórte, acestui jocŭ.

Nu este aci loculŭ a enumera multele, variatele şi interesantele întîmplări alle acestui jocŭ.

ISTORICUL ŞAHULUI LA NOI

Apelul pe care l'am făcut tutulor amatorilor, ca să ne comunice tot ce ştiu relativ la trecutul şahului la noi, începe să-şi aibă efecte.

După d-l *Vasilovici*, un alt amator, — deşi anonim, totuşi cu drept la toate mulţumirile noastre — ne trimite un articol extras din ziarul **„Rezboiul"**, redactat de *Gr. H. Grandea.* (Vezi *„Rezboiul"*, No. din 6|18 februarie 1880. pag. II).

ŞIAHISTUL ROMÂN DIN PARIS

„Parisul!... şi iar Parisul? Acolo e singurul loc unde omul se póte cunósce însuşi cine e şi cât póte; sau se perde ca o picătură de apă în ocean.

Câte cualităţi nu are acest oraş, ca să merite dragóstea şi simpatiile chiar ale acelor cari nu'l cunosc!

Dar să lăsăm Parisul, şi să vorbim publicului Român de succesele în jocul Şiahului ale unui Român la *Paris*.

Aces erou al Şiahului în Parisul 1) care furnică de eroi de tot felul, este d. *Eracle Gugiu*, fiul d-lui Anton Gugiu.

D-nul E. Gugiu trămis de părinţii sĕi de câţi-va ani la Paris pentru studiul dreptului, continuă a'şi desvolta în acest furnicar cunoscinţele şi predilecţia ce avea încă din ţéră în acest joc.

In Paris esista o societate de Şiahişti cu un comitet al ei şi cu ramificaţii în tótă lumea, şi mai cu sémă în Londra.

Zicênd în tótă lumea, sunt dator să esclud cu regret ţéra nóstră, care, dată cu totul pasiunei „bitelor electorale" şi „influenţei morale", nu mai are timpul a se ocupa de hrana şi desvoltarea spiritului!...

Acéstă societate de Şiahişti din Paris ne spune ziarul „Le Sport" din 5 ianuarie 'şi a serbat ca tot-d'auna închiderea anului şi începerea celui curent.

La acésta serbare au fost invitaţi să ia parte şi străini aleşi, cu reputaţia de amatori de Şiah; printre aceşti asistenţi, d. E. Gugiu a jucat primul rol.

Şi iacă cum:

Preşedintele Societăţii a pus la încercare forţa jocului a invitaţilor sĕi, încercare în care toţi au păţit'o, căci Românul învĕţat a nu da de ruşine când se ia la luptă, a învins pe toţi, *d. Gugiu luând singur premiul întêiu.*

Spre o mai deplină satisfacţie a tutulor, reproducem aci resumatul dărei de sémă al acestei lupte Titanice, copiat din ziarul *„Le Sport"*:

Marele Turneul handicap s'a terminat. Invingători au eşit

I-iul Premiu D. Gugiu, a câşt. 10 jum. din 12
2-lea Premiu D. L. Vié . . . . 7 jum. din 12
Vin apoi:
D. Nodler a câşt'gat . . . 7 part. din 12
„ Comite de Tamiser . . 6 jum. din 12

Acesta este resultatul luptei. A fost dar doă singure premii şi premiul întêiu 'l-a luat d. Guglu.

In urma acestei frumóse victorii d. Gugiu a fost înscris să facă parte în viitor din acéstă societate de Şiahişti, cu reşidenţa în Paris...

Athanasiad".

1) Vezi *Adeverul literar*, No. 87 Dum. 23 Iulie 1922.

MATCHUL SACCHETTI-SCHLARKÖ

Partida II, a fost declarată remiză. *partida III*, D-l *Schlarkö*, a răspuns cu o lovitură neobişnuită, care de-i va reuşi, va fi cel mai important eveniment şahist dela noi, din anul acesta.

Iată primele mişcări

Alb: **J. Sacchetti**
Negru: **I. Schlarkö**

Deschiderea italiană (Giuco-Piano)

1.	e2—e4	e7—e5	7, Cb1—c3	Cc6×e4
2.	Cg1—f3	Cb8—c6	8. 0—0	intenţia albului e de a da în „*alaeul*
3.	Nf1—c4	Nf8—c5		
4,	c2—c3	Cg8—f6		*Möller*", una din cele mai
5.	d2—d4	e5×d4		sublime partide.
6,	c3×d4	Nc5×b4+		8. **Ce4×c3!?**

Toate manualele şi toate analizele, de până acum condamnă lovitura aceasta, indicând-o pe 8... Nb4×c3, 9. *d4—d5*! (atacul Möller).

Admirăm din capul locului îndrăzneala d-lui *Scklarkö*, cu atât mai mult cu cât suntem siguri, că d-sa ne va face o frumoasă surpriză.

Partida până acum a ajuns la:
9. b2×c3 Nb4×c3.

După teorie negrul e perdut astfel:
10. Db3,N×a1; 11. N×f7+,Rf8. 12. Ng5,Ce7; 13. Te1 şi câştigă.

Importanţa partidei devine cu atât mai mare, dat fiind că adversarul renumitului şahist din Timisoara, e d-l *I. Sacchetti*, cel mai bun analist al nostru, în partide prin corespondenţă.

O vizită: Zilele trecute a fost pentru o zi în Bucureşti, cunoscutul maestru sahist din Cluj, dr. *Balogh*.

D-sa a plecat la Londra, unde s'a înscris în marele turneu internaţional ce va începe în curând.

Ne-a promis că ne va ţine în curent.

Lt. I. H. Gudju
P. I. Negreanu

SERIA III — ANUL III No. 92

2 Lei Exemplarul în ţară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 27 August 1922

Adevărul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1888

Revista „Tran...
Str. Saguna 6

Drumuri ardelene

Centre maghiare: Aradul, Oradea

de N. IORGA

— SIMPLE NOTE ŞI OBSERVAŢII —

La Arad, puternica, mândra şi, în sens modern, de sigur frumoasa fundaţie naţională a maghiarimii în jurul monumentului celor executaţi de austriaci pentru „trădarea" lor faţă de Impăratul din Viena, se menţine neschimbată.

Largile „avenues" centrale nu sunt numai o desfăşurare de înalte clădiri comerciale, ci şi de locuinţi particulare, aparţinând intelectualilor şi nobilimii — mi se arată una în care stau rude de-ale dictatorului budapestan Horthy, — şi adăpostul unei foarte active vieţi comerciale şi vitrina unei culturi pline de încredere în ea însăşi şi în misiunea ei naţională cuceritoare. Rare ori am văzut atâta marfă de întâia calitate desfăşurată pe cele două laturi ale aceleiaşi strade: preturile sunt exact notate lângă fiecare probă, şi nu-mi par exagerate. Iar libraria expune cu mândrie produsele, mai vechi sau cu totul nouă, ale unor prese care nu se odihnesc.

Cum o trupă de teatru din capitala maghiară a fost, nu înţeleg de ce, oprită de a juca, şi artiştii au trebuit să plece — căci altfel se dărâma poate Regatul român — în multe vitrine chipurile lor sunt înfăţişate ca o protestare.

Trei ziare destul de mari şi îngrijit redactate, fără polemici ale Ungurilor contra altor Unguri, apar în Arad. Cenzura se luptă cu unele articole cari se par periculoase vigilenţei sale: copilării, aici ca şi aiurea, fiindcă mişcările sufletului nu se pot opri.

Ceeace merită însă toată admiraţia, nu atâta prin stil, care suferă de exagerările, totdeauna supărătoare, uneori ridicule, ale unui secesionism maghiar, de origine germană, dar trecut prin Viena celei dintâi contrafaceri, e Palatul Cultural, ridicat de comună după îndemnul şi sub direcţia unei societăţi locale.

Puţine săli din cuprinsul României au proporţiile, eleganţa şi acustica aceleia în care am vorbit o sară, căutând să nu jignesc, orice ar fi fost în trecut, pe aceia, pe cari, în afară de omenia noastră tradiţională, avem tot interesul să-i avem cetăţeni împăcaţi ai acestei patrii. Muzeul de pictură cuprinde pânze trimese din Budapesta — aşa cum Franţa trimete din Paris înzestrare pentru muzeele din provincie. Cutare tablou istoric de proporţii mari, acoperind un întreg părete, e în adevăr remarcabil, prin grija costumelor şi ştiinţa grupării. Mici pânze de Munkácsy au fost jertfite Aradului, ca sentinelă a ofensivei etnice prin cultură; unele tablouri mai nouă sau încercări locale n'au aceiaşi valoare.

Aceste săli se văd. S'a redactat pentru ele un catalog românesc, numai românesc (şi, oricum, suntem aici în casa altuia...). Este însă un întreg şir de încăperi cari stau închise până la naţionalizarea însemnărilor de pe obiecte. Şi nicăiri această îmbulzeală a transformării de firmă — împrumutată exact dela Unguri înşii — nu pare mai ciudată decât în acest loc. Căci avem a face cu expoziţia „martirilor" din 1848, a revoluţiei naţionale ungureşti, a tuturor aspiraţiilor către libertate, fie şi în dauna *altor* libertăţi, a unui neam dârz, fanatic pentru idealele lui. Numai în cutare expoziţie italiană a Renaşterii politice din secolul al XIX-lea se poate vedea o atât de bogată strângere laolaltă, o atât de metodică rânduire, o păstrare atât de pioasă a tuturor lucrurilor, şi până la cea mai măruntă zdreanţă şi până la cel din urmă petec de hârtie, a ceeace aminteşte o mişcare pornită din toată inima şi isprăvită în tragedia înfrângerilor pe câmpul de luptă, a sentimentelor de Curte marţială, a spânzurătorilor în piaţa publică. Orice neam are dreptul să-şi venereze luptătorii şi mucenicii; cu ce drept — mă întreb fără şovăire — oprim noi pe acesta de a-şi face rugăciunile la altare pe care n'avem îndreptăţirea cum nici putinţa, să le dărâmăm?

Două grupe de statui stau tot aşa interzise vederii, fiind oblojite în scânduri. Aşteptăm, se pare, ca ele să fie reclamate din Ungaria. E a lui Kossuth şi a osândiţilor. Nu e mijloc mai bun de a le semnala credincioşilor naţionali. Şi acei cari în cuminţenia lor au luat această măsură, uită că unul din cei înfăţişaţi, Kossuth, a fost şi un apostol al revoluţiei universale, că el a negociat cu Bălcescu şi cu Boliac, că el — o spune consulul francez Poujade — şi-a cerut iertare faţă de Avram Iancu pentru că a trecut cu vederea drepturile poporului român.

* * *

Palatul cultural cuprinde într'o odaie de jos colecţia, de o noutate deosebită şi de un folos uşor de înţeles, pe care, pentru scopurile învăţământului intuitiv, a alcătuit-o un institutor maghiar de aici, care şi-a devotat viaţa acestei lucrări uimitoare. Toate cunoştinţele de viaţă, de tehnică, de geografie, pe care trebuie să le aibă copilul sunt înfăţişate, cu o precisiune absolută şi cu o desăvârşită eleganţă, aşa cum le prezintă natura însăşi. Un text bogat aşteaptă de mulţi ani tiparul. Harnicul şi ingeniosul creator al acestei enciclopedii ar dori să prefacă odăiţa lui de lucru migălos, cu propriile sale puteri neajutate, într'o adevărată fabrică de obiecte didactice şi opera lui scrisă ar voi-o tipărită în româneşte. Şi aici, ca şi în toată ţara, lucrurile care nu se văd sunt mai bune decât cele care ies la iveală.

* * *

Societatea care a întemeiat Palatul cultural avea înnaintea ei un plan complect de activitate. Astfel şi-a asigurat, prin donaţia mărinimoasă a unei familii nobile, o bibliotecă de publicaţii franceze din secolul al XVIII-lea cum în afară de Franţa o'au puţine ţări. E o splendoare succesiunea pe rafturi a frumoaselor mici volume legate în piele bună, cu spinarea lor înflorită de liniile măiestrite ale unei legături cum n'o mai poate avea epoca noastră. O broşură lămureşte asupra rarităţii lor bibliografice, dar în acest oraş unde totul s'a creeat, în teritoriu naţional străin, pentru a înnălţa poporul maghiar, nu s'a putut creea şi interesul superior pentru cultură, vatra de lumină, laboratoriul de cercetări erudite, care s'ar fi dorit. Evrei maghiari — cari încep a deprinde acum altă direcţie culturală — şi maghiari de rasă, au în acest oraş comercial alte aspiraţii decât acelea de a elucida puncte necunoscute din vechea literatură franceză. Multora din cultura maghiară, le ajunge ziarul, al cărui succes permite cutărui redactor să înnainteze la promenadă cu ifosul unui prinţ care străbate străzile reşedinţei sale, căci măreţia demarşei sale nu poate fi numai pentru „ocupanţii valahi".

Noi, până acum, n'am făcut nimica aici decât să continuăm în româneşte lucrul onest al şcolilor secundare. Cu multă râvnă de sigur, cu un incontestabil sentiment naţional, dar fără să creăm ceva în afară de zidurile localurilor şcolare. Avem doar o bună librărie românească la zece librării maghiare. Muzeul românesc nu există, măcar pentru a dovedi că avem şi noi o artă, că avem şi noi un trecut şi amintiri locale chiar, în acest oraş care acum un secol era un modest centru pentru ţărănimea românească încunjurătoare. Câteva fotografii pe păreţi, ascunse sfios, nu pot fi considerate măcar ca un început. Trei guverne s'au succedat în România Mare cu acest rezultat.

* * *

Intre Aradul, devenit mare, şi Oradea-Mare, care cu oarecare greutate s'a menţinut la înălţimea vechiului ei nume, e un ţinut deosebit de gras şi de bine populat. Comune mari cu nume străine, prefăcute stângaciu în româneşte, nu arată prin aceasta altceva decât întoarcerea vechiului aborigen la vatra lui, peste ruinele aşezării de colonişti, menită să-l înlăture pentru totdeauna.

Iată un târg de ţară, de unde pleacă „economii", purtând viţei tineri în căruţele lor pline de cumpărături. E o nedescurcată îmbulzire de lume care prin capriciul amestecurilor de vehicule, de animale, de oameni, prevesteşte în acest colţ de „Occident", bazarurile tumultoase — şi murdare — ale Orientului. Cuvântul românesc răsună pretutindeni.

Intr'un sat unde ne oprim, cutare ţăran bătrân se apropie şi deschide vorba. Ne află de unde suntem, dar vechiul regat nici nu-l sperie, nici nu-l desgustă. Ce ştie el de „Levantini" şi de „Bizantini"! Minune mare: e şi mulţămit; auziţi: mulţămit, deşi „balcanisat". Intre altele, fiindcă se duce şi moşia baroniţei din margine, care, închisă între sutele de pomi ai livezii sale, petrece ca „valahii" moştenirii sale petru a păstra un rost de avere teritorială.

* * *

La celălalt punct al graniţei, Oradea-Mare, pe care am mai cercetat-o, lucrează harnic la industriile ei, câte n'au fost împiedecate de urmările economice ale războiului — urmări care şi aici, cu ceva mai multă bunăvoinţă şi pricepere, s'ar putea corecta. Se fabrică aici elegante şi relativ ieftene ghete, care merg până la Bucureşti. Marfa ceho-slovacă se răsfaţă la vitrine.

Atitudinea dârză a elementelor care speră în întoarcerea trecutului pare a se fi potolit. Numai presa, şi aici, activă şi inteligentă, duce războiu cu inexorabila censură, pe lângă care, cum şi e de aşteptat, tot izbuteşte a trece, căci gândul omenesc e lucru fluid. Marea sfortare culturală maghiară nu se simte aici ca în Arad. Episcopul, de neam mare, stă retras în cetatea sa, cu frumosul palat din secolul al XVIII-lea, cu biserică greoaie care înlocuieşte lăcaşul medieval unde zăceau regii cei vechi, sfinţi şi viteji, până la neastâmpăratul Impărat şi Craiu Sigismund, iar într'un colţ şi domniţa munteană a lui Alexandru Basarab, măritată cu Palatinul Ungariei, Gulielm Piastul, duce de Oppeln. Fărămături de pietre care acoperiau morminte de episcopi, mai amintesc vremea aceia de creaţiuni „ungare" prin Biserica Apusului. In chiliile canonicilor un harnic învăţat, consacrat exclusiv şi egoist scopurilor de stăpânire ale poporului său, păr. Karácsonyi, lucrează la orientarea către aceste scopuri singure a cercetării istorice şi, ireconciliabil în durerea sa faţă de schimbarea întâmplată, o catastrofă pentru el ca naţonalist şi istoric, ignorează totul din jurul său când nu trece cu o rugăciune mută pe lângă monumentul Sfântului hadislau. De altfel, episcopul poate merge în voie la credincioşii săi de dincolo, pe când până acum niciodată o mângâere a Bisericii lor n'a fost adusă zecilor de mii de români cari se află dincolo de hotar.

Din partea noastră, Biserica unită nu e pentru naţie ceeace a fost în zilele regretatului părinte Radu, om mândru, cu ambiţii înalte, căruia-i plăcea, din splendidul palat ce ridicase în chiar piaţa oraşului, să sfideze viaţa, susţinută de Stat, a naţiei rivale. Comorile de literatură, manuscriptele scriitorilor ardeleni din veacul al XVIII-lea, biblioteca plină de cărţi rare, nu sunt deschise publicului. Episcopul Valeriu Frenţin, candidatul la Mitropolia din Blaj, favorizat odinioară de cei cari s'au dus, are grijii confesionale şi, după făgăduială, întinzând mâna la tot ce e catolic, chiar dacă e anti-românesc, chiamă călugări străini pentru a-i conduce şcolile. Invăţământul mai înalt de Stat chiar, e în mâna unor elemente slăbuţe, cari au alte preocupaţii.

Cealaltă Biserică a trecut, în noua ţară, dela un vicariat pe care-l pătaseră trădările lui Mangra, la episcopia părintelui Roman Ciorogariu, un vechiu om de luptă şi un escelent administrator. Din căsuţa măruntă a administraţiei, sub Unguri, simţul lui gospodăresc l'a mutat într'o casă din faţă, mândră ca un palat, opera unui arhitect inteligent, care n'a lăsat să pătrundă nimic de rău gust în bogata înzestrare a locuinţei sale. Un muzeu bisericesc e în pregătire şi, sub o astfel de mână, el nu va zăbovi mult.

O statuie, discretă, a Reginei Maria împodobeşte Piaţa Teatrului, precum bustul Regelui stă înaintea marii clădiri a Şcolii Militare. Cu *atâta* ne afirmăm aici, căci nu putem opune nimic trupelor ungureşti cari joacă, de altfel, destul de des pentru ca să nu rămâie loc şi pentru noi. Ai noştri merg şi ei la singurele reprezentaţii cari se dau.

Să adăugim *Cele Trei Crişuri*, revista colonelului Bacaloglu. Ea serveşte şi legăturilor, preţioase, cu cultura maghiară. Din partea acestor concetăţeni s'au dat bune articole de informaţie, cu conculzii cuminţi. In domeniul însuşi al culturii noastre însă, publicaţia, care se luptă cu greutăţi mari, nu-şi află orientarea. Intr'un colţ profesorul N. Firu îşi urmează studiile locale. Să adăugim oare lecţiile de... drept canonic şi profesorii bucureşteni la acea anacronică academie de drepturi care nu dă doctorat absolvenţilor săi?

Aici ne-am oprit, în oraşul cu amintiri mari cari nu sunt ale noastre, cu un puternic avânt al vieţii ungureşti contemporane, până la proclamarea sumeaţă a urâtului stil budapestan în piaţa centrală însăşi, unde străjuieşte şi turnul bisericii noastre, ridicată solid de ortodoxia orientală, pe o vreme când totuşi noi n'aveam Statul. Totul e moştenire — şi pe anume străzi se vede ruina întinzându-se încet asupra marilor zidiri austriace din margine.

Dacă e adminisraţie bună, ea se datoreşte faptului că prefectul e un profesor şi un Loren de limbă franceză, d. Peter. Cu acest om drept ne ducem la graniţa apropiată. Bogate lanuri pe moşii cari au intrat prin cumpărături în mâna bogătaşilor internaţionali din Bucureşti. In mijlocul şesului, pichetul grănicerilor locotenentului Borcea, fost redactor în pribegie al foii mele. Băieţi frumoşi, zdraveni, având conştiinţa de ce îndeplinesc pe acolo, unde paşapoartele false servesc uneltiri de răsturnare. Dincolo de pârghia hotarului un vast teren neutru. In fund se mişcă oameni şi sticlesc arme: pentru alţii o speranţă, pentru noi, dacă peste pasiunile de partid nu ştim consolida, o ameninţare.

N. IORGA

Incă odată „Paştile"

de SEPTIMIU POPA

Dacă în articolul meu întitulat „Paştile", m'am referit la limba vechilor cărţi bisericeşti, am făcut-o ca o dovadă **întregitoare**. Terenul principal de argumentare al celor cari cer ca pentru sărbătorirea învierii să se folosească şi mai departe numirea **„Paşti, Paştile, sărbătorirea Paştilor"**, — e pe de-oparte gramatica cu regulele ei, iar pe de altă parte limba vie a poporului român de pretutindeni. Eu am arătat, că în cuprinsul întregului teritoriu, — un teritoriu destul de vast, — deslipit dela fosta Ungarie, se foloseşte forma **„Paşti, Paştile, Paştilor"** în limbagiul ţăranilor, şi al cărturarilor, deopotrivă.

Mai adaug aici, că pe Creangă în **Sâmbăta Paştilor** l'au trimis părinţii acasă, la Humuleşti, iar **în ziua de Paşti** a tras un „Ingerul a strigat" la biserică.

Creangă, pretutindeni în scrierile lui, foloseşte forma **„Paşti, Paştile, Paştilor"**. Cum limba lui Creangă e considerată ca o limbă neaoş moldovenească, eu presupun că în Moldova aşa se zice şi acum şi probabil şi în Basarabia, cu greu cred să se fi schimbat limba acestor provincii dela Creangă încoace. Iar Creangă n'a trăit în secolul al 18-lea. Dealtfel despre limba vie, vorbită în Muntenia şi Moldova, e mai indicat să dea informaţii d. Scriban.

Cărţile de slujbă religioasă, cari se folosesc în bisericile româneşti în timpul de faţă şi cari au pretutindeni numai forma **„Paşti, Paştile, Paştilor"**, ar trebui să fie o dovadă îndestulătoare despre adevărul celor afirmate de noi. Aceste cărţi nu reproduc textul cărţilor vechi, ci redau limba vorbită în timpul de faţă. Dintre toate bisericile ortodoxe şi catolice ale lumii, singur bisericile româneşti, (atât cea ortodoxă, cât şi cea catolică) folosesc la slujba religioasă limba vie a poporului.

Dacă forma **„Paşte, Paştele, Paştelui,"** s'ar strecura şi în cărţile bisericeşti, iată cum ar trebui să cântăm de pildă stichirea dintâi a Hvalitelor în ziua învierii:

„Paştele cel sfinţit astăzi nouă s'a arătat, Paştele cel nou şi sfânt, Paştele cel de taină, Paştele cel prea mărit, ...Paştele cel nepătat, Paştele cel mare,... Paştele, cel ce sfinţeşte pe toţi credincioşii".

Ar fi frumos, fermecător, aşa-i? Nu ştiu ce-ar simţi d. **Scriban când** ar auzi pe cantor **cântând** astfel în strană, eu îl asigur, Doamne **iartă-mă**, că ar tremura patrafirul pe mine...

Şi acum, să trecem la gramatică. **Candrea şi Densuşianu**, pe cari i-am citat după d. Slavici, după cât ştiu sunt filologi (tocmai ce caută d. Scriban), ba însuşi **d. Slavici** e autorul unor cărţi de gramatică românească, poate cele mai bune din câte le avem. Iar **d. Ion Gorun**, a scris o întreagă carte (Ştii româneşte?), în care combătând numeroase greşeli de limbă, arată şi greşala acelor cari zic: **„Paşte, Paştele, Paştelui"**. Chiar şi numai aceşti patru, cari au tratat chestia ex professo, cred că sunt destul de competenţi ca să socotim părerea lor drept judecată definitivă. D. Scriban aduce însă temeiuri nouă cari le vom lua pe rând.

Pentru a dovedi că forma **Paşti**, **Paştile**, e un plural cu **tendinţa de a se singulariza** şi că astfel de procese s'au mai încheiat în limba noastră, aduce drept pildă **„spatele"**, care acum două sute de ani ar fi fost plural al singularului **„spată"**, iar azi a devenit singular. **Substantivul „spatele" e însă plural şi azi**, după cunoştinţele mele omul care ştie româneşte zice: **mă dor spatele; am o durere la mijlocul spatelor; vai, spatele mele!** Ori ar trebui să se zică: vai, spatele meu?

Singurele pilde ce poate să le mai aducă d. Scriban sunt numele de localităţi. D-sa, — râdă cine-o vrea, — refuză să scrie altfel decât „Botoşaniul, Piteştiul, Galaţiul," etc. — prevăzând că aici are să ajungă limba. Dar, dacă noi nu mai putem vorbi azi ca la o mie patru sute, cu atât mai puţin vom vorbi ca la două mii trei sute. „Omul simte o greutate de-a pune adjectivul la plural în acord cu numele de localitate" — spune d. Scriban, — „deci (numirea de localitate) se lasă cu forma de plural, dar pune adjectivul la singular", — şi asta o dovedeşte cu câte-va propoziţii dintr'un articol publicat în **„Galaţii noi"** (sic!). Dar din felul cum sunt construite chiar propoziţiile citate, („Cel mai mare venit ţării îl aduce Galaţii" — şi „Veniturile pe cari le trimite Galaţii") poate judeca ori-cine: se poate aduce acel articol drept pildă de limbă românească corectă?.

Numai atunci, — cred eu, — are dreptate d. Scriban, când afirmă că pronumele **acest**, — se poate pune în singular pe lângă numele plural al localităţii. Dar cine cunoaşte firea limbii româneşti, ştie, că în astfel de cazuri se presupune lipsa substantivului atribuit. Se va zice: Am **venit în acest** (oraş, numit) **Bucureşti**, nespălat, plin de **praf**, etc. — fireşte, cuvintele scrise în parantez nu se zic, ci se subînţeleg. Nu vom zice însă: **Bucureştii nespălat, plin de praf**.. Vom zice: **Acest Galaţi**, dar nu Galaţii nou. Pronumele **acest**, e în legătură cu cuvântul oraş, care se subînţelege nu cu însuşi numele oraşului. Pentru ca să putem mistui **Ploeştiul**, **Bucureştiul**, **Botoşaniul**, etc., ar trebui să introducem şi în ceea-ce se chiamă **simţul limbei româneşti** — liberalismul!.

Revenind la „Paşti", să presupunem că d. Scriban are dreptate când spune că substantivele plurale ar avea tendinţa de-a se singulariza şi aşa dar ar fi în drept să zică: Galaţiul, Ploeştiul, Bucureştiul (deşi mai logic ar fi Ploiescul, Bucurescul, cum arată d. Gorun). Ei bine, poate-se forma din pluralul „Paştile" singularul „Paştele"? Substantivele terminate la singular **în le** sunt toate masculine şi la plural se termină necondiţionat în **ii**, ca peştele, peştii, **cânele cânii**, **şarpele şerpii** etc. Substantivele cari la plural se termină în le sunt, sau femenine de declinaţiunea primă, terminate **în a**, ca **via, viile, casa, casele** sau căsile, femeia, **femeile, vaca, vacile, puşca puştile** etc. sau neutre de declinaţiunea a doua, terminate în **ul**, ca scaunul, scaunele, mărul, merele, etc. Să tot fie tendinţa de-a singulariza substantivele plurale, prefacerea unui substantiv plural femenin de declinaţiunea primă, într'un substantiv singular masculin de declinaţiunea a treia, e contra firii limbii româneşti şi ori cărei regule gramaticale. Iată, de ce am zis, că forma Paşte, Paştele, Paştelui, e cu totul neromânească! Inchipuiască-şi ori-cine ce mai **dragă de** lege de desvoltare firească a limbei româneşti am urma, dacă substantivul **pus tile** ar fi substantiv plural şi am vrea să-l sigularizăm zicând **acest puşte, puştele acesta, puştelui acestuia!**

Cum s'a format aşa dar forma Paşte, Paştele, Paştelui? Va fi format-o mahalaua, iar dela mahala a trecut pe neobservate în foburg, la început între ghilimele, apoi, fără ghilimele; acelaş proces, care ni-l aminteşte şi d. Scriban când zice: „foarte multe forme nobile de azi, au trecut prin treapta de mahalagisme, iar azi le întrebuinţezi". Dar acele „forme nobile", nu vor fi în atât de flagrantă contrazicere cu ori ce regulă gramaticală, cum **ar fi „Paştele, Paştelui"**, ca un protest viu contra acestei inovaţii nefireşti, din când în când, uneori în acelaş articol, sau chiar în aceeaş propoziţie, se scapă de zic: „Paştile, Paştilor", dovedeşte că forma Paştele, **n'a trecut încă în limba vie** a poporului român. Nici să nu treacă. Gramatica limbei româneşti are între altele şi rostul de-a pune anumite zăgazuri, — îndreptăţite şi logice, bine înţeles, — spontaneităţii graiului.

Toate cele scrise până aci sunt părerile **mele**, expuse, — între altele şi din motive technice, (puţinele pagini ale A. L.) — foarte pe scurt. Aceste păreri nu le impun nimănui, decât condiţionat, adică dacă s'ar dovedi corecte. Aşa am făcut şi în articolul trecut, o poate constata asta ori-cine.

Nu sunt atât de lipsit de modestie, încât să invit **necondiţionat** pe d. Scriban să scoată cuvântul „Paştele" din **frumoasa d-sale carte de predici**.

Cine să spună cuvântul final în această chestie?

Dumnezeu ştie!

Ar fi destul de trist dacă n'am avea o autoritate **competentă**, iar dacă nu am avea oameni cari să se supună acestei autorităţi, ar fi şi mai trist.

SEPTIMIU POPA

Post scriptum. — Se vor strecura destule greşeli de limbă şi în scrisul meu. Ca ardelean, sunt pe deplin conştient de imperfecţiunea mea în ce priveşte limba românească. De câte-ori trimit vre-o încercare literară revistelor şi ziarelor din vechiul regat, rog redacţia să îndepte greşelile cari, contrar bunelor mele intenţii se vor fi strecurat în scrisul meu. Cei cari îmi îndreaptă greşelile îmi fac un mare serviciu, de aceea sunt adânc recunoscător şi d-lui Scriban, care mi-a îndreptat o propoziţie într'adevăr rău alcătuită. Curăţenia limbei ronâneşti nu e o chestie de prestigiu.

Idem

IN AMURG

Târziu, truditul Soare, din zări îndepărtate,
Pe 'mbujorata-i punte, coboară spre amurg;
Dând pinteni de jăratic la obositu-i murg;
Iar umbrele de nouri ca ape revărsate,

Peste câmpii şi lanuri în râuri negre curg...
In sfeşnice de aur s'aprind făclii curate,
Ce strecură lumină pe văile 'noptate...
Truditi şi muncitorii în spre cămin de scurg...

Pornesc de pe câmpie şi turmele spre stână...
Pe gânduri dus ciobanul stă 'n cârjă rezemat,
Sub poala unui codru; iar flueru-i îngână

O doină legănată... şi-atât de jalnic plânge,
Că frunza 'n codru verde suspină 'ndurerat,
Şi din amurg cad lacrimi-mărgăritari de sâ[nge]

IN ZORI

S'aprind ca trandafirii zorii,
Şi noaptea haina neagră-şi zvârle;
Prin erburi izbucnesc şopârle
Şi'n cer prind să 'nflorească norii.

Iar apele, şoptind în gârle,
Asurdă scârţâitul morii...
Stârniţi din somn, uşor, păstorii
Pornesc cu oile din târle...

De sub pădure, de la stână,
Răsună dulce-un vers de fluer —
O doină tânguios îngână...

O, cine inima îşi frânge,
Ce suflet chinuit se plânge
Şi vântul plânsu-i poartă 'n şuer?

I. Buzdugan

(Din volumul „Miresme din stepă", care va apare la toamnă).

Duplicitatea moralei moderne

de Dr. OTTOKAR PROHASZKA

Lumea modernă e frământată în continuu de multe chestiuni și probleme arzătoare; orizontul ei intelectual e învăluit de nori întunecoși, drept aceia și părerile ei despre lume sunt asemenea curenților unui ocean chaotic, iar în sbuciumările-i publice troznesc încheieturile ordinei sociale; pe cât de chinuită e însă această societate, pe atât de viu și de pătimaș îi este dorul de viață. Se sbate după viață în congrese și manifestări sociale; în știință se luptă împotriva bacilului, a molipsirii și a otrăvii; în întrunirile și asocierile publice vrea să pună țărmuri și zăgazuri peririi.

Să te miri apoi, dacă după toate acestea se simte o plagă grea, poate cea mai grea dintre câte există în lumea morală și în ordinea socială; dacă ea ventilează necontenit una dintre cele mai rușinoase nevoi și se luptă pentru aflarea unei idei mântuitoare? Plaga aceasta, nevoia aceasta morală este părerea frivolă și atât de răspândită despre morala bărbătească, care admite doi codici de morală, unul pentru bărbați și altul pentru femei, care propovăduește o cinste cu două fețe și iartă bărbatului ceeace aruncă în fața femeilor, care cumpănește legea morală cu două măsuri, negându-i puterea obligatoare pentru bărbați: bărbatul e liber, femeia nu.

Aceasta-i morala bărbătească, morala bărbatului modern, care, proclamată și mărturisită cu atâta franchețe, la toată întâmplarea, este moda cea mai nouă, după care numai una mai poate veni, moda cea mai de pe urmă, când se va emancipa și femeia asemenea bărbatului și egalitatea în corupțiune va fi desăvârșită.

Ajungând concepția aceasta în praxă și în viața popoarelor ea se poate asemăna cu mocirla aceea mobilă, din Irlanda, care iese din afunzimi mlăștinoase și nămolește livezi păduri și câmpii; tot astfel se preface și concepția aceasta în mocirlă, în mocirla prostituției, care putrezește suflete, ofilește atât de timpuriu multe nădejdi frumoase, aduce în moravuri liberalitatea, care la rândul său deschide calea vieții instinctive și zguduie cele mai însemnate instituții sociale: căsătoria și familia. Sistemul acesta face din căsătorie o minciună convențională, care nu produce sânge și viață, ci gălbează și mucegai. Dintr'o astfel de căsătorie răsare o generație slabă, infectă, degenerată, nepotrivită nici pentru întreprinderi spirituale, nici pentru îmbrățișarea activității naționale, și nici pentru iubirea din inimă și din toată tăria patriei; o generație, pe care frânghia păcatelor o târâie la moarte. Morala aceasta sporește ceata femeilor decăzute în așa proporții, încât numai cu numărul șobolanilor de prin cloace se mai poate asemăna. Fața lor urâtă și vopsită este cea mai fidelă oglindă a moralității moderne, care în virtute, lealitate și în cinste vede tot atâtea probleme. Prinsă în brațele acestora, societatea modernă se împleticește spre mormântul peirii. Morala aceasta îmbie teren negoțului de fete, care numai el dovedește îndeajuns barbarismul și lipsa de conștiință a lumii moderne și ne înfățișează bestia așa numită culturală „in Klakk und Frack".

O literatură întreagă a vânturat problema aceasta: Spusu-și-a cuvântul *medicina*, care vede canalele vieții năpădite de noroi și de mucegai, iar viața dumnezeiască inficiată de moarte. Spusu-și-a cuvântul *pedagogia*, care excepționează educația de astăzi, și căreia i-ar plăcea să rupă ascuțișul sexualismului îmbuiecit prin coeducație și prin lămurirea vieții sexuale. Spusu-și-a cuvântul *social-democrația*, care în imoralitate vede o urmare firească a întocmirilor sociale învechite. *Romanul și drama* așișiderea deslușesc conflictele acestea rușinoase. Tot mai pătrunzător răsună ici și colo câte un glas de strigare, iar în fruntea întregei mișcări stă, precum se și cuvine, o Deborach modernă, o Jean-d'Arc din veacul al douăzecilea, o fată tipică, *Vera*, care ca femeie se scârbește de morala mincinoasă și fățarnică, în calitate de logodnică se umple de groază de bărbatul molipsit și bolnăvicios, care vine la ea cu amorul său profanat, iar ca viitoare soție se uită cu o milă înfruntătoare la soțul ei, care se apropie de dânsa cu zdrențele forțelor sale trupești și sufletești. In jăluirea acestor femei curate cu inimă și dornice de iubire, rușinate însă în amorul lor, se aude țipătul adâncimilor profetice ale simțirii și suferinții. Le înghiață sângele în vine și cu dispreț rece se uită la ceiaa, cari vorbesc despre iubire, fidelitate sau adorare ca despre excursiuni, dureri de măsele ori ca despre un târg de lână. Cu inima ofilită caută în jurul lor și se întreabă ca Vera: Oare bărbații moderni să nu aibă ambiție, putere și virtute? „Männer seid ihr besser als Dirnen?" — „Bărbaților, sunteți voi mai buni decât cocotele?"

Amărăciunile acestea storc sisteme din partea feministelor, cari au tot dreptul să zică: „Iată, muieri bune, bărbații au creiat și morala aceasta, precum tot bărbații au creiat și celelalte forme sociale, spre îndestularea instinctelor proprii și pentru subjugarea femeei. In vechime ne-au asuprit și degradat până la robie, acuma introduc un nou codice de morală, iarăși numai spre nimicirea și subjugarea noastră!"

Ei bine, dar cum a răsărit moda aceasta perversă bărbătească? Ni s'au schimbat doară simțurile morale, ori doară ploile milenare au spălătăcit muntele Sinai? Nici decum!

Față'n față cu morala aceasta tristă stă, în aceeaşi vreme, porunca simțirilor noastre puternice și naturale, străvechea poruncă a voinței dumnezeești: Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, eu sunt dispunătorul, eu totul, dar absolut totul tău! Să nu ucizi — sânge să nu verși! Să nu curvești — sânge să nu verși! Să nu furi — sângele și sudoarea altuia să n-o răpești! Nici cugetele, nici fantazia să nu ți-le pângărești, căci pângărirea aceasta se strecură și în sânge! Mie îmi trebue sânge curat, căci sângele susține sufletul! Conformează-ți așadară viața după ideile mele dumnezeești! Numai prin disciplină vei putea dobândi curățirea naturii și vei putea forma și gusta în tine însuți frumusețea morală. Puterea aceasta disciplinată și bine lămurită o vei pune apoi în toate așezămintele tale, aceasta o vei sădi și în căsătorie, în legătura aceea tainică dintre bărbat și femeie.

Curată să fie fata ca o floare, zice lumea, curat să fie și tânărul, ca raza soarelui, zice ideia dumnezeiască! Etica nu-i sexualitate, ci este legea desvoltării individualității conștientă și înțelegătoare. Cu ajutorul ei își păstrează viața, forțele, hărnicia, flexibilitatea, taina gingășiei profunde și a entuziasmului, ea este forța generațiunilor și a popoarelor, ea este puterea forții morale, iubirea, abnegațiunea, suferința, fidelitatea și fericirea. Ea este vechea și veșnica temelie morală a vieții omenești.

Noi însă nu ne-am așezat pe temelia aceasta. In întreg procesul nostru istoric de desvoltare ne-a însoțit marea primejdie, de a ne lepăda de ideile mărețe și de voința tare: am pornit spre decadență, spre povârniș. Iar caracteristica decadenții este, că oamenii văd în ideal o povară și un chin, o iarnă de nesuferit, de care vreau să se scape cu toate puterile.

Concepția aceasta lâncedă despre lume e întovărășită de morala laxă, care nu ne învață nici să poruncim, nici să ne supunem, și astfel ne dedăm cu retragerea și cu îndoiala: inima ne-o copleșește o melancolie de nedescris și în locul soarelui dublu al idealurilor mintea noastră este stăpânită de o singură, dar cu atât mai fatală zodie, de zodia sexualismului.

Zodia aceasa o numesc fatală, fiindcă unde stăpânește ea, acolo se întunecă cultura. Pentrucă cultură înseamnă suflet suveran, spirit superior; cultura crește individualități tari, armonioase — sexualismul îmbuiecit însă este o slăbiciune, care destramă suflet, inteligență, spirit, individualitate și pune pe capul instinctului coroană de guvernare. Sexualismul este o zodie magnetică, fatală, care îl încântă, îl farmecă pe om, dar nu poate avea altă urmare decât prostituție, molipseală, degenerare și încă ceva — poate pentru mulcomirea conștiinței — luptă împotriva femeii, căreia, pe urmele lui Weininger, în timpul din urmă îi neagă chiar și demnitatea de om. Constelația aceasta a sexualismului o numesc fatală, pentrucă istoria mărturisește, că popoarele cârmuite de sexualism sunt pe calea peirii, Roma a apus sub stăpânirea Venerei lumețe (Venus vulgivago); geniul Greciei s'a stins îndată ce a intrat în zodia sexualismului. Și iată că lumea modernă bătătorește aceeaș cărare! Bărbații moderni ai timpului nostru se cufundă în băltoace parfumate, intră fără de a avea vre-un sentiment — în relațiuni triviale și fără de viață, risipind în amoruri plătite ceeace nu mai pot repara cu nici un fel de sport, aruncând dela sine moravurile bune asemenea unor sdrențe netrebnice. Și crima aceasta devine obicei, și lascivitatea aceasta mârșavă, sentiment comun.

Și acuma, care ce ne-ar putea ridica iarăși pe piedestalul moralei adevărate?

Positivismul și social-democrația de bunăseamă că nu. Dela aceia, cari toate viţiile le pun în cârca societății, iară în om văd numai un Pipăruş Petru ori o marionetă, multă încordare nu putem aștepta. Cine nu recunoaște greutățile traiului și-n deosebi ale căsătoriei și prin urmare îngrijirea deosebită ce o reclamă astăzi moralitatea, virtutea și cinstea? Cine se poate însufleți pentru stările sociale moderne și cine mai poate ține la ele? Eu unul chiar de loc. Dară pentru aceia eu n'aşi sugruma morala bărbătească, punându-mi încrederea în amorul liber, în maternitatea liberă și înainte de a se proclama acestea drept mijloacele cele mai ducătoare n-aşi afla de zădarnică orice luptă.

Nu și iar nu! Atât săracul cât și bogatul, căsătoritul cât și necăsătoritul pot fi cuprinși de pasiuni, și pentru ca să nu îmbrâncească avem lipsă cu toții deopotrivă de puteri morale. Dar positivismul și social-democrația tocmai acestea le desconsideră.

Nu cunoaștem organismul societății viitoare; atâta însă oricum va fi el, știm cu siguranță, că fără morală, fără disciplină, fără stăpânire de sine, fără putere sufletească, fără voință regulatoare, fără abnegațiune și fără resignare n-o să putem trăi; forțele acestea sunt individuale, pe cari trebue să și le însușească oricine, iar dacă nu și-le însușește, va fi păcătos, în oricare paradis social-democratic s'ar afla. Amorul, oricare ar fi ordinea socială, este înlănțuirea esclusivă și contopirea intimă și deplină a două suflete, divorțul și amorul liber consideră de monstruozitate și de sacrilegiu psichologic.

Nu, nu ne este de folos nici estetica aceea, care ne învinovătește cu erezie și ne îndeamnă ca D-r Nop din München ca să ne scăpăm „von den dualistischen Wahnworstellungen, denen rufolge alle Weltfreudigkeit sündhaft, die Schönheit des Menschenleibes ein Mundwerck der Hölle und der Geschlechtstrieb eine böse Begierde ist". (Beiträge zur „Allgemeinen Zeitung") — de închipuirile nebunești dualistice, conform cărora toate bucuriile sunt păcătoase, frumusețea trupului omenesc o făptură spurcată a iadului, iară instinctul sexual o poftă rea. — Nu trebue să ne scăpăm de erezia aceasta, fiindcă nici nu petrecem în ea. Pentru noi trupul frumos este opera lui Dumnezeu, iar strămurul sexual voia lui Dumnezeu; și noi tocmai pentru aceea ne tânguim, că păcatul strică opera lui Dumnezeu și falsifică voința lui. Să nu stricăm și să nu falsificăm voia lui Dumnezeu! Fie strămurul sexual voia lui Dumnezeu și nu o pasiune neorânduită; fie puterea omenească, nu dobitocească, desvolte-se trupul frumos în puterea sufletului și a intelectului, dar nu geamă sufletul într'un cuib de mucegai, pornit spre destrămare și putrezire. „Corpora plus quam humana" numai așa prosperează dacă în ele bat „animae plus quam humanae" și dacă acelea trăesc în împărăția moravurilor curate și nobile și în a disciplinei riguroase.

Nu ne folosește nici educația spartană propusă de Bebel, nici coeducația atât de slăvită astăzi. Acestea îl consideră pe om drept o ființă instruabilă, pe care vor s'o întărească prin gimnastică și astfel să-i tâmpească imboldurile. Sunt bune toate acestea, dar sunt numai mijloace secundare. Voința nu se poate esclude din nici o educație și nu putem aștepta totul numai de la nobilitarea instinctelor. Puterile morale sunt mai pe sus decât instinctele inconștiente, ele vreau să validiteze, așa dară nu-i permis să le tratăm drept niște funcțiuni simple. Avem spirit și suflet, care recunoaște împotriva instinctelor și a pasiunilor o lege morală veșnică; aceasta este spinarea oricărei educații. Dacă se validitează puterea aceasta, atunci reușește educația spartană, iar coeducația în anumită măsură nu numai că nu strică, ci e chiar defolos. Cu 50 de fetițe am umblat însumi la școală și iată-mă teafăr.

In fața tuturor acestor probleme datoria noastră de căpetenie este dedarea generațiilor la o anumită silă morală.

Să nu se smitească nimeni la auzul expresiunii atât de riguroase: „silă"; prin „silă" vreau să se înțeleagă cât se poate mai bine conceptul „putere". Doară și S-ta Scriptură vorbește de „silă" pentrucă în împărăția cerurilor nu vor intra toți lăturalnicii și molatecii, ci „cei ce se silesc o vor ajunge pe ea", adecă aceia, cari au voință de fier, violența chiar.

Astfel de suflete tari, silnice, nicăiri nu se pot însă educa mai bine decât în biserică, care, răzimată pe sfânta Evanghelie, nu propovăduiește numai că sufletul și curăția sufletului este cea mai aleasă comoară, ci ne și întețește puterile morale, ca să putem iubi totdeauna ceeace este mai bun și mai de preț. Ea ne poartă la școala cea curățitoare de inimi; ne învață să ne examinăm conștiința, să ne mărturisim păcatele, să ținem pocăință. Ne brăzdează sufletul cu plugul dorului voieții de veci și cu al groazei de moartea veșnică. Numai inconștiența de sine, numai nepăsarea mechanică e în stare să zădărnicească ori să invalideze o astfel de pedagogie dumnezeiască. Creștinul conștient se mândrește cu aceste instituții sublime și intră mai cu încredere în scaunul de mărturisire decât în ticsita sală de prelegeri a doctorului Forel ori la ședința festivă a oricărui congres.

Dar precum ne luptăm pentru educație viguroasă și virtuoasă, întocmai așa persecutăm mulțimea bacililor infectanți. Persecutăm literatura și arta exagerată, căci acestea produc atmosfera infectantă și rău mirositoare, molipsind viața intelectuală a oamenilor moderni. Tendința lor este o molipsire sistematică. Precum sunt căscioarele amărâte cuiburi de boale molipsitoare, întocmai așa împrăștie literatura și arta, cuprinse de boalele sexuale, germenii sexualității și ai moleșirii voinței. Germenii aceștia pricinuesc moarte, — a omorî însă e oprit și a ostrăvi nu-i permis. Și dacă nu-i permis în general, apoi nici presei și nici artei nu i se poate permite aceasta. Până când vom mai omorî ideile cu fraze, iar moralitatea și viața națională cu îngrijirea pentru libertate? Libertatea nețărmurită a presei și a artei e fariseism curat, căci acopere mormântul stricăciunii și al imoralității cu stindardul strălucitor și vrednic de stimă al libertății spiritului.

Milieul patologic îl mai agravează și indulgența blazată și lașitatea convențională a intelectualilor moderni, cari închid fără simțire ochii la văzul păcatelor. Tinerilor le stă în voie ca aruncându-se, cu învoirea tacită, de multe ori expresă, a părinților, a mamelor chiar, și a medicilor liberali, în mocirlă, să bălăcărească prin murdării și orgii, ca mai apoi căsătorindu-se, să mineze, ori, ceeace e și mai crud, să alunge în brațele necredinței niște ființe nevinovate și tinere. In aceeaș vreme aceeaș morală socială pe fete le crește într'o atmosferă ca de florărie, pentruca să se trezească, fără nici o tranziție încărcate cu cele mai grele datorințe, amăgite în chipul cel mai jalnic, prăpădindu-se astfel, împodobite cu sentimentele cele mai frumoase, mai curate și mai nobile.

Vina o poartă societatea. Cu tot dreptul se plânge logodnicul anonimei Vera: „Societatea ne-a crescut astfel; ea ne-a învățat, ce să dinstim și ce să iubim, și greșelile acestei societăți mârşave și corupte ne năpădesc pe noi". Și iarăși: „Crede-mă, Vero, că societatea ne sapă nouă mormântul, societatea, care nu numai că tolerează păcatele secrete dar le și favorizează, apărând, ocrotind și punând sub scutul legii pepinierele boalelor și ale molipsirii. Ameţeala sburdalnică a tinereții ne duce în rătăcire. Cu simțăminte morale sdruncinate și adese cu sângele infectat intrăm în vârsta aceea, când ar trebui să dăm inima întreagă în schimbul altei inimi și când în sacramentul căsătoriei ar trebui să ne schimbăm traiul". Iată scuzele tinerimii, iată scuzele lumii moderne! (?)

Eu însă nu primesc scuzele acestea și rog societatea și în rândul prim tinerimea de sex bărbătesc, să nu-și pună mâinile numai pe inimă ci și pe mănunchiul sabiei și să lupte. Frazele nu folosesc; tânguirile lașe nu ajută nimic; fiecare să-și încordeze puterile morale de câte ori i se agită sângele și să strivească cu dispreț pe cioclii moravurilor sale. Să nu ne impună nimenea și nimic, ce-i imoral. Nici chiar nebuniei împărătești să nu-i permitem, să bălăcărească în averea, viața și în sângele nostru. Dacă oamenii de renume, profesorii universitari ori capacități cât de mari și de vestite propagă imoralitatea, sunt buni de legat ori internat în casa de nebuni; să nu ne închinăm nici unui sistem filosofic, care ne sdrucină ori inficiază moralitatea.

Impreune fie-cine simțul moral cu o viață conștientă religioasă. Spovedania și cuminicătura să fie pentru fie-cine instituțiile morale cele mai de căpetenie și să le și folosească în consecință. In comorile morale privească toată lumea poruncile lui Dumnezeu, iară în abureala parfumurilor, a fumului de țigarete și a saloanelor ușuratice vadă fumegătorul munte Sinai. Ascultând flecăriile sleiților cavaleri de meserie și a domnișorilor, cari împroașcă în religie, să nu-și uite de tunetele naturii răzbunătoare și să meargă înainte cu curaj pe căile Domnului și ale moralei.

Mai am de îndreptat câteva cuvinte. Și către mame și către medici. Pe mame le rog, să-și iubească și feciorii cu aceeaș dragoste, cu care-și iubesc și ocrotesc fetele; în privința aceasta e păcat și lucrul făcut numai pe jumătate și prin indulgență față de fii păcătuesc împotriva fetelor proprii. Pe medici îi rugăm, ca D-r Neisser, o mare capacitate medicală, ca neîncetat să facă atenți pe locuitorii orașelor, că desfrâul moral, în care petrec locuitorii, înseamnă moartea trupului și a sufletului, iar dacă îi feriți de locuințele infectate, de fum și de funingine, de covoarele desmierdătoare, de aierul puturos, ușurați-le roguvă și răsupnedera sexuală.

Femeile să nu înceteze a accentua într'una concepția morală serioasă. Idealul să le fie Vera. Să nu dea crezământ scrierilor superficiale. Pretind egalitate de drepturi? Să lupte înainte de toate pe sama bărbaților egalitatea etică și cultura morală. Aceasta este cerința cea dintâi și pretențiunea principală a feminismului adevărat și a demnității femeiești.

In legătură cu aceasta reflectez și la datoria serioasă a bisericii. Eu nu disprețuesc tovărășia de arme a nici unui soldat a virtuții. Știu însă, că chemarea principală a bisericii este, să lucreze, să creeze, să lupte acolo unde trebue, să pună stavilă corupției morale și să aducă pe cei morți la viață. Pentrucă nu în negura concepției teoretice ci pe terenul virtuții și a vieții se deslegă întrebarea: pe a cui parte este dreptatea? Pe a aceluia, care dispune peste viață; aci și-a implântat evanghelia drapelul său cu inscripția: viață nouă, nesecată, veșnică; îmi stă în putere să dau viață și să produc viață asta-i mărturia chemării, a pregătirii mele. „De resurrectione mortuorum ego indicor"... Spre a-ți dovedi chemarea dumnezeiască, te provoci la puterea de a scula morți? Fie; iată mortul: societatea falită în simțiminte morale; poftim și-o înviază!

Să credem, că o va învia; pentrucă mai întâi varsă în ea suflet, o dedă la reverința profundă față de Dumnezeul cel mare și maiestos, izvorul idealurilor, al legii și al puterilor, — iată religiunea; la cinstirea dreptului și al averii, ceeace consstitue dreptatea; la cinstirea tatălui și a mamei, în ceeace stă supunerea; la cinstirea proprie, a sufletului și a trupului propriu, — iată curăția. Ne prezintă apoi o individualitate curată, nobilă, vioaie, măreață, dumnezeiască, după care trebue să-și formeze tot omul întreaga sa individualitate și — în sfârșit — ne dă și putere de lipsă: mărturisirea și Eucharistia, cari în sufletele credincioșilor se prefac în izvoare făcătoare de viață. Dară, dacă biserica înviază, societatea să nu ucidă, ci să dea mâna cu biserica: societatea, rațiunea și credința, etica și grația, și atunci vor fi în stare să deslege problema aceasta mare, să producă viață curată, frumoasă, puternică, fără comerț de fete, înfrumusețată cu stimă față de femeie, cu virtuți bărbătești și cu amor curat.

Traducere de IULIU MAIOR

Cântecul cel dintâi

Răsare Soarele!
Cântați nădejdilor în mine,
Cântați superbul meu avânt spre zările senine, —
Azi se desface sufletul să prindă zorii Firii,
Răsare Soarele,
Durați altar de vis Iubirii!..

Ți 's ochii mari și calzi: Văpăi de viață și de soare,
Și umerii ți 's albi ca și colinele din zare
Sub despletirea valului de raze blond și clar...
Eu ți-am durat din lutul cald al viselor, altar!..

Răsare Soarele!
Cum cresc sub magica-ți privire...
Mi-i sufletul Viață, Lumină și Iubire...
In mine dorul tău sfios e-adânc ecou de patimi,
Un strop strivit de geana ta e 'n mine-ocean de lacrimi,
Imi torc belșug de vis curat din visul tău, și-ascult
In mine zâmbetuț-ți senin: Sărbătoresc tumult...

E 'n zori și 'ncep să 'ntrezăresc prăpastii noi de doruri
Și piscuri către care tind nebănuite sboruri;
Imi înfloresc credințele ca 'n paza Nemuririi,
Se pârguește sufletul sub razele Iubirii...

Răsare Soarele!
Cântați nădejdilor în mine,
Cântați superbul meu avânt spre zările senine,
Din lutul cald al viselor, în învierea Firii,
Durați altarul cel dintâi și-l închinați Iubirii!..

Mircea Gheorghiu

O pagină..

de M. BĂRBULE[SCU]

...Tăcuseră toate bubuiturile de tunuri... O seară d[...]nă, mohorâtă, cețoasă se lăsase'n lungul șanțurilor, [...] de zloate. Rar de tot, din câte-o ramură a tranșeelor [...]zeau împușcături întrerupte... Din vale de tot, dela [...] porneau alte împușcături ca un răspuns... Fifiau cu v[...] subțiri gloanțele, căutând pradă. Se auzea o chiuitură [...] apoi o forfăitură în pământul de deasupra șanțului și [...] care se pierdea 'n văzduhul cețos. Inoptase bine, și 'n to[...] șanțurilor era liniște. Se mai auzeau șoaptele întrerup[...] pândarilor din posturi și rar de tot, câte-un mers g[...] alergător prin smârca șanțului... Din văzduhul împâ[...] ploae măruntă și deasă, ca cernută, se lasa în valuri [...] de stropituri tăioase. Undele crivățului aruncau năpra[...]curii, năpustindu-i în lungul văii... Se strecurau văit[...] prin sârmele ghimpate, treceau peste miriștiile înegrite [...] dealul scormonit de ghiulele și se pierdeau vâjâind [...] mărăcinișul din sadină, cu urlete răsvrătite... Părea că [...] în lanțuri, că strigă ajutoare, o lume 'ngenuchiată de [...] o lume ce-și cerea dreptate... Pândarii noștri, de după [...] adăpost, sgribuliți, cu arma 'ncleștată în mâinile umezi [...] cu fața pământie gălbenicioasă, cu ochii înroșiți, tulb[...]cultau înfiorați, își ridicau apoi privirea spre cerul în[...] și-și făceau cruci mari și rare... Câte odată par'că se m[...]rau vaetele din dealuri și ploaia năpădia deasă cu s[...] repezi peste miriștii... Șiroaiele humoase se strecur[...] crestele de apărare, pătrundeau prin muchia netezită [...]pată, și pale, pale de pământ icros se desprindeau din [...] șanțului, surpându-se cu sgomote înfundate, gâtuite.

...Apoi porneau din nou vaetele pe dealuri, undele [...]țului fiscuiau cu picuri reci fețele ofilite ale pândarilo[...] pierdeau vuind în vale...

* * *

...S'a schimbat al [...] pândar de cu seară [...] stat mânia vântului... Trecuse de crucea nopții când [...] tors din post Dobre... Ațipise de cu seară nițel și a fost [...] să'ndrepte suvoaiele de glod ce năpădise în șanțul din [...] dăpostului... Muncise din răsputeri, c'o lopată făcuse u[...] în lungul șanțului cotit și când a mântuit de lucru i-a [...] rândul de schimb... Și ce mânie de cuvânt!... Ii vâjie u[...] deatâtea urlete... Nici odată n'a simțit mai lung timpul! [...] părea că e rătăcit, că l-a uitat, că nu mai vine nime[...] schimbe. Il bătuse ploaia în obrazul neras, îi pătrunses[...]tura până la oase, dar ochii nu i-a luat dela vrăjmaș, n[...] ai clipi... Ascultase'n noaptea neagră cu urechea spre [...]rile lor, fără s'auză nimic... Doar urletul crivățului răb[...] făcea să tresară și să se scribulească mai mult în șanț[...] cirlos... Când i-a venit schimbul nu mai putea... I se'nc[...] toate oasele. De-abia s'a sculat de jos... Picioarele 'nc[...] din genunchi și le mișca ca pe niște butuci.

S'a strecurat cu pași rari prin noroiul cleios, a cotit [...]rile încurcate și a ajuns la adăpost... A scoborât treptel[...] bite în mal, a deschis ușa făcută din niște scânduri, pl[...] var și a pătruns înăuntru. A rezemat pușca de malul u[...] scos cu mâna amorțită sacul îndesat cu cartușe, l-a re[...] de-o grămadă de grenade și s'a așezat pe-un butuc. [...] Câteva așchii dintr'un stâlp de casă mai fumegă într'o [...] O grămadă de jar, acoperită c'o pătură de cenușă albu[...] deschide și se închide, arămind pereții de humă ai adăp[...] Fumul împrăștiat din așchii se ridică încolăcindu-se pe [...]nul scund... Jur-împrejurul focului dorm camarazii din [...]burile trecute... Incinși, cu bocancii înglodați de noroi, [...]pul sub ploșpana mantalei, cu fiecare amorțire a foc[...] strâng răsuflând greoi icnitor... Când pătura jărateculu[...] străvezie, într'un colț se deslușesc o grămadă de târnă[...] câteva gheme de sârmă țepoasă — o clipă și se pierd[...]cărirea acoperită sub cenușă... Dobre a mai strâns așchii[...] mai desghețat degetele amorțite, iar cu ochii roșii p[...] jăratecul...

Pleoapele înlăcrămate de fum, obosite de somn, s[...] încet peste luminile ochilor... Simțea prin spate un fior d[...] ca o strânsură — era ud leoarcă... Intr'un târziu încep[...] moțăe. Focul îl dogorea în față, obrajii și-i simțea în[...] îmbujorați.... Din vestonul întinat prindeau să se înalțe [...] ca dintr'o țoală udă... Un genunchi, prea apropiat de [...] simțea că-l arde și-l trase mai departe... Cu barba sprij[...] piept, adoarme cu gândul departe... Doamne!... e acasă [...] lângă soba văruită, lângă Catrina, nevastă-sa. Dud[...] vatră buturugile de gârniță, revărsându-se în pale de ja[...] opaiț pe-o corlată împrăștie împrejuru-i o lumină g[...] pâlpâită...

Pe-o laviță Catrina sâbacește, cu iglița, o cămașă. [...] pâiala opaițului umbra-i se proectează pe peretele din [...] când mai mare, când mai fantastică, se piperniceşte [...] pierde după lada de „Brașov" în jocul opaițului.

Dobre ascultă cum afară se vaetă crivățul „Ce n[...] opincile înodate în curele. Ce cald!... Pe fruntea lui se s[...] broboane mari de sudoare. Iși ridică mâneca largă a că[...] se șterge și răsuflă ușurat.

Pisicuța din colțul ei, după sobă, se'ntinde molatec[...]tând din tors... După prispă, din coșul cu pae, mârâitul [...]rei" se pierde'n bezna nopții...

Dobre ascultă, cum afară se vaetă crivățul „Ce n[...] de vânt!!" Il duce gândul cu el departe... „par'că a fo[...] vis războiul!..." „Așa urla în dealul Siretului!..." Din co[...] aude un duduit puternic ca o cădere de vită. S'a scula[...] pede să deschidă ușa.

In tindă par'că s'a dărâmat tavanul. Trage de uș[...] vrea să se deschidă. Printr'o crăpătură pătrunde un [...] înăbușitor, iute... Cască gura să'nghiță aer, răsuflare[...] grea; o altă uruială și tavanul casei se prăvale. Opaițu[...] stins... Catrina nu se mai vede. Dobre a deschis ochii m[...] glasul stins îngână bolborosit... Doamne!...

...In mijlocul bordeiului o ghiulea [...]nică svârle'n[...] duhul cețos o mână și-o lopată.

M. BARBULESC[U]

Mişcarea literară

de CLAUDIA MILLIAN

Un poet al florilor: D. Anghel

Cu prilejul „Poeziilor" lui D. Anghel — Editura Cartea Românească

Nimenĭ nu a cântat cu maĭ multă suavitate discreta palpitaţie a florilor, nimenĭ nu s'a putut pogorî în sufletul lor, cu maĭ cucernică sfinţenie şi cu maĭ evlavioasă luare-aminte, ca poetul Anghel.

„Miresme dulcĭ de florĭ mă 'nbată şi mă alintă gândurĭ blânde...
„Ce iertător şi bun ţi-l gândul, în preajma florilor plăpânde!
„Râd în grămadă: florĭ de nalbă şi albe florĭ de mărgărint,
„De parc'ar fi căzut pe straturĭ un stol de fluturĭ de argint.

Cuvântul său luminos ca o rază, poleieşte clipa trecătoare a florilor cu o graţie milostivă, cu un gest interior, de iubire generoasă.

Anghel a iubit florile, cu tandreţea părintească, a creatorului firesc.

Fiecare floare însemna pentru el o foaie albă de calendar, pe care-şi scria rândurile povestei intime, a sufletului său rar şi delicat.

Atâtea amintirĭ uitate cad abătute de-o mireazmă:
Par'că-mĭ arunc'o floare roşie o mână albă de fantasmă
S'un chip bălan lâng-o fereastră răsare 'n fulger şi se stânge...
De atuncia mi-a rămas garoafa pe suflet ca un strop de sânge.

Ca nalba de curat odată eram, şi visurĭ de argint
Imĭ surâdeau cu drag, cum râde lumina 'n foi de mărgărint,
Şi dulcĭ treceau zilele toate, arar durerĭ dedeau ocoale.
Ah! amintirile's ca fulgiĭ rămaşĭ uitaţĭ în cuiburĭ goale.

Asociaţiunea mirezmeĭ cu adierea uneĭ mâinĭ de femeie, în cadrul uneĭ ferestre şi durerea goluluĭ care rămâne în suflet, când fantasma a trecut şi împerecherea imaginilor presărate „In grădină" cu un adevăr lăuntric — atât de omenesc — compun marea temă lirică a poezieĭ luĭ Anghel.

Lirismul luĭ nu se cheltueşte într'o risipă de vorbe ademenitoare şi calde, ci se concentrează într'o patimă florală, plângând în cadenţa picăturilor de rouă sau râzând cu inconştienţa polenuluĭ dăruit la vânturĭ, fără să cunoască pentru ce, numaĭ din nevoia uneĭ revărsărĭ de nuanţe şi de gesturĭ intime, comandate de imperioasa evoluţie a natureĭ. Firea luĭ însăşĭ avea ceva din structura delicată şi parfumată a florilor şi în nevoile lor de armonioasă expansiune, se stabiliseră parcă, dintr'un început, afinităţĭ şi tangente nebănuite.

Au înflorit iar măgheraniĭ şi n'a prins nimene de veste...
Şi-acum se trec, cum trec pe lume atâtea vieţĭ ce pân' la moarte
S'ascund în numărul mulţimeĭ şi umilite stau de-o parte
Cum stă între surorĭ sfioasa cenuşereasă din poveste
Tăcuţĭ şi trişti, se trec în taină, cu fruntea în pământ plecată,
Şi nicĭ o mână către dânşiĭ nu se întinde ca să-ĭ rumpă...

In durerea „măghiranilor" se-ascunde şi taina cântăreţilor, care ajută cu cântecul lor la sporul iubireĭ, fără s'o aibă nici-odată.

Citeşti poezia unuĭ cântăreţ, pe care a făurit-o cu atâtea vise şi cu atâtea desnădejdĭ, şi cântecul luĭ îţĭ creşte dorurile tale, dar nu te ademeneşte gândul să-l cunoştĭ sau să-l mângâĭ.

„Dar cum mor formele spre seară şi creşte luna fără veste
Un miros blând, cum nu e altul, pătrunde-atât de cald şi dulce,
Că fetele uitând de noapte şi că e ceasul să se culce,
Rămân până târziu pe gândurĭ, oftând cu dor lângă ferestre

Oftează fetele şi nu ştiu, a doua zi de dimineaţă,
Când se coboară în grădină, că 'n biata floare cenuşie
Ce se ascunde umilită, e atât parfum şi poezie...
Şi, măgheraniĭ mor în taină cum au trăit întreaga viaţă...

* * *

Dacă forma poezieĭ luĭ Anghel a fost aristocrată, ca şi tema florilor, pentru care ritmul său poetic a vibrat aşa de delicat, nu e maĭ puţin adevărat, că în această temă, motivele şi le-a ales dintre cele maĭ umile iar gândirea luĭ poleită, a înfrăţit-o delicat, cu sufletul plebeian, într'un acord de rară şi generoasă umanitate.

A trecut pe lângă florile de seră şi le-a salutat frumuseţea, parfumul, cu eleganţa adevăratuluĭ cavaler de salon, dar nu s'a îngenunchiat umilit şi evlavios, decât la tulpina desnoştenitelor de soartă şi neîngăduitelor, în viaţa elegantă, de alcov şi de grădină.

O floare-a-soareluĭ uitată se scutură şi îşĭ despoaie
Podoaba razelor apuse, încetinel când bate vântul,

Şi s'a făcut parcă 'ntuneric cu cea maĭ de purmă rază,
Ce s'a desprins lucind 'n aer, din nimbul palid de lumină:
De-ajuns i-o candelă 'ntr'un templu şi-ĭ de ajuns într'o grădină
O floare ca să 'nveselească un suflet singur ce visează.

Şi floarea aceasta ocolită şi singură, îşĭ primeşte despăgubirea, din visarea mistică a poetuluĭ:

De tremură în umbră preajma ca 'n jurul unuĭ cap de sfântă.

Astfel în „După ploaie", în acea luptă de vieţuire a florilor, poetul aminteşte:

„Biruitor până acuma domneşte singur busuiocul

iar maĭ departe:

„In van trimite-un gând de pace un miros blând de iasomie,
Şi flutură'n deşert în aer„ ca un steag alb, o nalbă ruptă.

Din învălmăşagul acesta de arome şi miresme, de gesturĭ şi atitudinĭ, rebele sau liniştite, poetul compune parfumul etern şi-l coboară în fiola luĭ de ritm:

Iar noaptea toată deodată, miroase-a dragoste şi-a moarte.

Dragostea ca şi moartea, nu sunt un singur aspect, ci o suită de clipe, de durerĭ, de parfumurĭ, o gamă întreagă de sunete, o paletă plină de nuanţe, răsfrânte în grădină şi în suflet, deopotrivă de exuberant şi de dureros.

Atâta spune poetul despre cele două taine ale vieţiĭ, fără altă deslegare, decât doar subtilizate, cu întreaga lor filosofie sceptică, în cupa florilor şi în parfumul lor turburător, ca în „Dragoste":

Miroasă iarba pătulită a sinzeană ş'a sulcină,
Miroasă dulce, cum miroasă un aşternut păstrat de zestre;
Şi 'n mine, când e întuneric şi când se face iar lumină,
Ca 'ntr'o odaie 'n care-apune orĭ bate soarele 'n ferestre.

* * *

Poezia luĭ Anghel, deşi cuprinde 'n ea o vibraţie atât de traductibilă, uşor găsită aiurea, respiră un parfum etnic, profund românesc şi aminteşte în motivele eĭ, elementul de inspiraţie, luat din sânul natureĭ şi al floreĭ, pe care l'a cunoscut copilăria noastră a tuturora.

De aceia, poezia luĭ răscoleşte în noi, nu ştiu ce sentiment de baştină, ce amintire patriarhală, adormită de vremurĭ şi înălţată acum ca fumul uneĭ cădelniţe.

Busuiocul, sulcina, floarea soareluĭ, măghiraniĭ, în atmosfera metaforelor, răscolite de mirosul iasomieĭ şi în rânduiala lăzilor de zestre, sau din scuturarea năframelor peste pălimare, zugrăvesc laolaltă imaginea adormită, a unuĭ trecut — al nostru — acoperit de dărnicia frivolă, a vremilor nouĭ, vopsite proaspăt, de alte mâinĭ şi de alte inspiraţiunĭ streine.

In conservarea lirică a acestuĭ tezaur intim, poetul a strecurat şi acea notă caracteristică a poezieĭ nouă, care rezidă în senzaţia ciudată şi nervoasă, căzută în receptorul sensibilităţiĭ cu sonoritatea uneĭ mingĭ de cristal.

Cu legănărĭ abia simţite şi ritmice încet-încet,
Pe pajiştea din faţa caseĭ, caişiĭ, zarzăriĭ şi pruniĭ
Inveşmântaţĭ în haine albe se clatină în faţa luniĭ,
Stând gata par'că să înceapă un pas uşor de menuet.

Maĭ departe descrierea se încheagă rotund:

Imprăştie în aer danţul acesta ritmic de fantome.

ca să-şĭ continue „Balul Pomilor" fantasmagoria luĭ de umbre:

Ce e de spumă sus pe ramurĭ, se face jos de catifea,
Şi astfel umbrele căzute pe pajişte par mantiĭ grele
Svârlite de dănţuitoriĭ ce au rămas numa'n dantele,
In parcul legendar în care s'a prefăcut grădina mea

Imaginele se perindă feeric, ajungând la:

„Ghirlănzĭ de florĭ îĭ leagă'n treacăt şi-un arc sub fiecre ram
Bolteşte-albastre perspective, sub care alte cete ninse
Coboară pe pământ din cerurĭ, venind cu candele aprinse
Să facă şi maĭ albă noaptea acestuĭ alb epitalam.

Nu se poate închipuĭ o frescă maĭ nouă şi maĭ fragedă, ca această evocare, ce îşĭ împerechează minunat imaginea cu concepţia murală a luĭ Puvis de Chavannes:

„Aşa-s în clipa asta toate, dar mâine albiĭ cavalerĭ
Despodobiţĭ de-atâtea graţiĭ, ce le 'mprumută luciul luniĭ...

Şi parcă vezĭ apoteoza Sfinteĭ Genevieva şi cavalcada albă, a visătorilor misticĭ...

* * *

Aşa sufletul luĭ se distilează, încet şi tragic, ca o slujbă religioasă, în adoraţia florilor, cărora le închină şi dragostea şi moartea, deopotrivă de statornic.

Narcisul, care moare în pahar, îĭ întregeşte o icoană de iubire:

Şi-acum mâinile-ĭ pabe le simt de mine aproape,
— Ah! pale mâinĭ, tot răul vă fie 'ntors în bine,
Ce duh îşĭ poartă lampa arare-orĭ în mine
De pot vedea ca noaptea când fulgeră pe ape?

In imaginele luĭ clare, ca nişte icoane religioase, dedesubtul petalelor şi îndărătul tulpinilor, frământate de furtună, se răsfrânge ca 'ntr'o oglindă aburită de respiraţiĭ profunde, simbolul cercetărilor dureroase, de dincolo de noĭ, parafraza infinituluĭ, pe care o trăim fiecare.

Omul din lună, desluşeşte, această nouă frază a poezieĭ luĭ Anghel.

Privesc o semuire de om în discul luniĭ,
Un chip bizar ce râde, privind de sus pământul,
Un râs amar şi straniu ce'l au numaĭ nebuniĭ,
Şi morţiĭ, când pe buze li-a 'ncremenit cuvântul.

E-un om cu bună seamă, e-un cap de om — o mască,
Dar după ironia acesteĭ măştĭ se-ascunde
Cea maĭ cumplită moarte ce-a fost să'mpărăţească;
Şi totuşĭ chipul ăsta îl ştiu de nu ştiu unde...

L'am maĭ văzut de sigur de mult, dar poate aniĭ
Şi-au zugrăvit sarcasmul pe marea luĭ durere
Şi tot ce-a ars într'însul s'a stins azĭ ca vulcaniĭ,
Ce râd în discul luniĭ cu-albastrele cratere.

L'am maĭ văzut de sigur şi'l ştiu — dar tu, iubită,
Ce te-aĭ deprins să judecĭ cuminţiĭ şi nebuniĭ
Când staĭ privind pe geamurĭ cu faţa liniştită
Cunoştĭ tu cine-ĭ omul ce râde 'n discul luniĭ?

După dantelarea fină şi liniştită a poezieĭ luĭ lirice, inspiraţiunea i se avântă către culmĭ îndrăsneţe şi o viziune halucinată, îĭ colorează flora cerebrală.

Cântecul Greeruluĭ, alăturĭ de *Omul din lună* şi de *Paharul fermecat* — iese din lirismul calm, trecând dincolo de alcătuirea versuluĭ, şi maĭ departe de armonia ritmuluĭ.

„Sunt poate milioane de anĭ de-atuncĭ — O Soare!
De când tu cel de astăzĭ urcĭ bolţile de-azur;
Eraĭ de-abia o pată prin negurĭ călătoare,
O forţă 'n mers ce-şĭ cată o formă şi-un contur.

Iar el:

Eu sunt întâiul sunet care-a trezit ecourĭ
Făr'a trezi pe lume fiorul uneĭ urĭ,
Rapsodul ce-a rupt pacea înaltelor platourĭ
Şi-a deşteptat visarea funebrelor pădurĭ.

Ca într'o seră caldă trăiam punctând tăcerea,
Privind plin de uimire cum vremile în mers
Inalţă continente orĭ pregătesc căderea
A cine ştie căruĭ fragment de univers.

Părea cum că natura arareorĭ sătulă
De vechile tipare căta isvoade noĭ...

După risipa lirică din poemele florilor, poetul Anghel, adună *isvoade noĭ*, îmbrăcându-şĭ simţirea în haina cea de pe urmă, a închipuiriĭ poetice.

Şi gândul luĭ trăeşte întreg, în tot ce a scris, dând cuvintelor forma lor interioară, aşa cum:

„Pe masă o mănuşă svârlită la 'ntâmplare,
Păstrează încă forma frumoaseĭ tale mâinĭ.

Şi peste gândirea luĭ s'a întins „Linişte", ca şi peste suflet.

Cât de sfioasă creşte noaptea, păşind încet din scară 'n scară...

Şi imaginea pare postumă:

Vedeniĭ lunecă sub ramurĭ ca'n nopţile de sânziene
Când criniĭ albĭ pornesc pe drumurĭ feriţĭ de orişice ispită,
Iar eu, păşindu-le pe urmă, trec ca o umbră fericită
Ce-ar rătăci pierdută 'n fiinţa Câmpiilor Elizeene.

Iluminata întruchipare a ceasuluĭ din urmă, plutind în mireasma florilor a adormit în liniştea nopţeĭ de totdeauna.

Claudia Millian

Caragiale — câmp de luptă

Vorbind, acum un an, de Luca Ion Caragiale, spuneam că, prin moartea lui, s'ar putea socoti definitiv suprimată nădejdea apariţiei opereĭ **complecte** a lui Ion Luca. 1).

Literatura stârnită de cartea **„Versuri de I. L. Caragiale"** mă face să cred, însă, că m'am înşelat.

Opera complectă a lui Caragiale e cu putinţă.

In adevăr, am văzut ivindu-se nu numai îndrăgostiţi semiplatonici de opera Maestrului, şi nu numai agresivi apărători ai onoarei ei. Am văzut apărând volubili meticuloşi, scrutatori cu voluptate, cari **zăresc** intimităţile delicioase, — adevărate muzee de miniaturi. Mai interesanţi sânt aceştia: investigatorii, decât ceilalţi, — ipocondriacii şi iritabiliĭ, cari, cu precauţiunile lor mântuitoare, vor să reducă activitatea întreagă a unui scriitor, la **strictul necesar.**

Din partea **cercetătorilor** primeşti şi familiarităţile întrucâtva arogante, şi impertinenţele pseudorespectuoase, şi mărinimiile carĭ vor să fie jignitoare, şi causticităţile cari, după ce premerg vre-o observaţiune, o şi urmează.

Şi, dacă în complectările pe cari dânşiĭ le fac, găseşti lucruri spuse şi de tine, şi spuse mai de mult, te bucuri totuşi de ele ca de surprize, ca de trufandale. A scris doar cineva (cu privire, poate, la **asemenea** inedite):

Ecoul mi-a întors adesea
Chemările ce-a dat să-mi fure
Şi eu am tresărit atuncea
Ca la îndemnuri de aiure!

Acestora am să le vorbesc cu deosebire; şi mai mult o să răspund celora cari, în literatura critică, au aptitudini de contabili-verificatori. Dacă şi ei, — câştigaţi une ori mai mult de nervoza vremiĭ decât de literatura **agreabilă** a poetului Caragiale. — desvoltă faţă de mine o vigoare escesivă, care face ca unele lovituri, rezervate mie, să cadă mai numai asupra Maestrului, — o să mă plâng doară de o mică lipsă de dibăcie din partea lor, şi o să le strig, din când în când: **„mai încetinel, măi băieţi, mai încetinel!"**

I.

A. — D-l Liviu Marian, adăogând la cele 5 parodii din volum o a şeasea, mă întreabă dacă **toate** parodiile lui A. Museus sânt ale lui Caragiale, ori numai primele trei?

Toate sânt ale lui Caragiale. O spun încadrările, adică introducerea în proză şi încheierea iarăşi în proză, semnate de Caragiale, într'un foileton al **Epocei literare** din primăvara anului 1896. Am reprodus şi aceste încadrări şi le-am comentat în articolul intitulat **A. Museus** publicat în „Adevĕrul literar" şi retipărit în volum (pag. 96—103, 104—105 şi 119).

Faptul că fusese prieten cu Eminescu şi că avea o deosebită tragere-de-inimă către Coşbuc, nu putea să-l abată pe Caragiale dela tendinţa de parodiere a poeziilor lor, cu atât mai mult cu cât, prin Museus, voia să înfăţişeze tipul **pasticheur**-ului versificator de pe la noi.

Parodia nu implică o disconsiderare a autorului parodiat. Câteodată, dimpotrivă.

Boileau ţinea mult la **Cid** al lui Corneille (dovadă versurile prin cari îl apăra de atacurile lui Richelieu şi ale Academiei:

En vain contre le „Cid" un ministre se ligue;
Tout Paris pour Chimène a les yeux de Rodrigue).

Totuşi Boileau a parodiat (împreună cu Molière şi cu Racine) câteva scene din **le Cid** în piesa **Chapelain décoiffé,** satiră îndreptată împotriva lui Chapelain, a abatelui Jacques Cassagne şi a lui Jean de La Serre.

Şi, apoi, în cazul nostru:

D-l Liviu Marian consimte să creadă că parodiile în stil bolintinian sânt ale lui Caragiale.

Or, iată că chiar în **aceste** bucăţi se găsesc parodieri din Eminescu:

Poate avea el oaste cât frunză şi iarbă
Eu ridic din umeri şi îmi râz în barbă
. . . .
Deci, năframă albă într'un băţ să puneţi.

Cine nu vede în aceste versuri, reminescenţe din Scrisoarea III a lui Eminescu 2), transportate aci de Caragiale tocmai pentru că voia să probeze că... „prea sânt din cale-afară originali poeţiĭ ăştia moderni!"

Dar întrebarea d-lui Liviu Marian dacă am probe directe sau numai indirecte că versurile **acestea** sunt ale lui Caragiale, vreau s'o extind asupra **tuturor** poeziilor lui. De unde ştiu că parodiile, gogoşile în formă populară, stanţele elegiaco-satirice, fabulele, epigramaticele, quatrenul-şaradă, ocazionalele dela un chef şi madrigalele sânt ale lui Caragiale? La această întrebare răspund capitolele următoare.

B. — Cu versurile **„Ce'mi spui de poezie, d'acea himeră tristă"**, apărute în „Revista Contimporană" (anul II, semestrul II, no. 10 din 1874), au mers lucrurile uşor. Ele erau semnate cu numele întreg al poetului (numele de familie, cel de botez şi inţiala tatălui). Maestrul întrebuinţa pe atuncĭ ortografia, o părticică din vocabularul şi din acordurile gramaticale ale Revistei Contimporane, de cari apoi, avea să'şi râdă în comedii. Scria, bună oară: **nenumărabilĭ brute; armate formidabilĭ, pe-a timpurilor eternă columnă de granit, chimere, etc.**

C. — Gogoaşa „Pohodului la Şosea". Cum am descoperit că versurile acestea sânt ale lui Caragiale? Foarte simplu, şi foarte greu. In volumul „Reminescenţe" de Caragiale găsesc un reportaj umoristic asupra Camerei din Stambul. Or, darea-de-seamă asupra unor atarĭ dezbaterĭ o maĭ cetisem cândva într'o minusculă revistă (format în 32), apărută în timpul războiului din 1877 şi găsită de mine la un anticar depe cheiul gârleĭ. Nu-mĭ aimnteam bine numele revistuţeĭ. Credeam că-i zice **Gogoşarul.**

Maĭ târziu mi s'a părut că se numea **Muscalul.**

Intr'o fişă alături de alte publicaţii umoristice (Carpaciulu, Castronul, Cheflegiul, Chiţibuşul, Cialmaua, Cicala...) i-am găsit numele: **Claponul.**

Am căutat şi în „Bibliografia publicaţiunilor periodice româneşti şi a celor publicate în limbi streine în România sau de Români în străinătate (1817—1887)" de Al. Pop. N'am găsit. M'am îndreptat atunci spre descrierea bibliografică a periodicelor alcătuite de Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu din serviciul Bibliotecei Academiei Române şi am dat (la pag. 132) peste **„Claponulu,** foiţă hazlie populară. Bucureşti. Mai 1877 (3 n-re)".

(In treacăt spun că **Claponul** se scria fără u mut final, şi apăruse în 6 numere. Biblioteca Academieĭ Române posedă numai patru).

Le-am cercetat. Am cercetat şi Calendarul Claponului „pe anul dela Mahomet 1295, dela Christos 1878". Şi am făcut o serie de exhumări.

Intâi am regăsit Camera din Stambul şi Mesajul de închidere a Camerelor otomane, ceeace mi-a arătat — deocamdată — că Ion Luca Caragiale **colaborase** la Claponul.

Apoi, dând peste întâmplarea cetăţeanului Ghiţă Calup băcan şi gardist civic cu legătura de gât prăzulie a tejghetarului, am văzut, în această gogoaşă, viaţa de familist a lui jupân Dumitrache Titircă Inimă-Rea chiristigiu, căpitan în garda civică, a cărui onoare o păzeşte Chiriac, omul său de încredere şi sergent în garda civică.

Mai departe, mi-au aţinut calea unele **gogoşi**, cari aveau să devie **mofturi** în 1893 (şi în 1901—1902), şi **miticisme** prin aniĭ 1899—1900.

Apoi m'am împiedecat de **fraze întregi, de împerecheri** de cuvinte, de o alură îndelung-amintitoare. Şi mi-am făcut astfel convingerea că întreg **Claponul** (revistuţa) şi calendăraşul **Claponului** au fost scrise de Caragiale (cu colaborarea postumă, şi singura iscălită, a lui Anton Pann).

D. — „Parnasul" din prima serie a **Moftului Român.**

„Moftul Român" în 1893 apărea sub direcţiunea lui I. L. Caragiale, având ca prim-redactor pe Anton Bacalbaşa. Bucăţile (afară de rarissime cazuri) apar fără semnătură. Versurile sânt când ale lui Caragiale, când ale lui Bacalbaşa, când şi ale unuia şi ale altuia, când ale amândurora cu colaborarea d-lor Artur Stavri şi Ioan Al. Brătescu-Voineşti şi (poate) ale doctorului Urechiă. Stihurile iscălite **Antonio de las Bacalbasas, Antonulu alu Păcurarului, Anton Ciobănescu** îs, cu siguranţă, ale lui Bacalbaşa; şi nimeni nu se mai îndoieşte că distihurile sonore ale Cazărmei Române (cuvinte de Moş Teacă, muzică de Kratochvil) aparţin şi ele lui Tony. „Până aicea bine" cum ar zice Calindariul dascălului Petru Soanul dela Braşov.

Cum am deosebit însă de aci-încolo partea unuia de a celuilalt? Iată cum:

In aniĭ 1895—1897 un conflict între Caragiale şi Anton Bacalbaşa rătăcise într'o straşnică vrăjmăşie 3). Tony scotea pe „Moş Teacă, jurnal ţivil şi cazon". In almanahul lui **Moş Teacă** pe 1897, el reproduce bucăţi în versuri din prima serie a **Moftului.** E dela sine înţeles că'n toiul inimiciţieĭ lor (Caragiale a şi figurat într'un duel ca martorul adverasrului pe teren al lui Anton Bacalbaşa), Tony n'avea să reproducă bucăţile făcute în colaborare cu duşmanul său, necum pe acelea cari ar fi fost numai ale acestuia.

Toate bucăţile din prima serie a **Moftului** retipărite în calendarul lui Moş Teacă pe 1897 sânt deci ale lui Anton Bacalbaşa.

De altă parte, doi ani după moartea lui Tony, în 1901 (în **Moftul Român** seria II şi în **Calendarul Moftului Român** pe 1902) Caragiale retipăreşte bucăţi din prima serie, unele fără iscăltură, altele semnate Ion, altele semnate Luca, o parte din ele cu (neînsemnate) modificări.

Aceste bucăţi sânt — cu siguranţă — ale lui Caragiale 4).

La acest capitol ţin să răspund d-lui Scarlat Struţeanu care, într'un articol de fond al **Flacării** dela 4 August, opinează că versurile pe cari le-am cules şi adoptat **eu** „nu şi-ar fi găsit niciodată loc într'o ediţie pe care ar fi întocmit-o însuşi Caragiale" 5).

„Este interesantă opera întreagă a unui scriitor! Din moment ce dânsul n'a pomenit-o nu este drept ca noi s'o facem, în afară de bucăţile ce le-a mărturisit că sunt ale lui sau pe cari le-a semnat. Este o impietate să compromitem memoria celor dispăruţi cu „încercări" slabe pe cari autoriĭ cei dintâi (de-ar fi în viaţă!) le-ar repudia".

D-lui **crede** că **nu.** Eu **sânt sigur că da.** Cine mi-a spus-o? Insuşi Caragiale! Nu fiul (Luca Ion), ci tatăl (Ion Luca).

Căci, când un scriitor tipăreşte un lucru, şi, după ce-l retipăreşte, îl mai publică şi a treia oară, nici nu mai rămâne îndoială că l'ar fi republicat şi a patra oară, şi de astă dată poate nu în periodice şi almanahuri, ci de-a dreptul în volum. Dar de ce n'a făcut-o Caragiale? Probabil, fiindcă n'a ştiut că va muri aşa curând. Şi, apoi, fiindcă transcrierea bucăţilor şi orânduirea lor cerea o muncă, alta decât crearea lor: mai subalternă şi mai ostenitoare. Afară de aceasta o atare muncă pretindea rămânerea în Bucureşti şi nu şederea la Berlin. Şi, la urma urmei, n'a făcut-o pentru că nu mă cunoştea pe mine, aşa cum avea să mă cunoască fiul său, cu care tocmai pusesem la cale opera complectă a lui Caragiale, când nunta, boala şi repedea moarte a lui Luca Ion au zădărnicit această colaborare.

E. — De chestia cu „Poezia la un chef" răspunde Dimitrie Teleor (vezi broşurica lui apărută în 1914 în tipografia Comptuarului Popular Român, vezi şi istoricul acestei poezii reprodus în volumul **Versuri** de Caragiale", pag. 87—89). Cine pune la îndoială afirmaţia lui Teleor, poate să scoată poezia aceasta din opera complectă a lui Caragiale. **De astă dată,** nu va fi nici o pagubă.

F. — Paternitatea fabulelor Marelui Anonim a fost arhidezbătută. Am dat, totouşi, o parte şi din aceste desbateri pentru stabilirea faptului că autorul incontestabil al fabulelor din **Convorbirile critice** pe 1907—1908, e Caragiale.

G. — „Cazu Cuza" e semnat Luca. De altminteri contra-atacurile lui Teleor arată că I. L. Caragiale e autorul şarjelor în proză şi în versuri în chestiunea **Teleor-Cuza. Fliegende Blaetter.**

H. — Că Picolino e Ion Luca Caragiale mi-a mărturisit-o fiul său, care mi-a şi adus să transcriu **Odă (Copilului)** — un fel de „Pajul Cupidon" — **şi Dece? — Scherzo** — Mărturia (confirmatoare!) a d-lui Mihail Dragomirescu în această privinţă ar fi binevenită.

Dece am dat aşa desvoltătoare replici la o singură întrebare, când mai am de răspuns atâtor întâmpinări referitoare: la Caragiale, la culegător, la adnotător, la editori şi la genul de critică pe care-l cultiv, — arheologia literară?

Intre altele am făcut-o pentru a scăpa pe uniĭ lectori de teroarea superstiţioasă pe care li-o inspiră bibliografii. Să nu'şi mai închipue oamenii că descoperirile în această ştiinţă se datorează unor rituri şi că cercetătoriĭ în ale istoriografieĭ sânt o leacă vrăjitori, puţinteluş somnambuli şi că cele ce află se datoresc unor mistere acherontice.

Am ţinut să arăt (cu câte subdetalii!) truda meticuloasă în această ramură de activitate în care — în primul rând — intră: cetirea cu băgare-de-seamă, nu răsfoirea în galop.

Când mai există şi ceva ţinere-de-minte (nu e nevoe de o memorie prodigioasă, care, dacă **este,** nu strică!), se ajunge la dezobstruări, la degajări, la elucidări.

Cetitorule drag, odată ce ai numele de cetitor, ceteşte! Ai să ajungi — te asigur eu! — descoperitor: bibliograf, istoriograf, arheolog literar. Critic, nu.

La asta se opune d-l Scarlat Struţeanu care, în „Flacăra", a descoperit ceva ce poate fi înfăţişat prin următoarea formulă:

vast + interesant + autentic fireşte + just
negreşit = sterp = comod = intempestiv!

BARBU LAZAREANU

---

1) Intre tată şi fiu luase naştere, în anii de după răscoalele ţărăneşti, o prietenie admirabilă, plină de confidenţe. Cele publicate de Luca Ion Caragiale în *Ideea Europeană* sunt numai o infimă părticică din destăinuirile pe cari i le făcuse tatăl său şi din carĭ Luca Ion ni-a comunicat nouă lucrurĭ ce vor fi date în vileag, la vremea lor.

2) Când văzui a lor mulţime câtă frunză, câtă iarbă
Cu o ură ne'mpăcată mi-am şoptit atunci în barbă...
. . . .
. . . .
Iată vine-un sol de pace c'o năframă 'n vârf de băţ

3) Intre ei a urmat şi o aprigă polemică, în care nici unul n'a strălucit printr'o mare bunătate de inimă şi din care n'a ieşit biruitor Caragiale.

4) Celelalte, adică bucăţile nereproduse în *Calendarul lui Moş Teacă*, în *Moftul Român* seria II şi în *Calendarul Moftului Român* le putem considera ca ale amândurora. Am vorbit, pe larg, despre ele într'o serie de articole („In ceartă cu Anton Bacalbaşa", „Tony Bacalbaşa poet epic", „Anton Bacalbaşa şi didactica românească") din *Adevĕrul literar şi artistic.* Ele vor apărea la toamnă, într'un volum.

5) D-l I. Foti — care, în criticele d-sale din „Viitorul" este tot atât de original pe cât e de original în poezie personagiul A. Museus recomandat de Caragiale, — spune într'un foileton:

Biruinţa

Miron Bujor, singur singurel într'un compartiment de clasa întâia, urmăreşte cu privirea, fără să gândească la ceva, linia frântă a măgurilor ce se tot fugăresc înapoia trenului. Decanul baroului din Galaţi, se'ntoarce cu sufletu 'mpăcat dela Bârlad unde a scăpat pe Matei Grindu, arendaşul din Sălcuţa, cel ce şi-a gâtuit nora prinsă cu căpitanul de jandarmi din Tecuci.

„Dobrineşti", 3 minute!" Miron Bujor tresare. De Dobrineştii Tutovei se leagă o bună parte din viaţa lui. In Dobrineşti a văzut lumina zilei feciorul popii Ionică Bujor, în Dobrineşti a zăcut greu de lingoare, şi tot în Dobrineştii de pe stânga Tutovei, a avut întâia şi singura lui dragoste. Un foşnet de rochie, vorbe schimbate pe fugă, şi până să prindă de veste, vizitiul a şi repezit valiza şi cutia de pălării peste pardesiul lui. Miron Bujor, nu tocmai mulţumit că şi-a găsit la jumătate de cale tovarăş de drum, desface larg gazeta franţuzească, şi cearcă să frunzărească reportajul parlamentar. Nu se aude atunci decât răsufletul maşinii şi hurducăiala roţilor la 'mbucătura şinelor. Doamna, după o minută de cumpănă, îşi desface agale voaleta deasă ce-i străjueşte faţa, svârle pălăriuţa în ochiul de reţea de deasupra capului, şi fără să se sinchisească, trece de câteva ori cu graţie puful pe amândoi obrajii. Se leagănă apoi pe dreapta, se curmă'n stânga, dar degeaba; gazeta larg desfăcută, îi acoperă toată faţa. Contrariată şi plictisită că nu şi-a putut zări tovarăşul de drum, ciocăneşte zorit cu inelarul în pervazul ferestrii, fredonând un crâmpei dintr'o arie de operetă. Timpul se scurge acum, hăcuit numai de huiducăiala roţilor. „Frunzasca, 2 minute!" Amândoi întorc capul spre fereastră. Un şuerat prelung şi silnic, maşina pufăe înteţit pe nările laterale, vagoanele trosnesc la rând din încheetura balamalelor, iar gara înzorzonată cu verji de iederă, se şterge încetul cu încetul din vedere. Privirile celor doi tovarăşi de drum, se prind acum pentru întâia oară.

— Lisette!

— Tu eşti, Miron? şi întrebările curg şi dintr'o parte şi dintr'alta.

— Şi zi, m'ai iubit mult dragul meu.

— Multt.... Lisette.

— Şi eu te-am iubit mult... ba nu, eu te-am dorit, te-am dorit cu patimă... vezi tu, coama asta de păr aspru, întunecimea ochilor tăi, m'au scos din fire de-atuncia, din Vinerea mare, când te-am zărit pentru întâia oară...

Se opreşte iarăşi şi oftează; — am fost mândră, prea mândră poate, iar tu, sfios din cale-afară !...

Doamne, Doamne, să scap eu teafără din Bucureşti ca să-mi răsucească minţile într'o săptămână, feciorul popii din Dobrineşti! Ei asta are haz, zău are haz şi râsul 'i se prefiră greu stăpânit.

După o clipă, scuturându-şi par'că povara gândirilor:

— Vezi, numai tu eşti vinovatul... da, da, aşa e... nu cerca să protestezi! Auzi d-ta bărbat, să-ţi iei lumea'n cap pentru'n „nu" al tatii!

Şi cum dânsul încearcă iar s-o lămurească, dânsa se şi porneşte ca să nu-i dea cumva răgaz.

— Nu, nu, nu vreau să-ţi aud apărarea domnule advocat, — şi cu braţul stâng gol până la cot, îi încercueşte gâtul, pe când cu palma dreaptă cearcă să-i astupe gura.

„Rămâne careva la Tecuci?" Miron Bujor se trage spre fereastră, şeful de tren închide uşa vagonului cam încurcat de cele văzute, iar Lisette Spileru se aşează înciudată la loc.

— Dobitocu, tot dobitoc!

Gara la Tecuci aproape pustie. In clasa II-a s'a urcat o pereche de însurăţei, iar în vagonul de-a treia dela coadă, un negustor de măruntişuri, şi 3 ovrei perciunaţi şi unsuroşi.

— Ai copii, Lisette?

— Nu, da' tu?

— O fetiţă de 5 ani.

— De? şi cum o chiamă?

— Mioara.

— Frumos nume.

— Iţi seamănă fetiţa?

— Leit!

— O, ce bine-mi pare!

— Dece Lisette?

— Nu ştiu, crede-mă... am spus şi eu aşa.

După câtva timp de tăcere grea:

— Ce face d-rul Skileru?

— Hm... operaţii şi politică... e ocupat, prea ocupat chiar... a propos, nevastăta te'nşeală? Da' te rog să-mi spui drept, dragul meu!

Miron Bujor nalţă din umeri!

— Nu ştiu, crede-mă zău că nu ştiu... dar la urma urmei mi-e absout indiferent... pe Domnica am luat-o numai şi numai pentru zestre.

— Spui aşa fiindcă nu te-a 'nţepat încă ghimpele... fiindcă n'ai dovadă... atuncia să te văd însă domnul meu... he, he! te-ai şi încruntat... eram sigură... toţi sunteţi plămădiţi din acelaşi maia... nu m'am înşelat... şi după o clipă numai: da' tu, tu-ţi înşeli nevasta? Lisette Skileru îmbolditâ de curiozitate îl sfredeleşte acum cu pupilele dilatate. Pe Miron Bujor îl gâdilă din nou râsul.

— N'am timp, şi apoi nici nu simt nevoia, crede-mă! Iar se lasă tăcere grea.

— A propos, de câţi ani nu ne-am văzut noi?

— 902... 10, 11... da, da, s'au împlinit 11 ani în cap, în postu Paştelui.

— 11 ani! cum au mai trecut de iute, Doamne! Tu sfârşiseşi par'că dreptul?

— Da, în vara aceia mi-am tipărit teza.

— 11 ani la mijloc! o veşnicie când te gândeşti... da ce-i colo, colo'n fund de tot, frate? Miron Bujor pleacă capul ca să desluşească mai bine ce se desemnează în zare.

— A, da, o fântână este... restul cuvântului moare sub muşcătura sărutului.

— Pentru D-zeu, ce-i asta Lisette?

— Un capriciu... o nebunie... mă rog, cum vrei să-i spui d-ta!... da 'ce de fire argintii ai, dragoste! şi cu degetele dela amândouă mâinile, îi răvăşeşte de zor părul. Miron Bujor îi simte acum lămurit de tot svâcneala sânului; parfumul de mimoze ce i se destramă din păr şi corsaj, îl îneacă tăindu-i respiraţia.

„Borcea, un minut"! O sguduitură prelungă, o frecătură de fiare neunse, şi matahala se poticneşte din nou.

— Imi dai voie s'aprind o ţigară?

— Cum, doar fumez şi eu câteodată, micule.

Miron Bujor şi mai îngândurat, urmăreşte cu privirea fără să clipească, până se destramă de bolta tavanului, inelul albăstrui de fum. Ca să stăvilească ispita, cearcă să schimbe vorba.

— Ce vânt te-aduce pela Dobrineşti, Lisette?

— Am luat câştiu dela armean, că moşia ne-a lăsat-o nouă prin testament nenea Toto.

— Aşa, nu ştiam... da 'dece nu 'ngrijiţi voi de moşie? Se câştigă parale bune astăzi! Grâul mai ales...

— Miron, ia seama, eu am nervi... nu mă chinui, o, nu mă chinui aşa dragul meu şi-i sare pe genunchi, îi înlănţue gâtul cu amândouă braţele sărutându-i pătimaş mai întâi gura, apoi ochii, apoi obrajii la rând.

Lisette, ce faci?... pentru numele lui Dumnezeu ne-ar putea vedea cineva, Lisette! Femeia îşi citeşte izbânda în privirea lui grea, ceţoasă, în şueratul vorbelor ca şi'n svâcneala respiraţiei. Fără o vorbă se desprinde uşoară şi se strecoară pentru o clipă din compartiment.

Miron Bujor îşi reazămă biruit fruntea de geam; răcoarea sticlei îi mai potoleşte par'că furnicăreala din tâmple.

„Bine că's în tren, frate" îşi face singur curaj. Lisette Skileru s'a aşezat binişor la loc, tăcută şi potolită de tot par'că. Câteva minute de tăcere apăsătoare pentru amândoi. Şeful trenului se opreşte iarăşi în dreptul compartimentului lor, răsuceşte binişor clanţa, pune cheia la loc în geantă, şi se depărtează agale. Lisette se repede svârlugă, trage perdeluţele şi rezemată cu spatele de uşă cu cu capul sus şi braţele încrucişate, îi grăeşte:

— Şi-acu, care pe care domnul meu!

. . . .

. . . .

Peste 5 luni, Miron Bujor s'a despărţit şi de nevastă şi de fetiţă; nu era croit ca să se împartă. Legătura cu Lisette d-r Skileru, invidiată de lume şi îngăduită de eminentul hirurg din Bucureşti, nu pârâe, deşi sunt doi ani la mijloc. Lisette nu vrea însă nici în ruptul capului să consimtă la căsătorie; de câte ori aduce vorba Miron, dânsa are acelaş răspuns". Ochii ce se văd în fiece zi, dragul meu...".

ION DONGOROZI

Moartea funcţionarului

de **ANTON CEHOV**

Traducere din ruseşte de **G. M. Ivanov**

Intr'o seară admirabilă, nu mai puţin admirabilul funcţionar de la ministerul comunicaţiilor, Ivan Dimitrici Ciuruitov, şedea în fotoliul din rândul al doilea şi se uita cu binoclul la „Traviata". Se uita şi se simţea în culmea fericirei. Insă deodată... (în povestiri se întâlneşte deseori acest „deodată"). Autorii au dreptate: viaţa e plină de atâtea surprize! Insă deodată, faţa i se încreţi, ochii i se bulbucă, respiraţia i se opri... el abătu binoclul de la ochi şi... pcihi!!! Cum vedeţi, strănută! A strămuta, nu e interzis nicăiri şi nimănui. Strănută şi ţăranii, şi comisarii de poliţie şi câte odată chiar şi membrii comisiunilor interimare. Toată lumea strănută. Ciuruitov nu se sinchisi de loc, se şterse cu batista şi, ca om politicos ce era, se uită de jur împrejur: nu cumva a deranjat pe cineva cu strănutul său? Trebui totuşi să se sinchisească de cineva. El băgă de seamă, că un moş, care şedea înaintea lui în fotoliul din rândul întâi, îşi ştergea stăruitor chelia şi ceafa cu mânuşa mormăind ceva. In moşul acesta Ciuruitov recunoscu pe generalul de intendenţă Răcnitov, care ocupa un mare post în ministerul de comunicaţii.

— „L'am stropit!" se gândi Ciuruitov. — „Nu e şeful meu, e „străin", însă, totuşi, e inconvenabil. Trebue să-mi cer scuze".

Ciuruitov tuşi, se dădu cu trunchiul înainte şi îngână generalului la ureche:

— „Scuzaţi, vă rog, Excelenţă, V'am stropit... fără să vreau..."

— „Nu face nimic, nu face nimic..."

— „Pentru Dumnezeu, scuzaţi-mă. Eu doar... doar eu n'am vrut!"

— „Şedeţi, vă rog! Lăsaţi-mă să ascult!"

Ciuruitov deveni confuz, surâse ca un prost, şi începu să se uite pe scenă. De uitat, se uita, însă nu mai simţea nici un pic de fericire. Incepu să-l chinuiască nelinişteа. In atract se apropie de Răcnitov, se învârti împrejurul lui şi biruindu-şi sfiala, îngână:

— „Eu v'am stropit, Excelenţă... Iertaţi-mă... Eu doar, nu ca să..."

— „Da, mai lasă-mă cu asta... Eu şi uitasem, iar d-ta tot îi dai într'una!" — îi spuse generalul şi-şi mişcă nervos buza inferioară.

„Uitase, însă câtă perfidie e 'n ochii lui", — se gândea Ciuruitov, uitându-se cu bănuială la general. „Nici nu vrea să vorbească. Trebue să-i explic, că n'am avut intenţia să-l stropesc... că strănutul e o lege a firei, căci astfel o să creadă că am vrut să-l scuip. De n'o crede acum, o să creadă mai târziu!..."

* * *

Intorcându-se acasă, Ciuruitov povesti nevestei sale despre bădărănia ce o făcuse. Nevastă-sa, după cum i se păru lui Ciuruitov, avu o ţinută prea uşoară faţă de acest eveniment; la început ea se sperie numai, iar în urmă, aflând că Răcnitov e un şef „străin", se linişti.

— „Totuşi, tu du-te, scuză-te", — îi zise ea. „Altmintredea, o să creadă că nu ştii să te porţi în public!"

— „Vezi, aia e! De scuzat, m'am scuzat eu, el însă e cam ciudat... Nici o vorbă n'a rostit la loc. E drept de altfel, că nici nu era timp de vorbit".

A doua zi, Ciuruitov îşi puse uniforma de gală, se rase, îşi potrivi şi freză părul şi porni la generalul Răcnitov să-i explice cazul... Intrând în salonul de primire al generalului, el văzu acolo o mulţime de petiţionari, şi printr'ânşii pe însuşi generalul, care începuse primirea petiţiilor. După ce termină cu câţiva dintre ei, generalul îşi opri privirea şi la Ciuruitov.

— „Eri, în „Arcadia", dacă binevoiţi să vă amintiţi, Excelenţă," — începu să explice funcţionarul, — am strănutat şi.. şi fără să vreau v'am stropit... Vă rog, să mă scu...

— „Nu face... nu face nimic... Par'că cine ştie ce lucru mare! Dumniavoastră ce vreţi? întrebă generalul pe petiţionarul următor.

„Nici nu vrea să vorbească!" se gândi Ciuruitov îngălbenind. Vasăzică, e supărat... Nu, asta nu poate să rămână aşa... Trebue să-i explic..."

După ce generalul termină cu cel din urmă petiţionar şi se îndrumă spre încăperile interioare, Ciuruitov păşi în urma lui şi bombăni:

— „Excelenţă! Dacă'mi daţi voe să deranjez pe Excelenţa voastră, îndrăznesc să spun că... anume... dintr'un sentiment de „pocăinţă...! Doar nu dinadins, bine-voiţi a înţelege, eu..."

Faţa generalului cât pe ce să fie inundată de lacrămi, şi dădu numai din mână;

— „Dumneata ai aerul de a-ţi bate joc, stimate domnule!" zise el, dispărând după uşe.

„De unde le ia el, bătăile astea de joc?" se gândi Ciuruitov. „Nu-i nici o bătaie de joc! Ce dracu, e general şi nu poate să înţeleagă! Dacă e aşa, n'am să-mi mai pierd vremea cu fanfaronul ăsta! Ducă-se dracului! Ii fac o scrisoare, însă de mers, nu mai merg! Zău, nu mai merg!"

Aşa cugeta Ciurnitov, pe drum spre casă. Totuşi n'a scris generalului scrisoare. Se gândi şi aşa şi altmintrelea, însă nu fu în stare să născocească scrisoarea aceasta. A doua zi trebui să se ducă în persoană să dea explicaţiile.

— „Am venit eri, Exvelenţă, să vă nelinişteso", — începu să mormăiască, după ce generalul îşi ridică la el ochii imploratori — nu cu scopul să-mi bat joc, cum a-ţi binevoit să vă exprimaţi. Vă ceream scuze că, strănutând, v'am stropit... însă nici prin gând nu mi-a trecut să-mi bat joc. Cum aş îndrăzni să-mi bat joc? Căci dacă ne vom batjocori, în cazul acesta, nici un respect, prin urmare, către persoane... nu va exista...

— Marş d'aici!! urlă deodată generalul vânăt şi eşit din fire.

— Ceee? întrebă, şoptind, Ciuruitov, făcând feţe-feţe, de spaimă

— Marş d'aici!! repetă generalul, bătând din picioare. In burta lui Ciuruitov par'că se rupse ceva. Fără să vază nimic, să audă nimic, se împletici spre uşe, eşi în stradă şi porni... Sosind acasă maşinal, ne desbrăcându-şi uniforma, se culcă pe **divan şi... îşi dădu sufletul.**

Antologia Războiului

de **EUGEN RELGIS**

Pentru cei cari uită de războiu, după cum uită de o furtună ce-a trecut; pentru cei ce s'au sbătut în vârtejul armatelor încăerate, ca şi pentru cei ce urmăreau apocalipsul de pe fronturi, prin gazete; pentru cei orbiţi de mirajul gloriei ucigaşe, pentru fetişiştii autorităţii, pentru mediocritatea mulţimii cu cuget lent dar cu inimă încă nepervertită şi — mai cu seamă — pentru tinerii şi copiii pe cari educaţia silnică îi deformează şi al căror suflet e un câmp virgin în care poate prinde şi sămânţa bună şi buruiana parasitară — petru toţi acei cari pot fi oameni, obsesia războiului e necesară. Nu obsesia pasivă, „cultul eroilor" sau ura patriotică — ci acea oroare faţă de crima colectivă, acea reacţiune a conştiinţii ce poate porunci refuzul de-a ucide, acea luminare a „turmelor" din care indivizii trebue să se ivească cu dreptul existenţii lor şi cu respectul vieţii altor indivizi şi altor popoare...

Această obsesie se poate preciza mai bine în antologiile de războiu, ce pot fi lesne la îndemâna celor mai mulţi, şi cari, bine alcătuite şi răspândite, pot contrabalansa literatura şovină şi manualele oficiale în cari, toate gândurile şi faptele rele sunt idealizate, învăluite de glorii falşe şi credinţe absurde. S'au ivit până acum, în străinătate, prea puţine antologii ale literaturii antirăzboinice; cunoaştem câte două-trei antologii germane, engleze şi franceze, ce se adresează mai mult celor culţi ori artiştilor. Ele cuprind pe scriitorii dintr'o ţară, rareori din două sau trei ţări; n'au încă amploare internaţională — cu toate că multe **cărţi** au fost traduse în zece sau cincisprezece limbi europene.

Principiul unei antologii ne pare simplu şi evident: o colecţie de bucăţi scurte, schiţe, fragmente de roman, studii, versuri şi manifeste, alese din operile scriitorilor din toate ţările culturale şi din orice altă ţară unde a răsunat cuvântul omului. Selecţiunea trebue să fie riguroasă: reputaţia scriitorului nu e decisivă; trebue, pe lângă valoarea umană şi artistică, acea sinceritate şi stăruinţă nedesminţită de fapte contrare. Nu bucăţi ocazionale — ci roadele definitive ale luptei îndelungi, strigătele sufletelor şi trupurilor îndurerate, adevărurile savanţilor şi chemările visionarilor, trebuesc adunate în antologii, cari să poată fi cetite de intelectuali ca şi de mulţime.

Antologia alcătuită în româneşte de Ion Pas, intitulată **„Războiul"** şi prefaţată de Henri Barbusse, e una din primele încercări de realizare al acestui fel de antologii. L-am ajutat în adunarea şi selecţiunea materialului, voind să dăm toate caracteristicele unei antologii de războiu. Editura, limitând volumul la 100 de pagini, el nu putea să fie decât un embrion al antologiei concepute, cuprinzând o parte din scriitorii ultimului războiu şi câţiva dintre cei din veacul trecut. Să-l răsfoim...

Romain Rolland, „îndrumătorul de conştiinţă al pacifismului universal", începe. E o spovedanie: „O, morţi, iertaţi-ne!" — dar el răstoarnă idolii sârgeroşi. Strigă împotriva minciunilor colective şi deosebeşte patria stăpânilor de patria popoarelor. — „Popoare, v'aţi pierdut minţile! Ucideţi patria, crezând c'o apăraţi. Patria, sânteţi voi. Duşmanii voştri sânt fraţii voştri. Milioane de făpturi, îmbrăţişaţi-vă!"

Henri Barbusse, lapidar şi grav, trimite gânduri din adâncul „Infernului" spre claritatea raţiunii. Dar vede numai ruini pe pământ şi negura războaelor viitoare: — fantoma revoltelor se amestecă cu valurile nebuniei roşii. „Cei cari spun: „Vor fi întotdeauna războae", nu ştiu ce spun... Ei dovedesc mentalitatea grosolană a însuşi asasinilor"... „Cine va îndrăsni să se ridice pentru a striga în faţa potopului universal, care e acum tot aşa cum era la început: „Nu"?

Poetul **Charels Vildrac** trece disperat prin „Primăvara războiului" strivind iarba nouă pe drumul morţii. **Octave Mirbeau** contemplă un soldat duşman, profilat majestos în zare: îl simte, îl iubeşte — şi totuşi îl împuşcă fără să'şi dea seama, ca să îmbrăţişeze apoi cadavrul prusianului, lipindu'şi buzele de chipu-i sângerând... De ce-a ucis? în numele patriei? **Jean de Saint-Prix** îi strigă:

Eu te-am urât, o Potris! Patrie!
Pe tine care îţi devorezi prunciî
Adormindu-i în cătence de leagăn,
Alintându-i spre a-i asasina,
Epică, vicleană, fascinătoare
Te voi scuipa!

Dar femeea? Ce-a făcut în războiu? se întreabă **Madeleine Marx.** Martiră, ea e şi ucigaşă. De ce şi-a lăsat soţul, fratele, fiul să piară în infernul glorios? — „Unde sânteţi surori ale mele, de-aci, de pretutindeni, femei ale Europei întregi... Ce faceţi? De ce plângeţi?"

Anatole France, înţelept şi sarcastic, defineşte omul „un animal cu puşcă"; râde de glorie şi îşi aruncă dispreţul de cărturar asupra brutei armate. Cuvintele vechi ale lui France, amintesc dureros pe France din timpul războiului: regreta că nu e şi el un animal cu puşcă. A fost şi el, cât de puţin, în tabăra renegaţilor, ca şi atâţia preoţi, cărora **Paul Lantelme** le spune: „Aţi pus ura înaintea lui Dumnezeu... Sta scris: „Să nu ucizi", dar aţi împărţit cu războinicii batjocuritori pâinea şi vinul"...

Iată şi glasul aspru, brutal, al lui **Zola,** în „Le Debâcle", apostrofând pe împăratul ce'şi târăşte pompa curţii sale prin noroiul marilor drumuri ale înfrângerii. Iar **Guy de Maupasant** e atât de actual şi atât de muşcător, când vorbeşte de proslăvirea crimii!

După glasuri franceze, vin strigăte de peste ocean, din America mercantilă. **Walt Whitman** comemorează pe necunoscuţii căzuţi cu fruntea în ţărână, iar **Carl Sandburg** repetă:

şaisprezece milioane de oameni
ucid, ucid, ucid...

Din Germania atât de militarizată, pacea e cerută cu îndârjire:

Pământule, pământule, din mii de răni sângerând —
Când te vei mântui de chinurile aceste, când?

G. Fr. Nicolai autorul „Biologiei Războiului", minează citadela morţii colective cu adevăruri ştiinţifice; el luminează în cuget ceeace zace ascuns în inima pacifică şi solidară a omului de azi şi a celui de eri. El ne face să sperăm, şi să răspundem: da, când **Ernst Toller întreabă:** „Se va mai trezi oare vreodată, pe feţele soldaţilor, Dumnezeul, Fratele şi Omul?" **Wilhelm Herzog** avertizează pe cei cari au frânele puterii politice: „Cu cât vor opune mai puţină resistenţă revoluţiei, cu atât mai curând va isbucni". Iar genialul **A. Einstein** recunoaşte cât de mediocră a fost în toiul războiului influenţa savanţilor. Totuşi, prin ştiinţă va triumfa pacifismul...

In Austria muribundă, **Uriel Birnbaum** cere Domnului suprema judecată, iar **Stefan Zweig** gravează o inscripţie pentru statuia lui Karl Liebknecht. **Andreas Latzko,** ungurul, prezintă „oameni în războiu" — fantome înebunite ce bălbăesc cumplite adevăruri.

Peste vastul cimitir al Rusiei răvăşite, pluteşte duhul apostolic al lui **Tolstoi;** sânt strigăte în pustiu, amestecate cu „Râsul roşu" al lui **Leonid Andreew.** Nebunia din urmă, care mai poate vorbi: „N'aţi încercat vreodată să beţi sânge? E cam lipicios, cam călduţ, dar e roşu şi gâlgâitul pe care-l face lunecând pe gât. este un aşa de vesel râs roşu!.."

Sânt însă şi glasuri mai depărtate şi tot atât de frăţeşti. In Armenia masacrelor, **Hrand Nazariantz** evoacă **figura mamei ce'şi aşteaptă fiul pribeag, iar din Indiile mistice şi crude, Rabindranath Tagore** profetizează apusul din urmă al veacului: „Trupul înfometat al Naţiunii va crăpa în clipa turbării supreme, pradă lăcomiei ei de fiară"... „Fii trează India!... Vino cu comoara ta de fericire senină"..

Şi la sfârşit, umile şi familiare cuvinte româneşti; ele se contopesc în corul umanităţii ce se ridică. **Brătescu-Voineşti** se pune „In slujba Păcii", **Rodion,** sinucigaşul de războiu, imortalizează războiul în blesteme. Apoi poeţii **B. Luca, A. Cotruş, Camil Petrescu,** prozatorii **Ion Pas, Vasile Savel** — şi, pentrucă am numit pe toţi, pe rând, înregistrez şi pe subsemnatul cu formula sintetică: „Umanitarismul şi Internaţionala Intelectualilor"

* * *

Am vrut să arătăm prin această expunere câte subiecte — câtă forţă umană şi câte adevăruri vii pot fi adunate într'o antologie a războiului de 100 de pagini. Sânt doar câteva nume din ultimile generaţii. Lipsesc bătrânii, ale căror cuvinte urcă din adâncul veacurilor şi cari vorbesc totuşi prin cei de azi. Trebue repetate sentinţele Profeţilor şi ale Inţelepţilor. Isaia şi Isus, Buda şi Socrate, Confucius şi Moise ne-ar impresiona mai temeinic, dacă ar fi alături de atâţia cugetători moderni: Spinoza şi Goethe, Bertha von Suttner şi Abatele de St. Pierre, Kant şi Emerson, Hugo şi Rousseau... Ne-ar trebui în antologie glasurile fremătătoare ale celor trecuţi prin marele războiu: Martinet, Wullens, Leonard Frank, Rubiner, Werfel, Jouve, Guilbeaux, Roussell, Morel, Goll, Edschmid, Schikelé, Ryner, Florian-Parmentier, Förster, Hiller, Colin, Gorki, Blok, Mann. Sinclair. Landauer — atâtea şi atâtea nume, obscure ori celebre, ce se învălmăşesc în minte şi cari alcătuesc marea armată a celor ce luptă cu armele spiritului pentru isbăvirea umanităţii.

EUGEN RELGIS

Nostalgie

Unei Domniţe

Alene,
Pe trepte de marmoră roză
Coboară frumoasa Domniţă.
In păr
Ea poartă tot aurul lumii,
Şi'n priviri
Tot albastrul zărilor sfinte,
Zărilor veşnic senine.

Coprinsul
E-o imensă văpaie;
Curg raze topite din soare
Pe ruinele albe,
Pe statui-amorţite de veacuri,
Pe marea
Ce-şi poartă 'n adâncuri nestinsul
Aprinselor valuri.

In sbor
O pasăre albă porneşte
Departe spre ţara ei dragă;
Cu ochii duşi
Scrutează zarea unde pierise
Alba solie,
Acolo, copilă, şi-a tors al ei dor
Din caer de vise.

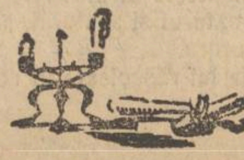
Dorul pribeag
O poartă pe aripi vrăjite
In castelul din vechiul brădet
Revede din nou
Isvorul cu unde a-tot-ştiutoare
Ce-n şopotul lui,
Poveşti minunate spune cu drag
De câte 'n lună, şi 'n soare!

Coboară
Spre largi terase 'nflorite
Umbrite de munţii înalţi.
Petale albe
Pun fulgi de zăpadă uşoară
In păru-i de aur.
In suflet e-atâta răcoare,
Şi-o pace divină o 'mpresoară.

Tresare.
Din vis a trezit-o arşiţa.
Un glob de jăratec se-afundă 'n mare...
Din zarea de foc
Stele aleargă nebune pe valuri
Şi 'n agonie
Se sting înecate în undele clare
Aproape de maluri.

Târziu,
Pe trepte de marmoră roză
Se urcă frumoasa Domniţă.
In păru-i
Se joacă umbrele serii,
Şi 'n priviri
Adoarme de-apururi comoara de vise
Sortită durerii.

Aida Vrioni

POVEŞTI PENTRU TINERET

Răzbunarea lui Nastratin-Hogea

de ALI-BABA

Pe Nastratin Hogea îl păcăliseră şi-l făcuseră să-şi ciopârţească şi să-şi omoare boul. Dar el spusese: „de azi înainte eu li-s naşul celor ce şi-au bătut joc de mine". Şi se ţinu de cuvânt, precum o să vedem în povestea de faţă.

Stătu pe gânduri o noapte întreagă, iar a doua zi strânse ce bruma de lucruri mai avea prin casă şi se duse de le vându. Cu banii ce luă pe ele, îşi cumpără un măgăruş mic şi slăbut, dar care tot mai putea merge.

După aceea — mă rog de iertare, însă n'am ce face, c'aşa e povestea — lipi sub coada măgăruşului câţiva bani de argint şi o porni în satul de unde erau de felul lor pungaşii cari îl înşelaseră cu boul. Urechiatul înainte, iar Nastratin Hogea după el, purtând în mână un băţ ascuţit la vârf, iar pe umeri o traistă.

Trecând pe lângă casele hoţilor, Nastratin îşi înţepa măgăruşul, iar la fiecare înţepătură, acesta — de durere — slobozea câte un ban de argint. Nastratin se pleca, îl lua de jos şi-l punea în traistă, fără să facă pe miratul, ci găsind aceasta ca ceva foarte firesc, ca ceva care se petrecea obişnuit, în toate zilele.

Pungaşii însă se minunară şi se cruciră, când văzură că măgăruşul lui Nastratin dă drumul la bani. Se rugară de el ca să li-l vândă lor, spunându-i că-i dă atâta cât cere.

Dar Nastratin făcea nazuri şi zicea: „ce să fac eu cu banii? Aţi văzut doar cu ochii voştri, că măgăruşul meu — să nu-i fie de deochiu — îmi dă bani mai mulţi decât îmi trebuie".

Cu toate acestea se lăsă la urmă înduplecat, ca să-l vândă pe trei mii de galbeni de aur. După ce'şi umplu traista de galbeni, le zise: „dacă vreţi să vă facă bani cât mai mulţi, să-l duceţi în grajd şi să-i puneţi două căldări mari de apă, două banite de ovăz şi o claie de fân. Lăsaţi-l apoi să bea şi să mănânce o zi şi o noapte. In vremea aceasta voi să faceţi rost de saci şi de lăzi cât mai mari, ca să aveţi unde strânge atâta bănet, pentrucă a doua zi grajdul are să fie plin de bani".

Cumpărătorii făcură întocmai cum i-a învăţat păcăliciul de hoge,...„ pentru ca a doua zi să-l găsească mort pe măgăruşul, care plesnise de atâta mâncare şi băutură. Atunci şi-au dat seama că au fost înşelaţi şi au pornit pe dată să-şi răzbune împotriva lui Nastratin.

Decât, Nastratin nu era omul pe care să-l prinzi aşa cu una cu două. Când îi zări că vin mânioşi nevoie mare, luă un iepure şi începu să-i vorbească: „şi aşa, iepuraşule, băiete, n'ai să uiţi că la ora prânzului să-mi aduci la câmp mâncarea. Dar ştii că mie îmi place şi ceva băutură. De aceia, să umpli şi cofa de vin, aşa cum faci tu în toate zilele şi...."

Cei păcăliţi cu măgăruşul nu mai puteau de mirare. Uitară chiar pentru ce veniră şi începură să întrebe pe Nastratin: „ e oare cu putinţă ca un iepure să înţeleagă vorba omenească şi să facă cele ce-i spui tu?"

— Oameni buni, le întoarse vorba Nastratin, iepurele ăsta îmi ţine loc de copil. L'am crescut de copil mic şi l'am învăţat să se poarte ca un om adevărat şi chiar şi mai bine.

— Să ni-l vinzi nouă, îi ziseră pungaşii, că numai aşa te iertăm pentru păcăleala cu măgăruşul.

„Că băr, că mâr, că nu se poate, că cine-şi vinde copilul", la urma urmelor însă tot s'a învoit să-l vândă pentru o mie de galbeni.

Ajunşi acasă, nouii stăpâni ai iepurelui spuseră nevestelor lor, că a doua zi să le pregătească mâncarea şi să o dea iepuraşului, ca să li-o ducă la câmp.

Nevestele râseră de ei, dar tot le făcură pe voie. Legară de gâtul iepurelui mâncarea, dar acesta, când se văzu slobod, o rupse la o fugă de nu s'a oprit nici până astăzi.

„Iar ne-a înşelat blestematul de hoge!" îşi ziseră pungaşii cari nu mai puteau de ciudă. Şi se duseră din nou, ca să-l prindă şi să-l sfâşie în bucăţi.

Ce făcu Nastratin, când îi văzu că vin din nou? Luă un maţ, îl umplu de sânge şi-l trecu în jurul gâtului nevestei sale. Iar în clipa în care hoţii năvăleau în casă, smulse cuţitul dela brâu şi făcându-se că e foarte supărat, îl implântă în gâtul nevestei sale, adică în maţul de sânge. Nevasta se prăvăli la pământ ca una care ar fi murit de-a-binelea.

La această vedere nouii veniţi încremeniră locului. Dar Nastratin nu se sinchisi şi nici nu se uită la dânşii. Deschise o ladă şi scoase dintr'ânsa un fluer.

Se apropie de nevasta-sa care zăcea nemişcată şi începu să cânte din fluer. Şi să vezi minune! Moarta învie, se sculă şi se apucă din nou de treabă, ca şi cum nu i-s'ar fi întâmplat nimic.

„E un fluer fermecat, cu care înviezi morţii", le lămuri Nastratin oamenilor cari nu putea să se dumirească în nici un fel. „Până acum, adăogă el, mi-am înjunghiat de o sută de ori şi mai bine nevasta, dar fluerul să-mi trăiască, el mi-a scăpat-o!"

Şi-i cerură să le vândă acest fluer şi aşa să fie totul iertat şi uitat.

Văd, le zise Nastratin, că în curând, mânios cum sunt, am să rămân fără nevastă, dar n'am încotro".

O mie de galbeni — şi oamenii plecară cu fluerul despre care credeau că înviază morţii.

Acasă, cel mai mare dintre hoţi se făcu că se supără pe nevastă-sa şi îi înfipse cuţitul în gât. Incepu apoi să-i cânte din fluer, dar de unde? Biata femeie murise pentru totdeauna.

— Tu nu ştii să cânţi, îi zise tovarăşul său. Dă-mi-l mie. Il luă şi îşi înjunghie şi el nevasta care se duse după cea d'intâi. Incercă şi al treilea şi al patrulea, până ce rămaseră cu toţii fără neveste.

Numai atunci li se deschiseră ochii şi pricepură că şi de data aceasta fuseseră păcăliţi.

Şi îşi ziseră: „acum ne ducem şi nu ne mai uităm la nimic. Il prindem şi îl aruncăm în mare".

Şi făcură precum ziseră. Il băgară într'un sac şi-l duseră la tărmul mărei. După aceia, îl lăsară o bucată de vreme singur, iar ei se duseră să taie dintr'o pădure din apropriere beţe cât mai lungi cu cari să-l împingă cât mai departe şi mai în fundul mărei.

Pe când ei erau în pădure, iată că trece pe la tărmul mărei un păstor, care îşi mâna turma de oi. Deschise sacul şi văzu că într'ânsul era băgat Nastratin.

„Vai de capul meu ciobane, îi zise acesta. Vor să mă arunce în mare, pentrucă nu vreau să iau de nevastă pe fata boierului din sat. Ce să fac eu dacă sunt om însurat şi nu vreau să mă despărţesc de baba mea?"

— Mă însor eu după ea, îi zise ciobanul.

Şi se învoiră ca ciobanul să intre în sac, iar Nastratin să se aleagă cu turma de oi. Mânându-şi înainte oile, Nastratin luă înapoi drumul spre casă.

„O vreau, o vreau!" striga păstoru în sac, când oamenii se întoarseră cu beţele din pădure.

A-nebunit hogea, făcură ei râzând. Ce o fi vrând oare?

Şi-l împinseră cât mai departe şi cât mai în fundul mărei.

„In sfârşit, ne-am scăpat de el!"... când colo ce să vadă pe muchea dealului? Nastratin cu o turmă de oi!

— Vă mulţumesc, oameni buni, le zise acesta, numai că dacă mă împingeaţi ceva mai tare şi mă aruncaţi mai departe, scoteam eu şi mai multe oi.

— Cum?.. Se poate?.. Tu eşti, Nastratine?.. Sunt oi în mare?

— Marea e plină de oi, dar de! dacă nu m'aţi împins mai tare!

Atunci aleargă ei într'un suflet în sat şi dau de veste la toată lumea, că nenumărate turme de oi se găsesc în fundul mărei. Şi o pornesc cu toţii să scoată oi din mare. Tineri, bătrâni, bărbaţi, femei, preot, preoteasă, dau cu toţii fuga la mare.

Cel d'intâi se aruncă popa, care se şi duse la fund. Doar potcapul plutea deasupra apei.

„Oi negre", strigă lumea şi se repeziră cu toţii să le prindă.

Ce să mai lungesc vorba? In mai puţin de un ceas nu rămase din tot satul nici un suflet viu.

Cam pe înserate, Nastratin Hogea se întoarse acasă, mânându-şi înainte turma de oi.

„Muiere, zise el, ia'n te uită : vezi că vorba mea începe să se împlinească? Turma de oi am şi făcut-o. Fată cu toatele şi până la anul se şi îndoeşte numărul lor. Dintr'o mie se fac două, pe urmă trei şi aşa mai încolo. Dacă dă Dumnezeu, cumpărăm noi şi moşie şi ne facem un conac, cum să nu fie altul. M'au înşelat ei cu boul, dar le-am plătit-o cu vârf şi îndesat.

„Fii fără grije, muiere, căci unui bărbat ca al tău nu-i găseşti perechea pe lume".

ALI-BABA

SULLY PRUDHOMME

Lanţurile

Voi să iubesc totul şi sunt nenorocit,
Căci mi-am sporit motivul neliniştilor mele:
Nenumărate lanţuri plăpânde, dureroase,
Din sufletul meu pleacă în univers, spre lucruri.

M'atrag cu toate—odată şi cu puteri egale :
Prin licăriri realul, prin văl necunoscutul ;
Iar inima-mi o leagă de soare-un lanţ de aur,
Cu stelele mi-o leagă lungi fire de mătase.

Mă 'nlănţue cadenţa cu cântul plin de farmec,
Blândeţea catifelei cu rozele atinse ;
Făcut-am dintr'un zâmbet al ochilor mei lanţ,
Şi lanţul gurii mele 'l făcui dintr'un sărut.

Viaţa mea atârnă de nodurile slabe
Şi sunt prizonierul fiinţelor iubite :
La orice adiere a vântului prin ele,
Eu simt cevà din mine smulgându-se 'n afară.

Ioan Gane

In vitrina librăriilor

A apărut în editura institutului de editură „Cartea Românească":

I. Agârbiceanu. In întuneric. (Povestiri şi schiţe).
Mihail Lungianu. Povestiri şi icoane din viaţa ţărănească.
Ion Gorun. Robinson în ţara românească.
Dr. I. Gheorghiu. Viaţa Microbilor
Dr. V. Teodoru. Boalele lumeşti. Boalele sexuale.
A. Vlahuţă. Opere complecte.
D. Anghel. Opere complecte: Poezii.
Gogol. Taras Bulba.
I. Slavici. Din valurile vieţii.
Turgheniev. Povestiri vânătoreşti.
G. Rotică. Poezii.
Al. Macedonsky. Năluci din vechime.
C. Sandu-Aldea. Nuvele.
Artele frumoase No. 6. (Revista artelor plastice).

* * *

A apărut: *Viaţa Românească*. No. 8 (August) revistă literară şi ştiinţifică. Sumar:

Radu Rosetti. Amintiri (Un boier mare şi o casă boierească dela începutul veacului trecut).
Dragoş Protopopescu. Studii engleze (Un părinte al criticismului englez: John Dryden).
G. Murnu. Oda I (după Pindar).
C. S. Din carnetul unui solitar („Viziunea lui Babouc").
Karl Hans Strobl. Călugăriţa rea.
Mihai Codreanu. Răstignire.
A. L. Zissu. In slujba celorlalţi.
Romulus Cioflec. Amintiri din Anul Invierii. (Glasuri străine şi graiu de departe).
D. I. Suchianu. Doctrina financiarului public şi doctrina financiarului privat (Consolidarea bonurilor de tezaur. Proectul d-lui Aristide Blank).
Artur Gorovei. Din alte vremuri (Neculai Beldiceanu).
N. C. Teoria lui Einstein „pe înţelesul tuturor".
Gheorghe Savul. Scrisoarea a treia. Starea de fapt şi de drept a evaluării estetice).
Dr. Lazăr Iliescu. Tendinţe ale politicei economice mondiale (Rusia şi lupta pentru suprematia economică).

CHESTIUNI FEMENINE

Christine de Pişan
şi asociaţiunea cavalerilor Rozei

O figură care impune respect şi admiraţie, în galeria femeilor rare, este fără îndoială Crhistine de Pisan.

Dedicată literilor prin firea ei visătoare, şi-a trăit tinereţea, scriind versuri pentru satisfacerea ei intimă şi a câtorva pricepuţi, de la curtea regelui Carol V.

Având o copilărie fericită din mărinimia unui tată risipitor, Christine îşi plăteşte bucuria acestor ani, cu dezastrul adolescenţei ei amărâte.

Rămasă văduvă şi orfană, fără avere, se simţi nevoită să muncească singură şi alegându-şi drept ţintă, vocaţiunea ei, începu să scrie pentru a-şi câştiga existenţa, căci cu toate că era frumoasă şi spirituală nu mai accepta căsătoria, pentru a rămâne credincioasă memoriei primului soţ. Dacă numai atâta ar fi meritul ei şi încă trebue salutată pios, ca un exemplar unic poate în istoria matrimonială a femeilor

Dar pe lângă această virtute morală, Christine de Pisan este prima femee care prin talentul ei, ajunge să trăiască **singură** şi cinstită.

Trăind într'o epocă, când mişcarea antifemenistă era din cele mai desperate, fiindcă pornea mai întâiu dintr'un curent social şi apoi dintr'un motiv de modă.

Aşa impunea bunul gust; să fi antifemenist.

Atunci a apărut **Roman de la Rose,** în care femeia este tăvălită în noroi, iar opinia publică arboră şi ea tema acestei faimoase cărţi „en vogne".

Christine de Pisan, pentru reabilitarea sexului ei, institueşte asociaţiunea Cavalerilor Rosei, care devin şampionii femeei.

Apoi atacă violent pe Jehan de Meung, autorul Romanului Rosei şi scrie **Trésor des Damés** şi **Cité des Damés,** în care femeia îşi recâştigă prin demnitate, locul ei în societate.

Fără să vrea, ea nu a făcut altceva de cât un pas înainte pentru emanciparea femeei de mai târziu şi pentru reabilitarea tuturor femeilor de atunci.

Pe lângă inspiraţia poetică şi gestul său combativ, opera ei e sprijinită, cu deosebire pe raţiune şi prin aceasta pe morală. Astfel tot ce a scris ea, respiră un aer de misticism care o pune în rândul acelor câteva iluminate, pe care le-a însemnat istoria universală.

„Să privim în jurul nostru, fără intenţie literară şi să judecăm nepărtinitor, cine are mai multe virtuţi, femeia sau bărbatul?"

Şi ea îţi răspunde: „evident că femeia, căci pentru o soţie necredincioasă câţi bărbaţi uşurateci se găsesc"! „Cine ajută pe săraci, pe bonavi şi cine îngrijeşte de morţi?"

Femeia prin dărnicia naturei, are toată generozitatea şi mila, pentru cei umili sau slabi şi aceasta a fost dovedit, dealungul secolilor suficient că să mai fie nevoe de alte argumente.

Negreşit că o femee, înzestrată cu daruri interioare aşa bogate, e capabilă, chiar într'o epocă cu totul protivnică ei, să-şi impună părerile şi să câştige o luptă de la început angajată brutal.

Christine de Pisan, făcu această minune şi numele ei a rămas scris printre apostolii cauzei femenine cu toată gloria ce i s'a cuvenit şi i se cuvine încă.

ROZINA

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

A apărut în volum :

Mărgeluş

Comedie în 3 acte

A. de Herz

Revista Modelor

PENTRU LUNA CARE VINE

Incepem să ne gândim la o rochie mai groasă, sau la un costum taileur îndată ce ni se pare că au trecut căldurile cele mari.

In adevăr, ori cât ne-ar mai plictisi încă zilele ferbinţi, o nevoe imperioasă simţim, să schimbăm puţin înfăţişarea vestmântului nostru.

Nu ne mai place organdina, nici pălăria de paie mare, preferim rochia de catifea pentru seară şi toca de mătase pentru după amiazi.

După ce ne-am înapoiat de la mare sau de la munte, cu rochiile şifonate şi decolorate, ne întoarcem cu gândul la zilele reci şi umbrite şi ne vedem ca odinioară, în haina de toamnă, grăbite pentru cursele noi şi pentru cele dintâi reprezentaţiuni teatrale.

Anul acesta, Teatrul Naţional, îşi deschide porţile în primele zile ale lui Septembrie. Nu ştim de pe acum ce ne va rezerva moda Toamnei, ca să putem fi în acord cu ea.

Ne vom mulţumi deci, cu compensaţiunea unei tualete, la care nu va lipsi nici fusta mai lungă, nici

talia jos şi probabil o vom alege neagră, fiindcă negrul este culoarea cea mai potrivită efectelor de noapte.

Iată o iluzie de rochie nouă, pe care o vom întocmi cu o dantelă de aur vechiu şi o gupă de charmante neagră.

Faldurile se adună pe un şold într'o buclă de aur, iar umerii sunt mângâiaţi de dunga unei panglici subţiri de fir, repetată şi pe braţ.

Părţile le lungim în formă de trenă, dublându-le cu aceiaşi dantelă de aur.

Fruntea ne-o vom încinge cu o bantă de lamé d'or cu negru, şi apariţia noastră va fi din cele mai impresionate.

Pentru stradă, iată un robe-manteau din postav bleu marine, cu guler şi manşete încrustate pe piele cărămizie.

O tocă de catifea în ton cu aripi subţiri, cenuşii, complectează ţinuta primelor zile de răcoare.

Alătur un costum negru tăiat drept cu un motiv egipţian, din broderie cenuşie. Doi nasturi de argint închid discret jacheta.

Fusta dreaptă, căzută până la glesne, compune admirabil silueta.

Atât pentru azi şi la revedere.

DIANA

CRONICA SPORTIVA

Ştiri diverse

La finele lunei Iunie a anului 1923 va avea loc la Londra un congres internaţional al aeronauticei, ca urmare a congresului din Noembrie 1921.

Acest nou congres va întruni delegaţii ţărilor semnatare a convenţiunei aeronautice sau pe reprezentanţii ţărilor afiliate la Federaţiunea Internaţională Aeronautică.

* * *

O convenţiune internaţională (11 Octombrie 1909) stabileşte pentru ţările cari au aderat ei, ce literă distinctivă trebue să poarte automobilele supuşilor lor respectivi atunci când ele sunt peste graniţă, adică pe drumuri prin ţări străine.

Credem util a da o lămurire ce poate fi chiar utilă în anumite cazuri:

Germania (D), Austria (A), Belgia (B), Bulgaria (B. G.), Danemarca (D. K.), oraşul liber Dantzig (D. A.), Spania (E), Finlanda (S. F.), Franţa (F), Englitera (G. B.), Grecia (G. R.), Ungaria (H), Italia (I), Luxemburg (L), Monaco (M. C.), Norvegia (N), Olanda (N. L.), Polonia (P. L.), Portugalia (P), România (R. M.), Rusia (R), Suedia (S), Elveţia (C. H.), Cehoslovacia (C. S.), Maroc (M).

* * *

Federaţiunea Parisiană de Scrimă a hotărît în ultima şedinţă a comitetului său că viitoarele competiţiuni de spadă ce ea va organiza, vor fi prin eliminare directă a concurenţilor, adică sub formă de „match"-uri iar nu ca până azi sub forma „poule", adică prin păstrarea a 3, 4 ori 5 concurenţi după numărul victoriilor lor sau la nevoe după calculul loviturilor date sau primite.

Acest sistem s'a mai întrebuinţat acum vre-o 30 ani, atunci când spada îşi făcea apariţia în concursul de scrimă.

* * *

Aviatorul francez **Chanteloup,** aflător acum o lună în insula Java (Indiile olandeze), nu a găsit nimic mai bun de făcut, pentru a impresiona populaţiunea, decât de a descinde din zbor pe marginea craterului vulcanului în erupţie Bromo.

Ciudate gusturi....

* * *

Campionatele lumei de ciclism pe anul 1923 vor avea loc la Zürich (14—22 Iulie, conform hotărîrei congresului internaţional de ciclism care a funcţionat de curând la Liverpool.

Viitorul congres, al 38-lea, va avea loc la Paris (14 Iulie 1923).

* * *

Campionatele lumei de ciclism vor avea loc în anul 1924 la Paris.

* * *

Cu ocazia ultimei (26 Iulie) sale apariţii pe pista unui velodrom, **Frank Kramer,** fost de nenumărate ori campion al Statelor-Unite şi odată chiar al lumei, a reuşit a spulbera un record al lumei, al cărui deţinător era tot el, şi anume „1/6 of mille" (circa 268 metri) în 15 sec. 2-5 (fost 15 sec. 4-5).

* * *

Congresul Federaţiunei Franceze Sportive a **Muncei** a avut loc în primele zile ale lunei August; el a decis, după lungi şi animate desbateri, **să nu se afilieze la Internaţionala III-a,** aşa că această federaţiune şi puternică şi activă, va putea continua a munci cu folos şi cât mai la o parte de agitaţiunile unora atât de sterile ca rezultate utile dar roditoare pentru pescuitorii în apă turbure.

* * *

Congresul medical al educaţiunei fizice feminine şi infantile va avea loc la 9 Septembrie la Vichy. El va fi presidat de d-nii d-ri Bernard şi Langlois, membrii ai Academiei franceze de medicină.

România va fi ea reprezentată? Ce părere are d-l d-r C. Anghelescu?...

* * *

Timp de două săptămâni în luna Septembrie (6—20) va avea loc la Combegrasse (Franţa) un **Congres al Sborului fără motor.**

Experienţele făcute pe vremuri de francezii Ader, Chanute, Ferber şi apoi de americanii Curtiss, Wright, au fost reluate în ultimii doi ani de germani cu o mare atenţie şi aceasta cu atât mai mult fiindcă era singura latură a aviaţiunei ce nu le era interzisă de către tratatul de pace dela Versailles.

Inscrierile obţinute de organizatori sunt în număr de 49 — în Germania anul trecut, la Rhoen, fuseseră numai 41 înscrieri — şi toţi cei ce se ocupă de sborul aerian în general aşteaptă şi speră rezultate importante.

Aeronautică

Cupa „Gordon-Bennett" pentru baloane sferice a avut loc şi anul acesta în mijlocul unei mari animaţii.

Plecarea a fost dela Geneva, deoarece învingătorul din anul trecut era un elveţian.

Creată de directorul arhi-milionar al ziarului american „New-York Herald", cupa „Gordon-Bennett" a fost câştigată în:

1906 de **Lahin (american)** cu 647 km. (Paris-Yorkshire);

1907 de **Ersblot (german)** cu 1403 km. şi 500 m. (Saint Louis-Ashbury Park, Statele-Unite).

1908 de **colonel Shaek** (elveţian) cu 1212 km. (Berlin-Borgsat în Norvegia).

1909 de **E. Mix (american)** cu 1121 km. (Zürich-Varşovia).

1910 de **Hawley (american)** cu 2180 km. (Saint Louis-Chicontine în Canada).

1911 de **H. Gericke** (german) cu 757 km. (Kansas City-Holcomb).

1912 de **M. Bienaimé** (francez) cu 2191 km., ceea ce constitue **recordul** pentru „cupă" (Stuttgard-Rybnoy în Rusia).

1913 de **R. Upson** (american) cu 618 km. (Paris-Yorkshire în Englitera).

1920 de **Demuyter** (belgian) cu 1769 km. (Birmingham din Statele-Unite la lacul Champlain).

1921 de **Armbruster** (elveţian) cu 766 km. (Bruxelles—insula Lambay din marea Irlandei).

1922 de **Demuyter** (belgian) jud. Gorj (România).

* * *

Hydroavioanele au fost sărbătorite prin un mare „meeting" internaţional la Neapole în zilele de 10—12 August.

Principalul premiu pus în joc a fost „Cupa Jacques Schneider", oferită în 1913 pentru a încuraja sborurile de-asupra mărei.

Această **cupă a fost câştigată** în 1913 de **M. Prévost** (francez) la Monaco, pe un hydroavion „Deperdussin" (270 km. în 3 ore şi 48 minute).

1914 de **Pixton** (englez) la Monaco, pe un „Sopwith" (300 km. în 2 ore 16 m.)

1919: de **Jonello** (italian) la Bornemonth (Englitera) pe un „Savoia" (370 km. 400 m. în 1 oră 39 m.)

1920 de maiorul **Bologna** (italian) la Veneţia, pe hydroavionul „Savoia" (200 mille marine în 2 ore 10 minute 35 secunde).

1921 de **Briganti** (italian) la Veneţia pe hydroavionul „Savoia" (200 mille marine în 2 ore 4 minute 30 secunde).

Atletism

Pe terenul dela Stamford Bridge, fiind de faţă peste 10.000 spectatori, echipa selecţionată de atletism a Engliterei a învins cu 57 puncte contra 42 echipa Franţei.

Terenul a fost excelent şi timpul foarte favorabil.

Rezultatele technice au fost:

100 m. plat: 1) A. Mourlon (francez) 11 secunde; 2) R. Mourlon (francez); 3) Nichol (englez).

Aruncarea greutăţei: 1) Pierre (francez) 13 metri 69 cm.; 2) D-r Salisbury Woods (englez) 12 m. 76 cm.

800 m. plat: 1) Mountain (englez) 2 minute 1 sec. 3/5; 2) Griffiths (englez).

400 m. plat: 1) Griffiths (englez) 50 sec. 1/5; 2) Cushing (englez); 3) Féry (francez).

110 m. garduri: 1) Gaby (englez) 15 sec. 3/5; 2) André (fr.).

200 m. plat: 1) Thwaites (englez) 22 sec.; 2) A. Mourlon (fr.); 3) Jamois (francez).

Sărituri înălţime: 1) Lewden (francez) 1 m. 90½ cm.; 2) Nuttal (englez) 1 m. 77 cm.

1500 m. platt: 1) Stallard (englez) 4 m. 7 sec. 4/5.

10.000 m.: 1) D. Weber (englez) 32 m. 21 sec. 4/5; 2) Corlet (francez) 32 m. 39 sec. 4/5.

Sărituri lungime: 1) Etchandy (fr.) 6 m 63 cm; 2) Couillaud (francez) 6 m 54 cm.

3000 m. steeple: 1) P. Hodge (englez) 10 m. 26 sec. şi 2/5; 2) Reppington (englez).

1600 m. stafetă: 1) Englitera (schimburile — la 800, 200, 200 şi 400 metri — erau asigurate de Mountain, Cushing, Thwaites şi Gelles).

* * *

Cu ocazia unui „meeting" care a avut loc la finele lunei Iulie la Copenhaga, suedezul **Backmann** a parcurs 10 km. în 31 minute 26 secunde, ceea ce este o foarte bună performanţă.

Nittyma (finlandez) a aruncat discul la 43 m 88 cm cu mâna dreaptă şi 40 m 38 cm cu stânga.

Backmann a parcurs 5000 metri în remarcabilul timp de 15 minute 5 sec. 8/10.

Lindstrom (suedez) a aruncat suliţa la 61 m 32 cm.

Pedersen (suedez) a sărit cu prăjina 3 m 70 cm.

Thorée a câştigat cursa pe 1500 metri în 4 m. 7 sec. 8/10.

Bedarff (german) câştigă cei 3000 m. în 8 minute 44 sec. 5/10 **(record german)** şi învinge cu puţin, spre mirarea tuturor, pe Backmann.

* * *

In primele zile ale lunei August, tânărul **Wilhelm** a stabilit cu ocazia unui concurs interregional de atletism un nou record al Franţei, acel al triplului-salt: 13 m 65 cm.

* * *

Atletul suedez **B. Ohlsson** a câştigat de curând „decathlonul" suedez totalizând 6685 puncte, învingând pe **Gylenstolpe** (6663 p.), pe **Nillsson** (6282 p.) şi pe **Christienssen** (6275 p.).

Ohlsson a reuşit 100 metri în 12 secunde; a sărit în lungime 6 m 52 cm.; a aruncat greutatea la 11 m 72 cm.; a sărit în înălţime 1 m 60 cm.; a alergat 400 m în 54 sec. 4/10 iar 110 m. garduri în 16 sec. 9/10; a aruncat discul la 37 m 40 cm. iar suliţa la 41 m 87 cm; el a sărit cu prăjina 3 m 30 cm şi a alergat 1500 metri în 4 minute 47 sec. 1/10.

Boxă

Pontet, fost campion al Franţei categoria „greutate uşoară" şi-a reluat titlul învingând în 20 reprize la puncte pe rivalul său **Debère.**

Lupta a avut loc la Marsilia, în faţa a peste 8000 spectatori întruniţi la arenele de pe Prado.

* * *

Benny Léonard, campionul lumei al categoriei „greutate uşoară", a învins de curând la Michigan-City în 10 reprize pe **Ever Hammer,** câştigând astfel 2/3 din cei 20.000 dolari oferiţi de organizator ca premiu.

Ciclism

Campionatele lumei ale acestui sport au fost create în 1893 şi erau rezervate numai amatorilor; ele au fost deschise profesionalilor în 1895. Aceste campionate au avut loc succesiv pe velodromurile Chicago, Anvers, Colonia, Copenhaga, Glascow, Viena, Montreal, Paris, Berlin, Londra, Geneva, Leipzig, New-York, Bruxelles, Anvers şi Copenhaga.

Lista amatorilor cari au fost campioni ai lumei, de viteză, este următoarea:

Zimmerman (american), Lehr, Jaap-Eden (2 ori), Reynolds, Schrader, Simmersgill, Didier-Nauts, Maîtrot, Piard, Reed, Harley, Benyon, Verri, Devoissoux, Johnson, Bailey (3 ori), Mac Dougall, Peeters şi Andersen.

Lista profesioniştilor campioni de viteză ai lumei este următoarea:

1895 Prolin (belgian), 1896 Bourillon (francez), 1897 Arend (german), 1898 Banker (american), 1899 Major Taylor (american), 1900 Jacquelin (francez), 1901 Ellegaard (danez) 1902 Ellegaard (danez), 1903 Ellegaard (danez), 1904 Lawson (american), 1905 Poulain (francez), 1906 Ellegaard (danez), 1907 Friol (francez), 1908 Ellegaard (danez), 1909 Dupré (francez), 1910 Friol (francez), 1911 Ellegaard (danez), 1912 Kramer (american), 1913 Ruth (german), 1920 Spears (australian), 1921 Moeskops (olandez).

* * *

Campionatul lumei de viteză (amatori) a revenit anul acesta englezului **Johnson,** urmat de olandezul **Peeters** şi norvegianul **Ormston.**

* * *

Cea mai veche din probele cicliste **pe drum** şi anume ocolul lacului Geneva, a avut loc cu un deplin succes. Lupta s'a dat între italieni şi elveţieni, în special între Girardengo, Belloni şi Henri Suter.

Girardengo a fost învingător.

* * *

Veteranul Léon Meredith a stabilit în Englitera un nou record mondial, acel a 50 mille pe şosea în linie dreaptă fără antrenori; timpul necesar acestei performanţe a fost 2 ore şi 33 secunde (vechiul record aparţinea încă din 1909 lui Hary Green cu 2 ore 1 minut şi 2 secunde).

* * *

Campionatul lumei de ciclism pe şosea, care a fost creeat anul trecut, a avut loc anul acesta în Englitera în primele zile ale lunei August şi a fost câştigat de englezul **Marsch,** care a parcurs cei 161 km. impuşi în 5 ore 7 m. 27 sec. (medie orară 31 km. 350 m.).

S'au clasat apoi şi în ordine Berkill (englez), Davy (englez), Skod (suedez), Dredge (englez), Marronier (francez), etc.

Pe echipe victoria a revenit bine înţeles tot englezilor.

In 1921 învinsese suedezul Skod şi pe echipe tot suedezii.

Scrimă

Marile competiţiuni de scrimă cu spada cari au loc în fiecare an la Ostenda în timpul verei, au obţinut un deplin succes.

Marele premiu naţional pentru spadă a revenit lui Lejeune (Liège) 7 vict., urmat în ordinea următoare de Michel şi Deschepper (Bruxelles), Tom (Anvers), Delporte, Beaurain, Leblon.

„Cupa Van den Abeele" pe echipe naţionale de 6 trăgători ai unei aceiaşi săli belgiene a fost câştigată de Cercul La Concorde (Anvers), urmat de Sala Desmet şi Tack, Cercul Scrimei (Bruxelles), sala Verbrugge (Anvers), etc.

Proba internaţională pe echipe a revenit Franţei (Lafontan, Ducret, Dubourdieu, Liottel, Hardy) fiind urmată de echipele Belgiei, Engliterei şi Olandei.

* * *

Concursul anual de spadă dela Vittel (Franţa) a avut loc în cursul lunei August atrăgând o serie de buni „escrimeuri".

Invingătorul a fost parisianul **Boucher,** urmat de R. Barbier, Elie Velin (Nancy), P. Weill (Paris), etc.

Tennis

Campionatele statului New-York au dat următoarele rezultate:

Simplu domni: W. Tilden.

Simplu doamne: D-ra Mallory învinge pe d-ra Bunday 4—6, 6—0, 6—2.

Dublu domni: Tilden-Richards înving echipa Williams-Wathbourn 6—3, 6—4, 1—6, 6—3.

* * *

Continuându-şi seria succeselor, d-ra **Suzanne Lenglen** şi-a atribuit foarte uşor, la La Bourboule (Franţa), campionatul doamnelor şi dublul mixt la care avea ca partener pe **Roger Danet,** un foarte bun jucător de categoria doua.

* * *

Echipa franceză de tennis care a fost desemnată a juca contra echipei australiene în vederea „Cupei Davis" şi compusă din cei mai tari jucători francezi — Cochet, Gobert, Borotra — a participat la un concurs regional spre a se menţine în „formă" — acel de la Seabright (New-Yersey) — dar a fost învinsă; într'adevăr: Howard Kinsey a învins pe Cochet, 6—2, 6—4 şi Shimidzu a învins pe Borotra 6—0, 6—4, Gobert însă a învins pe A. Yencken 6—0, 6—0.

* * *

Insemnări

Remy de Gourmont şi femeia

Despre eruditul critic şi literat francez Remy de Gourmont, apar de câteva luni numeroase studii şi retipăriri, precum şi opere postume. Există şi o publicaţie destinată special studiilor gourmontiene. In ultimul număr din „*La revue de l'Epoque*", d. *Georges Prévot* se ocupă de atitudinea lui Gourmont faţă de femeie şi iubire, analizând unele din operele sale şi mai ales o broşură: Contrepensées de R. de Gourmont sur des Pensées de La Bruyère.

Gourmont, care e un „epicurian al inteligenţii" a dat femeii un loc preponderent în operile sale; dar n'a fost captivat de ea, ci o privea de obiceiu de sus, cu un surâs ironic, mai mult cu curiositate decât cu simpatie. Pentru el, iubirea e esenţial fisică. „Sensualitatea este fermentul naturii femenine"; „platonicii uită prea mult că iubirea e o fisică înainte de a fi o reverie. Inchipuirea bărbaţilor a învăluit actul cu mulţi nori şi cu multe flori, dar actul e primordial. A iubi, înseamnă a dori".

Oricât ar fi de felurite, eroinele romanelor sale sunt conduse toate de dorinţa lor, unele iubind plăcerea sexuală, — altele, mai rezervate, îşi oferă mai puţin trupul, dar aşteaptă prilejul unei plăceri mai bogate, mai desăvârşite, ca Sixtine din romanul cu aceiaş nume. Chiar eroinele mai spiritualizate, ca Rose în „Un cœur vinginal" şi Anette în „le Songe d'une femme" năzuesc în mod inconştient spre forţele obscure ale voluptăţii.

Totuşi, Gourmont n'a judecat dogmatic femeia numai din punct de vedere sexual. Ei recunoaşte femeii calităţi mai puţin animalice. Femeia are un rol deosebit în învăţământul vorbirii la copii. „Femeia, pentru că vorbeşte precum pasărea cântă, e singura în stare să înveţe copiii să vorbească". Gourmont mai spune: „E atât de mare partea femeilor în opera civilizaţiei, încât nu e exagerat să spunem că edificiul e clădit pe umerii acestor mlădioase cariatide".

El mai defineşte iubirea: „o religie mutuală" şi, în comentariile contrare asupra cugetărilor lui La Bruyère, Gourmont dovedeşte mai multă delicateţă şi pricepere psihologică. Dacă în concepţia gourmontiană asupra femeii şi iubirii predomină senzaţia, nu sentimentul — eroinele nu sunt deloc vulgare, chiar cele mai sensuale. Personagiile au multă naturaleţă sau multă eleganţă, iar luminoasa atmosferă de vis ce le învălue pare că le readuce în vremea când „cerul peste pământ, mergea şi respira printre un popor de zei".

Sindicalismul intelectualilor

Acţiunea profesională a intelectualilor a luat, în ţările occidentale, un caracter vădit sindicalist. Există numeroase asociaţii de intelectuali cari luptă, ca şi proletarii, pentru apărarea intereselor de „breaslă", în această vreme când munca intelectuală e atât de prost răsplătită faţă de scumpetea şi nesiguranţa vieţii post-războinice.

In Franţa, o parte din aceste asociaţii s'au unit în *C. T. I.* (Confederaţia muncitorilor intelectuali) şi acţiunea ei începe să dea roade, ea fiind cel puţin paralelă cu lupta sindicatelor muncitoreşti. E firesc ca intelectualul, individualist prin spirit şi activitate să fie rezervat în ceea ce priveşte acţiunea colectivă. Nevoia, îl face să priceapă însă realitatea socială, — dar organizează astfel sindicatele sale, încât ele să nu ştirbească libertatea sa personală.

Sunt, în Franţa, şi alte grupuri de intelectuali, cari — deşi au aceleaşi interese materiale — duc acţiune separată numai din cauza credinţei lor religioase ori estetice. Unii isolaţi duc campanie pe tema că sindicalismul intelectual aduce inteligenţa la servitudine. Polemica dintre d-nii *R. Bourget-Pailleron* şi *Gaston Sauvebois*, se termină în favoarea celui din urmă, care arată că sindicalismul intelectual nu e o cultură, o şcoală sau o dogmă, ci o mişcare de organizaţie profesională, care veghează ca toate manifestările inteligenţei să fie protejate. Tipul intelectual nu poate deveni uniform printr'o mişcare sindicală, cum face sindicalismul muncitoresc, care confundă lucrătorii din aceeaşi industrie într'un singur tip.

La obiecţia că majoritatea, forţa numărului, e necesară lucrătorilor în revendicările lor — dar că ea nu-şi are rostul în discuţii intelectuale, se răspunde că obiecţia e absurdă. Un sindicat intelectual nu va avea de pildă, să hotărască valoarea teoriilor lui Einstein, impunând minorităţii „adevărul" majorităţii. Vremea Inchiziţiei a trecut. Chestiunile ştiinţifice, artistice ş. a. vor fi tratate în societăţi speciale ştiinţifice, artistice... — dar în privinţa intereselor generale ale intelectualilor, sindicatul decide prin majoritate. El va avea rol în problemele sociale şi politice, dar fără să „facă politică", fără să râvnească puterea şi fără să funcţioneze ca un sistem parlamentar, servind ca trampolină intelectualilor cari au ambiţiuni politice.

Reacţiunea împotriva politicei nefaste se vădeşte şi prin acţiunea sindicală a intelectualilor cari vor să fie liberi, impunându-şi însă drepturile lor materiale prin solidaritate de corp. Sindicalismul intelectual va face să scadă considerabil numărul inteligenţelor ce erau nevoite să se pună în slujba arivistilor politici şi a exploatatorilor.

Un Gorki siberian

Exodul intelectualilor ruşi e poate una din cele mai tragice urmări ale Revoluţiei ruse. Se cunoaşte însă stăruinţa celor mai mulţi scriitori şi artişti ruşi cari, în capitalele ţărilor europene şi în America, îşi continuă munca lor creatoare, prevestind chiar o nouă eflorescenţă a culturii ruse, în afară de ruinile statului rus.

Se vorbeşte acum de un mare scriitor: *George Grebenstchikov*, al cărui ultim roman *Tşuraievii* publicat în revista rusă „Analele contimporane" din Paris, a fost urmărit cu încordare. — Născut în Siberia în 1883, în munţii Altai, el e mongol după tată şi cazac după mamă.

E un fiu al poporului şi al pământului, şi care a cunoscut mizeria grea. Nevoit să lucreze de mic, n'a putut învăţa la şcoală. A învăţat singur — şi a fost îndemnat să scrie chiar de mama lui, care citea cărţi religioase, povestea legende şi recita din Puşkin şi pagini întregi din Tolstoi. A avut norocul să găsească un stăpân proteguitor, un polonez, care l-a iniţiat şi în cultura franceză.

A debutat în literatură, în 1907, încurajat de Maxim Gorki. Talentul său se înrudeşte cu al autorului „Mamei" şi un critic rus l-a numit „Gorki siberianul".

Originalitatea lui Grebenstchikow stă în faptul că cel dintâi a descris pe larg natura şi viaţa imensei Siberii; el e o forţă elementară, sănătoasă, mirosind a pământ şi a răşină din pădurile Altailor. Subiectul dramelor sale constă în conflictul dintre viaţa sedentară şi cea nomadă, dintre civilizaţie şi sălbătăcie. In marele său roman *Tşuraievii* el povesteşte despre locuitorii din munţii Altai, cari îşi păstrează îndărătnic credinţele strămoşeşti, formând un fel de stat în stat la graniţa Chinei. Conflictul se desfăşură în familia patriarhului Firs Tşuraiev, conducătorul despotic al regiunei, şi care se opune spiritului nou. Acest spirit nou e reprezentat de fiul său Vasilii, care a învăţat la Moscova, şi revenind în casa bărânului cu alte credinţe, surpă — printr'o intrigă de dragoste — vechea familie a Tşuraievilor.

Romanul aminteşte pe Dostoewsky, prin amploarea sa, prin priveliştile grandioase şi prin epicile lupte dintre fiinţe cari nu cunosc civilizaţia, legate de pământul aspru şi rodnic. Operile complecte ale lui Grebenstchikow apar la Paris în şase volume, iar romanul din urmă apare şi în traducere franceză. Refugiat în Provenţa, a isbutit să înjghebeze, cu câţiva tovarăşi, o gospodărie, lucrând pământul; fiu al unei rase aspre, sănătoase, el nu-şi desminte origina — şi, într'un mediu civilizat, forţa lui stărue exotică şi totuş profund umană.

Joc de inteligenţă

ŞAH

PARTIDE CELEBRE

Publicăm 2 din cele mai splendide partide ce cunoaştem. Deşi jucate acum 70 de ani, totuşi îşi păstrează şi azi splendoarea de atunci.

Ambele sunt câştigate de *Adolf Anderssen*, Prima partidă, cunoscută sub numele de „*nemuritoarea*" a câştigat-o contra lui *Dufresne*, cunoscutul autor al manualului de şah.

Cea d'a doua partidă a fost câştigată contra lui *Kieseritzky*, autorul frumosului gambit ce-i poartă numele.

Adolf Anderssen (1818—1879) a fost primul şampion şahist al lumii. Apogeul l'a atins pe la 1850.

Gloria sa a ţinut până în 1857, când a fost bătut print'un faimos match de *Paul Morphy*, cel mai mare geniu şahist pe care l'a avut omenirea.

Anderssen, care era profesor de matematici a fost preocupat toată viaţa sa de ideea interpretării geometrice a şahului, în spaţiu.

Bazat pe diferite aparate şi calcule, n'a lăsat însă nimic precis, în ceeace numia el **„formula mattului în spaţiu"**.

PARTIDA No. 67

(*Nemuritoarea*)

Jucată la Londra în 1851.

Alb: **Anderssen**

Negru: **Kieseritzky**

GAMBITUL NEBUNULUI REGELUI

1. e2—e4 e7—e5
2. f2—f4 e5×f4
3. Nf1—c4 Dd8—h4+
4. Re1—f1 b7—b5

Nu era necesar acest sacrificiu. Mai bine 4...g7—g5

5. Nc4×b5 Cg8—f6
6. Cg1—f3 Dh4—h6
7. d2—d3 Cf6—h5

amenintând Cg3+, cu câştigul calităţii.

8. Cf3—h4 Dh6—g5
9. Ch4—f5 c7—c6

Dacă joacă 9.... g6: 10. h4, Cg3+; 11 Re1, Df6; 12 C×C; f4×C; 13. D e 2 şi stă mai bine.

10. Th1—g1. O lovitură adânc calculată

10. c6×b5

11. g2—g4 Ch5—f6
12. h2—h4 Dg5—g6
13. h4—h5 Dg6—g5
14. Dd1—f3 amenintând să ia regina prin N×f4.

14. Cf6—g8.

15. Nc1×f4 Dg5—f6
16. Cb1—c3 Nf8—c5
17. Cc3—d5! Deşi ţi e turnul g1 atacat, alb lasă liber şi punctul b2. Genialitatea combinaţiunii însă, se va vedea îndată.

17. Df6×b2.

18. Nf4—d6!! O scânteie genială.

Sacrifică turnul din a1, intenţionat.

Negrul nu poate juca 18... N×N, căci urmează mat astfel.

19. C×N+, Rd8; 20. C×f7+, Re8; 21. Cd6+, Rd8; 22 Df8 mat.

18. Db2×a1+

19 Rf1—e2 Nc5×g1.

Dacă ia cu dama, urmează mat 20. C×g7+, Rd8; 21Nc7+mat.

20. e4—e5 ca să închidă linia reginei negre.

20. Cb8—a6.

21. Cf5×g7+ Re8—d8
22. Df3—f6+ acest ultim sacrificiu încoronează opera şi... *gloria*;

22 Cg8×f6.

23. Nd6—e7+ *mat.*

PARTIDA No. 68

Jucată la Berlin, în 1852.

Alb: **Anderssen**

Negru: **I. Dufresne**

GAMBITUL EWANS

1. e2—e4 e7—e5
2. Cg1—f3 Cb8—c6
3. Nf1—c4 Nf8—c5
4. b2—b4 Nc5×b4
5. c2—c3 Nb4—a5
7. O—O d4—d3

Lovitura corectă e Nb6.

8. Dd1—b3 Dd8—f6
9. e4—e5 Df6—g6
10. Tf1—e1 Cg8—e7
11. Nc1—a3 b7—b5

cu scopul de a-şi desvolta nebunul.

12. Db3×b5 Ta8—b8
13. Db5—a4 Na5—b6
14. Cb1—d2 Nc8—b7
15. Cd2—e4 Dg6—f5
16. Nc4×d3 Df5—h5
17. Ce4—f6+ Prin acest sacrificiu, alb deschide linia turnului e1.

17. g7×f6

18. e5×f6 Th8—g8

amenințând să ia calul g3, cu dama.

19. Ta1—d1!! O mişcare sublimă.

19. Dh5×g3

20. Te1×e7+ Cc6×e7

Dacă juca 20. R d 8; 21. T×d7+. Rc8 (nu poate lua turnul cu regele, deoarece urmează 22. Ne2+). 22. Td8+ şi câştigă.

22 Td8+ T×d8 sau C×d8

23. Dd7+ R×D.

24. Nf7+şi apoi mat.

Partida a urmat astfel, după ce negrul a luat turnul cu calul,

21. Da4×d7+! Re8×d7
22. Nd3—f5+ Rd7—c6
23. Nf5—d7+ matt.

La 22... Re8; 23 Nd7+ urmat de Na3×e7+matt.

Lt. I. H. Gudju

P. I. Negreanu

Cointreau
IMPERIAL
MAJESTIC
à base de Fine Champagne